

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

ADAM

Öykü

MART

NİSAN

1997

9

ÖYKÜ

Pia ile Bir Öğleden Sonrası *Demir Özlü* • Şairlerin Peçetesi *Guillaume Apollinaire* • Yağmurda Kedi *Ernest Hemingway* • Biz Nerdeyiz, Ah Nerde? *Yüksel Pazarkaya* • Sampinge *Sadık Hidayet* • Duran Zaman *Ayfer Coşkun* • Bu Öyküyü Kim Yazdı *Ali Balkız* • Salyangozlu Ev *Semra Aktunç* • Kovan *Cemil Kavukçu* • Beşinci Katta Bir Pencere *Ahmet Yıldız* • Rastlantı *Eray Karınca* • Bronz Düş *Leyla Ruhan Okay* • Doc *Dost Körpe* • Güneş, Kadın, Bir de Adam *Mehmet Demir* • Düşler Güçlenirken *Seçkin Gündüz* • Sokak... *Sedat Çilingir*

BU SAYININ KONUŞMASI

Ferit Edgü ile Dünden Bugüne

YAZILAR

İNGİLİZCEDE KISA ÖYKÜ *Walter Allen* • BİR YANI "KIRAÇ DAĞLAR..." BİR YANI "ELİFİ BAHAR"... *M. Sadık Aslankara* • KEMAL TAHİR'İN TEK ÖYKÜSÜNDE İPUÇLARI *Hürriyet Yaşar* • PARÇALI BULUTLU HAVALAR *Murat Yalçın* • ÖYKÜ YAZMAK *Sevim Gündüz Raşa* • DÖNENCE / ÖYKÜDE İZLEKSEL OLAN *Feridun Andaç, İnci Aral, Erendiz Atasü*

unutulmuş öyküler

İnsanlar Böyledir İşte... Cahit Sıtkı Tarancı

BİR KİTAP BİR YAZI

Ne Kadar da Güzeldir Gitmek *Banu Yıldırım* • Geceye Uçurulan Güvercinler *Nalan Bıçkıcıoğlu*



ADAMKİTABEVİ

B İ L G İ N İ N A Y D I N L I Ğ I

AdamKitabevi, Beyoğlu'nun kültür mozağıne yeni bir renk getirdi. Üç katlı mekânında okurlarına on iki bini aşkın kitap çeşidini bir arada sunarken, ilk kez denenen bir uygulamayla, önde gelen 30 yayınevinin, baskısı olan bütün kitaplarını da raflarında eksiksiz olarak bulunduruyor. Ayrıca AdamKitabevi, alanındaki tüm kitap varlığını, kullanıma açık bilgisayarlar yardımıyla okurlarının bilgisine sunuyor.

Kitabevinin birinci katına çıktığınızda, aradığınız kitapların yanı sıra AdamMola'yı da keşfedeceksiniz. Sinema öncesi bir kahve molası için, seçtiğiniz kitaplara, dergilere göz atmak, gazetelerinizi okumak ya da bir dost sohbeti için dingin, sıcak bir cafe-bar...

Kitabevi'nin ikinci katına çıktığınızda çok amaçlı bir salonla karşılaşacaksınız : AdamSalon... Türk resminin ustalarının yapıtlarından oluşan sürekli resim sergisi bu salonda.

AdamKitabevi'nin söyleşiler, paneller, dinletiler, imza günleri gibi etkinlikleri de bu salonda yapılıyor.

Arayıp da bulamadığınız kitaplar için siparişinizi AdamKitabevi'ne verebilirsiniz. Sizinle ilişki kurulabilecek bir telefon numarası bırakın yeter. En geç bir hafta içinde siparişinizle ilgili bilgi size iletilecektir. Dilerseniz isteğinizi telefonla da bildirebilirsiniz.

AdamKitabevi tüm kültürel sanatsal etkinlikleri desteklemeyi görev biliyor. Sinemaya gittikten sonra biletini atmayan ve AdamKitabevi'ne getiren herkese, 1 Ocak-10 Nisan 1997 tarihleri arasında yüzde 10 kitap indirimini yapıyor.

Bütün kitaplarını AdamKitabevi'nde eksiksiz bulacağınız 30 yayınevi

Adam, Afa, Altıkırkbeş, Anadolu Sanat, Anahtar, Arkeoloji ve Sanat, Ayrıntı, Birikim, Can, Cem, Çınar, Dharma, Düşün, Düzlem, E, Gerçek, İletişim, İnter Media, İyi Şeyler, Korsan, Metis, Oğlak, Önel, Parantez, Remzi, Sarmal, Say, Sel, Tarih Vakfı-Yurt, Yapı Kredi.

ADAMKİTABEVİ

Küçükparmakkapı Sokak, 17, Beyoğlu-İstanbul

ADAM SANAT

MART 1997, 136. SAYISINDA

KİRAZLI KESTANELİ / *Nermi Uygur*

ÖRTÜ / *Orhan Barlas*

DUVAR / *Mehmet Ergüven*

"ÖLÜM BİTİRECEKSE BİTİRSİN İŞİ" / *Önder Otçu*

ALP TAMER ULUKILIÇ RESMİ ÜZERİNE BİR YORUM

Gülşay Yaşayanlar

FUKUYAMA'DAN KALANLAR / *Vakur Kayador*

OKUMA-B / *M. Kemal Adatepe*

ULYSSES VE ÇEVİRİŞİ ÜZERİNE / *Rıfat İnkaya*

ŞİİRİN ADIM ATIŞI / *Hüseyin Pekel*

SABRİ ALTINEL ÜZERİNE / *İbrahim Oluklu*

YAZI NOTLARI / *Kaan Özkan*

Şiirleriyle : *İlhan Berk, Rafael Alberti, Salâh Birsell, Vecihi Timuroğlu, Nihat Ziyalan, Başaran, İnci Asena, Enis Batur, Veysel Çolak, Abdülkadir Budak, Elif, küçük İskender, Akgün Akova, Yelda Karataş, Mim Kaf Agayef, Ece Aykız, Mete Özel, Nazmi Ağıl, Fatin Hazinekar.*

Bu Sayıdaki Ressam : *Alp Tamer Ulukılıç*

AYRICA

MEHMET H. DOĞAN'ın hazırladığı

1997 ŞİİR YILLIĞI

ADAM SANAT Aylık Sanat Dergisi: **Yönetim Yeri ve Yazışma Adresi** : Küçükparmakkapı Sok. No : 17 80060 Beyoğlu-İstanbul: Tel. : (0212) 293 41 05; FAX : (0212) 293 41 08 **Dağıtım** : BİR-YAY A.Ş.; **ABONE KOŞULLARI** : Yıllık (12 sayı) 2.400.000 TL. (Şiir Yıllığı ile birlikte 3.000.000 TL.) Yurtdışı 60 DM; **Abone ve Eski Sayılar İçin Hesap No** : Anadolu Yayıncılık A.Ş. adına 662 720 nolu posta çeki.

Adam Öykü
İki Aylık Öykü Dergisi
Sayı 9
Mart-Nisan 1997
ISSN 1300-7556

ADAMÖYKÜ

Anadolu Yayıncılık
A.Ş. Adına Sahibi ve
Sorumlu Yazı İşleri
Müdürü :
İnci Asena

Genel Yayın Yönetmeni :
Semih Gümüş

Kapak ve iç tasarım :
Tülay Ulukılıç • **Yönetim**
Yeri ve Yazışma Adresi :
Küçükparmaklı Sokak,
No : 17, 80060
Beyoğlu-İstanbul,
Tel : (0212) 293 41 05
Fax : (0212) 293 41 08 •
Fiyatı : 500.000 TL (KDV
içinde) - Kıbrıs 600.000 TL
• **Abone Koşulları :** Yıllık
(6 sayı) 3.000.000 TL - Altı
Aylık (3 sayı) 1.500.000
TL - Yurtdışı Yıllık 100
DM • **Abone İçin Hesap**
No : Anadolu Yayıncılık
A.Ş. adına. 662720
numaralı posta çeki. • **İlan**
Koşulları : Tam sayfa
(siyah-beyaz) 60.000.000 TL;
yarım sayfa 30.000.000 TL;
çeyrek sayfa 15.000.000 TL
• **Dizgi :** Anadolu
Yayıncılık A.Ş. Dizgi
Birimi • **İç Baskı :** Şefik
Matbaası • **Kapak Baskı :**
Ana Basım • **Genel**
Dağıtım : Biryay A.Ş. •
Gönderilen yazılar
yayımlansın
yayımlanmasın, geri
verilmez.

ÖYKÜ

Pia ile Bir Öğleden Sonrası	Demir Özlü	5
Şairlerin Peçetesi	Guillaume Apollinaire	9
Yağmurda Kedi	Ernest Hemingway	13
Biz Nerdeyiz, Ah Nerde?	Yüksel Pazarkaya	29
Sampinge	Sadık Hidayet	45
Duran Zaman	Ayfer Coşkun	50
Bu Öyküyü Kim Yazdı	Ali Balkız	56
Salyangozlu Ev	Semra Aktunç	63
Kovan	Cemil Kavukçu	66
Beşinci Katta Bir Pencere	Ahmet Yıldız	98
Rastlantı	Eray Karınca	105
Bronz Düş	Leyla Ruhan Okyay	110
Doc	Dost Körpe	114
Güneş, Kadın, Bir de Adam	Mehmet Demir	119
Düşler Güçlenirken	Seçkin Gündüz	122
Sokak...	Sedat Çilingir	129

BU SAYININ KONUŞMASI

Ferit Edgü ile Dünden Bugüne	17
------------------------------	----

YAZILAR

İngilizcede Kısa Öykü	Walter Allen	35
Bir Yanı "Kıraç Dağlar..." Bir Yanı...	M. Sadık Aslankara	79
Kemal Tahir'in Tek Öyküsünde İpuçları	Hürriyet Yaşar	90
Parçalı Bulutlu Havalarda	Murat Yalçın	95
Öykü Yazmak	Sevim Gündüz Raşa	132
Dönence / Öyküde İzleksel Olan	Feridun Andaç,	144
	İnci Aral, Erendiz Atasii	

UNUTULMUŞ ÖYKÜLER

İnsanlar Böyledir İşte...	Cahit Sıtkı Tarancı	141
---------------------------	---------------------	-----

BİR KİTAP BİR YAZI

Ne Kadar da Güzeldir Gitmek	Banu Yıldırım	154
Geceye Uçurulan Güvercinler	Nalan Barbarosoğlu	155

Çeviriler : Yurdanur Salman, Eray Canberk, Nezhir Onur.
Prof. Dr. Mehmet Kanar
Desenler : Semih Poroy, Necati Abacı



Yaşar Kemal

Sarı Sıcak

Birinci basımı Sarı Sıcak adıyla 1952 yılında yapılan bu kitap, başka öyküler eklenerek genişletilmiş ve Sarı Sıcak - Bütün Hikâyeler adıyla ilk olarak 1967 yılında yayımlanmıştır.

“Korkunç bir duyarlık ve acımasız bir şiir...”

(Observer, İngiltere)

“Sadelik ve dürüstlikle anlatılan bu öyküler insanın belleğine kazınıyor.”

(The Milwaukee Journal, ABD)

“Yoksulluk, boş inanlar, sinekler, toz, ölümüne çalışma, ucsuz bucaksızlık, bitkinlik, yabanlık, yılmazlık. (...) Çaresizlikten doğan acıma ve duyarlığın evrensel boyutları.”

(The Guardian, İngiltere)

Çıktı



değerli kitaplar yayımlar.

DEMİR ÖZLÜ

Pia ile Bir Öğleden Sonrası

*Önay Sözer'in unutulmaz 'Anna ile
Bir Yaz' öyküsünü anımsayarak*

BU DEFA yan çizemezdim. Oysa ona gitmenin tehlikeli olacağını baştan beri biliyordum. Bizim apartmanların arasındaki yolda karşılaşmıştık. Bisikletinin üzerindeydi. Uzaktan el ederek durmamı istedi. Durup beklemekten başka bir şey yapamazdım.

"Bir şişe uzo getirdim," dedi. "Bana uğra da birer kadeh içelim."

Konuşurken gözlerini kısıyordu. Gözlerinin kenarındaki çizgiler ortaya çıkıyor, bu yüzünü daha güzel yapıyordu. At kuyruğu yapılmış düz saçları başının arkasında sallanıyordu.

Nefesim kesilir gibi oldu.

"Saat dörtte uğrarım," dedim.

"Yunan adalarındaydım."

"Ne kadar da yanmışsın. Ne güzel bir renk bu."

Bu güneş yanığı ten aklımı başımdan alıyordu.

Nefes nefese eve geldim. Saat dörde kadar olan vakti nasıl geçireceğimi bilemiyordum. Heyecanımı bastırmak için bir kadeh bir şey içsem, zaten karışan düşünce düzenim daha da bozulacaktı. Güneş vardı. Banyo yapacaktım, ama geriye kalan vakitler... Bir öğleden sonra uykusu bile uyuyamazdım.

Saat dörtte kapısını çaldım.

"Bak, pay* da yaptım," dedi.

Mutfağın geniş penceresi güneşli terasa bakıyordu. Pay fırındaydı. Buz dolabını açtı. Büyük bir şişe uzo çıkardı. İki bardağa birer parça koydu.

"Bu bardaklar olur mu?"

Su bardağına benzeyen birer bardaktı bunlar. Tahta masanın üzerinde duruyorlardı.

"Olur, tabii."

"Buz da ister misin?"

"İsterim."

Terasa çıktık.

"Su eklemek gerekli buna."

Soğanlı, domatesli bir salata terastaki masanın üzerinde duruyordu. Sırtımı, bu yukarı katlardaki terasları ayıran duvara yaslayarak güneşe karşı oturdum.

"Yazdan kalma bir gün."

"Şaşırtıcı bir Eylül günü bu."

Gerçekten müthiş bir Eylül günüydü. Sanki yaz geri dönecekti. Güneş tam karşıda seyrediyor, sekizinci kattaki bu terası iyice ısıtıyordu. Kadehi yarılardan :

"Gel, yanıma otur Pia," dedim. "Sen de sırtını duvara yasla."

Kısa, incecik bir yaz giysisi vardı üzerinde. Yıllarca önce, bir yaz günü, bahçede gördüğüm dolgun bacaklarının bir bölümünü örtüyordu. Güzel olan teniydi. Solgun renkte olmayan canlı bir ten. Ama asıl renkli camlı gözlüklerinin altından görünen gözlerinin ucundaki kırışıklıklardı beni ilgilendiren. Her zaman öyle düşünmüştüm. 'Bu kadına ne kadar da yakışıyor bu renkli gözlüklerle, o ışığa karşı kısılan gözlerin yarattığı kırışıklıklar.' Gerçekten, yıllar geçse de, bir şey yitirmiyordu bu yüz güzelliğinden.

"Ah, Pia," dedim. "Bu kadar güzel bir günde, işte bu terasta yanımda otur. Şu güneşe bak. Hayır kolay kolay batmayacak o."

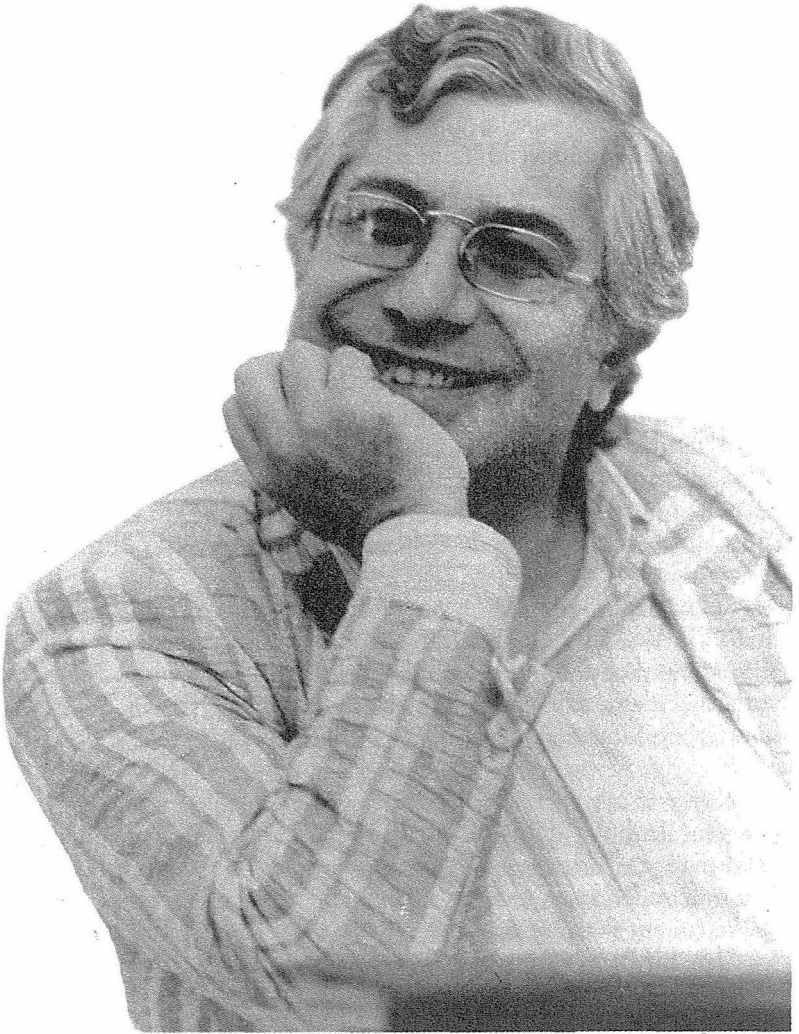
Paydan biraz yedim, salatadan çok az aldım. Ama Pia'nın ikram ettiği uzo bardakta bittikten sonra, küçük şişede getirdiğim *bourbon* viskiye başladım.

"Bundan ister misin Pia?"

Güzel hava onu da sersemletmiş gibiydi. Pia'nın uzosunu günlerce, belki de aylarca yudumlayarak, Yunanistan'da geçirdiği tatil günlerini anımsayacağını biliyordum. O da viskiden doldurdu bardağına.

Benim gibi, sırtı teras duvarına dayalı oturan Pia, önce, çok yakın bir arkadaşının ani ölümünden söz etti. Giderek, evin içinden, genç kadının bahçesinde otururken çekilmiş resimlerini getirdi. Öte yandan kadın henüz yeni çocuk sahibi olmuştu. Uzun uzun konuştu. Ölümüne neden olan şey kır evinde çıkan yangındı. Hayır, çocuğuyla kendini kurtaramamıştı genç kadın. Kocas, daha büyük olan çocuklarıyla birlikte başka yerdeydi. Yaşamın pamuk ipliğine bağlı oluşu üzerine konuştuk. Hepsi boştu. Sadece güneş, güneşli iklimler, yazdan kalma bu Eylül günü güzeldi. Güneş karşıda, ötelerdeydi. Bulutlar yoktu. Uzakta ince bir çizgi halindeydi. Demiryolunun ötesindeki kanalın suları da aydınlıktı. Kanal kentin ortasına doğru uzanıyordu. Ben de genç yaşta ölen bir arkadaşımın ani ölümünü anlattım. Daha sonra, daha etkili olacağını düşünerek konuyu genelleştirdim. Eski Yugoslavya'da yaşanan vahşetten söz ettim. Pia yanımda oturuyordu. Sutyensiz göğsü giysisinin altında kalkıp iniyor gibidi. Yüzü gene çok güzeldi. Arada bir bana çeviriyordu onu. Bacaklarının bir bölümünü görüyordum. Bu yazlık giysisinin altına çok küçük bir külot giydiğini düşünüyordum. Kuşkusuz öyleydi. Beyaz bir külottu. Küçücük, incecik bir şeydi. 'Ah, Pia,' diye düşündüm. 'Ne istiyordun ki benden? Keşke beni terasına çağırmasaydın. Titrer gibiyim işte.' Mahalleyi kasıp kavuracak dedikoduları göze almak zorundaydım. Bir şey isteseydi benden, vermek zorundaydım onu.

Ardından kendi kuşağımızın gençlik düşlerinin gerçekleştirilemez olduğunu anladığımdan dem vurdum. Bana katılıyordu. Oysa on iki, on üç yaş kadar küçüktü benden. Artık benzeri düşleri – elbette daha gerçekçi düzeyde – çocuklarımıza aktarmamız gerektiği düşüncesini öne sürdü. Pek de öyle düşünmediğim halde (çocuklarımızın idealsiz yetişmeleri belki daha uygundu) katıldım düşün-



Berlin, 1987 (Fotoğraf : Marianne Fleitman)

cesine. Sonra da, bir an, orada sırtlarımız terasları ayıran duvara dayalı, bana biraz daha yaklaştığını sanarak :

"Seni öpebilir miyim Pia?" dedim.

Benimle öpüşeceğini sanıyordum. Tehlikeleri göze almaya mecburdum.

"Yok," dedi Pia. "Öpüşmeyelim."

Derinden derine içim rahat etmişti ama, gene de benden uzaklaşan şeyin o güzel ağızla, tam kıvamında bir kadın gövdesi olduğuna hayıflanıyor, yaz güneşiyle yanmış teninden gözlerimi alamıyordum.

"Ne var ki bunda?.. Kaç yıllık arkadaşız biz... Şimdiye kadar tamı tamına öpüşmemiş olsak da. Ne kadar güzel bir kadınsın sen."

Pia, yanımda oturmayı sürdürüyor, bütün o geçirgen giysisiyle, beni hiçbir şeye zorlamadan, bir yandan ağırlaşabilecek bağlantılardan kurtararak, öte yandan da kendi çekici varlığından beni yoksun bırakarak, gözlerini, güneş gözlüğünün

ardında saklayarak duruyordu. Kimi Amerikan filmlerinde bu tür sahneler vardır ya : Güneş ışığına ya da kuru bir doğanın ışıklı parıltısına boğulmuş fotoğraflar... güneş gözlüklerinin kendilerini daha da çekici kıldığı sinema oyuncularını... işte öyle.

"Ah, Pia, nasıl da güç yaşamak burada, senin memleketinde."

Ardından protestan ahlakı konusunda uzun bir söyleve giriştim. Konu pek düşünmediği bir konu olduğu halde, beni dinliyor, kavramları anlıyor, ama anlattıklarımın ruhunu hissetmiyordu.

"Daha yeni, Yunanistan'dan geldim. Orada yoğun bir cinsellik yaşadık sonra... şimdi... birdenbire yapamam bunu."

"Anladım. Anladım. İsrar etmiyorum ben."

Ardından Pia, Yunanistan'da, bir adada ilişkisi olduğu bir adamdan söz etti. Yılda bir ya da iki hafta oraya turistik bir yolculukla gidiyor, cinsel yaşamını sadece orada yaşıyordu. İki İsveçli erkek yaptığı birlikte yaşama denemelerinden sonra, artık kendi ülkesinden olanlarla böylesi bir ilişki kurmamayı kararlaştırmıştı.

"Hayır, asla!" diyordu. Ama bu Yunanlı adam da biraz tuhaftı. Kuşkusuz evliydi. Pia'nın buna bir diyeceği yoktu. Pia'yı turistik otelin bulunduğu sahilten alıp, küçük kentte onunla birlikte görünmek istemiyordu. Kente ayrı ayrı gidiyorlardı. Adam, daha sonra, geç vakit erkek arkadaşlarıyla buluşmaya gidiyor, o kısa tatilde kimi sabahları onlarla birlikte ediyordu. Belki eşcinsel bir yanı da vardı.

Kuzeyde aşk yaşamını bu türlü kurmuş birçok kadın tanımıştım. İçlerinde çok genç kadınlar da vardı. Bu ilişkilerini anlattıkları zaman dürüstçe davranışlarına inanıyorlardı. İşte böyle yaşıyordu ve onu anlatmıştı. Ne denebilirdi ki? Benim içimden taşan sevişme ahlakına benzemiyordu. Zorunlu olarak gizli kalsa da, kapalı entrikalar içinde sürse de yaşanmalıydı cinsel hayat.

"İşte bir Bizanslı ahlakı Pia."

"Ama dürüst olmaz, değil mi bu?"

"Ama elden kaçan hayat değil mi Pia? İnsanlar yüzyıllardır bu tabuları ortadan kaldıramıyorlarsa, dahası hep yeni yeni tabular arıyorlarsa, yaşamın aslından büsbütün vazgeçmek mi gerekli? Bedenler öldürülmeli mi? Bütün o yalnız vakitlerde kabaran arzular... bunlar atılmalı mı bir yana?"

Sonra daha da oturduk. Gittikçe yavaşlayan, temposunu yitiren konuşmalarla, kente baktık. Parlayan demiryolunu, ışıkları ilerdeki kanalın sularına da vuran güneşi seyrettik.

Kafamda ahlak üzerine karmakarışık düşünceler, bir iç rahatlaması mı, yoksa bir boşluk duygusu mu olduğunu ayırt edemediğim duygular sarmalıyla ayrıldım Pia'nın evinden. Asansörden sokağa çıktığımda güneş batıda hâlâ parıltıyor, bizim apartman bloklarını çevreleyen bahçeye kadar ışıklarını yayıyordu.

'Ah, Pia, o güneş yanığı teninle, o kadar güzel olan gövden... o canlılığa dokunacak kadar yaklaşıp da uzaklaşmak zorunda kalan varlığım, şimdi kendi oturduğu apartmana dönen bu ayaklanmış gövde... Oysa yaklaşan ölüm değil mi? Yıllar geçiyor. Senin kokunu bunca yakından duymuşken... Nereden bulacağız, yeniden bu güneşli Eylül gününü?' ☼

GUILLAUME APOLLINAIRE

Şairlerin Peçetesi



HAYATIN, sanatın sınırına gelmiş olan Justin Pr  roque ressamdı. Kendisiyle birlikte yaşayan bir kadın arkadaşı vardı ve şairler kendisini görmeye gelirlerdi. Yazgının yıldız yerine tahtakurularını tavanına serpi tirdi i i li inde şairlerden biri ak am yemeğine kalırdı zaman zaman.

Yemek masasında asla rastla mayan dört konuk vardı.

David Picard, Sancerre'liydi; kentteki birçokları gibi, Hıristiyan olmuştu; Yahudi aileden geliyordu.

Verimli olan L  onard Dela  se, gülmekten   ld recek yüz ifadeleriyle esinli hayatını t k r yordu.

Georges Ostr  ole, eskiden     k l' n yaptığı gibi, kavşakta hangi yolu seçmeli gibilerden endişeli gözlerle düşüncelere dalıyordu.

Jaime Saint-F  lix yı ınla hikâye biliyordu; sanki boynu vücuduna vidalanmı  gibi ba ı omuzlarının  s t nde dönebiliyordu.

Onların dizeleri hayranlık vericiydi.

Yemekler bitmek tükenmek bilmiyordu ve aynı peçete sırayla dört şairin önüne seriliyordu ama bu durum onlara söylenmiyordu.



Bu peçete azar azar kirlendi.

İşte yumurta sarısının yanında çizgi halinde koyu bir ıspanak izi. İşte şaraplı ağızların bıraktığı halkalar ve yemeğe bulaşmış bir elin parmaklarının bıraktığı beş tane koyu damga. Bir balık kılıcı bir mızrak gibi keten dokumayı delip geçti. Bir pirinç tanesi bir köşeye yapışıp kurudu. Sigara külü de bazı kısımları ötekilerden daha fazla kirletip kararttı.

– David, işte peçeteniz, diyordu Justin Prérogue'un kadın arkadaşı.

– Peçeteler almayı da düşünmeli, diyordu Justin Prérogue, para olunca şunu at gitsin.

– Peçeteniz kirli, David, diyordu Justin Prérogue'un kadın arkadaşı, gelecek sefere değiştireceğim. Çamaşırcı kadın bu hafta gelmedi.

– Léonard, buyrun peçetenizi, diyordu Justin Prérogue'un kadın arkadaşı. Kömür sandığına tükürebilirsiniz. Peçeteniz nasıl da kirli! Çamaşırcı kadın yıkadıklarını getirir getirmez sizin peçeteyi değiştireceğim.

– Léonard, tükürürken sizi gösteren bir portrenizi yapmam gerekecek, diyordu Justin Prérogue, ve üstelik böyle bir heykel yapmak niyetindeyim.



– Georges, size hep aynı peçeteyi vermekten utanıyorum, diyordu Justin Prérogue'un kadın arkadaşı. Çamaşırcı kadın ne halt ediyor bilmem. Çamaşırlarımı getirmiyor.

– Yemeğe başlayalım, diyordu Justin Prérogue.



– Jaime Saint-Félix, size yine aynı peçeteyi vermek zorundayım. Bugün elimde başkası yok, diyordu Justin Prérogue'un kadın arkadaşı.



Ressam da, bütün yemek boyunca bir yığın hikâye dinleyerek şairin başını döndürüyordu.



Ve mevsimler geçti.

Şairler sırasıyla peçeteyi kullanıyorlardı ve şiirleri hayranlık vericiydi.

Léonard Delaisse hayatını daha da gülünç tükürüyordu ve David Picard da tükürmeye koyuldu.

Zehirli peçete David'den sonra sırayla Georges Ostréole ve Jaime Saint-Félix'i harap etti, ama onlar bunu bilmiyorlardı.

İğrenç bir hastane paçavrasına benzeyen peçete dört şairin dudaklarından dökülen kanla lekелendi ve akşam yemekleri bitip tükenmek bilmiyordu.



Sonbahar başlangıcında Léonard Delaisse hayatının geri kalanını tükürdü.

Şehvetle sarsılan kadınlar gibi öksürükle sarsılan öteki üç şair hemen hemen aynı günlerde değişik hastanelerde öldü. Dört şair de, sanki pek mutlularmış gibi, öylesine güzel şiirler bıraktılar geriye.

Ölümleri, beslenmeye değil, ama beslenememeye ve coşku dolu uykusuz gecelere yoruldu. Çünkü, bu kadar kısa bir sürede, eşi benzeri olmayan dört şairi bir tek peçete öldürebilir miydi sahiden?



Konuklar ölünce peçete yarasız bir duruma düştü.

Justin Prérogue'un kadın arkadaşı peçeteyi kirliye atmak istedi.

"Pek kirli hakikaten ve kötü kokmaya başlıyor," diye düşünerek peçeteyi açtı.

Ama, peçete açılınca, Justin Prérogue'un kadın arkadaşı şaşkınlığa düştü ve arkadaşına seslendi, adam hayran kaldı :



Guillaume Apollinaire (1880-1918) kısa yaşamında 20. yüzyılın başındaki Fransız edebiyat ve sanat çevrelerinde gelişen tüm öncü akımların içinde yer alan, şiir sanatının önünde yeni yollar açılmasına katkıda bulunan şair. Paris'te bir yandan yazar olarak ün kazanırken, öte yandan edebiyat çevreleriyle ve Maurice de Vlaminck, André Derain, Raoul Dufy ve Pablo Picasso gibi sonradan ünlenecek genç ressamlarla dostluklar kurdu. Çağdaşlarına Henri Rousseau'nun resimlerini ve Afrika heykelciliğini tanıttı ve Picasso ile birlikte, resmin yanı sıra edebiyatta da kübist estetiğin ilkelerini oluşturmaya çalıştı. 1914'te orduya yazıldı; 1916'da başından yaralandı; aldığı yaralardan zayıf düşmesi yüzünden, İspanyol gribinden öldü. • Şiirleri *Apollinaire'den Şiirler* (1965), *Bir Aşk Kırgınının Şarkısı* (1965), *Şiirler* (1975), *Dünya Gülü* (1986) adlarıyla Türkçeye çevrilmiştir.



– Bu hakiki bir mucize! Senin incelikle açıp serdiğin bu pis mi pis peçete, kurumuş pisliği ve çeşitli renkler yardımıyla, ölen dostumuz David Picard'ın çizgilerini gözler önüne seriyor.

– Öyle değil mi? diye mırıldandı Justin Prérogue'un kadın arkadaşı.

Her ikisi, sessizce, mucizevi resme bir süre baktı ve sonra peçeteyi yavaşça çevirdiler.

Ama bir anda, öksürmeye çalışan Léonard Delaisse'in gülmekten ölen korkutucu görüntüsünün belirdiğini görerek sapsarı kesildiler.

Peçetenin dört köşesi de aynı mucizeyi sunuyordu.

Justin Prérogue ve kadın arkadaşı, kararsız Georges Ostréole'ü ve bir hikâye anlatmak üzere olan Jaime Saint-Félix'i gördüler.

– Bırak şu peçeteyi, dedi Justin Prérogue birdenbire.

Örtü düştü ve yere yayıldı.

Justin Prérogue ve kadın arkadaşı, güneşlerinin çevresinde dönen yıldızlar gibi uzun zaman döndüler ve bu Azize Veronica,* dört kat bakışıyla, sanatın sınırı üstünden hayatın sınırlarına kaçmalarını emrediyordu onlara. ☼

Fransızcadan çeviren : Eray Canberk

*Azize Veronica : Çarmıhını Golgota'ya taşıyan Hz. İsa'ya terini silmesi için mendilini veren ve mendilini geri aldığı zaman Hz. İsa'nın yüz çizgilerinin mendile işlendiğini gören ermiş kadın. (ç.n.)

Yağmurda Kedi

OTELDE konaklayan yalnızca iki Amerikalı vardı. Odalarına gidip gelirlerken merdivende yanlarından geçtikleri insanların hiçbirini tanımıyorlardı. Odaları ikinci katta denize bakıyordu. Parka, savaş anıtına da bakıyordu. Parkta büyük palmiyeler, yeşil banklar vardı. Hava iyi olduğunda her zaman şövalesiyle bir ressam oluyordu. Ressamlar palmiyelerin gelişme biçiminden, parklara ve denize bakan otellerin canlı renklerinden hoşlanıyorlardı. İtalyanlar savaş anıtını görmek için uzaklardan geliyorlardı. Anıt bronzdan yapılmıştı ve yağmurda parlıyordu. Yağmur yağıyordu. Yağmur palmiye ağaçlarından damlıyordu. Sular çakıl patikalarda havuzcuklar oluşturuyordu. Deniz yağmurda uzun bir çizgi boyunca karaya yükleniyor, yağmurda uzun bir çizgi boyunca yeniden karaya yüklenebilmek için plajın ötelere çekiliyordu. Arabalar anıtın yanındaki alandan gitmişlerdi. Alanın karşısında, kahvehanenin kapı ağzında bir garson durmuş boş alana bakıyordu.

Amerikalı kadın pencerede duruyor, dışarıya bakıyordu. Dışarıda, pencerelerinin tam altında bir kedi üzerine sular damlayan yeşil masaların birinin altında oturuyordu. Daha çok ıslanmamak için olabildiğince büzülmeye çalışıyordu.

"Aşağıya inip kedicici alacağım," dedi Amerikalı kadın.

"Ben alayım," diye yataktan önerdi kocası.

"Yo, ben alırım. Zavallı kedicik dışarıda masanın altında ıslanmamaya çalışıyor."

Kocası okumayı sürdürdü, yatağın ayakucunda iki yastığa sırtını dayamış uzanıyordu.

"Islanma," dedi.

Karısı aşağıya indi, büronun önünden geçerken otel sahibi ayağa kalkıp eğilerek onu selamladı. Masası geride, duvar dibindeydi. Yaşlı bir adamdı ve çok uzun boyluydu.

"Il piove," dedi kadın. Otelciden hoşlanıyordu.

"Sì, sì, Signora, brutto tempo. Hava çok kötü."

Loş odada, geride masasının arkasında ayakta duruyordu. Kadın ondan hoşlanıyordu. Her türlü yakınmayı son derece ciddiye almasından hoşlanıyordu. Ağırbaşlılığından hoşlanıyordu. Kendisine hizmet etmeyi istemesinden hoşlanıyordu. Otelciliği benimsemiş olmasından hoşlanıyordu. Yaşlı, geniş yüzünden ve kocaman ellerinden hoşlanıyordu.

Ona karşı duyduğu hoşnutlukla kapıyı açıp dışarıya baktı. Yağmur hızlanmıştı. Muşamba pelerinli bir adam boş alanı geçip kahvehaneye gidiyordu. Kedi sağ yanda olmalıydı. Saçak altından gidebilirdi belki. Kapı ağzında dururken arkasında bir şemsiye açıldı. Odalarına bakan hizmetçi kızdı.

İtalyanca, "İslandmamalısınız," diyerek gülümsedi. Kuşkusuz, otelci göndermişti onu.

Şemsiyeyi üzerinde tutan hizmetçiyle birlikte pencerelerinin altına gelinceye değin çakıl patika boyunca yürüdü. Masa oradaydı, yağmurda yıkanmış parlak yeşil olmuştu, ama kedi gitmişti. Birden düş kırıklığına uğradı. Hizmetçi gözlerini kaldırıp baktı.

"Ha perduto qualche cosa, Signora?"

"Bir kedi vardı," dedi Amerikalı genç kadın.

"Kedi?"

"Sì, il gatto,"

"Kedi?" diyerek güldü hizmetçi. "Yağmurda kedi?"

"Evet," dedi, "masanın altında." Sonra, "Ah, öyle istemiştin ki onu. Bir kedici istemiştin."

İngilizce konuşunca hizmetçinin yüzü gerildi.

"Gelin, Signora," dedi. "İçeri girmeliyiz. İslandacaksınız."

"Sanırım öyle," dedi Amerikalı genç kadın.

Çakıl patikadan geri döndüler ve kapıdan geçtiler. Şemsiyeyi kapatmak için hizmetçi dışarıda kaldı. Amerikalı genç kadın ofisin önünden geçerken padrone masasından eğilerek onu selamladı. İçinde bir şeyin küçüldüğünü, daraldığını duydu. Padrone kendisini aynı zamanda hem pek önemsiz, hem de gerçekten önemli biriymiş gibi duyumsamasına neden oldu. Bir an için son derece önemli biriymiş duygusuna kapıldı. Merdivenleri çıktı. Odanın kapısını açtı. George yataktaydı, okuyordu.

"Kediyi aldın mı?" diye sordu kitabı bırakırken.

"Gitmiş."

"Kim bilir nereye gitti," dedi gözlerini dinlendirirken.

Kadın yatağın üzerine oturdu.

~~~~~

**Ernest Hemingway** (1899-1961) çağdaş Amerikan edebiyatının önde gelen roman ve öykü yazarlarından. Avcılık, boğa güreşleri ve savaşın verdiği heyecanları bütün boyutlarıyla yeniden yaratmayı amaçlayan yazılarında, erkekliği ve cesareti öne çıkaran bir tutum sergiledi. Gelişmiş estetik duyarlılığının ürünü olan kendine özgü bir üslubu vardı. 1954 Nobel Ödülü'nü kazandı. Yapıtları dilimize tekrar tekrar çevrilmiş, bazıları değişik adlarla yayımlanmıştır. Türkçede : *Çanlar Kimin İçin Çalıyor* (1946), *Gene Sabah Oldu* (1946), *İhtiyar Adam ve Deniz* (1953), *Denizin Değiştirdiği* (1954), *Silahlara Veda* (1954), *Afrika'nın Yeşil Teveleri* (1955), *Kadınsız Erkekler* (1960), *Ya Hep Ya Hiç* (196), *İrmaktan Öteye ve Ağaçların İçine* (1965), *Akıntı Adaları* (1972), *Paris Bir Şenliktir* (1975), *Kazanana Ödül Yok* (1984). (*Dünya Yazınından Seçilmiş Kısa Öyküler*'den (Derleyen: Memet Fuat; Adam Yayınları)

~~~~~

"Çok istemiştim onu," dedi. "Niye bu kadar çok istedim bilmiyorum. O zavallı kediciği istemiştim. Yağmurda zavallı bir kedici olmak hiç de hoş değil."

George okuyordu yine.

Gidip tuvalet masasına, aynanın karşısına oturdu, el aynasıyla kendine baktı. Yandan görünüşünü inceledi, önce bir yandan, sonra da öbür. Sonra, başının arkasını ve boyunu.

"Saçımı uzatsam, iyi olur mu dersin?" diye sordu, yeniden yandan görünümüne bakarak.

George başını kaldırdı ve genç karısının bir oğlan çocuğunki gibi kısa kesilmiş ensesini gördü.

"Ben böyle olduğum gibi beğeniyorum."

"Ben bıktım artık," dedi. "Oğlan çocuğu gibi görünmekten bıktım."

George yatakta konumunu değiştirdi. Konuşmaya başladığından bu yana gözünü ondan ayırmamıştı.

"Oldukça güzel görünüyorsun," dedi.

"Saçımı sımsıkı, dümdüz geriye toplamak, arkada varlığını duyabileceğim büyük bir topuz yapmak istiyorum," dedi. "Kucağımda oturacak, okşadığımda mırıldanacak bir kedici istiyorum."

"Hı?" dedi George, yattığı yerden.

"Masada kendi gümüş takımlarımla yemek yemek de istiyorum, mum da istiyorum. Bahar olsun istiyorum ve de dışarıda ayna karşısında saçımı fırçalamak istiyorum ve bir kedici istiyorum ve yeni giysiler istiyorum."

"Oh, kes artık, bir şey al da oku," dedi George. Yine okuyordu.

Karısı pencereden dışarıya bakıyordu. Artık hava iyice kararmıştı ve palmiye ağaçlarına hâlâ yağmur yağıyordu.



"Yine de, bir kedi istiyorum," dedi. "Bir kedi istiyorum. Hemen bir kedi istiyorum. Uzun saçım ya da eğlenecek başka bir şey olmasa bile, bir kedim olabilir."

George dinlemiyordu. Kitabını okuyordu. Karısı pencereden dışarıya, artık ışıkların yandığı alana baktı.

Biri kapıyı çaldı.

"Avanti," dedi George. Başını kitaptan kaldırıp baktı.

Hizmetçi kız kapı ağzında duruyordu. Bedeninden aşağı sarkan büyük bir alaca kediyi kendine bastırmış sımsıkı tutuyordu.

"Affedersiniz," dedi, "padrone bunu Signora'ya getirmemi istedi." ❁

İngilizceden çeviren : Nezh Onur

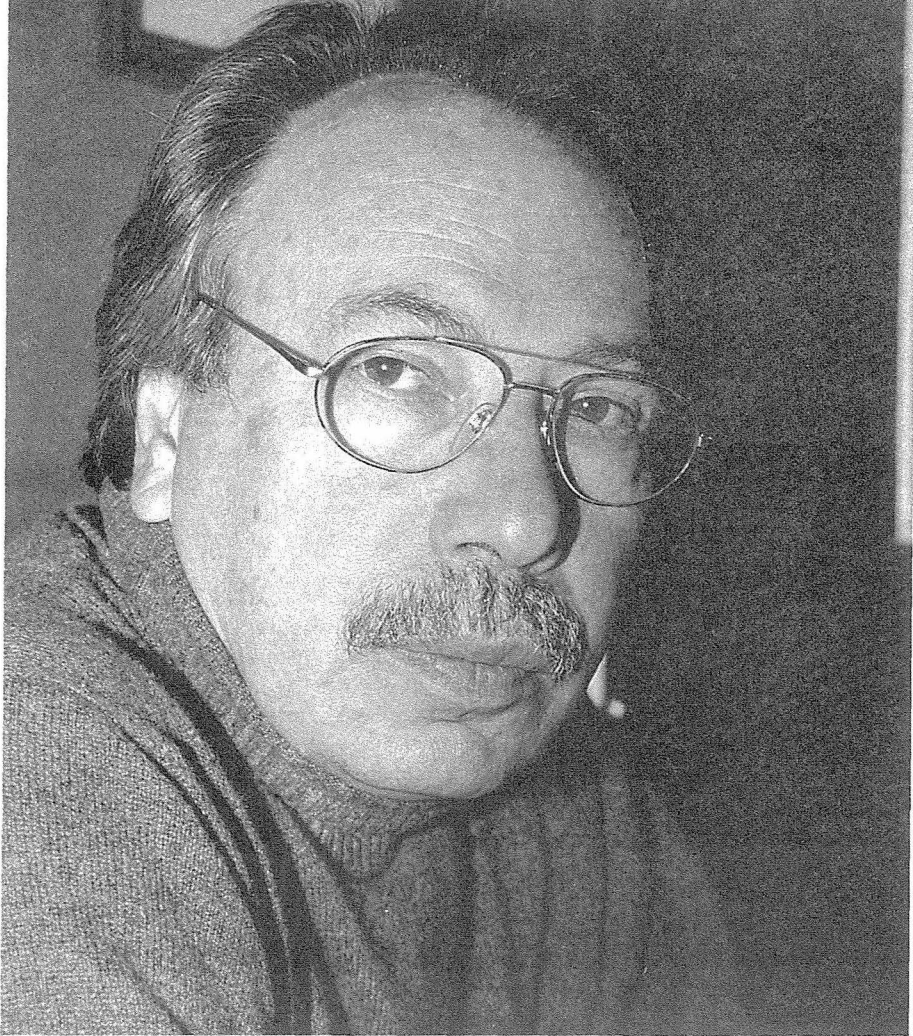


Bir yazara üç noktadan bakılabilir : Bir öykücü olarak görülebilir, bir öğretmen olarak, bir büyücü olarak. Büyük yazar bu üç niteliği – öykücü, öğretmen, büyücü – birleştirir, ama onda ağır basan, onu büyük yazar kılan özellik, büyücülüğüdür.

– Vladimir Nabokov

Ferit Edgü ile Dünden Bugüne

**“Türk edebiyatında öykünün,
romandan daha önemli bir yer
tuttuğuna inanıyorum.”**



Fotoğraf : Taner Şenel

Konuşan : Feridun Andaç



Yaşamınız ve yapıtlarınız üzerine konuşmayı pek sevmediğinizi sanıyorum. Bu kez, biraz buna kapı aralamak istiyoruz. Yazmak eyleminiz oldukça geniş bir eksen kapıyor : Öykü, roman, şiir, deneme... Bunlara bir de resmi eklersek... Gerçi biz öykücülüğünüz üzerine konuşacağız. Yine de sözü biraz ötelere bağlatalım, dilerse-niz. Güzel Sanatlar Akademisi'ne gelene kadarki dönemden söz etmenizi isteyeceğim. Sizi yazı'yla, sanat'la buluşturan neydi?

– Yalnızlık. Yalnızlıkların en dayanılmaz olanı, çocuk yalnızlığı. Bu yalnızlığı-mı paylaşacak kimse olmadığı için kitap-ların dünyasına sığındım çok küçük yaş-larda. Sonra bu dünya içinde kendime bir yer edinmek istedim. İşte beni "yazı" ve "sanat"la buluşturan etkenler.

Bu süreçte okuduklarınız, etkilendikle-riniz?

– Elime ne geçerse okurdum. O dö-nemde (savaş yılları) gazete kâğıtlarından yapılan kesekâğıtları vardı; düzgünce açıp, onları da okurdum. Ancak edebiyatla ilk buluşmam Sait Faik'in *Şahmerdan*'ıyla ol-du. Geçende, bir hafta sonu ziyaretinde, Beykoz'daki eski evin tavan arasındaki ki-taplar arasında buldum onu. Eylül 1951 baskısı – *İkinci Basılış*, demiş Yaşar Nabi – Dikişsiz, tel zımbasız, 112 sayfalık bir cep kitabı. Fiyat 100 kuruş.

Bu kitaptan önce, Halide Edip'i, Yakup Kadri'yi, Reşat Nuri'yi, hatra Tolstoy'u okumuştum. Ama bana el eden, beni yepyeni bir dünyanın içine çeken, Sait Faik'in *Şahmerdan*'daki öyküleri oldu. Demek böyle sıradan insanların, günlük yaşamları da yazılabiliyordu. Kim yazmış olursa olsun, kim yayımlamış olursa olsun (çünkü on beş-on altı yaşlarındaydım ve ne Sait Faik'in adını biliyordum, ne de Varlık Yayınları'nın önemini), yalnızca yazılmış ve yayımlanmış olması yeterliydi benim için : Ben de yazabilirdim.

Önceleri şiirler yazıyordunuz, sanırım

1950'lerin başında "Kaynak" dergisinde ya-yımlandı bazıları.

Öykü sonra'dan geldi. Bu seçiminiz / yöneliminiz nasıl oldu?

– Garip şiiri, kolay bir şiir olarak gö-rünür. Özellikle şiirin ne olduğunu bil-meyenlere. Ben de, tüm yaşatların gibi, bu kolaylığa kapılmış olmalıyım o dönemde (ki her gün bir düzine şiir yazıyorum). Ne yazık ki bunlardan birkaçı da yayımlandı. Ama Sait Faik'le karşılaşmam gözümü aç-tı; şiiri bir anda tümüyle bırakıp öykü yazmaya'ya yöneldim. Bizden öncekilerin yolundan gitme yerine, kimselere benze-mek istemeyen, çağrışımlara açık, fantastik öğelerin ağır bastığı, ama gene de (ya da özellikle) bir hayli acemi öykülerdi bun-lar.

Kitaplarımdan birine bunlardan yal-nızca birini (sanki bir anı olarak) aldım : *Yitik Gün*. "Vatan"ın "Sanat" ekinde ya-yımlanmıştı, 1954 yılında, hatırlarım, Sait Faik'in çok sevdiği Fethi Karakaş'ın bir deseniyle.

Yayımlanan ilk öykünüz 1953 tarihini taşıyor. İlk kitabınız Kaçkınlar 1959'da okura ulaştı. 1958'de Paris'e ressam adayı olarak gidip edebiyatçı olarak döndünüz. Önce, bu öne geçiş üzerinde duralım, diler-seniz.

– Sanırım ilk öyküm 1953'te yayım-landı. "Yitik Gün" yayımlanmış ikinci ya-da üçüncü öyküm olsa gerek. Bir on yedi yaş öyküsü.

Hayır, Paris'e ressam olmak için git-medim. Çok şükür, daha o yıllarda, ressam olmak için kitapların ve müzelerin dışında bir yerlere gitmek gerekmediğinin bilin-cindeydim. Akademi'ye de ressam olmak için girmemiştim. Bir yerde okumam ge-rekiyordu, kendimi en özgür duyacağıma inandığım Akademi'yi seçmiştim. Yanıl-madığımı da gördüm.

O dönem için çok zengin bir kitaplığı vardı Akademi'nin. Sanat, edebiyat kitap-larının yanı sıra, özellikle Fransızca süreli yayınlar düzenli olarak geliyordu. Ben de zamanımın büyük bir bölümünü kitaplık-



Paris, 1960

ta geçiriyordum. Orda çok şeyler öğrendim. Doğrusu, öğrencisi olduğum Bedri Rahmi de, halden anlayan bir hocaydı. Kitaplarda okuduklarımı, arkadaşlarıma özetlemem koşuluyla hoş görüyordu beni.

Akademi'ye nasıl, niçin gittimse, Paris'e de öyle gittim. Sanat, özgürlük, yaratıcılığın her türü ancak Paris'te vardı. Bu düş, yalnız genç Türkler için değil, Doğu'dan Batı'ya tüm ülkelerin gençleri, sanatçıları için geçerliydi.

Uzun yıllardan beri, Menderes hükümeti yurtdışına öğrenci göndermiyordu. 1958 yılında sınavla Avrupa'ya öğrenci göndermeye karar verdi hükümet.

Ben de sınava girip kazanınca, ilkin kapağı Münih'e, ordan da Paris'e attım. Paris'i yaşamak, o havayı solumak, olup biteni öğrenmek, bilgilenmek için gittim Paris'e, ressam olmak için değil.

Paris'te olduğum için resim yaptım. Sergilere katıldım.

Ama kendimi hep bir yazar duyuyordum. *Kaçkımlar* (Vedat Günyol'un himmetiyle) ben Paris'teyken yayımlandı. İkinci kitabım *Bozgun'u* da oralarda yazdım. Bu arada bir yığın yazı, çeviri...

Bir kazazede gibi Doğu'nun bir ucuna

(Hakkâri) gidiş; (1964) buradaki zorunlu ikamet sizin yaratıcılığınızda derin izler bırakır. Paris - Pirkanis hattında, yaşadığınız değişim / etkileşim üzerine neler söyleyeceksiniz?

– Paris'ten, eğer deyiş yerindeyse, "gönüllü" olarak geldim askerliğe. 27 Mayıs'ın güzel bir armağanı, yedeksubay öğretmenlik vardı, biliyorsunuz; bundan yararlanmak istedim. Paris'teki evimi barkımı bırakıp Türkiye'ye döndüm ve bir yetkilinin gülerak söylediği gibi Paris'le kafiyeli bir köye, Hakkâri'nin en yüksek köyü Pirkanis'e gönderildim. Pirkanis, kendimi ve bildiklerimi sınamamda yardımcı oldu. İnançlarımı, insanlara, doğaya bakışımı, kitaplardan öğrendiklerimi, o Allah'ın dağında, on dört haneli, yolu, elektriği, telefonu olmayan bir köyçükte, tüm dünyası o dağlar, o koyunlar olan insanların arasında, yeniden gözden geçirmek olanağını buldum bütün bir kış boyu. Ama insanoglu her gittiği yere kendini de götürdüğüne göre...

Hakkâri serüveninden on yıl sonra yayımladığım *Kimse*'de bunu dile getirmeye çalıştım. *Kimse*'yi iki yıl sonra *"O"* / *Hakkâri'de Bir Mevsim* izledi. Bunlarla ya da geçen yıl yayımladığım *Doğu Öyküleri*

ile *Kaçkınlar* ya da *Bozgun*'u karşılaştırırsanız nerden nereye varmış olduğumu görürsünüz. Korkarım, aradan geçen süre içinde pek bir "mesafe" alamadım. Belki tekilden çoğula geçtim. Daha doğrusu, tekilin içindeki çoğula.

1950'lerin yazın / kültür ortamında, ilk öykülerinizle gelen, 'aykırı' bir yan vardı. Bu, bir anlamda, tepkiye de dönüştü sanırım. Sizlerin, özellikle 'a' kuşağı ve 'mavi'cilerin çıkış noktası neydi? Yaşamı, sanatı algılayış, dönüştürüş eğiliniz nasıldı?

– Aykırılık, çocukluğumdan beri benim tabiatımda vardı. Ona hiç ihanet etmedim. Aykırılığı yazarlığın, sanatçılığın kaçınılmaz ögesi olarak gördüm. Hatta bir erdem. Ama aykırılıklar, tepkiler, başka aykırılıklarla, tepkilerle anlam kazanır.

Bizler, benim kuşağımın hemen tüm yazarları Sait Faik'in aykırılığının devamcısı olarak duyduk kendimizi. O aykırılığın boyutlarını geliştirmeye çalıştık. Yazının alanına giren her şeyde.

Bizden sonra gelenlerde ise bizdeki bu aykırı bilincin etkilerini göremiyorum ne yazık ki. Ola ki, onları etkileyecek güçte yapıtlar vermedik, kim bilir...

Kaçkınlar'dan Doğu Öyküleri'ne uzandığımızda : Ferit Edgü öyküsünde üslupçu yanın belirgince öne çıktığını görüyoruz. Yazın evreninizde temel kaygınız, kuşkusuz, bu değil. Ama bir yazarda asal olması gereken de bir yan! Öyküye döndüğümüzde, bu anlamda, size yakın uzak olanlara bakarken neler düşünüyorsunuz şu an?

– İlk yazı denemelerinden sonra, benim kuşağımın yazarları, çok erken,

kişisel bir "üslup" yaratmanın yazarlığın ilk koşulu olduğunu anladık. Dünyaya ve sanata bakışımız ne kadar özdeşlik gösterirse gösterebilir, yazar kişiliğimizin yazıya yansımaları gerektiğini düşünüyorduk. Bugün, belki garip gelebilir, ama bu, bir "üsluba" sahip olmak başlıca tasamızıdır. Sürekli temrinler yaptığımızı çok iyi anşıyorum.

Kaçkınlar böyle ortaya çıktı.

O dönemde yayımlanan bizim kuşağın erken kitapları yan yana konulacak olursa, bu tasanın, Tahsin Yücel'den Tarık Dursun'a; Buyrukçu'dan Orhan Du-ru'ya; Bilge Karasu'dan Onat Kutlar'a;



Yüksel Arslan ile "İstanbul Hatırası", 1958

Feyyaz Kayacan'dan, Demir Özlü'ye, Adnan Özyalçın'ın, Yusuf Atılgan'a, Vüs'at O. Bener'e, Nezihe Meriç'e, 1950'lerde nasıl birbirinden değişik, renkli, zengin bir üslubun, Sabahattin Ali, Sait Faik, Orhan Kemal'den sonra (hatta son ikisiyle birlikte) Türk edebiyatına yerleştiğini gösterir. *Kaçkınlar*'dan, *Doğu Öyküleri*'ne uzanırken, bu gerçeği görmezlikten gelmemek gerektir. Çünkü bu, benim tek başıma öykücülüğümden daha önemlidir. Daha çok üzerinde durulması gereken bir olgudur.

Bana "yakın uzak olanlara bakarken, şu an" düşündüğüm daha çok bunlar.



Pirkanis. Lojman.

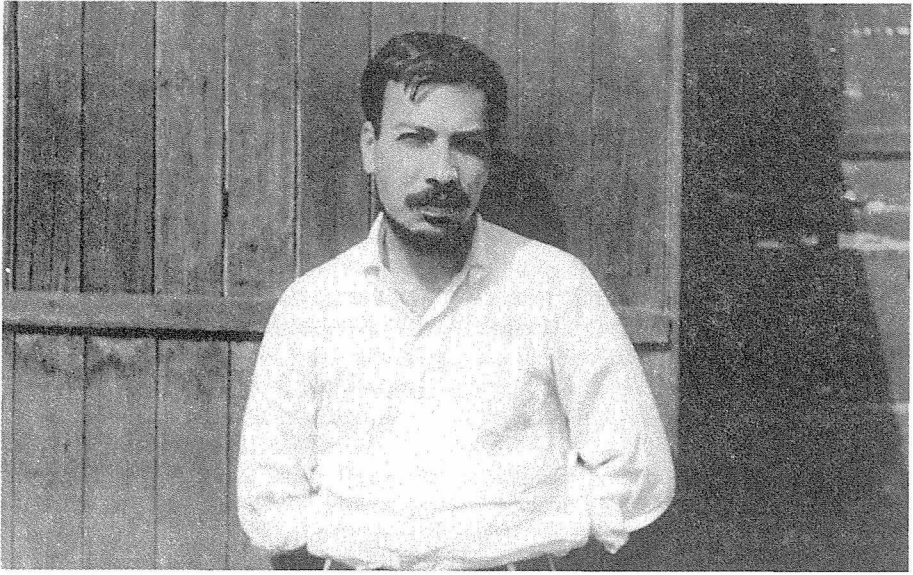
Niçin? Çünkü, bizlerden önce, Türk öykücülüğü, hiç bu kadar çok sesli olmamıştı. Birbirinden bu denli farklı ve çağdaş üsluplar da söz konusu olmamıştı.

"Yazarken, bir yazar olmaktan çok, bir birey olmayı başarmayı amaçlıyordum" diyorsunuz. (Kaçkınlar) O günlerin yazma çabasına dönüp bakarken, geldiğiniz çizgi-deki konumunuz için ne söyleyebilirsiniz? Sanatın hangi kulvarı sizi daha çok kendi içine çekiyor?

– Yazmayı, oldum olası bir varoluş sorunu olarak gördüm. 1950'lerin sonunda, *Kaçkınlar*'ı yazarken de, bugün de. Aradan geçen kırk yıl, bu konuda hiçbir şeyi değiştirmedim. Renkler ve biçimler de, sözcükler de içlerini çekmekte. Birkaç gün önce, Henri Michaux'nun yaşamının son günlerinde, sözcüklerden uzaklaşıp resme yöneldiğini ve ressamlar tarafından, resim yapan şair olarak değil, resim yapan ressam olarak değerlendirilmek istediğini okudum. Benim böyle bir sevdam yok. Ama gitgide sözcüklerden uzaklaşıyor gibiyim.

Sanatta her yeninin benimsenmesi güçtür. Önce anlam verilemez, anlamsız bulunur çoğu kez. Farklı olanın ne olduğu ise değerlendirilemez. Kuşağınız, biraz da, böyle bir ortamda filizlendi. Hatta şöyle diyorsunuz Kaçkınlar'ın ikinci basımının "sonsöz"ünde : "Bu açıdan bakıldığında, diyebilirim ki, bir yalnızlıkta yazdık. Bireyselliğe yer olmayan bir toplumda, birer aykırı olarak, birer horlanmış olarak yazdık. Kendi benzerlerimizi bulmak için yazdık. Bizim dilimizden anlayacak kişiler için yazdık," diyorsunuz. Bugün yazın serüveninizi uçlandırdığınız noktalarda bu sanrının aşıldığını söyleyebilir miyiz?

– *Kaçkınlar*'ın ilk yayımlanışından otuz yıl sonra yazdığım *Sonsöz*'de yazdıklarım bir sanrı değil, bir gerçektir. Bireyselliğe yer olmayan bir toplumda, derken, sanmayın ki sanatçı bireyselliğinden söz ediyorum. Bizimki gibi, ümmet toplumlarında, bireye yer yoktur. Çünkü birey tek başına, özgürce düşünen, karşı koyan, kendini gerçekleştirmeyi seçen, sürüden



Lizbon, 1962

kopan ve başkalarını da, baskılara, ortak düşünceye, dogmalara karşı olmaya sürüklemek isteyen kişidir.

Çağdaş edebiyatımızda, *Garip*'çiler, Sait Faik ve Nurullah Ataç, sözünü ettiğim tür bireyselliğin gerçek öncüleri olmuşlardı. Bizler, onların açtığı bu yoldan yürüdük, toplumsallığı göz ardı etmeden. Başlangıçta kendi benzerlerimizi arayıp onlara seslenmemizden doğal ne olabilir-di? Bireysel bilinç, çok geçmeden gördük ki, bir "tehlike"dir bu ülkede. Yalnız yönetimi değil, muhalefette olduğunu sandığımız çevreleri de, yazarları da karşımızda bulduk. Neyse bu ayrı bir konu. Ayrı ve acı.

Ben yine öykü'nüzün öyküsüne dönmek istiyorum. Öykücülüğünüzde iki belirgin çizgi, iki ayrı dönem var : İlki 1953-67 yıllarında yazılan öykülerinizi getiren Kaçkımlar (1959), Bozgun (1960) ve Av'ı (1968) kapsıyor. İkincisi 70 sonrası'nın ürünlerini içeriyor : Bir Gemide (1978), Çılgık (1982), Doğu Öyküleri (1955). İlk dönemde bireyin varoluşsal konumunu sorgulayan, açmazlarını sergileyen bir bakış egemen. Düşselik, gerçeküstü öğeler ön planda. Bir Gemide ile üslupçu yanınız belirginlik kazanır. Doğu Öyküleri ise hem ger-

çeğin 'yüz'lerini hem de öykünün sırlarını getirir. Bunu 'meseller' kitabı olarak da alabiliriz (mi?) Yine sondan sorarak başlamak istiyorum. Buradaki çıkış kaynağınız (kaza-zede yurdunuz Pirkaniş'in ötesinde) neydi? Bir de öykünüzün bu ayrılma / kırılma / dönüşme noktasının sizdeki itimi üzerinde durmanızı isteyeceğim.

– Hemen her sanatçının yaşamında dönemler vardır. Bunlar saf sanatsal arayışların sonucu olabileceği gibi, yaşadıklarının etkisini de taşıyabilir. Örneğin, Picasso'nun belli dönemlerinin belli başlı resimlerini bilinçli bir seçmeyle sıraladığınızda, sanatçının özyaşam öyküsünü okur gibi olabilirsiniz.

Bir başka örnek : Beckett'in, Fransızca yazmaya başladıktan sonra yazdıklarıyla, daha önce İngilizce olarak yazdıkları yazarlık yaşamında açık seçik bir sınır oluşturur.

Dostum Yüksel Arslan, yolunu bir kez bulduktan sonra çok az değişen sanatçılarındandır. Ama Türkiye resimleriyle, Paris resimleri, tekniğini, malzemesini hiç değiştirmedeği halde ne kadar farklıdır.

Benim için de, bir Hakkârî'den Önce (1954-1964) ile, Hakkârî'den Sonra'dan söz edilebilir. Ama öyle sanıyorum, bu sı-

nır Hakkâri'nin uçurumları kadar derin değildir. Bunun nedeni, Hakkâri'ye giderken de, yanımda, o hiç kurtulamadığım kendimi götürdüğüm içindir.

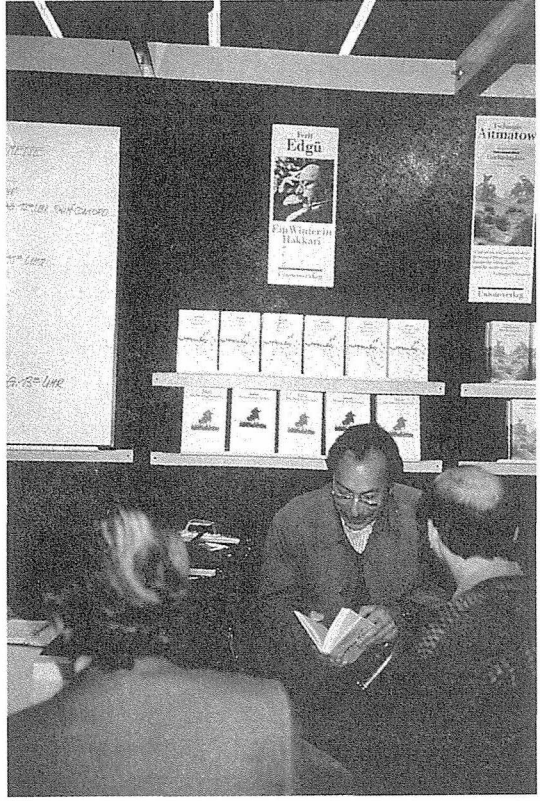
Sözünü ettiğiniz "varoluşsal konum, düşsellik, gerçeküstü öğeler" benim ilk gençlik öykülerimde de vardır, Hakkâri yazılarımda da. Aradaki fark, olsa olsa yaşanan gerçeklerden edinilen deneyimler ve bunların dünyayı algılamama kattıkları yeni boyutlardır. (Bu satırları yazdıktan sonra, Kundera'nın, genç bir Fransız yazarının bir kitabı için yazdığı yazının bir yerinde şunları okudum : "Dünyayı değiştirmekten umudu kesen dünyayı gözlemler." Benim Hakkâri sonrası durumum tam anlamıyla buydu.)

Av'ın önsözünde, öykücülük serüvenimin iki kolda geliştiğini yazmıştım. Birincisi gerçekliği dil yoluyla kavramaya çalışan bir anlayış. İkincisi, olağanüstü (fantastik) öğenin yönlendirici olduğu bir anlayış. Belki bunlardan birini seçip onda derinleşmeye çalışmam daha doğru olurdu. Bilmiyorum. Bildiğim, ne birine sırtımı döndüm ne de öbürüne kapımı kapadım. Daha sonraları, "O" da, iki eğilimi birleştirmeye çalıştım. Sonra, 1980'de bu ikilemden tümüyle kurtulmak için tüm kapıları, tüm pencereleri tüm etkilere, tüm esinlenmelere açık tutup *Yazmak Eylemi*'ni kaleme aldım.

Bu İstanbul'da terör günlerinde yaşadığımız bir olayın 101 değişik biçimde dile getirilmesi denemesiydi. Bir roman yazmak yerine bir el kitabı yazmak istemişim.

Doğu Öyküleri'ne, işte, yazmak eyleminin bu labirentlerinde dolaşarak vardım.

Doğu Öyküleri'nin ikinci bölümünde on yedi minimal öykü yer alıyor. Bunlar



Frankfurt Kitap Fuarı'nda, 1986

kısa öyküden de kısa olduğu için minimal adını verdim. Okuyucunun düş gücünü daha bir zorlayıcı öykücükler bunlar. Kadim dostum Ahmet Oktay, bunlardan söz ettiği bir yazısında "mesel" sözcüğünü kullandı. Belki, onların ardındaki Doğu klasiklerinin, özellikle adaşım Attar'ın izdüşümünü gördüğü için.

Ama bu tür, küçük, bitmemiş gibi duran öykücükler Kafka'nın günlüklerinde de vardır yer yer.

Ben daha önce de yazdım ve söyledim, betimlemekten hoşlanmıyorum. Kendi içinde bir amacı olmadığına bana gereksiz geliyor betimlemeler. Birçok ressamın, örneğin Rembrandt'ın, Delacroix'nın, Goya'nın bir iki çizgiyle gerçekleştirdiği eskizlerden, başyapıtlarından daha çok tat



Oktay Rifat ve Sabiha Rifat ile, Kanlıca, 1981 (Fotograf : Ara Güler)

aldığım oluyor.

Minimal öykülerde de denediğim, bu taslak tadı. Ama kendinden başka bir yere "taşınamayacak", kendi içinde yeterli taslaklar bunlar. Hiç değilse amacım bu. "Terbiyevi, ders alınacak, örnek öyküler" değil bunlar. Dolayısıyla mesel değil.

Çıkış kaynağını soruyorsunuz. Biliyor musunuz, bu kimi zaman bir koku (*İnsan Kokusu*), kimi zaman bir yürek çırpıntısı, kimi zaman bir ses, kimi zaman bir düşünce, bir sözcük...

Çünkü, önünde sonunda, elinizde sözcükler var. Kör kuyudan çekip çıkardığınız, yerli yerine oturtmaya çalıştığınız sözcükler.

Söylenenlerin tersine usta bir yazar değilim ben. Hatta zaman zaman bir çırak bile olmadığımı düşünüyorum. Ve bunu, inanın tüm içtenliğimle söylüyorum. Sizin deyişinizle, "bu ayrılma / kırılma / dönüş-

me noktası"nda kendi kendine yetmeye çalışan, bunu da başaramayan, sözcüklerle boğuşan, bunun saçmalığını da gören, ama gene de devam eden biriyim.

Gelelim, sizin hep kılavuzunuz olmuş; sizi arayışlara, arınışlara salmış olan, nasıl yazmak? sorusuna, sorunsalına... "Gerçek bir yazarın bundan daha önemli bir başka sorusu / sorunu / sorunsalı yoktur." diyorsunuz. Bu kıyılarda dolaşırken; neyi / niçin yazdığınızı sorguladığınız da olur mu?

– Bir yazar, gerçek, has bir yazarsa neyi, niçin yazdığını bilir. Dolayısıyla bunu sürekli sorgulaması gerekmez. Her yerde, her zaman, belli bir kesim için yazılacak bir şeyler vardır.

Yazarın, can alıcı sorunu "*nasıl yazmak*"tır. Tüm yazma serüveni, eylemi bu sorunun içinde yatar. Yazarı yazar eden bu soruya gerçekleştirdiği yapıtla verdiği yanıtıdır. O bunu araştırmaz. Dile getirilmeyi

bekleyen sayısız konulardan birini seçip onu *nasıl* yazıya dökceğini araştırır.

Ressamları düşünün; konu olarak bir *naturemorte* kadar anlamsız ne olabilir? Ama Chardin'in ya da Cézanne'nin, Van Gogh'un ya da Fikret Mualla'nın, bir masanın üstündeki nesneleri ya da hasır bir iskemleyi ya da postalları *nasıl* resmetmiş olduklarıdır önemli olan.

Öyküde, romanda da konunun yeri, *naturemorte* örneğinden farklı değildir. Ya da bir farkı vardır, biz yazarlar daha çok, çıplağı, portreyi yeğleriz. Yani insanı. Çünkü nesnelerin, kendilerinden gelen öyküleri yoktur.

Peki, bu bağlamda şunu sormak istiyorum; bir öykü sizde nasıl oluşuyor? Nerede, nasıl 'maya' tutuyor? Bunun yazma süresini nasıl yaşırsınız?

– Bunu tam olarak söylemem kolay değil. Otuz yıl önce sormuş olsaydınız bu soruyu daha kolay yanıtlayabilirdim. Çünkü, gençlik yıllarında, sanırım öykünün oluşması diye bir şey söz konusu değildi; masanın başına oturduğumda, ilk sözcüğü yazdığımda, sözcükler, olaylar birbiri peşi sıra geliyordu. Ama günün birinde, bunların neyin karşılığı olduğunu (yani anlamlarını) sorduğumda büyü bozuldu, kalem kırıldı, yazmak zorlaştı.

Bugün, kimi zaman yıllarca beklemek gerekiyor bir öyküyü yazmak için. Yazdıktan sonra yayımlamak ya da yok etmek için de öyle. Maya ne zaman tutuyor, hiç belli olmuyor. Yazmaya gelince, her geçen gün daha zor. Beckett'in, yaşamının son yıllarında, günde bir cümle yazabildiğini ve bunu başardığında mutlu olduğunu söylemişti yakın dostlarından biri.

Umarım, onun kadar uzun yaşamam.

Bir söyleşide öykü anlayışınızı dile getirirken, "Bir Gemide'ki öyküler benim iki çizgide gelişen öykücülük anlayışımın ürünleridir. Bu çizgilerden biri gerçeklik, ikincisi fantastik öğedir. Çoğu kez, aynı öyküde bu iki çizgi birleşiyor ya da birbirini tamamlıyor," diyorsunuz. Öykününüzün çıkış noktasında gerçeküstücü öğeler ağır basıyordu. Bir Gemide belirli bir açılım getiriyor; bireyselle

Bugün, kimi zaman yıllarca beklemek gerekiyor bir öyküyü yazmak için. Yazdıktan sonra yayımlamak ya da yok etmek için de öyle. Maya ne zaman tutuyor, hiç belli olmuyor. Yazmaya gelince, her geçen gün daha zor.

toplumsalın iç içeliğinin yansıtılışı. Bu çizginin üzerinde durulmı biraz da.

– *Ders Notları*'nı, 1978'de, doğrusunu isterseniz, laf olsun diye yayımladım. Zaman zaman günlük tutmak istedim, ama hiçbir zaman başaramadım.

Buna karşılık, birtakım kâğıt parçalarına düştüğüm notlar vardı. Bunlardan, pek özel olmayanlarından bir seçme yapıp yayımladım. Pek fazla kişiyi ilgilendirmeyeceğini düşündüğümden yanılmıyorsam 1000 adet kadar bastım. (O sıralar, Ada Yayınları bu tür belli sayıda kitap basıp numaralıyordu. *Ders Notları* da bu kitaplardan biriydi.) 1979'da TDK Deneme Ödülünü aldığı anda kitap çoktan tükenmişti. Birkaç yıl içinde, *Hakkâri'de Bir Mevsim* hariç hiçbir kitabımın ulaşmadığı bir tiraja ulaştı. Bir deneme kitabının, özellikle genel okuyucu kitlesini pek fazla ilgilendirmediklerini düşündüğüm konulardaki bu aforizmaların, 15-20.000'lik bir tiraja ulaşmasını bugün de anlamış değilim.

Ders Notları ve devamı, benim kendi kendimle konuşmalarımdan doğmuştu.

İlgilendiğim konulara dolaysız bir ışık tutma kaygım vardı. Yazarken değilse de, hiç değilse yayımlamaya karar verdiğimde.

Yazarlığımın daha ilk yıllarından bu yana üzerinde durduğum, etik ve estetik arasındaki ilişkiler konusundaki bu değinmeleri, daha sonra *Şimdi Saat Kaç* başlıklı kitabımda geliştirdim. Ama *Ders Notları*'nın okuyucusu aynı ilgiyi bu kitaba

göstermedi. Niçin? Sanırım, bu denemeler uzun oldukları ve okunmaları zaman aldığı için.

Anlatılarımızda hem biçimsel hem de söylemsel olarak sürekli olarak 'yeni'nin arayışındasınız. Bu değişkenlik durumu ile bugün ulaştığınız çizgi; minimal anlatı/lar. Doğru Öyküleri'nden geri dönerek bu anlatı-lar üzerinde duralım diyorum.

– Her yazar, her sanatçı, kişiliğin. O-taya koymak için *yeni*'nin peşindedir. Ben de gençlik yıllarımda *yeni*'yi aradım. Önemli olan, arayanın yepyeni bir ses bulması ve bu sesin, onun kendi sesi olmasıdır. Bu sesi bulduktan sonra, yenilik için yenilik peşinde koşmaz. Olsa olsa, tı-kandığı yerde, bir çıkış arar. Bu da, kimi zaman yeniden çok eski olabilir.

Picasso, 20. yüzyıl resim sanatında gerçek devrimi yapan Kübizm'den sonra bir hayli klasik denebilecek resimler yaptı. Gerçeküstücülerden Aragon, Eluard da öyle. Kimileri, kendilerini yeniden yenilerken ileriye gitti, kimileri geriye. Dolayısıyla, sanatta yenilik kendi içinde olumlu bir nitelik olmayabilir. Bugün, beni ilgilendiren, yenilikten çok, *authentique*'lik. Yazar, sanatçı ne kadar has, ne kadar yalansız dolansız, ben bunun kokusunu almaya çalışıyorum. Çünkü yenilik, önünde sonunda zihinsel bir çabanın ürünü; haslık ise çok daha derinlerden varoluşun köklerinden geliyor.

Kafka, Proust sanırım yenilik için yazmıyorlardı; yazdıkları yeniydi, o kadar.

Sürekli kendisiyle hesaplaşan, yazıyı ve yazını sorgulayan birisiniz. Bu, bir anlamda, sizi yazdığınız türlerle de bir hesaplaşmaya itiyor. Sanırım, Ders Notları, Yeni Ders Notları (diğer denemeleriniz de öyle) bu itkiyle yazıldı. Burada 'roman'a değinmeden geçemeyeceğim. Kimse, Hakkârî'de Bir Mevsim, Eylül'ün Gölgesinde Bir Yazdı bu bütünlük içinde, sizin yazı evreninizde nerede duruyor?

– Kendi kendimle hesaplaşma benim kötü huylarımdan biri. Ne yaşamımdan memnun oldum, ne yazdıklarımın. Hiçbir zaman. Bir kitabımı, baskıya vermeyec-

cek olsam, hayatımın sonuna değin onun üzerinde çalışabilirim. Yetkinlik peşinde olduğum için değil (yetkinliğin, çoğu kez yaratıcılığın düşmanı olduğunu bilmiyorum değilim), doğruyu bulmakta, kimi zaman bir sözcüğü, hatta bir virgölün etkisi olabileceğini düşünüyorum. *Hala*'yı *hâlâ* yapan bir harfin üzerindeki o şapkanın.

Dediğim gibi, benimki bir yetkinlik arayışı değil, çünkü acemice yapılmış bir resim, birçok kez, çok usta bir elden çıkan tablodan daha çok ilgimi çekiyor. (Ne yazık ki, şiirde, öyküde böylesi gerçek acemiliklerle çok sık karşılaşmıyoruz.)

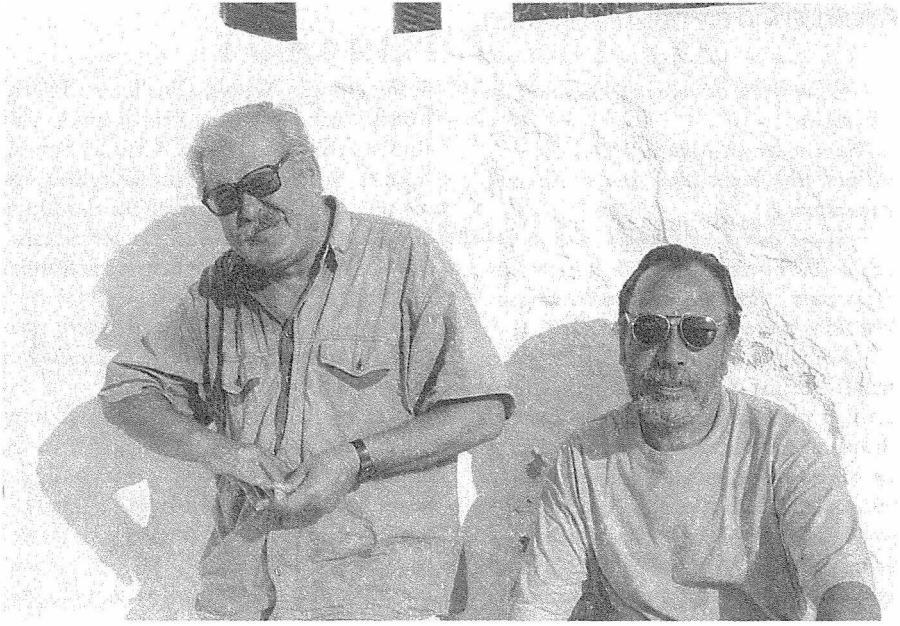
Romanlara gelince... Dile getirmeye çalıştığınız, yavaş yavaş oluşan bir şey var romanda. Geliştikçe, onun bir öykünün sınırlarına sığmadığını görüyorsunuz. İşte o an, romanı tasarlama, sonra da yazma süreci başlıyor. Sonra da eleme, çıkarma ve montaj aşaması geliyor. Benim için böyle bu, kuşkusuz Yaşar Kemal ya da Orhan Pamuk için değil. Ben, romanı baştan sona doğru yazmıyorum. Bölüm bölüm yazıyorum. Kimi zaman sondan bir bölüm. Sonra onu başlardan bir bölüm izliyor. Bu nedenle, sinema sanatına ait bir deyim *montaj*'i kullandım.

Ne yazarsam yazayım, deneme ya da öykü, ya da roman, ben bir yazarım. *Romancı, öykücü, denemeci* nitelemeleri benim için geçerli değil. Elbette Melih Cevdet, deyince *şair* diyoruz. Oysa Melih Cevdet'in yapıtları arasında, şiir kitapları çok küçük bir azınlıkta. Belki yüzde on bile değil.

"...Yaşamımda bir dengeyi tutturabilmek için yazıyorum. Yazamadığım zaman yeryüzünün ayağımın altından kaydığını duyuyorum," diyorsunuz. Peki, öykünün (okumak veya yazmak) hayatımızdaki yeri, anlamı nedir?

– Öykü ilk göz ağrım. Yazarlığımın, örneğin, romancılıktan çok öyküye yakın olduğunu biliyorum. (Şiirlerimden söz etmeyin. Onlar, Faulkner, Joyce, Beckett'inkiler gibi bir şairin değil, bir öykü, bir roman yazarının şiirleri.)

Türk edebiyatında öykünün, bugün



Fethi Naci ile, Bodrum, 1991

hâlâ, romandan daha önemli bir yer tut-
tuğuna inanıyorum.

*Kendinize yakın düşen, kanbağımız olan
öykücüler kimler?*

– Daha önce de yazdım, Dostoyevs-
ki'nin, "Hepimiz Gogol'ün *Palto*'sundan
geliyoruz," dediği gibi, ben de, benim ku-
şağımın öykü yazarlarının büyük bir ço-
ğunluğu da, Sait Faik'ten geliyoruz.

Bu, Sait Faik çizgisini devam ettirdik
anlamına gelmiyor. Dostoyevski de Go-
gol'ün çizgisini devam ettirmiyordu. Sal-
tıkov Şiçerdin de. Tolstoy da. Turgenyev
de. Nekrasov da. Ama Gogol, Gogol'ün
paltosu ordaydı. Puşkin'le birlikte bir
başlangıcı oluşturunuyordu.

Sait Faik de bizim için öyleydi. Türk
öykü yazarlarından beni etkileyen bir baş-
kası olmadı. Sait Faik'ten sonra, ya da
onunla birlikte, Kafka'yı anmam boynum-
nun borcu. Kafka ile bir kanbağım oldu-
ğuna inandım. Kafka'nın öykülerini,
mektuplarını, günlüğünü okuduğumda,
bu Orta Avrupalı yazarla nasıl ortak nok-
talarımız olduğunu görüp şaşırmıştım. Az
önce de söyledim, o bir devdi, bense onun
yanında bir cüce. Neyse ki, o devliğin

bilincinde değildi, bense cüceliğimin bi-
lincindeyim.

Başka kanbağım yok. Ama çok geç
hayranlık duyduğum bir yazar var : Çehov.
Gençlik yıllarında çok okuduğum, ama
ısınamadığım yazarlardan biriydi Çehov.
Yalınlık tutkum, yıllar içinde beni Çehov'a
yaklaştırdı. Büyük, çok büyük bir öykücü.
Sanırım, gelmiş geçmiş en büyük öykücü.

Tabii Beckett ve Borges de var. Özel-
likle Borges (şiirini saymazsanız) yalnızca
öykü yazdığı için. Ama bunlar sınırlı iliş-
kiler. Borges'in öykülerini Avrupa'da pek
az kişinin bildiği yıllarda (1950'lerin son-
ları) okudum. Ölene değin de tüm yaz-
dıklarını günü gününe izledim. Türkçe-
deki ilk çevirisini de (Tomris Uyar'ın
Türkçesinden) ben yayımladım. Her ya-
zardan olduğu gibi Borges'ten de bir şeyler
öğrendim. Ama Beckett'ten daha çok şey
öğrendim.

Eski bir aforizmamı anacak olursam
şöyle diyebilirim : Borges, eski iplikle yeni
kumaş dokuyordu.

Beckett ise yeni iplikle yeni kumaş do-
kuyordu. Ben hep bu ikincilerin yanında
oldum.

Gelelim öykü ile roman arasındaki engelli çizgiye;

"Sanıyorlar ki, öykücü 100, 200, bilemediniz 400 metre koşucusudur. Romancı ise maratoncu.

Eğer bir benzerlik kurmak gerekse, ikisini de 400 metre koşucusuna benzetirdim. Bir ayrımla : Romancı 400 metre engelli." Peki, sizce bu 'engel'i vareden nedir?

– Romanda, yazarın aşması gereken en önemli sorun *Zaman* sorunu. Aşması, derken, romanın içinde, okuyucuyu yanıltmadan, ona zaman denen o geçip giden süreci duyumsatması gereken kavram olarak görüyorum *Zaman*'ı.

Kısa öyküdeki, öykü ile romanın öyküsü aynı zaman dilimi içinde gelişmez. Öyküde, zaman olmayabilir. Oysa zamanın olmadığı bir roman düşünülemez bile. (Hiç postmodern roman okumadım.)

20. yüzyılın tüm modern, yenilikçi, romanlarına baktığımda, ortak sorunsallarının, hatta ortak konularının zaman olduğunu görüyorum. Proust başta olmak

üzere, Joyce, Woolf, Faulkner, Broch, Musil, Beckett ve tüm Yeni Roman'cılar, Robbe-Grillet, Sarraute, Claude Simon, Michel Butor'un tüm romanlarında romanın baş kişisidir zaman. Bu dördüncü boyutu sözcükler dünyasında gerçekleştirmek... İşte, çağdaş romancının karşısında ki en büyük sorun.

Doğu'nun hangi yüzü sizin yazın evreninizi etkiledi? Yaşattıkları mı, tanıklıkları mı, geri bırakılmışlığı mı?

– Doğu'nun kendisi. Zamanı ve insanıyla, tümü. Sarp dağları, acımasız doğa koşulları, o sonsuz, göz kamaştıran kar beyazlığı. Karı, tipisi, fırtınası. Yağ kandinin is, titreyen ışığı; kurtları ve köpekleri... Her şey... her şey...

Sizce, öyküde yansıyan mı önemli, yansıtılan mı?

– Hiç düşünmedim.

Şimdi neler yazıyorsunuz?

– Birtakım cümleler. Biriktiklerinde, belki bir öykü, bir anlatı oluşturabilecek uzunlukta cümleler. ❀

Biz Nerdeyiz, Ah Nerde?

MÜNİH kenti yaz kış böyledir. Ayazını da, bir yaz günü beni çarpıp saz-beniz eden, elimi ayağımı çözen, *Föhn* denen lodosunu da Alplerden çeker. Lodos, denizi ve insanı allak bullak eder, ama bu Münih'teki gibisini bilmezdim. Uzaktaki kentimden bir toplantı için arabaya atlayıp gelmişim o yaz günü. Güneş göğün tepe noktasını aştıktan sonra, kanım çekilir gibi olmaya başladı. Takat tükeniyordu, başım dönüyordu. Toplantıyı izleyecek hal kalmamıştı.

Bu defa öyle değil. Yine uluslararası bir toplantı için geldim. İstanbul'dan gelen ustanın yanında ikinci delegeyim. Ama bu kez ayazını çekiyor Münih kenti Alplerden. Hava karsıyacak, ama şöyle saltanatla lapalaşamıyor. Lapalaşsa, biz de sırtımızdaki postların içine çekmek zorunda kalmayacağız boyunlarımızı. Kafalarımız kulak üstüne kadar içi tüylü, kalkık yakaların içinde. Ayazda iki kaplumbağayız.

İnce kum taneleri gibi yüzümüzü gözümüzü fiskeliyor kar şaka edercesine, saçlarımıza takılıyor. Bu kum taneciklerine fazla aldırış etmiyoruz. Kulak uçlarımıza çalan ayazın acısından, karın soğukluğunu bile duymuyoruz.

Ustayla sallana sallana elimdeki adrese doğru yürüyor, arada kesikçe konuşuyoruz.

"Sen acıkmadın mı?"

Ayazdan midmeyi düşünecek hal mi var? Usta da ayazdan kaçmak için acıkmıştır, diye geçiriyorum kafamdan.

"Bir yer de yok ki..."

Bu sözlerle birlikte sindiğim koyun postundan, etrafa bakınır gibi, boynumu uzatıp gözlerimi sağa sola gezdiriyorum.

"Buralarda olur ama..."

Gideceğimiz yere yaklaşıyoruz. Girmeden önce bir şeyler yesek iyi olacak. Kim bilir, ne kadar sürer toplantı? Akşamı bulur. Sırtımız pek koyun postundan. Başın dışarda kalan üst yarısından öte havaya aldırıyoruz. Gideceğimiz yerin sokağına girince, camında döner möner yazan bir yer çıkıyor karşımıza. Sanıyorum onda da, onda bende olduğundan çok, ne de olsa, oydu Türkiye'den delege olarak kalkıp buralara gelen, hem de onun memleketin pek çok şeyine pek üzülüp, bunu sert eleştirilere döktüğünü, başına bu yüzden genç yaşlarından beri

gelmedik eziyetin kalmadığını, kaç kez girip çıktığını, kaç yüz kez sorgulandığını, sanıyorum bütün bu eziyetli yaşantılarla beslenen, hep içine gömülü müthiş yurt sevgisini, kendi insanlarına öfkeli sevgisini, her gittiği yere, sanki özlemle dönüşün o müthiş hazzını yaşamak için gittiğini biliyorum, bilmediklerimi seziyorum, işte bu yüzden, bende olduğundan daha çok bu aşevinin onda yurtsama kabartılarına yol açtığını düşünüyorum. Elimde tuttuğum adres kâğıdını unutup, içeriye dalıyoruz. Unutmak, zaten bir karın tokluğunca ertelemek, içerinin sığağında biraz soluklanıncaya...

Havadan belli değil, ama öğle saati, içerde daha birkaç kişi var. Karnıyarığı duyunca, usta keyifleniyor :

"Özledim, ben bundan yiyeyim."

Ben, kapamaya kapanıyorum. Bugün belki soyu tükenmiş, sanki eskilerin bol kepçe aşevlerinden birindeyiz, İzmir'de, İstanbul'da ya da başka bir kentte.

Usta, buzlama gözünden çıkarılan et gibi çözülüyor, canlanıyor, karnıyarığa iştahla yumuldukça. Karşısında beni bile unutuyor. Ne gözü bir şey görüyor, ne kulağı bir şey işitiyor. Ama beyni yemek yerken de mutlaka işliyor, bir şeyler düşünüyor, tasarımıyor, düşlemiyor. O, hiçbir şeyine yazık olsun istemez, en çok da usuna, düşlemine. Ne kurgular kuruyor, kim bilir. Biraz sonra toplantıda yapacağı konuşmayı düşünüyor olabilir, yazmakta olduğu metnin nasıl süreceğini ya da yazmayı tasarladığı yepyeni bir şeyi.

Yan tarafta bir pazarlığa kapılmış kadınların ayırdında olsa, ne konuşuyorlar, diye sorar belki. Kadınlar Almanca ateşli bir kap kacak, tencere tava pazarlığına dalmışlar. Pazarlığı ateşleyen, gençten, kadın yuvarları yağ bağlayıp köşelenmiş Alman kadın. Öbürü, daha narin yapılı, buğdaysı genç bir Türk kadını, görünümünden ve Almancasından belli. Az konuşuyor, öbüründen sıra gelmiyor. Alman kadın havayı sarıyor :

"Kapıyorum mağazayı. Bir daha arasan da yok artık. Meksika'ya gidiyorum."

Aşevinde bilinen biri besbelli, Türk kadın da mutfaktaki kocasıyla bu aşevinin sahibi. Aşçı,

"Ne kadar kalacaksın orada?" diye söze karışıyor kestiği döner dikmiş gözlerini.

"Temelli, temelli," diyor kadın, "bir daha döneceğimi sanmam."

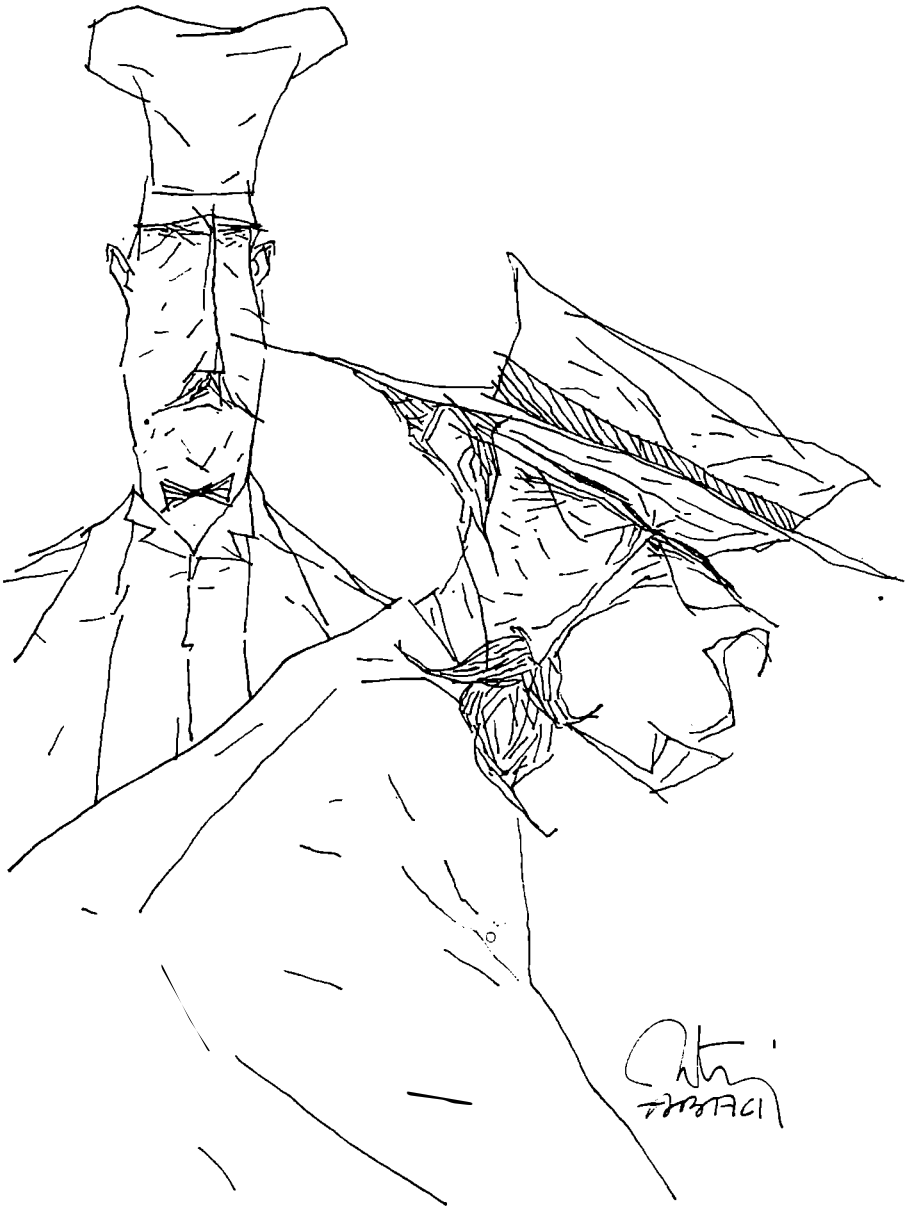
Yan masada anası babasıyla oturan ufak bir Türk kıızı, elinden kaşığı bırakıp, Alman kadının yanına sokuluyor.

"Meksika neresi?" diye soruyor merakla.

"Türkiye gibi bir yer," diyor kadın, "güneşi bol, sıcak bir ülke, insanları da sıcak, insanları sevimli, insanları dost, insanları insan... Türkiye gibi işte."

Usta, kadının söylediklerini anlıyormuşça, başını tabaktan kaldırıp, Alman kadına bakıyor. Bunca kez geldikten sonra, Almanların Türkiye'ye *Türkey* dediklerini biliyor elbette. Kulağına çarpan bu sesle yüzünü tabaktan kadına çevirdi, diyorum kendi kendime.

Bu sesi, Türkiye imgesini birden canlandıran bir sesi, dünyanın neresinde olursa olsun, alır almaz, iki eli kanda olsa, ellerini silkeleyip o sese döner, o sesle ilgilenir usta. Darbe oldu, seni arıyorlar, haberini alır almaz, yurtdışındaki bütün



Desen : Necati Abacı

yükümlülüklerini bitirip, İstanbul'a dönmüştü, dün gibi anımsıyorum. O, bir Türkiye ustasıdır, belki bundandır mutsuzluğu, hüznü, sıkıntısı. Türkiye'ye baktıkça, mutsuzluğu çoğalır, çünkü en güzel yanını bile görse, daha güzel, daha iyi, daha insanca olsun, der. Bizim insanlarımız bunu yapabilir, diye umudunu büyütür, umutlarını çoğaltır bu kez. Ama ah burası, bu insanlar, diye dalıp, niçin uslarını kullanmazlar, kafalarını çalıştırmazlar, niçin bilgilenmezler, aldatıldıklarının ayırdına varmazlar, belki de aldatılmaktan zevklenirler, diye insanlara öf-

kelenir, verip verıştırir. O, bir debbağdır.

Gövdesi yağ bağlayıp köşelenmiş Alman kadın, yine aşcının karısına dönüyor, Türk kadını iknaya çalışıyor :

"Artık son, bir daha yok, bunlar bitti, bitti, yok bunlar. Bu mallar, bu kalite. Yirmi yıl sonra bir bozukluğu ortaya çıksa, git fabrikasına, parasını geri al. Böyle bir mal, böyle bir güvence..."

Satıcı gibi değil pazarlığı, sıkı sıkı olsa da, celep pazarlığı değil, gerçekten inandırıcı sesi, sözü, her şeyi. Gerçekten, elinden çıkarmak zorunda olduğu, herhalde ucuza vereceği iyi mal, komşusu bu Türk aşevinde kalsın, istiyor. Beni ikna etmek çok kolay, nerdeyse ayağa kalkıp, eve götürmek üzere, kadının elindeki mallardan alacağım. Kolay ikna, kolay kanma. Ben de, ustanın işte hem sevip hem kızdığı insanlardan biriyim. Almanya bile bunu değiştiremiyor.

Benim bir kulağım kadınlarda, yemeklerimizin üzerine abanmışız yine ikimiz de. Usta, baştaki gibi dalmış değil, göz ucuyla arada kaçamak dikizliyor olup biteni. İçerinin sıcağında gevşeyip, midesine de pilavlı karnıyarık girince, gelen sesleri anlamak isteyen bir keskinlik var arada kadınlara kaçırdığı bakışlarında.

"Almanca konuşuluyor burada," diyor, yüzüme bakıp.

Vurgulaması ve bakışı, gerçekten beni sorumlu tutuyor sanki. Hani burası Türk aşeviydi, hani camekânında döner yazıyordu, hani sen beni, özlem gidereyim diye, bir süre için memlekete götürmüştün, demek istercesine. Garip, ne konuşuyorlar, demiyor.

Alman kadın, Türkçeyi nasıl kıvırsın? Kalçalarını bile kıvıramaz. Kap kakak satacak, diye, Almancayla bile hamam terleri döküyor. Kalıbının yükü konuşmasına biniyor. Bilmiyor belli, ama öğrenmiş olsa bile, Türkçeyle bu kalıp tıknefes olur, boğulur.

Türkçe, ustaya sorarsam, dünyanın en güzel dili. Hiçbir şeyimizi beğenmez, hep daha iyi olsun, daha güzel olsun, daha insanca olsun, diye canını dişine takar, mutsuz olur, hüzünlenir, insanlarına kızır öfkelenir, ama bir şeyimizi de sevdi mi, bütün benliğiyle sever, gözü başka bir şeyi görmez. Türkçeyi de öyle seviyor. Türkçe, onun için dünyanın en güzel dilidir, başka dil bildiğinden mi, değil, ama olsun, yine de Türkçe en güzel dildir. Güzel olunca da, en iyidir, en insancadır. Onun böyle güzel bir bağnaz yanı vardır işte. Demiyor çünkü, diğer diller güzel değil, iyi değil, zengin değil, insanca değil, kesinlikle böyle bir şey usunun ucundan geçmez. Ama Türkçe en güzel dildir onun için ve ben onu tanıdıktan sonra, bağnazlığa ve her alanda köktencilığa karşı en keskin, en ödünsüz bu güçlü savaşımı tanıdıktan sonra, onun Türkçe sevgisi, bazı bağnazlıkların, güzel de olabileceği kuşkusunu düşürdü içime.

Böyle dalmışken, Türkçe bir kaset dönmeye başlıyor aşevinde. Konuşmaları bastıran kaset müziğiyle, ağızımıza giden ellerimiz de havada kalıyor. Duralıyoruz. Ama ellerimizin öyle havada duruşunun gülünçlüğüne görüp, yemeğe devam ediyoruz. Yemeğin tadı birden değişiyor. Usta, ne tat alıyor, bilmem, benim güzelim kapama şimdi çiğ patlıcan tadında. Belki de doyduk, onun için tat alamıyorum, diye düşüneyim derken, kaset düşünme akımını bıçakla kesiyor :

"Girit nerde, Kıbrıs nerde, Türkistan nerde," diye gidiyor kasetteki türkü.

Sanki, yapılan pazarlığın sonucu kutlanıyor. Tencereci Alman kadın, sonun-

da satışını yapmış, aşçının getirdiği döner tabağına çatal bıçak girişmişti. Tıpkı pazarlık eder gibi yemek yiyor.

Usta, yemeği kesiyor, başını kaldırıyor, pek hoşnut bir ifade yok suratında. Karnıyarığı tüketti, ama çoban salatası daha çanakta dolu. Doydu mu, yoksa bir şeye mi bozuldu, belli değil.

"Ben, yemek göndermem geriye," diyorum, havayı yumuşatma çabasıyla. Salataı önüme çekiyorum. Kasetten, hoş şiveli yanık ses ünnüyor :

"Girit nerde, Kıbrıs nerde, Türkistan nerde?.."

"Naah," diye bir ses patlıyor kasetten çıkan sesin içine. Masalardan birinde o ana dek dikkat etmediğimiz bir adam. İkimiz de ona bakıyoruz.

"Naah," diyor, başparmağını içerden öndişlerine dayayıp asılıyor, başparmağı nah sesiyle birlikte dışarıya fırlıyor.

"Nah, zırnık yok. On iki yıldır burdayım. İki üç yıl çalışır, üç beş kuruş yapar, dönerim. Bir iş kurarım, dediydim. Naah..."

Yalnız o mu, yığınlar, yüz binler, öyle düşünerek gelmemiş miydi? İnsan değişiyor, ülke değişiyor, yaşam değişiyor. Nah değişiyor...

"Girit nerde, Kıbrıs nerde, Türkistan nerde?.."

Kasette aynı nakarat. İnsanda, coşkular, tasarımlar, düşlemler indirime uğruyor. Değişim bu. Ucuzluk satışlarındaki gibi, insan indirime uğruyor. Yaşam, topatan tüccarın malı gibi, bedavaya gidiyor. Ya ülke, ya toplum? Türkiye nerde?..

"Nereye dönüyorsun, kardeşim," diye sürdürüyor on iki yıllık Almanyalı Türk işçi. "On iki yılda memlekette işsizlik on iki misli arttı, pahalılık yüz on iki misli, ahlaksızlık... Onun sayısı mislisi yok. Bir eksik karşılıklı cinayetlerdi, günden güne çoğalıyor, durmak bitmek bilmiyor. Memleket, cinayetler memleketi oluyor. Canisi, faili, katili olmayan cinayetler. Meçhul... Çoluk çocuk, kadın erkek, genç yaşlı demiyor. Şimdi sen olsan, dönüp çocuğunu orada okula gönderir misin?"

Ya benim içimi bir titreme sarıyor, ya da kasetteki nakarat, on iki yıllık Almanyalı işçinin sesini titretiyor :

"Girit nerde, Kıbrıs nerde, Türkistan nerde?.."

Ustanın yüzü iyice karışıyor. On iki yıllık Almanyalının masasında biri daha var. On iki yıllık olan anlatıyor, öbürü dinliyor. Dinleyeni, iyice bakınca seçebiliyor insan, aslında yağız biri. Süklüm püklüm olmuş, insanlığından kuşkulu sanki. Kavranıp fırlatılmış, kendi yerinden çok uzaklarda, ulaşılmaz uzaklarda bir yere düşmüş, düştüğü yerde oturuyor sanki şimdi. Sesini iyice indirip, dalında kurumuş gibi, nerdeyse pat diye düşecek incir gibi asılı boynunu uzatıyor birazcık on iki yıllık olana doğru :

"Sığınma yapayım mı, ne dersin?" diye soruyor.

El kapıları bile kapanmış Anadolu insanına yıllardır. El kapıları türküsü, anlamını boşaltmış, el kapılarına kapağı atmanın yolları iyicene çetrefil, iyicene insanı kavuran, iyicene hor, zebun, zillet olmuştu. Sıraca çıkası el kapısının tokmağı, politik sığınma dilekçesi olmuştu çoktandır.

"Başka çaresi yok," diyor on iki yıllık Almanyalı, sözünü bilgiç baş sallamayla destekliyor. "Başka çıkarı, hiç başka yolu yok. Kala kala bir sığınma kaldı. Sığı-

nacaksın. O da bakalım, ne zamana kadar. Aleviyim, beni öldürecekler, döne-
mem, diye yazdır dilekçene, sığın."

Karşısında, boynu yine, dalında kurumuş incir sapı gibi sarkan adam, şaşkın
susuyor bir süre. Sonra yine kendini zorlayıp boynunu hafif doğrultuyor. Başını
birazcık öbürüne doğru sündürüyor :

"Ama ben Hanefiyim," diye fısıldıyor işitilir işitilmez, "nüfusta yazıyor."

On iki yıllık Almanyalı, boş ver der gibi elini sallıyor.

"Onlar, nüfusa bakmayı akıl edinceye kadar, iki üç yıl çalışırsın. Derlenip
toparlanırsın," diye akıl veriyor. "Bir avukat biliyorum, beş yüze yazıyor. En
ucuzu o, çok da namuslu bir Alman. Günde on, on beş dilekçeden aşağı yaz-
maz."

Kafamın içinde, düşlemimde başparmağımı öndişlerimden sektirip, nah di-
yorum, yine sessiz kendi kendime. Usta masadan kalkıyor. Ağzını bıçak açmı-
yor.

Alman kadının yanından geçiyorum. Çatalı ağzına götürürken, Meksika
düşleri kuruyor. Güneşli, sıcak bir ülke düşü kuruyor.

Aşevinin sahibi Türk kadına parayı uzatırken, on iki yıllık olanın masasına
sekiyor bakışım. Orada süklüm püklüm, korku buruşuğu o Türk'ün, Almanya'ya
kapağı ativermesi için, sığınma dilekçisi gerçekten çıkar yol mu?

Parayı ödedikten sonra, kapıya yönelirken, kasette nakarat son kez yineleni-
yor :

"Girit nerde, Kıbrıs nerde, Türkistan nerde?.."

"Türkiye nerde," diye mırıldanırken aşçı Türk'e bakıyorum.

Arkamdan bakıyor, bakışlarını ensemden duyuyorum.

"Almanya nerde," diye mırıldanarak adımımı dışarının ayazına atıyorum.

Elimizdeki koyun postlarını dışarda giyiyoruz. Ayazda giymek zorunda kalı-
yoruz. Sırtımız pek değil. Karnımız...

Ustanın midesinden haberim yok. Benim mideme taş gibi oturuyor kapa-
ma.

Sanki usta buralı, ben değil. Önden gidiyor. Kâğıtta yazılı adresin numara-
sındaki binaya yöneliyoruz. ❀

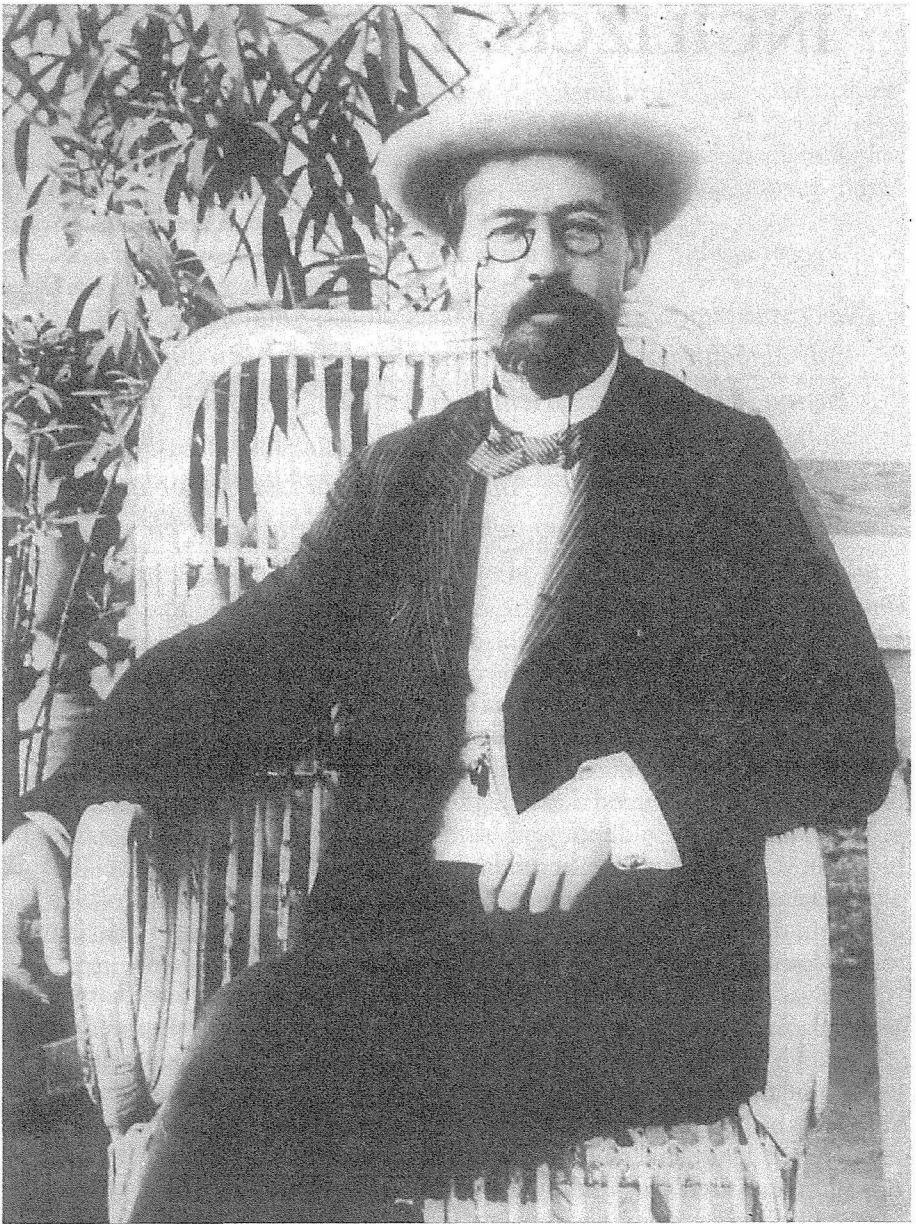
İNGİLİZCEDE KISA ÖYKÜ

WALTER ALLEN

Ne olursa olsun, kısa öyküyü ilkesel olarak romandan ayıran, tek bir olaydan ya da algıdan kaynaklanmasıdır. Bu ayrımı tek başına uzunluğun belirlemediği kesindir, çünkü bir yazınsal biçimin uzunluğu, yazın kuramları ya da estetikten çok, ticari endişelerle belirlenir. Ama kısa öyküyü kısa öykü olarak tanımamızı sağlayan şey, tek bir zaman anının, tek bir olayın, tek bir algının ürünü olan bir şeyi okuduğumuzu hissetmemizdir.

DÜNYANIN neresinde olursa olsun ne zaman kısa öykü gündeme gelse, bir avuç ad da gündeme gelir : Her zaman Çehov ve Maupassant, sonra Poe, Kipling ve Joyce, sonra da belki Katherine Mansfield ve Hemingway. Bu da bize iki şeyi gösterir. Bugün düşündüğümüz anlamda kısa öykü, hem uluslararası bir biçimdir, hem de oldukça yeni bir biçimdir; temelde modern çağa özgü bir biçimdir. Adı geçen yazarlar arasında en erken ortaya çıkmış olan Poe 1809'da, Maupassant 1850'de, Çehov da on yıl sonra doğmuşlardır. İngilizce yazılan kısa öykülerin dünyanın dört bir yanında tüm yönleriyle üzerine oturtulması gereken artalan işte budur.

Ne var ki salt bu önerilerde bulunmak bile birçok sorunla karşı karşıya kalmak anlamına geliyor; bu sorunların en açık seçik görüleni de tanım sorunudur. Bir öyküyü modern kılan nedir? Modern bir öykü, geçmişe ilişkin bir öyküden ne bakımdan farklıdır? İnsanlar binlerce yıldır öyküler anlatıp duruyorlar; öykü anlatmak, bu öyküleri dinlemek, dilin kendisi kadar eski olmalı. Elbette, öykülere bazen masal denir; kökenbilim bize, masalın okurların değil dinleyicilerin dikkatine sunulmak üzere oluşturulmuş bir sözlü biçim olduğunu söyler. Bugün, bu iki sözcük birbirinin yerine kullanılmaktadır; öykülerle masallar arasında biçimsel bir fark belirlemeye girişmek sonuçsuz kalacak bir çabadır. Eski dönemlerde insanların birbirlerine anlattıkları öyküler ya da masallar günümüze kadar kalmıştır elbette; ama ilk öykülerin ya da masalların nasıl şeyler olduklarını, daha yakın bir geçmişten bize kalanlardan, örneğin *Arabian Nights Entertainment*'ten (*Binbir Gece Masalları*), *Gesta Romanorum*'dan, Boccaccio'nun *Decameron*'undan kestiirebiliriz. Bu öykü ya da masalları bugün hâlâ okumaya devam ediyoruz, ama onları Çehov'un ya da Maupassant'ın öyküleriyle karıştırmıyoruz. Bu ikisi arasında temel bir ayrım, konuşulan sözle yazılı söz arasındaki farkı aşan bir ayrım vardır. Çehov, Maupassant, Kipling ve öbürleri bizde Şehrazat'ın ve Bocca-



Anton Çehov, Yalta'da, 1901

cio'nun uyandırdıklarından çok başka beklentiler uyandırır; bu başkalığı da, Çehov'un ve Kipling'in öykülerinin, adını andığımız başka yazarların öykülerinin önüne "modern" sözcüğünü eklediğimizde belirlemiş oluruz.

Bu türden ayrımlar, elbette, değişmez ve şaşmaz olamaz. Eski dönem öyküleri arasında modern öykülere yaklaşan örnekler bulmak zor değildir; Eski Atık'te Ruth'un öyküsü buna bir örnektir. Sözlü masal da, çoğu zaman görülemeyecek



Guy de Maupassant (1850-1893)

ilkel biçimiyle çevremizde hâlâ yaşamaktadır. Bunu söylerken, dünyanın yalnızca Hindistan, Afrika kabileleri, İrlanda'nın Galce konuşulan Batısı gibi sözlü öykü anlatma geleneği koşullarının hâlâ geçerli olduğu kesimlerini düşünmüyorum. Sözlü masal hemen her yerde kendine sıcak bir yuva bulmayı sürdürüyor. Burada, yuva sözcüğü çok önemli, çünkü sözlü masal her aile çevresinde, her içki evinde, yaşamın sıradan akışı içinde insanların bir araya geldikleri her yerde kendiliğinden anlatılıyor, dinleniyor. Biz onu, daha çok fıkra olarak tanıyoruz. Her türlü fıkranın amacı, beklenmeyen, aykırı olanın ortaya çıkarılmasıyla bizi şaşırtmaktır; yeterince şaşırmışsak bu şaşkınlığımızı gülererek gösteririz.

Yazıya geçirilse, fıkraların çoğu modern öykülere pek benzemeyecektir; bununla birlikte, Boccaccio'nun masallarından çoğunun iskeletini bize anımsatabilirler. Bu da, modern öykünün hem fikrayla, hem de eski masallarla bağıntısına ışık tutabilir. Bu bağıntı, aşağı yukarı üç yüzyıllık olan romanın, kendinden önce gelen ve romans dediğimiz uzun kurmacayla olan ilişkisine benzer ve aynı türden bir bağıntıdır. Durumu biraz kaba çizgileriyle tanımlamış oluyoruz, çünkü bu bağıntı, romansın, bir yazın türü olarak romansın, öz olarak bazen romanın içinde bir öge, bazen de ro-

mansın saf durumuymuş gibi görünen bir biçim içinde hâlâ yaşamakta olması nedeniyle biraz karmaşıklaşıyor. Saf durumuyla yaşayan romansa, J. R. R. Tolkien'in yapıtlarını örnek gösterebiliriz; bunların, kurmaca yapıtlar olduğu açıktır, ama bunlara roman denemez. Çünkü biz romanı bir ölçüde gerçeklikle eşitleriz; romancıların, insanların gerçek yaşamdaki davranışlarını az çok inanılır bir biçimde temsil ederek sunduklarını varsayırız. Oysa romans, Northrop Frye'in *Anatomy of Criticism*'indeki (Eleştirinin Anatomisi) açıklamasıyla, gerçek insanlar yaratmaya çalışmaz ve, "...çoğu zaman romansın romanda bulunmayan öznel yoğunlukta bir sıcaklık yayması ve alegorik çağrışımların sürekli olarak kenarla-

rından içeriye sızıp durması bundandır." Bunu söylerken Frye, yalnızca Malory gibi Ortaçağ romans yazarlarını değil, çoğu zaman romancı olarak düşünülen Hawthorne gibi daha sonraki yazarları da düşünüyor olabilir. Burada, *Anatomy of Criticism*'in (Eleştirinin Anatomisi) sözlükçesinden, romansın tanımını şöylece özetleyebiliriz : "Baş kişilerin bir mucizeler dünyasında yaşadığı (nahif romans), mersiye ya da pastoral tarzında olan, bu nedenle de öykünmecî tarzlara göre toplumsal eleştiriye daha az açık bir kurmaca tarzı."

Öyleyse romans, mucizelerle uğraşır. Elbette, romanlarla romanslar arasındaki ayrımı yakalamak her zaman kolay değildir, ama *Pride and Prejudice*'le (*Aşk ve Gurur*) karşılaştırıldığında, örneğin *Wuthering Heights* (*Uğultulu Tepeler*), romandan çok romans olarak görülebilir ve bu açıdan bakıldığında daha iyi anlaşılabilir.

Benzer biçimde, modern kısa öykü ortaya çıkmadan önce, kısa öykü de romansın bir tür dışavurumuydu. Uğraş alanı olağanüstülüklerdi; amacı, hayrete düşürmek değilse de en azından şaşkınlığa uğratmaktı; niyeti eğlendirmektir. Şehrazat'ı düşünün; sultanı öylesine iyi eğlendirdi, öylesine başarılı bir biçimde hayrete düşürdü ki, sonunda kendi yaşamını kurtardı. Ya da Boccaccio'nun, vebanın kol gezdiği Floransa'dan kaçtıkları sürede birbirlerine öyküler anlatarak oyalanan genç hanımefendilerini ve beyefendilerini düşünün. Kuşkusuz, öykü anlatıcısının nüktedanlığı, malzemesini sunuşundaki zarıflığı, sözcüklerini seçişi, genelde biçemi, sanatının beğenilmesini sağlayan etkenlerdi; ama her şeyin altında yatan temel neden, dinleyicileri eğlendirme isteğiydi.

Şaşırtma ögesi, belki bütün yazın yapıtlarında temel niteliktedir, ama ilk beklenen şey artık bu öge olmuştur; sonra, bu şaşırtma ögesinin, bir anlamda açıklanabilir olmasını, kesinlikle yalnızca mekanik olmamasını, salt durumdan ya da uyumsuzlukların yan yana getirilmesinden doğan bir şey olmamasını bekleriz. Thomas Hardy, öncelikle roman için şunu söylemiştir : "Bir öykü, anlatılmasını haklı gösterecek ölçüde sıradışı olmalıdır... Sorun da burada yatar – sıradan olanı, bir öykünün ya da deneyimin bellekte kalmasını ve yinelenmesini teşvik edecek, bunu doğal kılacak bir olağandışılıkla bağdaştırmak." Modern kısa öyküde, Hardy'nin öykünün sıradışılığı dediği şeyin, yazarın özgül içgörüsünden ya da yalnızca durumdan değil, öykü kişilerinin öykünün akışı içinde yaptıkları keşiflerden oluşmasını bekleriz. İşte burada anlatmak istediğim şeye bir örnek.

Modern kısa öykünün kurucularından biri olan Turgenev'in 1851'de basılan *Sportsman's Sketches*'de (Sporcunun Eskizleri), "Yermolai ve Değirmenci'nin Karısı" adında bir öyküsü vardır. Bu başlık, Boccaccio'dan belki de pek de uzak olmayan bir cinsel entrika öyküsünü çağrıştırır. Bununla birlikte, öykünün anla-

*Modern kısa öyküde,
Hardy'nin öykünün
sıradışılığı dediği şeyin,
yazarın özgül içgörüsünden
ya da yalnızca durumdan
değil öykü kişilerinin
öykünün akışı içinde
yaptıkları keşiflerden
oluşmasını bekleriz. İşte
burada anlatmak istediğim
şeye bir örnek.*

tıcısı olarak kabul edilebilecek olan Turgenyev'i ilgilendiren, entrikanın kendisi değildir. Turgenyev, "çalışmaya uygun olmayan bir adam" olarak reddedildiğinden beri, "istediği yerde, istediği gibi yaşamasına izin verilen" bir serf olan Yermolai ile ava çıkmıştır. Geceyi geçirecek bir yer ararlar; bir değirmenci, değirmene yakın bir kulübeyi onlara açar. Değirmencinin karısı onlara yemek getirir; anlatıcı bu kadının, "köylü bir ev kadını da, kentte yaşamış biri de olmadığını, evlerde çalışan bir serf" olduğunu anlar. "Otuz yaşlarında görünüyordu, kuru ve solgun yüzünde hâlâ olağanüstü bir güzelliğin izleri vardı." Turgenyev, uyur uyanık bir halde, Yermolai ile Arina adındaki bu kadınların birbirlerine âşık olduklarına karar verir. Bir süre sonra anlatıcı, Arina'nın kim olduğunu anımsar, çünkü onun adını kadının bir önceki sahibi olan Zverkov'dan duymuştur. Bu adamın karısının hizmetçileri, "yalnızca yaşamakla kalmaz, yeryüzünde cennetin tadını çıkarırlar." Bununla birlikte Zverkov'un karısı, evlenen hizmetçileri artık yanında çalıştırmamayı kural olarak benimsemiştir. On yıl çalıştıktan sonra Arina evlenmek için izin ister; bu isteği kızgınlıkla karşılanarak reddedilir; altı ay sonra Arina, sevgilisi uşak Petruşka'dan hamile olduğunu itiraf eder. Zverkov, Turgenyev'e şunları anlatır :

Doğal olarak, hemen saçlarının kesilmesini, üstüne kaba giysiler giydirilmesini ve ülkeden sürülmesini emrettim! Karım, mükemmel bir hizmetçiden yoksun kaldı, ama yapılacak bir şey yoktu; hane halkı içinde düzensizlik hiçbir koşulda hoşgörülemez. Hastalıklı bir kolu derhal kesip atmak en iyisidir...

Turgenyev, Arina'nın bu değirmenci tarafından satın alındığını ve iki yıldır evli olduğunu öğrenir. Sevgilisi uşak Petruşka'ya gelince, onun başına geleni de Yermolai'den öğreniriz. "Vallahi, o asker oldu," der Turgenyev'e; yani efendisi tarafından Ordu'ya satılmıştır. Öykü şöyle biter :

Bir süre ikimiz de sustuk.

"Sağlığı pek iyi görünmüyor. Nesi var?" diye sordum sonunda Yermolai'ya.

"Yok, sağlığı pek yerinde denemez!.. Neyse, sanırım yarın ayakta kalmamız gerekiyor. Artık biraz uyusanız fena olmaz."

Başımızın üstünden ısıklık sesleri çıkararak bir yaban ördeği sürüsü geçip gitti; bizden pek de uzakta olmayan ırmağa indiklerini duyduk. Artık ortalık iyice kararmıştı, hava da iyice serinliyordu; koruda bir bülbül çığlık çığlığa dem çekiyordu. Samanlara gömüldük ve hemen uykuya daldık.

Turgenyev'in öyküsünü benim yaptığım gibi yeniden anlatmak, elbette onu berbat etmek oluyor; çünkü öyküdeki hiçbir sözcük, açıkça söylenmeyen, ama anıştırılan her şey, öykünün toplam etkisine katkıda bulunuyor; bu toplam anlam da, bir şiirde olduğu gibi, açıklamaya hiç yer bırakmıyor. Ama beni şu anda ilgilendiren şey, dümdüz bir cinsel entrika öyküsü olabilecek bir şeyin, bambaşka bir öykünün atlama tahtasına nasıl dönüşebileceği ya da dönüştüğü. Öykü, bir kadının çektiği acıların, duyarsızlığın ve iki yüzlülüğün, her şeyden çok da köleliğin ne kadar kötü bir şey olduğunu gösteren bir imgeye dönüşüyor. Bütün



James Joyce (1882-1941)

bunların ortaya çıkışı da, neredeyse tek bir ana ya da iki uyku arasındaki kısa bir ana sıkıştırılıyor.

Öyleyse kısa öykü, tek bir olayı ele alıyor, onu dramatize ediyor; bunu yaparken de o olayı baştan sona dönüşüme uğrattırıyor. Temel anekdot diyebileceğimiz şey, sanki okurun açıkça göreceği bir yığın anırtırma içinde eritiliyor. Bu anırtırmalar bana modern kısa öykünün ayar damgası ve *sine-qua-non*'uymuş* gibi geliyor. Gene de bu anırtırmalar, anekdot olmadan varolamaz. O zaman, anırtırma en uzak türden, şairin şu deyişi kadar uçuk bir anırtırma olup çıkar :

My heart leaps up when I behold
A rainbow in the sky.

Yüreğim oynar yerinden ne zaman görsem
Bir ebemkuşağı gökyüzünde.

Ne olursa olsun, kısa öyküyü ilkesel olarak romandan ayıran, tek bir olaydan ya da algıdan kaynaklanmasıdır. Bu ayrımı tek başına uzunluğun belirlemediği kesindir, çünkü bir yazınsal biçimin uzunluğu, yazın kuramları ya da estetikten çok, ticari endişelerle belirlenir. Ama kısa öyküyü kısa öykü olarak tanımamızı sağlayan şey, tek bir zaman anının, tek bir olayın, tek bir algının ürünü olan bir şeyi okuduğumuzu hissetmemizdir.

Yukarıda Wordsworth'dan iki dize alıntılardım ve "tek bir zaman anı" ve "tek bir algı" deyişlerini kullandım. Aslında, kesin bir tanıma ulaşmanın hemen he-

men olanaksız olduğu bir alanda bulunuyoruz; ama *Stephen Hero* adlı parçada, Stephan Dedalus'un ağzından "tecelli" den söz ederken James Joyce'un aklında bu iki kavrama benzer bir şey vardır; "tecelli" Joyce'un kullanışıyla, dinbilimsel değişim laik amaçlarla kullanılması, neredeyse dine aykırı bir uyarlamasıdır. Joyce'un yapıtlarının, *Dubliners* (*Dublinliler*) adlı kısa öykülerinin, romanı *Ulysses*'in kısmen dayanıyormuş gibi görüldüğü bu tecelli kuramı, hiçbir yerde tam olarak dile getirilmemiştir; bu kuramı biz, yalnızca *A Portrait of the Artist as a Young Man*'in (*Sanatçının Bir Genç Adam Olarak Portresi*) daha erken tarihli bir çeşitlemesi olan *Stephen Hero*'dan, artık elimizdeki ancak orası burası inanılmaz ölçüde budanmış çeşitlemesinden bilebiliyoruz. Bununla birlikte, metnin, *Portre*'nin şimdi tanıdığımız biçimine göre daha az titizlikle işlenmiş, bu nedenle de çok daha geleneksel bir roman olduğunu anlamamıza yetecek kadarlık bir kesimi var elimizde. Bu kesimde şununla karşılaşlıyoruz :

...Tecelli ile konuşmada kabalıkla, hareketlerde kabalıkla, ya da zihnin belleğe kazılan bir dışavurumuyla ortaya çıkan ani bir dinsel tezahürü kastediyordu. Yazın insanlarının, bu tecelli anlarını, bunların en kırılğan ve en uçucu anlar olduğunun farkında olarak, aşırı bir özenle kaydetmesi gerektiğine inanıyordu.

Bu tecelli anları, kuramsal açıdan Ezra Pound'un imge kavramına akrabadır. Ayrıca bu anlar Wordsworth'un şiirindeki, özellikle de *The Prelude*'deki (Prelüd) benzer içgörü anlarıyla eşleştirilebilir. Buna ek olarak, *Lyrical Ballads*'daki (Lirik Baladlar) şiirlerden çoğunun koşukla yazılmış kısa öyküler, üstelik modern kısa öyküler olduğunu belirtmek de yararlı olabilir. "We Are Seven" ("Biz Yedi Kişiyiz") buna iyi bir örnektir.

Burada, modern kısa öykü yazarının, düzyazı yazar bir lirik şair olduğunu söylemeye çalışıyor gibiyim; gerçekten de pek çok modern kısa öykü, çok açık örnekler olarak Çehov'un öyküleri, okur üzerinde romanın ya da eski öykülerin bıraktığı etkiden çok, lirik şiirin etkisine yakın bir etki bırakır. Ama yukarıda, çevremizde hep gördüğümüz, temelde sözlü olan, yazınsal olmayan kısa öykünün ilk örneğinin fıkra, amacı bizi şaşırtmak olan öykü olduğunu belirttim. Kısallıkları dışında, H. G. Well'in bilimsel romanslarına denk düşen öykülerini anımsıyorum. Gene, baskın bir fıkra niteliği taşıyan, buna karşın modern kısa öyküler sayılabilecek öyküler anımsıyorum. Kipling'de bu tür öykünün pek çok örneği bulunabilir. Bu nedenle, modern kısa öykü-

Modern kısa öykünün eski türdeki kısa öykülerle bağlantısının, romanın romansla bağlantısına koşut olduğunu ileri sürdüm. Başka deyişle, romanda olduğu gibi kısa öyküde de olasılık ve gerçekçilik, ruhbilim ve tarih açısından doğruluk, varoluşun önkoşullarıdır. Aslında, bir yazın biçimi olarak kısa öykü, düzyazı kuşmacada romana göre daha sonra ortaya çıkan bir gelişmeydi.

nün, şaşırtıcı olan öyküden (Wells) temelini neredeyse gizemli tecelli kavramından alan öyküye dek uzanan bir yelpazeye yayılabileceği akla yatkın görünüyor. Başka deyişle, kısa öykünün her türlü tanımı, görünür ve gerçek bazı çelişkilere yer açmak üzere geçici olarak yapılmak zorundadır.

Modern kısa öykünün eski türdeki kısa öykülerle bağlantısının, romanın romansla bağlantısına koşut olduğunu ileri sürdüm. Başka deyişle, romanda olduğu gibi kısa öyküde de olasılık ve gerçekçilik, ruhbilim ve tarih açısından doğruluk, varoluşun önkoşullarıdır. Aslında, bir yazın biçimi olarak kısa öykü, düzyazı kurmacada romana göre daha sonra ortaya çıkan bir gelişmeydi; birbirinden kopuk yazınlarda az çok eşzamanlı olarak kendini gösterdi; İngilizce'de de tartışmaya hiç yer bırakmayacak biçimde XIX. yüzyılda ortaya çıktı. Kısa öykünün oluşmasına pek çok kanaldan katkı gelmiştir; bunların en dikkate değer olanı da, röportaj yönündeki itkidir. XVIII. yüzyılın başlarında, Addison ve Steele'in "Spectator" gazetesinde Sir Roger de Coverley, Sir Andrew Freeport ve diğer kişilerin portrelerinin çizilişinde neredeyse kısa öyküye gelip dayandıklarını görebiliriz; aynı yüzyılın daha sonraki döneminde de, Dr. Johnson'un *Idler* denemelerinden bazılarında bakkal Ned Drugget'in anlatılmasında buna benzer bir şey bulabiliriz. Burada kişileştirmeye gösterilen ilgi, bir yüzyıl önce John Earle'in *Microcosmographie*'sindekine (Mikrokozmozografi) göre çok daha incelikli yapılmıştır.

Kanımcı, İngilizcede ilk modern kısa öyküyü, kurmaca yazınında en büyük değişim noktalarından birini oluşturan Walter Scott yazmıştır. Scott, aynı anda hem eski biçimde bir romans yazarı, hem de yeni biçimde bir roman yazarıydı. Scott büyülü olana, doğaüstü olana, çağın ve göreneklerin kutsal saydığı her şeye tapıyordu, ama aynı zamanda, toplumda yaşayan insanların ve toplumun özgül alanlarındaki insan davranışlarının olağanüstü dikkatli bir gözlemcisiydi. Romanın gelişmesi açısından, bu çok büyük bir önem taşıyordu. İngilizce yazarlık geleneğinde George Eliot da, Thomas Hardy de büyük ölçüde Scott'tan çıkıp gelmiştir : Scott'un İskoçya'sı, Hardy'nin Wessex'inin ortaya çıkmasını olanaklı kılmıştır. Scott, İngiltere'nin dışındaki romancılara, ülkelerindeki yaşamı, kişiler ve kurumlar açısından nasıl canlandıracıklarını göstermiştir; bu nedenle de Fransa'da Balzac'ın, İtalya'da Manzoni'nin, Rusya'da Puşkin ve Turgenyev'in, Amerika'da Cooper ve Hawthorne'un arkasında yatan en büyük örnektir. İlk modern İngilizce kısa öyküyü yazmış olma onurunun ona verilmesi çok yerindedir.

Bu öykü, 1827'de "Chronicles of the Canongate"te ("Canongate Kayıtları") yayımlanan "The Two Drovers"dır ("İki Celep"). Beş bin sözcüğü geçmeyen bu öykü, Scott'un kaleminden çıkmış, trajediye en yakın düşen metindir; burada trajedi, ulusal geleneklerin ve mizaçların çatışması sonucunda ortaya çıkar. İki celep, İskoçyalı bir dağlı olan Robin Oig ile Yorkshire'lı bir İngiliz olan Harry Wakefield'dir. Dost olan bu iki adam, sınırı geçerek sürülerini İskoçya'dan güneye doğru birlikte götürürler. Yolda, hayvanlarını nerede otlatacakları konusunda anlaşmazlığa düşerler; celep arkadaşlarının yarattıkları kamuoyunun etkisiyle dövüşmek zorunda kalırlar. Harry, Robin'i yere serdikten sonra dostlukla ona elini uzatır. Robin, bu eli sıkmayı reddeder; yumrukla dövüşmek kurallarına

aykırıdır; onun silahı kamadır; yumrukla yere serilmiş olduğundan, onurunun çığnendiğini düşünür. Ertesi gün, Harry'yi kendisiyle Dağlı İskoç usulü dövüşmeye çağırır; dövüşürlerken onu bıçaklayarak öldürür. Gidip polise teslim olur, yargılanır, ölüme mahkûm edilir ve Carlisle'da idam edilir. Bize şunlar anlatılır :

Yazgısına büyük bir metanetle boyun eğdi ve kendisi hakkında verilen hükmün adil olduğunu kabul etti, ama kendisini silahlı bir adama saldırmakla suçlayanların bu gözlemlerini öfkeyle reddetti. "Aldığım yaşama karşılık bir yaşam veriyorum;" dedi, "daha fazla ne yapabilirim?"

V. S. Pritchett *The Living Novel*'da (Yaşayan Roman) şunları yazmıştır : "Düşmanlığın küçük bir yumruk dövüşünden öteye geçebileceğine inanmayan Wakefield'in sağduyusu ve dürüstlüğü, Dağlı İskoç'a anlamsız gelir. Her ikisi de akılcıdır – ama farklı farklı biçimlerde. Geldiğinde, çatışma trajik boyut kazanır; burada da gene iki farklı erdem anlayışı bağdaştırılamaz durumdadır." Gelecekle mizacın çatışması, Scott'un öyküsünde tam odağa oturtulur. Öykünün temelini oluşturan anekdotun ötesine geçilir; sonunda, sözler ve eylemlerle drama-tize edilen ulusal kişilik hakkında önemli bir şey öğrenmiş oluruz.

"İki Celep"in yayımlanmasından iki yıl sonra Prosper Mérimée, "Mateo Falcone"yi yazdı. İki yıl içinde, başka bir dilde bu öyküye eşdeğer bir öykü yazılmıştı; Fransız yazarın Scott'un öyküsünü okumamış olması pek düşünülemez. "Mateo Falcone" de onurla ilgili bir öyküdür; burada, kişisel onur, ulusal onur kavramını yansıtır : Korsikalı bir köylü olan Falcone, on yaşındaki oğlunu vurarak öldürür, çünkü çocuk konukseverlik yasalarını hiçe saymış, adaletten kaçıp kendilerine sığınan birini resmi bir ödül karşılığında polise teslim etmiştir. Bu, vahşi ve unutulmaz öykü Scott'un hiçbir zaman ulaşamayacağı bir özlülükle anlatılmıştır.

Scott örneğine karşın, bugün tanıdığımız biçimiyle kısa öykü, Birleşik Amerika, Fransa ve Rusya'yla karşılaştırıldığında İngiltere'de oldukça geç gelişmiştir. Birleşik Amerika'da 1842'de, Hawthorne'un yazdığı *Twice-Told Tales*'de (Bilenen Öyküler) değerlendirirken Edgar Allan Poe, kısa öykünün bugün de hâlâ geçerli olan bir tanımını yapmıştır. Poe, "Okunması yarım saat ile bir ya da iki saat gerektirecek kısa düzyazı anlatı"yı onaylar :

Sıradan romana karşı çıkmak gerekir, uzunluğundan dolayı... Bir oturuşta okunamadığından, roman, elbette bütünlük'ün getireceği sonsuz etki gücünden yoksun kalır. Okuma sırasında kesinti yaratan günlük işler, kitabın bırakacağı izlenimi az çok değişikliğe uğratar, yok eder ya da bu etkiye karşı durur. Okuma sırasında durmak bile kendi başına gerçek birliği bozmaya yetecektir. Oysa kısa masalda yazar, amacı ne olursa olsun, bu amacı tam olarak gerçekleştirebilecektir. Okuma süresi boyunca, okurun ruhu yazarın denetimi altındadır. Okurken – yorgunluktan ya da kesintilerden kaynaklanan – hiçbir dışsal ya da içsel etki söz konusu değildir.

Ustalık bir yazın sanatçısı, bir masal kurmuştur. Akıllıysa, düşüncelerini, olaylarına uymak üzere biçimlendirmiştir; işlemek üzere biricik ya da tek bir et-

kiyi büyük bir dikkatle kafasında canlandırdıktan sonra, buna uygun olaylar icat eder – bundan sonra, önceden kafasında canlandırdığı bu etkiyi oluşturmada kendine en çok yardımcı olacak etkileri birbiriyle kaynaştırır. Başlangıçta yazdığı ilk tümce, bu etkinin oluşturulmasına el vermiyorsa, yazar ilk adımda başarısız olmuş demektir. Bütün düzenleyimde, dolaylı ya da dolaysız olarak eğilimi, önceden belirlenmiş tasarımdan yana olmayan tek bir sözcük yazılmış olmamalıdır. Böylesi araçlar, böylesi bir özen ve beceriyle sonunda renkli bir tablo oluşturulur; bu tablo, seyredenin zihninde, kan akrabalığı olan bir sanat izlenimi, en eksiksiz doyum duygusu bırakır. Masal fikri, hiç bozulmamış olduğu için en lekesiz biçimiyle sunulmuştur; bu, roman yoluyla ulaşılamayacak bir sonuçtur. Gereksiz kısalık, şiirde olduğu gibi burada da dışta bırakılmalıdır; ama gereksiz uzunluktan kaçınmaya daha da büyük özen göstermek gerekir.

Poe, kısa öykünün romana göre üstün bir tür olduğunu vurgularken elbette yanılıyor; bu iki tür birbirinden farklıdır; farklı isterlere göre yazılırlar ve okunurlar. Ne var ki İngiltere'de XIX. yy. romanının doğası öyleydi ki bizim tanıdığımız anlamda kısa öykünün gelişmesini, hatta varolmasını güçleştiriyordu.

Poe'nun bu açıklaması, özellikle, yazınsal yaratıcılığın, teknolojinin bir dalı olduğunu öneriyormuş gibi görülmesi açısından eleştirilebilir; gene de bu açıklama, Poe'dan sonra kısa öyküde sorgulamadan kabul ettiğimiz nitelikleri ortaya koyuyor; bu nitelikler, Victorya Dönemi "kısa düzyazı anlatı"da görmediğimiz niteliklerdir. Bu alıntıda, XIX. yy. İngilteresi'nde kısa öykünün gelişmesinin neden geciktiğine bir gerekçe öneriliyor. Poe, kısa öykünün romana göre üstün bir

tür olduğunu vurgularken elbette yanılıyor; bu iki tür birbirinden farklıdır; farklı isterlere göre yazılırlar ve okunurlar. Ne var ki İngiltere'de XIX. yy. romanının doğası öyleydi ki, bizim tanıdığımız anlamda kısa öykünün gelişmesini, hatta varolmasını güçleştiriyordu. Roman, İngiliz ekinel yaşamının çok derinlerine kök salmıştı; üstünlüğü tartışılmazdı. Romanın biçimi ya da biçimsizliği bile kısa öykünün aleyhinde işliyordu. Henry James, neredeyse yerencesine, romanın içine her şeyin atılabileceği kullanışlı bir yol çantası olduğunu söylemişti. Başka şeylerin yanı sıra, kısa öykü ya da ileride kısa öykü olacak şey de, bu çantanın içine sıkıştırılabilirdi. ☼

(Yazının ikinci bölümü, "Adam Öykü"nün 10. sayısında yayımlanacak.)

*sine-qua-non : onsuz edilmez, vazgeçilmez önkoşul ya da koşul. (ç. n.)

İngilizceden çeviren : Yurdanur Salman

Sampinge

ASIL adı Sita'ydı ama sarı ve iç gıcıklayıcı kokulu bir çiçek anlamına gelen Sampinge derlerdi ona. İlk kez annesi Padma ona böyle seslenmiş ve bu adla çağrılmaya başlamıştı.

Jen'in eski ve soylu bir ailesine mensup olan babası, malını mülkünü harcadıktan sonra ansızın ölüverdi ve Bangalor yakınındaki Kingeri'de küçük bir mülk ve bir yığın borçtan başka bir şey bırakmadı eşiyile iki kızı Lakşmi ve Sita'ya.

Padma başkalarına örnek olacak bir ciddiyet ve özveriyle büyötmek zorunda kaldı çocuklarını. O da eski itibarını yitirmiş, büyük ve soylu bir aileye mensuptu. Gelgelelim kıtlık yüzünden, komşularından, hatta saadet günlerinde ona rakip olan komşularından bile yardım istemek ve dolayısıyla ellerinde kalan tek mülkü de öldüm pahasına bir tefeciye satmak zorunda kaldı. Bu yetmiyormuş gibi büyük kızı Lakşmi'yi de istedi ondan tefeci. Hep çocuklarının geleceği.kaygısıyla yaşayan Padma, tefecinin. soyca daha aşağı tabakaya mensup olmasına rağmen, gönölsüz olsa da bu teklifi hemen kabul etti.

Evlerinin önünde Golmerg vadisinin göz alabildiğince uzanan güzel manzarası hakimdi. İnce bir sis tabakasının dalga dalga yayıldığı ve güneş ışınlarının tayflar oluşturduğu otlak, bu manzaranın sınırını çiziyordu. Bir halk inanişı yüzünden iskân edilememişti bu vadi.

Padma sık sık anlatırdı kızlarına bu vadinin öyküsünü :

"Çok eski zamanlarda, beyazlar Hindistan'a gelmeden önce, yüce varlıklar bu vadide mutluluk içinde yaşıyorlardı. Ölümlü insanın yaptığı ağır işlerle ilgileri olmadığı için çocuklar gibi şen şakraktilar. Neşeli şarkılar söyleyerek çevrelerindeki güzel ormanda geziniyorlardı. Hepsi tek bir aileydi. Hastalık nedir bilmezlerdi. Eceli gelen yaşlıları ölüm öylesine yavaş alıp götürüyordu ki sanki derin bir uykuya dalıyorlardı. Bu varlıklar sadece çiçek kokularıyla besleniyorlar, zümrüt, yakut ve zebircetten yapılmış kasırlarda yaşıyorlardı. İçinde altın kanatlı kuşların sakıldığı Svarac gibi bahçelerle kuşatılmıştı bu kasırlar.

Günlük işleri sevimlik ve ağaçların arasında zıplamaktan ibaretti. Vakitlerini eğlence, şiir ve kıymetli taşlardan mabetler yaparak geçiriyorlardı. Bu arada insanlarla, özellikle sanatçılarla haşır neşir oluyorlar ve onların sanatlarını taklit ediyorlardı. Kısacası bu varlıkların yaşamı neşeyle, şiirle ve güzellelikle iç içeydi.

Ama bir gün beyaz adam gelerek buraya yerleşti ve yörenin sayısız çiçekle-

rinden koku çıkartmak amacıyla bir damıtma tesisi kurdu. Bahar sonuna doğru fabrika çalışmaya başladı ve çevreye çiçek özlerinden çıkan keskin bir koku yayıldı. Bu kokular doğal kokulardan daha ağır olduğundan ve Golmerg perileri bu koku karşısında yeterli direnci gösteremediklerinden bu yüce varlıklar topluca fabrikaya akın ettiler. Olanca iştahlarıyla keskin kokuları içlerine çekerek ölüme gittiler ve geriye soylarını sürdürecektir bir çift peri bile kalmadı. Daha sonra bu vadi terkedildi; fabrika yandı ve vadi saldırgan vahşilere kaldı. Tesadüfen yolu bu vadiye düşenler anlatılmaz acılar içinde öldüler."

Her dinleyişinde bu öykü Sampinge'nin hayal dünyasını etkiliyor, annesinin ağzından çıkan her sözcük hafızasına nakşoluyor ve sihirli birtakım resimler canlandırıyor gözünde. Sık sık annesine buranın mutlu sakinleri hakkında sorular yöneltiyor, konunun her gündeme gelişinde şevki artan anne yorulmak bilmeden öyküyü yeniden anlatmaya başlıyor ve her seferinde yararlı gördüğü bazı bilgileri de eklemeyi edemiyordu.

Sampinge on iki yaşında kaybetti annesini. Bu ölüm genç kızın sinir sistemine ağır bir darbe indirdi. Tefeci ile kız kardeşi Bangalor'a yerleşmeye giderken o da yanlarında gitti.

Bu olay çok önemliydi Sampinge için. Çünkü beşik kurtmesi yapılan müstakbel kocası Bangalor'da oturuyordu. Bu delikanlı daha on beş yaşında iken Ganeşa (Fil-Tanrı) mabedinin koruyucusu olmuştu. Yakışıklı, tembel ve şıpsevdi biriydi ve kızlarla gönül eğlendirirdi çoğu zaman, ama Sampinge asla kıskançlık duygusuna kapılmazdı.

Bangalor'da yaşamı fazla değişmedi Sampinge'nin. Bir dizi ev işi yapıyordu. Bu arada hamile olan kız kardeşinin bakımı da onun omuzlarına bırakılmıştı. İtaatkar biri olarak sürekli tanrıları ve kahramanları düşünerek yaşıyordu. Yaşantısı görünüşte başkalarına benzese bile, gerçekte münzeviydi. İçindeki çalkantılı düşünceleri sürekli onu meşgul eden.

Sampinge boş kaldığı zamanlar sık sık büyük Ganeşa'nın bulunduğu mabette nişanlısını görmeye gidiyordu. Ganeşa fil başlı, insan bedenli, taştan yapılmış ve siyah yağla parlatılmış bir puttu. Mabete mugra çiçeklerinden oluşan çelenkler ve aşek yapraklarıyla süslenmişti. Mihraptan keskin üd ve tütsü kokuları yükseliyor, nişanlısı Siva üstüne doladığı şalla yarı çıplak bir halde bir tepeden ziyaretçilere bakıp gülüyordu.

Sampinge işte bu huyu ve o değişmez yasaya göre bir gün bir araya gelme düşüncesiyle seviyordu onu. Ama çoğu zaman erkeklerin temasından çekiniyor ve bu düşünce onu perişan ediyordu. Başkalarından farklı değil miydi yoksa?

Bir kere Bangalor şehrinde daha çok özgürlüğe kavuşmuştu Sampinge. Lâl Bağ denilen botanik bahçesinde sayısız çiçekler ve çalılarla sarılmış göletin karşısında bir köşe bulmuştu kendine. İki kuğu göletin yeşil suyunda ağır ağır geziniyordu. Orada kendi hayal dünyasıyla baş başa kalıyor, tanrılar ve kahramanlara ilişkin düşüncelerin gözünde canlandığı bir ülkede dolaşıyordu. Sanki onların güçlü bedenleri ve kahramanlıklarını karmaşa ve tuhaflıklarla dolu sahnelerde görüyor gibiydi. Çocuksu, serbest ve maceracı düşüncelere kapılmıştı âdeta.

Ama bir düşünce vardı ki onun hayallerini hep altüst ediyordu...

Kız kardeşinin sağlığı iyice kötüleyince kocası onu Vanivilas hastanesine ya-

tırdı. Sampinge hastane koğuşunda kardeşinin başucuna oturuyor, onu oyalamak için Golmerg'den söz açıyordu. Ama ağrının şiddetinden öyküyü dinleyecek hali yoktu kız kardeşinin.

Hastanede bulunuşu Sampinge'yi hiç tahmin edemediği bir hale sürüklemişti. Koridorları saran fenol kokusu, hastabakıcı ve hemşirelerin koşuşturmaları, çalılımlı İngiliz bayan doktor, hastanenin tıbbi titizliği, hastalar ve ziyarete gelenlerin tümü onun için beklenmedik şeylerdi.

Kız kardeşinin hali vahimleşince başhekim kürtaja izin verdi ve kocasının muhalefetine karşın ameliyat kararı alındı.

Sampinge olup bitenlerden pek bir şey anlamasa bile, kız kardeşinin bir tehlikeyle yüz yüze olduğunu sezinlemişti.

Ertesi gün öğleye doğru kız kardeşinin ameliyat edildiğini anladı. Odasına istemişti kız kardeşi Sampinge'yi.

Lakşmi uykudaydı sanki. Yüzü muz gibi sapsarı ve kan ter içindeydi. Gözleri çukura batmış, burun delikleri ve yanakları bir başka şekil almış ve dudakları kırış kırış olmuştu. Sampinge'nin odaya girdiğini işitince gözlerini açıp üzgün ve umutsuzca baktı ona.

Sampinge usul usul yatağa yaklaştı ve sarılmak için çok çaba sarfettiği kız kardeşini gözlemledi bir an. Lakşmi'nin ağzından kesik kesik şu sözcükler dö-küldü :

"Bu adamın evinde çok acı çektim. Benden beklediği tek şey, varisi olacak bir oğlan çocuğuydu. Şimdi muradına erdi. Bundan sonra kendi huzurlu yaşamına devam edecek. Bizim gibilere ise mutluluk yüzü yasak bu dünyada. Bana hep 'Allah rızası için kabul ettim seni. Şimdi de kız kardeşini yük ettin başıma!' derdi. Çok kaygılanıyorum senin için. Ya Kingeri'ye yaşlı halamızın yanına dön ya da hiç olmazsa Siva ile evlen."

İçindeki acıyı gizlemeye çalıştığı belliydi. Yorgun ve allak bullak olmuş yüzünden süzülen yaşlar Sampinge'nin yanaklarını okşuyordu.

"Ellerimi sık," dedi Lakşmi kardeşine. Sampinge bir yandan kardeşinin yürek yakan iniltilerini işitip, öte yandan artık bir yere bakmayan ve ferî sönmüş gözlerini incelerken onun soğuk ellerini eline aldı. Almasıyla hemşireyi çağırması bir oldu ve ardından koş koş doktor geldi. Ama boşunaydı. Ölmüştü. Bir süre sonra hastabakıcılar ölü için son işlemleri yapmaya koyulmuşlardı.

Sampinge hastaneden çıkıp, kederlerin hücumundan kurtardı kendini. Sokakta biraz rahatladığını hissetti. Ama kimsesiz ve himayesiz kalmıştı. Ne yapacaktı? Yine tefecinin evine mi dönecekti? Olası değildi.

Bilinçsizce Ganeşa mabedinin bulunduğu tepeye doğru yürümeye başladı. Bir kızla konuşuyordu Siva. Sampinge'yi görünce kızı bırakıp ona doğru geldi. Tek kelime etmeden, büyük bir şaşkınlıkla ona bakıyordu Sampinge. Siva elinden tutup Ganeşa putunun arkasına çekti kızı.

"Kimsesiz ve himayesiz kaldım. Bundan sonra seninle kalabilir miyim?" diye soracak oldu Sampinge.

"Ah! Henüz değil. Çok çulsuzum. Biraz daha sabretmelisin," dedi ve sarılıp göğsüne bastırdı onu Siva.

Sampinge öylesine kendinden geçmişti ki kendini savunacak gücü kalma-

mıştı. Ne yapacağını düşünmek de azap veriyordu. Kendinden sıyrılma ihtiyacı duyuyordu ve nefret hissi sarmıştı her yanını. Siva kulağına yumuşak yumuşak bir şeyler söylüyor ve kendine çekiyordu onu.

Sampinge sadece onun çarpıcı ter kokusunu, güçlü adalelerini ve kesik nefeslerini hissediyor ve elinde olmadan Siva'nın bedeni üzerinde gezdiriyordu ellerini.

Umutsuzluk içinde bir an kendini kaybetti ve sonra rengi atmış ve alınmış bir halde kendini onun kucağından kurtardı.

O kocaman taş yığını, çocukluk yıllarında itikat ettiği, bağlılık ve saygı duyduğu, korktuğu ve başı göklere uzanan o Tanrı şimdi gücünü ve ünvanını kaybetmiş, saçma sapan, anlamsız bir şey oluvermişti gözünde.

Siva onun ürkek halini görünce omuzlarını öyle bir sıktı ki korkudan yüzü kireç gibi oldu kızın.

"Bugün ne tuhaf görünüyorsun böyle?" dedi Siva.

Sampinge kesik kesik yanıtladı: "Bir bilsen!" Sonra yüzünü elleriyle gizleyip kaçtı. Siva tepenin dibine kadar izledi onu.

Yalnızlık ve kimsesizlik duygusu perişan etmişti Sampinge'yi. "Belki bu durum başkaları için olumlu olabilirdi, ama benim için asla," diye geçirdi içinden. Birden aklına bir şey geldi. Başkaları gibi değildi o; alışmamış böyle bir yaşama. Neden olmasındı düşündüğü şey?

Yorgundu, hem de ölümüne. Her şey anlamını yitirmişti gözünde. Nişanlısından da nefret ediyordu. Güçlü kolları ve mükemmel gövdeleri olan tanrılara ve kahramanlara yakın olmak istiyordu. Şimdiye değin Ganeşa mabedinin sütunlarının gölgesinde kocasıyla birlikte yaşayabileceği özveri gücüne sahip olacağını sanıyordu. Ama artık bu düşüncelerin söz konusu bile olmadığını görüyordu. Siva'yla geçecek tekdüze bir yaşam mümkün değildi onun için.

Tanıdığı ya da bencillik ve aşağılıklarını görmezden gelmek için tereddüt ettiği herkes hakkında belli belirsiz bir kin duydu içinde Sampinge.

Sokak bir baştan öbür başa تنها, çıplak ve çirkindi. Birkaç çocuk köşede bir dükkânın önünde oyun oynuyor, üç beş Hindu da yol kenarına çömelmiş tütün çiğniyorlardı.

Bu manzaradaki sessizlik ve sakinlik iyiden iyiye sinirini bozdu. İçindeki çalkantılarla uyumuyordu çünkü. Kayıtsızca ve rastgele adımlarla yürürken birden kendini Lal Bağ'ın önünde buldu. Yorgunluktan gölete doğru gidip bir bankete attı kendini.

Daha iyi bir durumla karşılaşmayı umarak intihar fikrine kapıldı. Tek düşündüğü şey, en kolay yolla dünyaya gözlerini kapamaktı. Kendini yüreklendirmek için saçlarını okşuyordu. Her şeye teslim olarak yaşamıştı bugüne dek. Ama artık öyle bir çıkmaza düşmüştü ki yaşam onun için dayanılmaz olmuştu.

Gözlerini göletin yeşil ve derin sularına dikti. Birden padma çiçeğine (çok iri, beyaz hind nilüferi) ilişti gözleri. Olağanüstü geniş yaprakları vardı. Annesi bu çiçekten almıştı adını. Çevresini saran çiçeklerin güzel kokularından ve gölün yumuşak havasından başı döndü. Golmerg'in sihirli topraklarını düşünerek var gücüyle içine çekmişti bu kokuları.

Şimdiye kadar hiç yaşamadığı bu hal değişikliği sonucunda kendisi ve o yüce

varlıklar arasında geçirdiği günlerin anıları canlandı gözünde. Yalnızlık ortamında tahrik olan ve keskinleşen düşünceleri gittikçe kuvvet kazanıyordu. Kavranılması olanaksız bu sevinç belki sadece öbür dünyaya çağırıldıklarını hisseden insanlarda olur. Öyle bir şevke kapılır ki bu insanlar, ölümle yüz yüze olsalar da en kısa zamana tehlikeli görevlerini yerine getirirler.

Eskiden bu vadiye yaşadığı için iyi tanırdı orasını. Anlatılmaz bir coşku sardı her yanını. Kendisini varlığının verdiği acıdan bir çırpıda kurtarmak istiyordu. Çünkü o anda tek düşündüğü şey intihardı. Hayallerinin bu parlak aşamasına en kısa zamanda geçmek istiyordu. Bir huzur hissetti içinde. Tekrar gözünde şekiller belirmeye başladı. Ölümsüz tanrı, yüce katında, yakınlarının arasından cezbedici gülümseyişiyle sesleniyordu ona : "Ey gönül çalan güzel Sampinge! Gel yanımıza. Biz himaye ederiz seni. Bu dünyadan değilsin sen. Gelişin onurdur bizim için."

En iyi sarisini giymişti Sampinge. Cebinde iki rupiye ile birkaç ana vardı. Bu parayla doğduğu köye gidip yasak vadiye girebilirdi. O yüce varlıklar arasında yaşayarak o topraklardaki çiçeklerin kokularıyla sermest olabilir ve böylece içindeki kâbusa bir son verebilirdi.

Sabah beş sularında yağmur yağmıştı. Nemli topraktan güzel kokular yükseliyordu havaya.

Bedenine yapışan sarinin içinde perhizkâr bir bakire gibi sarhoş olmuştu Sampinge. Golmerg, uzaktan gulmuhur ağaçlarının kızılığıyla çevrili ve üzerine loş bir ışığın vurduğu külrengi arazinin üstünde uzanıyordu göz alabildiğince.

Güneş yükselip de yeryüzünü göz kamaştırıcı ışıqla aydınlattığında, Sampinge de yok olmuştu. ❀

Farsçadan çeviren : Prof. Dr. Mehmet Kanar

AYFER COŞKUN

Duran Zaman

- **S**AAT kaç?
Okuduğu kitaptan başını kaldırdı. Salonu ikiye ayıran üçlü kapının üstündeki saate baktı :

- On bir.

- KAÇ?

Annesinin gergin titreşimli sesiyle irkildi. Döndü, bu kez daha yüksek perdeden, sözcükleri tane tane yineledi. Annesi diliyle takma dişlerini yerinden oynatarak yemek kalıntılarını çıkartmaya uğraşırken, anlaşılmasa bir işaret yaptı. Sonra gözlerini pencereye çevirdi ve ansızın dalıp gitti. Bundan yararlanıp yeniden kitabına eğildi, telaşlı devinimlerle gözlüğünü arandı. Boynuna asılı olduğunu anlayınca, kendine kızdı. Başını sertçe salladı iki yana. Nerede kaldığını unutmuştu, hızla satırlarda gezindi.

"...Yoo... Hiç de öyle bir hali yok. Bu ihtiyar için kendisi dışındaki insanlık mevcut değildir ki... Vadiden..."

- Sabahın on biri mi?

- TABİİ ANne!!!

- Sabahın ha! Günler niye bu kadar uzun?

Hırsla itti kitabı. Bir süre sonra kayarak gidişine ve kristal taklidi vazoya dokunup duruşuna baktı.

- NE BİLEYİM ANne?

Annesi yanıtındaki hırçınlıktan, kitabın savruluşundan alınmış olmalıydı. Kırgın bakışları takıldı kaldı kızına. Bunu iyice anlasın diye de, uzun süre süzdü onu. Yüzü kızına dönük, yan yan yürüyerek gelip kanepeye oturdu. Sırtını arkalığa dayarken komik bir tavırla ayak ayak üstüne attı. Terliği sağ ayağının başparmağına asıldı, sallandı biraz, ama düşmedi. Bütün bunları önce kızgınlıkla, sonraysa belli etmemeye çalıştığı bir gülümsemeyle izledi. Onun yeniden pencereye dönmesiyle birlikte kitabını çekti önüne, alçak masanın üzerine eğildi, okumaya başladı.

"...İnsanların sözlerine hemen inanıverecek kadın da değildi aslında : doktorların yanıldığını, oğlunun hiç de kanser olmadığını düşünmesi..."

Boynunun kasıldığını ayırımsadığında, kitabı eline alıp yavaşça arkasına yaslandı. Boynunu rahatlatmak için başını sağa-sola çevirdi. Saatin tiktaklarını yutan araba gürültüleri arasında okumaya daldı yeniden.

Titrek adım seslerini önce mutfaktan, sonra da pencere tarafından işittiğinde,

aldırmadı. Genellikle sessizlik olduğunda telaşlanırdı, ama pencerenin açılmasıyla yerinden fırladı. Annesi avucundaki bulguru döke saça pencere önüne koymaya uğraşıyordu. Ne olduğunu anlamadan koşarken, çıplak ayaklarına batan bulgurları da görünce, iyice gerildi :

– Ne yapıyorsun kuzum sen?

Annesi utangaç, tedirgin döndü. Kekeleyerek :

– Şeye... kuşa... yem verecektim... dedi.

Sonunda, birkaç günden beri yerde bulunduğu bulgurların gizini çözmüştü. Derin derin soluklandı.

– Bak anne, bir daha....

Onun cama yaslanmış, ürkek gövdesini görünce, sustu. "...güvercine bulgur filan verme!" diyemezdi. Hele korkusuz bir kanat çırpışıyla küpeşteye konan tombul güvercini, annesinin sevgiyle onu izleyişini görünce, hiçbir şey söyleyemezdi.

– ...Bir daha verirken, lütfen kâseye koy. Olur mu? dedi. Son sözcük, çocuğuyla konuşan bir anneninki kadar duygu yüklüydü. Yutkundu. Güvercinle annesini baş başa bırakıp, yerine dönerken eğildi, halının üzerinden bulgurları eliyle topladı. Masadaki küllüğe boşalttı. Beli ağrımişti, güçlükle doğruldu ve hemen koltuğa çöktü.

– Peki, bu dükkân neden kapandı?

Hiçbir şey anlamadan başını kaldırdı :

– Efendim?

– Şu karşıdaki dükkân neden kapandı, dedim.

Annesi pencerenin önünde durmuş ona bakıyor, bir yandan da karşıdaki boş



dükkânı gösteriyordu. Neden sonra aydı. Her gün belki on kez yinelenen sorudan bezmiş, ağlamaklı bir sesle konuştu :

– Nereden bileyim ANne?.. Sahibini tanımam. Bir kez bile alışveriş yapmadım. Ne satılırdı, bilmem. Anımsamıyorum... Sahi ne satılırdı orada?

Annesi soruyu kendisi sormamış, konuyu kendisi açmamışçasına, ilgisiz salınyordu ayakta. O ise, aynı ses tonuyla kendi kendine konuşmasını sürdürüyordu :

– Neden kapanmışmış? Ne bileyim ben? Ayrıca bir dükkânın kapanması, hele hiç dışarı çıkmayan birisini, niçin bu denli ilgilendirir ki? Hey ya Rabbi!

Uzanıp kitabı bıraktığı yerden aldı. Sayfaları çevirirken hâlâ söyleniyordu :

– Nerde kalmıştım, hangi sayfaydı? BÖYLE KİTAP MI OKUNUR?

– Buldum, buldum! Herhalde kirası çok gelmiştir, ödeyememiştir : Mal sahibi de çıkarmıştır tabii.

Kızının boşluğa dikili bakışları arasında işini bitirmiş insanlara özgü bir te-laşla, evine döner gibi gelip kanepeye oturdu. Soluklandı biraz. Sıyrılan yazmasını açtı, silkeledi, yeniden örttü başına, oyalarını düzeltti. Kanepenin kolunu tutup sıktı. Kırgın kırgın ortaya konuştu :

– En iyisi ölmek. Kimseye yük olmayacaksın. Elin ayağın tutarken gideceksin. Düşünüyorum da, ailede en uzun ben yaşadım... Yeter! En iyisi ölmek...

Eliyle havayı süpürdü, içini çekti, aynı biçimde sürdürdü konuşmasını :

– Bütün çocuklar, "Bu ne?" diye sorarlar. Sen, "Bunu kim yapmış?" diye so-rardın. Öyle çok sorardın ki... Biktırdır-dın beni. BIKTIRIRDIN!!! Sonunda, "Al-lah yapmış," demeyi akıl ettim de, kurtuldum sorularından. "Allah yapmış," de-yince, susardın hemen.

Kızının yüzünde onu dinlediğine değgin en ufak bir ipucu yoktu. Kitap okuyor sanılabilirdi. Ama onun :

– Yaa, işte böyleydin, demesiyle başını kitaptan kaldırdı, bir şeyler söylemek için ağzını açtı. Vazgeçti sonra. Ayaklarını altına alıp televizyonun kumanda ay-gıtına uzandığında, onun elli yıl öncesini bugüne inat, böylesine net anımsama-sına kızsın mı, şaşsın mı, bilemiyordu. Amaçsız kanalları dolaştı.

– Bu kadın, bu kadın kim?

Annesinin sesine döndüğünde, pencere önündeydi yine. Onun durmadan yer de-ğiştirmesine bir türlü alışamıyordu. Kendisi dolanıyormuşçasına yoruluyor, nefessiz kalıyordu.

– Hangi kadın ANne?

– Nah, şu! Şişman, kısa boylu...

– O mu? NE BİLEYİM? ÇOKTAN ÖLMÜŞ OLMALI...

– Hıh! Kemiği sürme olmuş, hâlâ oynuyor.

Kanal de-ğiştirdi. Yakışıklı bir programcı, bastonuna dayanmış, güçlükle ayakta durmaya çalışan ihtiyar bir adamla konuşuyordu.

– Demek, yüz on beş yaşındasın dede. Maşallah! Maşallah!.. Peki, uzun ya-samanın sırrını bize de açıklar mısın?

Dedenin kıpırdayan dudaklarından, anlaşılmaz sözcükler döküldü. Prog-ramcı, doğanın en büyük gizini çözme sabırsızlığıyla mikrofonu onun dişsiz ağ-zına iyice yaklaştırdı...

- Kaç yaşındaymış, kaç yaşındaymış?
- Televizyonu izlerken yanıtladı annesini :
- Yüz on beş yaşındaymış.
- Yüz on beş!!! Yüz on beş ha!

Duyduğuna inanamamıştı. Başını sallayarak, titrek adımlarla yürüdü kanepeye doğru, allak bullak bir yüzle çöktü yerine. Gözlerini kısıtı, parmaklarıyla birkaç kez hesap yaptı, çıkan sonuçtan memnun :

- Ne güzel! dedi.

Elinde kumanda aygıtıyla kalakaldı. Her gün yaşamaktan yakınan, ailede en uzun ömürlünün kendisi olduğunu söyleyip yazıklanan insanın, ayakta duramayan zavallı adama özenmesini anlamakta zorlanıyordu. Ne denli güçlüydü şu yaşama tutkusu! Hem de tüm çekilen acılara, sıkıntılara karşın. Sanki yaşlanmayla doğru orantılı olarak artıyordu.

Uzunca bir süre sessiz, annesinin ekrana dönük yüzüne bakarak düşündü. Nasıl bir tutkuydu bu? Ayırdına varmadan kendisini, kendisindeki yaşama isteğini yoklarken yakaladı. Artakalan altmış beş yılın her birinin, tonlarca yük üzerine üzerine geldiği duygusuyla sarsıldı. İçi daralmıştı. Hayır, katlanamazdı buna.

- O kadar yaşamayı ister miydin sen?

Birdenbire dudaklarından dökülen sözlerle inanamadı. Neden sormuştu ki? Alay edercesine üstelik. Annesi bunu ayırt etmemiş olmalıydı, hiç düşünmeden yanıtladı soruyu :

- İsterdim tabii. Elbette isterdim. Ne güzel!
- Neresi güzel yahu, YÜZ ON BEŞ YIL YAŞAMANIN?
- İsterdim de...

İçini çekti, ellerini birleştirdi.

- ...Ya sizler benden önce ölürseniz. Ya sizlerin ölümünü görürsem...

Kapattı televizyonu, kalktı. Dalgın, sersemlemiş, salonun ucuna doğru yürüdü, duvardaki eski bir fotoğrafın önünde durdu. Bütün aile bir arada. Teyzesi de var. "Sen sığmazsın fotoğrafa," diyerek kızdırdıkları şişman teyzesi. Bahçedeki tebrizi gülün önünde boy sırasıyla dizilmişler. En küçükleri, erkek kardeşi kendi kucağında. Gülüyor. Öyle böyle değil, kahkahalarla gülüyor. Babası yine hafifçe yan dönmüş, kolunun birini annesinin boynuna dolamış.

Bir an çingiraklı çocuk kahkahalarıyla doldu salon. Yüzünde özlem yüklü yarım bir gülücük, kulağında kardeşinin kahkahaları, ayrıldı fotoğrafın önünden. Annesi tülü aralamış pencereden dışarıya bakıyordu yine. Tülü tutuşunda, parmak uçlarındaki yükselişinde gördüğü çocuksu hava, birden pencere içine oturup onun gün gezmelerinden, kadın matinelerinden, gece sinemalarından dönüşlerini beklediği çocukluk günlerini anımsattı.

"Yalan söylüyorsunuz. Yalan!!! Sinemaya gitmişsiniz işte!" diye, haykırıyor. "Kandırıkçılar!"

Babasıyla annesinin inanmaz bakışları birbirini buluyor. "Hayır," diyorlar, "doktora gittik. Sinemayı da nereden çıkarıyorsun kızım?"

"Ben anlarım. Hem de Sümer Sinemasına gitmişsiniz," diyor, ama bunu nasıl bildiğini söylemeyecek. Sümer Sinemasının rutubet ve sigara karışımı kendine

özgü kokusunu bir o tanıyor. Ve doktor muayenehaneleri ilaç kokar ancak. Belki bir de kolonya... Söylemeyecek koku alma duyusundaki olağanüstülüğü.

Pencerelerdeki beklemelerini, annesinin bir zamanlar gezip tozmalarını anımsaması, hemen kavrayamadığı bir rahatlık duygusu verdi. Üzerinden büyük bir yük kalkmışçasına koltuğuna yöneldi.

– Bu kaçınıcı cenaze arabası? Ne çok cenaze geçiyor kuzum! Ne çok insan ölüyor bu dünyada!

– Efendim?

– Ne çok cenaze geçiyor, dedim. Sabahtan beri bu kaçınıcı?

– Yaa!

Dönüp yerine otururken mırıldanıyordu annesi :

– Neyse ki mezarım hazır benim. Babanın yanında. Hazır. Yalnız taşı yazılmamış... Artık onu da yazdırırsınız zahir.

Biraz tedirgin :

– Kimin önce öleceği bilinmez anacığım, diyerek uzandı, meyve tabağından bir elma aldı. Sesi duygulu, yumuşak tınılarla yüklüydü.

– Ben elma sevmem. Kokusu bile hoş değil.

Tepkisiz elma soymayı sürdürürken :

– Sana vermeyeceğim ki, dedi, merak etme! Kendim yiyeceğim.

– İyi, afiyet olsun!.. Yemeğimiz var değil mi?

– Var ANne!

Gözlerini kapattı. Yemek sözcüğünün günde kaç kez yinelendiğini hesaplamaya çalıştı. Yemek, saat ve namaz vakitleri...

"Ben duymuyorum. Ezan okundu mu?"

"Benim gözüm iyi görmüyor. Şu gazeteye bakıver! Ezan kaçta okunuyor?"

"Acıktın mı sen?"le başlayıp, yine "Yemeğimiz var mı?"ya gelmeler.

Sıkıntıyla gözlerini açtığı anda, annesi önünde duruyordu.

– Bugün pazar mı?

Ve günler... En ufak bir telaşa ya da değişiklikte ilk yitirdiği günler olurdu annesinin. Hiçbir zaman "Bugün günlerden ne?" diye sormazdı. Olmasını istediği, bir şeyler beklediği günün adını söylerdi hep. "Bugün cuma mı? Yarın salı mı?"

– Hayır, çarşamba.

– Nedense pazarmış gibi geliyor bana.

–

– Bize birileri gelmeyecek miydi bugün? Sanki bugün birileri...

– Yok öyle bir şey anne.

– Nedense aklımda...

– YOK ANne! Kimse gelmeyecek.

Elmayı yarım bırakıp kalktı koltuktan. Kitabını aldı, hızla arka odaya geçti. Yatağına sırtüstü bıraktı kendini. Somyadan gelen gıcırtiları dinledi, yapılacak hiçbir şey yokmuşçasına, kıpırdamadan bir zaman öylece kaldı. Derin derin iç geçirdi. Neden sonra eliyle yere bıraktığı kitabı arandı. Gözlüğünü unuttuğunu ayırt edince, salona geçti yeniden. Annesi oturduğu yerde uyuyordu. Gürültü yapmamaya çalışarak gözlüğünü alıp odasına süzülde. Kapıyı kapattı. Tam yatağa

uzanacakken düşünceli bir yüzle döndü, kapıyı araladı.

"... Annemin gözyaşları ve çığlıkları dinmek bilmiyor, gittikçe artıyordu. Çok sonraları, yukarıda söylediğim gibi savaşa ait belgeleri okumaya başladığımda..."

Kitabı, başparmağının arasında tutarak yere bıraktı.

"... gözyaşları ve çığlıkları dinmek bilmiyor... Gözyaşları ve çığlıkları..."

– Annem neden o kadar çok ağlardı? Neden bayılıp bayılıp dururdu?

Titrek bir soluklanmayla doğruldu. Kapı aralığında durmuş, kendisine bakıyordu annesi. Biraz çekingen :

– Sana bir şey soracağım. Bugün ne bayramı Allah aşkına?

– Efendim!!!

– Bugün, diyorum, bir bayram da, hangisi olduğunu bilemiyorum. Hacılar...

– Bayram filan değil. NEREDEN ÇIKARIYORSUN BÜTÜN BUNLARI?

Annesi ürkmüş, geri geri çıktı odadan.

– İyi, peki... Bugün bayram değil.

Yüzünde kuşku, gizli bir kabullenişle salona doğru yürüdü.

– Ben de, hay Allah, kahve almadık, şeker almadık, misafir gelince ne ikram edeceğiz diye, üzüliyordum. Hacılar Bayramı diye...

Onun konuşmasını dinlerken acıyla fırladı yerinden, peşinden koştu. Salonun ortasında karşılıklı durdular. Yüzüne bakmaya cesareti yoktu. Unutmalarını ayırt ettiği nadir anlardaki o korku dolu çaresiz bakışlarına katlanamıyordu. Yaklaştı, omuzunu tutup, okşadı. Gülümsemeye çalıştı : Beceremedi, dudakları yandı. Annesi kanepeye ilişirken ansızın çocuksu, pırıl pırıl bir bakışla döndü :

– İyi ki kimse gelmedi bayrama, değil mi? İkram edecek hiçbir şeyimiz yok.

Onun söylediklerini dinlememek için kulaklarını tıkadı. Sonsuz bir kederle duvara yaslandı.

– Kimse gelmez tabii. Niye gelsinler ki? Allah'ın kuluna gittiğimiz yok. Günler geçmiyor. Günler neden bu kadar uzun? Yıllar niye geçmez? Niye?.. Bugün bayramdı, Hacılar Bayramı... Yok diyor, değil diyor. Rezil olacağız. Ne şekerimiz var, ne de kahvemiz... Hadi kahve neyse ne de...

Odasının kapısını sırtıyla kapatıp kendini yatağa attığında, elleri hâlâ kulaklarındaydı. Gözleri kupkuruydu. Ağlıyordu. ☹

Bu Öyküyü Kim Yazdı

TELEKSLER, fakslar, telefonlar çalışıyor, muhabirler koşuşturuyor, gazetesinin haber merkezine haberler yağıyordu. Yağan haberleri görevliler alıyor, sınıflandırıyor, siyasi içerikli olanları Emre Bey'in masasındaki sepete üst üste diziyorlardı. Emre Bey bunları alıyor, kendi anlayışına göre yeniden sınıflandırıyor, okuyor, dil ve mantık hatalarını düzeltiyor, gazeteye girecekleri masanın bir yanına, çöpe girecekleri de öbür yana ayırıyordu.

Her zamanki gibi telaşlıydı. Bir yere mi gidecek?.. Koşa koşa... Bir şey mi anlatacak?.. Sözcükleri yuta yuta... Sofrada mı?.. Çiğnemedi... Uykuda mı?.. Uyumuşlukla uyumamışlık arası... Yaşam?.. Neredeyse yaşamadan...

Bir yandan işini yapıyor, bir yandan da genç stajyere anlatıyordu : "Haber gerçektir, gerçek ise her zaman devrimci... Sakın ola onu daha da devrimci kılmaya kalkışma... Bozarsın sonra. Haberi kullanmayabilirsin, ama kullanılabilir hale getirmeye çalışamazsın. Haberin bir yanını beğenmek, öbür yanını beğenmemek diye bir şey de olamaz. Haber bize göre oluşmuyor. Onu değiştirmek; abartmak, küçültmek diye bir hakkı yoktur muhabirin. Tamam mı?.. Affedersin adın neydi senin?.."

"Aşkolsun Abi... Bir aydır yanında çalışıyorum... Her defasında adımla yeniden yeniden soruyorsun... Son kez söylüyorum : Mustafa..."

Emre Bey; biraz mahcup, biraz geçiştirmeye çalışarak :

"Evet haklısın... Onun için affedersin dedim ya... Ne yapayım?.. Öğrenemiyorum işte, ad ve telefon numaralarını öğrenemiyorum... Aslında seni çok iyi tanıyorum..."

Genç muhabir pişkinliğe vurdu :

"Aldırma Abi, biliyorum..." dedi ve gülerek ekledi :

"Adımı yakama takacağım abi... Sana kolaylık olsun diye..."

"Hayır, buna gerek yok... Ben bir ad taktım bile sana..."

"Nasıl?.."

"Yani kendimce..."

"Mesela ne?.."

"Mesela senin adın, Dinamik..."

"Niçin Dinamik?.."

"Çünkü yerinde duramıyorsun... Öyle enerji yüklüsün..."



Desen : Semih Poroy

"Sahi mi?.."

"Elbette sahi..."

"Yani senin gibi... Sen de yerinde duramıyorsun abi, çok enerjiksindir..."

"Teşekkür ederim canım... Bunu şu masadaki güzel kıza da söyler misin?.. Bana; sende iş kalmamış diyordu da..."

Çaylar, sigaralar, gülüşmeler, bazen küfürler birbirlerini kovalıyor, herkes ve her şey; sayfaların son şeklini alacağı, artık bağlanacağı bu son dakikalarda giderek

hızlanıyordu.

Masasındaki telefon çalınca, "Tam da zamanını buldun? Sırası mıydı şimdi?.." diyerek içinden, uzandı telefona Emre Bey.

Karşıdaki, Cemiyet Başkanı Mahsun Bey'di.

Cemiyetin aylık bültenini hazırlamışlar, son şeklini vereceklermiş, yazı kurulunda olduğu için onu da çağırıyorlarmış. Toplantı cemiyette değil de bu kez Mahsun Bey'in ofisindeymiş... Gelip toplantıya katılırsa iyi olurmuş... Kısa sürecekmış, gazeteye tekrar yetiştirebilirmiş... Adresi : Yonca Sok. 16/18'miş...

Adresi, küçük bir kâğıda yazdı, kalan işleri bitişik masadaki bayan arkadaşına anlattı, stajyerinin de ona yardımcı olacağını söyleyip pardösüsünü kaptı, elini kapının mandalına atmışken dönüp ortaya seslendi :

"Sayfalar bağlanmadan yetiyeceğim..."

Fırladı sokağa...

Nasıl gideceğini düşünüyordu :

"Taksiye binsem değmez. Otobüse binsem, şehrin ana meydanındaki kırmızı ışıkları akşamın bu kalabalık saatinde, bir saatte geçemem... En iyisi yürüyeyim... On dakikada yetişirim nasıl olsa..."

Hızlı hızlı yürüyordu... Sağa sola çarpmadan, kalabalığın arasında bulunduğu kimi boşlukları aceleyle doldura doldura gidiyordu. Bir yandan da o anda yolda bulunan herkesi, ama herkesi görerek... Karşıdan gelenleri, kenarlarda duranları, vitrinlere bakanları, geçip geride bıraktıklarını, herkesi radar gibi tarıyor, kamera gibi çekiyor, beynine kaydediyordu bütün portreleri... Ama çaktırmadan, baktığını belli etmeden... An'lık bakışlarla, fotoğraf makinesi flaşının patlama an'ı ile... Yolun bir yanı perdelense, insanlar birbirlerini gölgeleseler, o yandakileri görmese, huzursuz oluyor, üstelik geriye dönüp o yana bir kez daha bakmaya da cesaret edemiyordu... Sadece hızlanıyordu... Daha hızlı... ve dikkatli... Bu alışkanlığı o yıllarda edinmişti. Devrimci mücadelenin içinde aktif ve örgütlü bir biçimde yer aldığı o yıllarda edinmişti. Deşifre olup, kaçak duruma düşünce gizlenebilmek için geldiği bu büyük kentte, daha da artırarak sürdürmüştü... Polis kim?.. Kalabalığın içinde gizlenerek gezinen polis kim? Devrimci avına çıkmış, belki de kendi peşinde olan polis? Polisler?..

Bunu anlamanın bir tek yolu vardı... Bütün çevreyi an'lık bakışlarla taramak... Tararken, ararken bulunan, bulununca izlenen ve yakalanan çok sayıda arkadaşı vardı... Ama onlar, acemiliklerinden, heyecanlarından ve telaşlarından yakalanmışlardı... Kendisi bu işin ustasıydı... İzleyen izlenemeyen, gören görünmeyen, işiten seslenmeyen...

Ne ilginç şeylerle karşılaşılıyordu?

Dünya gerçekten bu denli küçük müydü?..

Bu koca kent küçük bir köy müydü?..

Zorunlu olmadıkça sokağa çıkmıyor, yine de her çıktığında bir tanıdığa rastlıyordu. Saç modelini değiştirdiği, bıyığını kestiği ve de gözlük taktığı için kimse onu tanımıyor, ama o herkesi tanıyordu. "Merhaba," diyemiyordu kimseye. Selamlaşamıyor, kucaklaşamıyordu. Ya peşinde polis varsa?.. Ya da onların peşinde polis varsa?.. Polisi niçin birbirlerine aktarsınlardı?.. Bunun için, hemen başını çevirip çekip gidiyordu oradan... Oysa dostlara, yoldaşlara, arkadaşlara ne

çok özlem duyuyordu... Kimse bilmemeliydi. Fazla her bilgi zararlı bilgiydi. Her devrimci bilmesi gerektiği kadarını bilmeliydi. Özellikle örgüte ve örgütteki yoldaşlara ilişkin ad, adres, telefon vb. kişisel bilgiler son derece tehlikeli bilgilerdi. Örgütlü her kişi gibi o da örgütlü mücadeleyi sürdürmeye yetecek kadar bilgi edinmeliydi. Bazen öylesine yetersiz kalıyordu bu bilgiler, kendince ad'lar taşıyordu yoldaşlara... "Sarı Hoca", "Kara Mustafa", "Federasyon Ali"... Bunlar nasıl olsa kendi taktığı adlardı... Stajyer gence de "Dinamik" adını alışkanlıkla takmamış mıydı?.. Tehlikeli olan ortak bilgilerdi... Her devrimci, örgütsel her bilgiyi, şerefi, namusu ve canı pahasına saklamalı ve sakınmalıydı... Ser verip sır vermemeliydi... Ama ya zayıf düşerse?.. Ya adaleleri, sınırları, yüreği, bilinci ve inancı kendisine ihanet ederse?.. Çözölmeye ve çökmeye başlarsa işkencede?.. İşte hiç olmazsa o anda verebileceği zarar, bildiklerinden ibaret ola... Ne kadar az şey biliyorsa, o kadarını verebile... Onun için her devrimci değil merak etmek, soru sormak, fazladan bildiği her şeyi söküp atmalıydı belleğinden. Kendisi de öyle yapmıştı. Kaçıp saklanmak üzere bu büyük kente gelirken, not defterini, telefon defterini, şuraya buraya sıkıştırdığı küçük küçük kâğıt parçalarını, her şeyi, ama her şeyi sobaya atıp yakmış... Yetinmemiş, aklındakileri de silmişti... Üstelik bunlar, bilmesi gerektiği kadar olan cinsten bilgilerdi. Ama olsun... Onları da silmeliydi... Nasıl olsa bir gün, durumu düzelince, durumlar düzelince, örgüt arkadaşları gelip kendisini bulacaklardı... Kendisine güveniyordu güvenmesine... İşkencede değil elektrik, Keban'ı bağlasalar yine de çözölmeyecekti... Ama yine de kurallara uymalı, o aklına bile getirmek istemediği zayıf ve zaafli hale karşı önlem almaydı. Ne biliyorsa örgüte ilişkin, örgütsel ilişkiye ve yapıya ilişkin, her şeyi attı belleğinden... Üzerine mürekkep döktü karaladı, kezzap döktü yaktı... Durdu durdu, kendini sınıadı, acaba aklımda ne kaldı diye?.. Yine de kimi bilgiler kaldı aklında... Bir türlü söküp atamıyordu bunları... Bir yolu olmalıydı yine de... Keşke geçici hafıza kaybı gibi bir yol olsaydı?..

Bu bilgilerden kurtulmaya çalışırken, başka bilgiler yüklüyordu belleğine... Annesinin, babasının, kardeşlerinin, dayılarının, teyzelerinin, amcalarının, onların çocuklarının, ülkenin dört bir yanına dağılmış, çok güvendiği öteki akrabalarının adresleri ve telefon numaraları... Gurbete çıkan, işsiz, parasız, tanışsız, üstelik peşinde polis olan bir devrimciye ne denli çok gerekli bu bilgiler... Bir gün zor durumda kalırsa, bir yere sığınmak, bir cümle bilgi vermek, polisi sormak, beş kuruş para istemek, ya da, "Hayattayım merak etmeyin," diyebilmek için... Onlar bilmesinler kendisinin nerede olduğunu ve ne yaptığını, ama o bilsin akrabalarını... Aile bilgilerinin örgüt bilgileri olmadığını polis de bilir nasıl olsa... Ancak bu bilgilerden hareketle, polisin devrimcilere ulaştığını da herkes bilir... Onun için bu bilgileri de yazıp taşımamalı, ezberlemeliydi.

Tam yirmi değişik adres ve telefon numarası ezberlemişti.. Sırayla yazıyor... Gözlerini kapatıp okuyor... Doğru olup olmadığını kontrol ediyor, sonra da yazdıklarını yine yırtıyordu. Otobüsle giderken, dolmuşa binerken, çay içerken, uykuya dalarken, yeniden yeniden ezberliyordu... Sabahları erkenden gazete alıyor, polisin operasyon haberlerini okurken bile, haberin sonuna gelmesine karşın bir şey anlamadığını anlıyordu... Çünkü bilinçaltı, ezberleyeceği ve unutacağı bilgilerin çarpışmasından çalkalanıyordu...

Bazı numaralar çok inatçıydı. Karışıp duruyorlardı. Bunları karıştırmamak için, çeşitli yollar buluyor, illerin trafik kod numaralarını, kendi doğum tarihini, ilkokul ve ortaokul numaralarını, evlerinin kapı numarasını referans seçiyor, öylece çıkarıyordu. Örneğin, küçük kardeşinin telefon numarası, Hatay, ilkokul numarası ve kendi yaşının arka arkaya yazılmasıyla oluşuyordu.

Sonunda emin oldu. Unutulması gerekenleri unuttu, ezberlemesi gerekenleri ezberledi. Yine de hep uyanık oldu. Zaman zaman kendini yokladı. "İyice unuttum mu? İyice ezberledim mi?.."

Bunları anımsadı, Mahsun Bey'in ofisine yürürken...

Yürümemiş, neredeyse koşmuştu.

Kan ter içinde kalmıştı.

Mahsun Bey'in sokağına gelmişti.

"Neydi sokağın adı?.. Evet evet, galiba buydu... Kaçtı numarası?.. Hay aksi... Numarası kaçtı?.."

Bir türlü anımsayamadı. Oysa Mahsun Bey, çok değil on dakika önce söylemiş, o da önündeki küçük kâğıda yazmıştı...

Kâğıdı aradı ceplerinde... O cep, bu cep... Kâğıt yok... Numara da yok... Belleğine baktı, kıyısını köşesini yokladı... Yok. Numara yok... "Sekiz miydi, altı mıydı, on sekiz'de altı mıydı?.. Evet evet galiba böyleydi... On sekiz'de altı..."

On sekiz numarayı buldu. Apartman girişindeki küçük yerleşim tabelalarında Mahsun Bey'in adını aradı. Yoktu... Küçük ve çekingen adımlarla altı numaraya çıktı. Kapıda bir şey yazmıyordu. Çekine çekine zile bastı... İçeriden ses bekledi... Gelmeyince, "Galiba yanlış yaptım, on altı numara mıydı ki?.." diye düşündü ve basamakları ikişer üçer atlayarak, kapı numaralarını bir bir izleyerek, on altı numaraya çıktı. Tam kata gelmişken, birden otomat söndü... Otomat düğmesini aradı. Düğme fosforlu değildi, karanlıkta kördü, arayanı çağırılmıyordu. Cebinden çakmağını çıkardı, çaktı, "İlk kez sigara içiyor olmanın, çakmak taşımanın yararını görüyorum..." diye düşündü o an. Ölgün çakmak alevi, kirli duvarda, yan yana iki düğmeyi birden aydınlattı. Hangisi otomat?.. Hangisi zil düğmesi?.. Karar veremedi. "Bunlar niçin farklı renklerde ve ışıklı olmazlar ve bir standarda bağlanmazlar?.." diye düşündü. Rasgele bastı düğmelerden birine...

Çıkan kız,

"Buyurun..." dedi.

"Mahsun Bey'i aramıştım da..."

"Öyle biri yok burada..."

"Affedersiniz..."

Aceleyle indi aşağıya...

Binanın numarasına bir kez daha baktı. On sekiz yazıyordu. Ne yapacağına karar veremedi bir an... "Yirmi sekizdi galiba?.." diye düşündü.

O kattan o kata çıktı, o apartmandan o apartmana seğirtti. Bulamadı bir türlü.

Canı sıkıldı. Sinirlendi. Bir kez daha terledi.

Bahçe duvarlarından birine oturup, düşündü... Çok ayıp etmişti... Mahsun Bey'e nasıl izah ederdi bunu?.. Nasıl inandırırды?.. Üstelik gazeteye dönmekte gecikivordu. Bir telefon kabini bulsaydı, şu yakınarda... Bulsa da Mahsun Bey'e

telefon etseydi... "Abi ben buralarda, sana yakın bir yerdeyim, adresini yazdığım kâğıt parçasını yanıma almamışım, numaranı da unuttum, lütfen kusura bakma, arkadaşları da beklettim, kapı numaran kaçtı?.." diye sorsaydı.

Arandı, gezindi...

Telefon kulübesi yoktu çevrede.

Bir bakkala girdi. Utana sıkıla,

"Telefonunuzu kullanabilir miyim?" diye sordu.

Bakkal,

"Tabii..." dedi.

Sevindi, elini koynuna attı, telefon defterini çıkarmak istedi... Yoktu... Telefon defteri de yanında yoktu...

"Hay allah?.." dedi. "Aksiliğe bak..."

Cemiyetin telefonunu anımsamaya çalıştı... Mahsun Bey'in ofis telefonunu onlardan alacak... Yok... Her gün birkaç kez görüştüğü ve üyesi olduğu, üstelik aktif bir üyesi olduğu cemiyetin telefonunu anımsayamadı. Küfür etti kendi kendine. Bir yandan da çözüm yolları arıyordu. Evini aramak aklına geldi; kızı okuldan dönmüştür, çalışma masasının üstünde unuttuğu telefon defterinden, kolayca bulur söylerdi kendisine, Mahsun Bey'in telefonunu da, cemiyetin telefonunu da... Sevindi bu buluşuna. Çevirdi numaraları bir bir... Karşı taraftan ahize kalkar kalkmaz, "Alo," dedi, bu taraftan...

Yanıt geldi,

"Oğlum Emre, sen misin canım?.. İyi ki aradın? Baban seni merak ediyordu kaç zamandır..."

Annesiydi karşısındaki. Buz gibi oldu. Yanlış yeri aramıştı. Kem küm etti... Elllerinden öptü. Kapattı...

Dışarı çıktı...

Ne yapacağını bilemedi.

Kafasına sertçe bir yumruk vurdu. Acıdı mı acımadı mı?.. Aldırmadı.

Tekrar gazeteye dönseydi, dönüp o küçük kâğıt parçasını bulsaydı, bulup sinirinden çigneseydi... Hayır... Buraya dönseydi?.. Dünyanın zamanı geçerdii? Acaba yanlış sokakta mıydı?.. Bitişikteki sokağa mı baksaydı?..

Baktı.

Bulamadı.

"Bari gazeteye telefon edeyim de, stajyer genç, masamın üstünde unuttuğum o küçük kâğıdı okusun bana," diye düşündü.

Telefon kulübesi aradı, buldu. Sıra vardı. Bekledi. Çevirdi numaraları... Çıkan sese, "Kızım Haber Merkezini bağla..." dedi.

Kız,

"Nereyi aradınız efendim?.." diye sorunca, özür dileyerek kapattı.

Kulübeden dışarı çıkıp, "Bana neler oluyor?.." diye sordu kendi kendine... "Bana neler oluyor?.."

Gazetenin yolunu tuttu : Kös kös... Hiç acelesi yoktu... Olan olmuştu. Yine de çevredekilere bakmaktan kendini alamıyordu. Bilinçsizce bakıyordu. Baktığı yüzleri görmüyor, gördüklerini belleğinde depoladığı polis tipleriyle karşılaştırıyor, tembel tembel bakıyordu sadece... Mahsun Bey ve öteki arkadaşları bek-

leyecekleri kadar beklemişler, gazetede sayfalar bağlanabileceği kadar bağlanmıştı nasıl olsa... Acele etmenin ne anlamı vardı?..

Gazetenin kapısından girer girmez; müracaattaki görevliye sormak geldi içinden : "Oğlum bizim buranın telefonu kaç?.." Ayıp olurdu. Geçti. Kata çıktı. Stajyer gence soracak oldu. "Daha üç günlük bebe, nereden bilecek?.." diye düşündü. Yerine otururken, hizmetliye, "Bana bugünkü gazeteyi getirsene..." dedi ve aceleyle gazetenin künyesini buldu... Kocaman gözleriyle telefon numaralarını okudu...

"Ama," diye düşündü, "ama, o sokağın, yani Mahsun Bey'in sokağının başındaki büfede de gazeteler satılıyordu... Niçin oradan bizim gazeteyi alıp bakmak aklıma gelmedi de buraya kadar geldim?..

Sorusunu da yanıtını da attı kafasından. Harpten çıkmış gibiydi. Yarın çıkacak gazeteyi, prova baskılarından taramaya başladı. Kültür-Sanat sayfasında bir öykü vardı. Dikkatini çekti. Adı, "Belleğin İntikamı" idi... Bir iki paragraf okudu. Tanıdık geldi. Elini öykünün üstüne koyup sayfa sekreterine seslendi :

"Bu öyküyü kim yazdı?.." 🌀

Salyangozlu Ev

ÇOK GÜNEŞLİ, çok sakin bir mayıs günü fakülteden dönüyormuş genç kız, şöyle bir durup karar vermiş, hiç evlenmeyecek. Bir iki saniye geçmiş korkuyla, sonra tamam. Gereği yokmuş gerçekten evlenmenin, barklanmanın... Hiç denenmeden de acaba, nasıl bilinebilir gerekip gerekmediği... Sonraya bırakmak daha mı iyi? Böyle şeyler geçtikçe aklından, kararının önemi konusunda uyarılmış kendisini, denize doğru yürümüş, iskeleye yanaşmakta olan vapurun kaptanına gülümsemiş. Bir ayran, bir de simit almış, akşam inene kadar oturmuş kıyıda. Güne sevmiş. Başına gelen her şeyi severmiş zaten. Korkuları da olurmuş hep, onlardan korkmamayı çabuk öğrenirmiş. Kuşkularını da kendisiyle konuşa konuşa alt etmeyi becerirmiş.

Bir erkeği düşlermiş geceleri, yanındaki sessizlikten esinlenip; yatağını paylaşmayı değil de sevişmeyi düşünürmüş, aşk romanları okurmuş arada, okudukça, "sevişmek şart oldu," der dururmuş içinden, deniz kıyıları, ağaçlıklar uygun olurmuş sevişmek için, kendi yatağı değil. Yatakla sevişme fikrini yan yana getiremiyor olmuş hiç. Yatağı sığınakmış çünkü, ona en yakın yer.

Kendisini evli bir kadın olarak bulduğunda her şeyin kendi iradesi dışında olup bittiğinden eminmiş. Adam, pek söz bırakmamış ona. Her şey öyle güzellikle ve sırasıyla ekleniyormuş ki birbirine, kız, kararını unutmaması gerektiğini anlamış.

Gencecikmişler. Evliliğe uyum göstermek yeni bir ders gibi gelmiş ikisine de. Birbirlerinden hoşlanıyor, zevkle ve yorulmadan çabalıyorlarmış. Hayat bu biçimde gidiyorsa yargılayacak bir şey yoktur, gülümser durursun, güneş sıcaktır, gökyüzü mavi.

Epey eskiymiş evleri. Yerler muşamba kaplıymış ama döşeme gıcırdıyormuş yürüdükçe. Pencere pervazlarını beyaza boyamışlar, balkon demirlerini sağlamlaştırmış, badanaya üç gün harcamışlar.

Kış soğuk geçmiş o yıl. Yatağı sıcak tutmak için şişelere kaynar su doldurup yatmadan önce yorganın altına koymayı, yumurtaları patlatmadan pişirmeyi birlikte öğrenmişler. Birbirlerine gizlice bakıp, belli etmeden seviniyorlarmış evlendikleri için. Bir de tavan akmasa yağmurda, ne yapmalı önlemeli... Yağmur hızlandığında endişeyle bakaşır, sonra gülerlermiş.

Bir sinema dönüşü geceleyin, sırsıklam olmuşlar yağmurdan, evi düşünüyor hiç konuşmuyorlarmış, küçük yeşil kova deliğin altında duruyormuş neyse ki.



Desen : Necati Abacı

İçeri girdiklerinde koşup bakmışlar, kova boş, kupkuru. Tavanda da ıslaklık yok. Çıldırılmışlar sevinçten, kim onarmışsa onarmış çatıyı işte, belki de kendiliğinden tıkaandı delik, kim bilir?

Ertesi sabah bir daha bakmışlar, hiçbir yer ıslak değil. Genç adam minik bir kutu yağlıboya alıp gelmiş, önceki yağmurların tavanda bıraktığı sarı-kahverengi lekeyi boyamış, ortaya çıkan şekil bir garipmiş, ama olsun. Evin büyük problemi bitmiş böylece, soba daha iyi ısıtmaya başlamış, koltuk yerini bulmuş, yeşil kova

banyoya konmuş, köftenin yanına pembe bir şarap eklemişler keyiflerinden.

Birkaç gün sonra çok sevdikleri bir arkadaşları gelmiş yeni evlileri görmeye. Sevinç ve özlemle sarılmışlar birbirlerine, renk renk meyveli küçük pastalar getirmiş konuk, onların ilk konuğu. Çayın pişmesini beklemeden yiyip bitirmişler pastaları. Ev ısınmış dostluktan, akşam olmuş, perdeleri çekmemişler. Evin alt katındaki plakçı, nasıl oldu bilinmez, eski bir şarkıyı çalmaya başlamış : "yâdımda sevdalı yeşil didelerin var..."

Hiç dinlemezlermiş böyle şarkıları o güne kadar. Oysa şimdi, üçü de kulak kesilmişler, konuğun gözleri ıslakmış biraz. Şarkı bittiğinde başını yukarı kaldırmış ağladığını göstermemek için, çabucak silmiş gözlerini, o sırada tavanda tuhaf şekli farketmiş. "Aman allahım," diye bağırmış, "Ne güzel bir salyangoz bu!" gelsin sorular, kim yaptı? Neyle boyandı?

Gülmeye başlamışlar, bir yandan da salyangoza isim arıyorlarmış, konuğun fıkrine göre kişilikli bir salyangozmuş bu, soylu bir ismi olmalıymış. Pek çok isim bulmuşlar sonunda, her biri başka bir özellik ekliyormuş salyangoza, iş çıkırından çıkıyormuş artık. Öyle eğleniyorlarmış ki, akşam yemeğine alıkoymuşlar arkadaşlarını. Balık kızartmış, salata yapmışlar, konuk aşağıya inip beyaz şarap almış.

Ev, hepsine gülerek bakıyormuş sanki, içimde oluşunuzdan mutluyum, der gibi. Salyangoz tepeden izliyormuş yemeğin hazırlanışını, soyluluğuna uygun düşüyormuş bu.

Üç arkadaş salyangozlu evin şerefine kadeh kaldırmışlar, anlayamadıkları, bir şeylerin doruğunda hissetmişler kendilerini. Konuk, o eski şarkıyı bir daha dinlemek istediğini söylediğinde üçü birden mırıldanmaya başlamış : "yâdımda sevdalı yeşil didelerin var..."

Yemekten kalkıldığında konuğun son vapura yetişebilmesi için koşması gerektiği anlaşılmış. Aceleyle öpüşüp vedalaşmışlar.

O gece yataklarına girdiklerinde genç kadının bir süredir içinde duran ukde oynamış yerinden. İlk kez duyduğu, yüreğini doldurup taşıran sevinç ya da mutluluğun ikisine ait olduğunu, bunu öylece, uzun yıllar koruması gerektiğini anlamış.

Uyumuşlar.
Sabah olmuş.
Seneler geçmiş.

Çeşit çeşit evlerde nice akşam yemekleri yenilmiş.
Salyangozlu ev yıkılmış.

Arada bir salyangozun isimlerinden biri takılırmış kadının diline, güler mi, ağlar mı, belli olmazmış. ☹

Kovan

YANINA çok bir şey almayı düşünmüyor; kısa süreli gezilerde (özellikle iş gezilerinde) kullandığı küçük çantası yeterli. Pijama yerine giydiği ve üzerinde tigerish yazan lacivert eşofmanlarına gerek yok, giysileriyle yatar, ayakbılarını çıkarır tabii, ama çorapları için aynı şeyi söylemek oldukça güç. Ayakları üşür. Bu alışkanlık, küçüklüğünde bedeli ağır bir biçimde ödendikten ve "kulağına küpe" olduktan sonra edinilmiş; ayaklarını iyi koruyacaksınız! Üşütmeden kaynaklanan birçok belanın bedene sızacağı tek yol ayaklardan geçer. Kalın bir kazak mı? Fena olmaz. Müzik kasetleri ile küçük teybi (el teybi, ya da el kasetçaları, volkmen diyorlar ya, bu sözcüğü bir türlü sevemedi, yerine de bir sözcük bulamadı, bu nedenle de volkmen demek zorunda), not almakta kullandığı iki yıl öncesine ait bir ajanda ve kalemleri (0,5 kurşunkalemi, tükenmezi, siyah ve kırmızı pilotları) çantanın en değerli eşyaları. Bir de tabancasını alacak ama, bunu karısına sezdirmeden yapmayı düşünüyor. Kafası yeterince karışık olduğundan, daha da içinden çıkılmaz bir duruma düşmemek için kitap olarak düşünsel ya da yazınsal ağırlığından çok, sürükleyici ve kolay okunur bir şeyler alacak yanına. Polisiye, gerilim, ya da "best seller" romanlar, hatta çizgi roman bile olabilir. En iyisi, titizlikle biriktirdiği, onları art arda topluca okumak istediği, ama buna bir türlü olanak bulamadığından sürekli ertelediği Tex ciltlerinden birkaçını almak. Tex'ten yorulunca Tenten ile dinlenmek iyi fikir. Geçen kış evlilik yıldönümlerinde (kaçıncısıydı, unutmuş) karısının aldığı kazağı katlayıp çantaya yerleştirdi.

Nasıl, beğendin mi hediyemi? Yüzünde uçuşup dağılmaya hazır kırılğan bir gülücük; hediyemi beğendin mi, demişti. Aaa, evet, güzel. Neden coşku yok ses tonunda, neden kazağı hemen giyip aynanın önüne koşmuyorsun, neden onu kucaklayıp ayaklarını yerden keserek kendi ekseninde döndürmüyor ve öpmüyorsun : Hep böyle bir kazağım olmasını isterdim karıcığım. Neden karşıdakinin hoşlanacağı biçimde davranamıyorsun... Davranamıyordu işte. Bu tür coşkuları yadsıyarak ya da görmezden gelerek yaşamaya çalışmıştı hep. Dış fırçası, diş macunu ve tıraş takımı unutulmamalı. Hangi müzik kasetlerini alsam. Ya da hangi kasetleri almasam. Kiremitlerde tıpırdayan bir yağmur, rüzgârın uğultusu, belki zamansız bir güneş, ışık ve gölge, gecenin ürkütücü sessizliği, görünümü hızla değişen dağlar ya da içinde bulunduğum ruhsal duruma bağlı olarak neden blues, ya da rock, ya da caz kasetlerimden birini almadım der miyim... Ya Cem Karaca'nın eski parçalarını dinlemek istersem. "Yok, yok" haykırışlarıyla beni

sarsan ve yıllar öncesine götüren bir "Emrah" örneğin, ya da "bir gün belki hayattan..." diye başlayan o şarkı. Erkin Koray'sız olmaz tabii. Kasetleri tek tek gözden geçirdi. Küçük çanta yetmeyecek galiba. Kocaman bir valiz de taşıyamam. En güzel yolculuklar, yanına hiçbir şey almadan ve bir plan yapılmadan çıkılan yolculuklardır.

Sırtı ona dönük ve kayıtsızmış gibi pencerenin başından dışarsını izleyen karısına baktı. Kollarını kavuşturmuş, bir savunma duruşu içinde, yansıısı pencere camına vuruyor ve yüzünün çizgileri belli belirsiz de olsa seçilebiliyor.

Seni anlamak güç, dedi kadın. Ses tonu yumuşak ve sevecen değil, bir tartışmaya açık davetiye çıkarır gibi. Beni anlamak güçtür. Herkesin herkesi anlaması güçtür ve herkesin kendini anlaması daha güçtür. Su alan tekne dibe vurdu sonunda. Onun için gidiyorum. Çantasının başından doğruldu. Kadına yaklaşıp uzlaşmacı bir tavırla kollarını onun kavuşturulmuş kollarına doladı. Çenesini omzuna yaslayıp bir süre boş sokağa baktı. Dışarda yağmur yağıyordu. Sokak lambalarını yansıtan asfalt ıslık ıslık. Kadın hafifçe kastı kendini, bu kucaklamadan rahatsız olmuş gibiydi.

Abartıyorsun, dedi, bunda anlaşılmayacak bir şey yok ki. İnsanlar arada yalnız kalma haklarını kullanmalılar.

Öyle bir hakları mı varmış? Dönüp gözlerine dimdik bakıyor kadın. Haksızlığa uğramış gibi bir görünüşü var. Sırtı pencereye çevrili şimdi. Kolları, omuzlarına atılmış bir hırkanın kolları gibi cansız bir biçimde bedeninden iki yana sarkmış; az önceki savunma duruşundan eser yok. Pencerede, kadının başının hemen ardında, burnunun yarısından başlayarak gözlerini, geniş alnını ve kısa saçlarını görüyor. Bu biçimiyle bile çok acınası buluyor kendini; az sonra yolculuğa çıkacak bir adamın yansıısı değil bu, kesinlikle değil. İnsanların öyle bir hakları varmış karıcığım, sen buna gereksinim duymuyor olabilirsin, ama benim için çok önemli. Dibe vurdum. Biraz daha oyalanırsam çıkamam.

Evet, diye yineledi kadın, insanların öyle bir hakları mı varmış?

Yeniden sarıldı ona ve bu kez yüzünün tamamını gördü camda, sol yanı kadının saçlarına gömülmüştü. Gözlerinde, yaptığıyla çelişen bir boşluk, bir içten-sizlik vardı. Buna karar verdiğimi ona açıkladığımda yolculuk çoktan başlamıştı, diye düşündü.

Kadın adamın kollarından kurtuldu ve dönüp bir kez daha yüzüne baktı. Genellikle kısık olan gözleri büyük büyüktü; karşısındaki yüzde okumak istediğini okuyamamışçasına ısrarla ve kuşkuyla bakıyordu. Bu gece, böyle bir havada gitmen şart mı? O hakkını birkaç gün sonra kullanamaz mısın? Hem, tek başına ne yapacaksın oralarda?

Tek başıma olmayacağım ki, kendimle buluşmaya gidiyorum. İçimdeki ayaklanmayı orda bastıracağım. Kanser bir darbe olacak; efendi görünüşlü, romantik ve serseri bir yanımla oturtacağım tahtıma. Dinleneceğim, sessiz, insansız bir ortamda oturup ayaklarımı uzatacağım ve gözlerimi kapayıp müzik dinleyeceğim. Kalkıp yemek bile yemeyeceğim (ama bir şeyler içerim), uyku gelince oracıkta uyuyuvereceğim. Dinleneceğim karıcığım, yalnızca dinleneceğim.

Burda da dinlenebilirsin. Bir odaya çekilirsin, yanına kimse girmez, müzik dinler ve Allahın cezası Tex'lerini okursun.



Desen : Necari Abaci

Anlamıyor. Burda olmayacağını bilmiyor. Yeniden çantasının başına döndü. Tex ciltlerini de koydu mu tamam. Çantanın fermuarını çekti. Kadın yeniden kollarını kavuşturup gözlerini tavana doğru devirdi. Bağırıp çağırmak istediği, ama kendini güçlkle tutabildiği ortada.

Salona kabanını giymiş olarak döndü. Kadın hâlâ dışarı bakıyor. Çantasını aldı. Ben çıkıyorum. Güle güle. Umarım rahatlamış olarak dönersin. Kadına yaklaşıp yanaklarından öptü. Sana telefon ederim. Kadın başını salladı. Ayrıldılar. Merdivenlerde acele etmedi. Her zamanki gibi otomatin ışığı yarı yolda söndü ve o da her zamanki gibi kalan merdivenleri karanlıkta indi.

BÜTÜN taksilerin gizemli biçimde ortadan kaybolacağı yağmurlu bir gece. Uzun süre dikilmesine karşın hiçbir araç geçmiyor caddeden. En azından ışıkların bulunduğu kavşağa kadar yürümekten başka çaresi yok. Bu gidişle ıslanacak. Ama kavşağa gelmeden bir taksi yanı başında durdu. Arka koltuğa oturur oturmaz başını geriye yaslayıp gözlerini yumdu. Artık yolculuk başlamıştı. Artık bir başıydı. Bir sigara yakabilirdi artık. Bir an için aynadan taksicinin gözlerine yakalandı. Müşteri tahlilleri. Nedense hepsinde var bu. Ne düşündü ki; kırgın biri, sevgilisinden ayrılmış olabilir, ama sevgilisi olacak birine benzemiyor, karısıyla kavga etmiştir, işleri ters gidiyordur, böyleleri içip dağıtmadan kendilerine gelemeler. Yolculuğa çıkıyor. Bir insanı, bir kenti ya da başka bir şeyleri mi terk ediyor? Bir şeylerden mi kaçıyor? Beter olsun. Nereye kaçarsan kaç hemşerim (ya da kardeşim, ya da abi), sen seni sırtında taşıdıktan sonra hiçbir menzile varamazsın. Ne tarafa gidiyoruz? Tarafa! Otogar tarafa. Yağmurlu günlerde ya da gecelerde neden taksiler azalır bay taksici? (Bana taksici deme, ben taksi yapmıyorum, taksi sürüyorum, sürücüyüm, adım Sami.) Herkes taksiye binmeye kalkar da ondan bayım. Canı sıkılan ya da yalnız kalmak isteyen yolcularla konuşulmamalı, müşteri bindiğinde radyonun sesi kısılmalı (boşken istediğin kadar açabilirsin, kime ne), abuk sabuk kasetler dinlenmemeli (o şarkılar senin dünyana sesleniyor, buna kimsenin itirazı yok, ancak başka dünyalardan birileri taksine binebilir, çok dikkatli olmalısın), aynı zamanda sık sık da aynadan yolcuya bakılmamalı. Bütün bunları bilmiyor sanki. Radyo açık, sesi oldukça yüksek. Anadilini bıçaklayan sunucu bir kız (sesine bakılırsa oldukça genç bir kız) dinleyicilerle gevezelik ediyor, yerli yersiz gülüyor. Doğal görünmeye çalışıyor, ama beceremiyor. Şu radyoyu kısar mısınız taksici bey, şey affedersiniz Sami Bey, ya da bay sürücü. Bana Sami de abi. Peki Sami. Genç sunucu, şimdi genç bir popçunun (öyle diyor ne yapayım) en çok istek alan parçasını çalacak. Kırmızı ışıktaki durdular. Ön camdaki silecekler hızlı hızlı çalışıyor. Gözlerini yumdu. Yarın sabah gün ışıırken orda olacağım, tek başıma. Taksi hareket edince gözlerini açtı. Bu adam neden radyonun sesini hâlâ kısmadı. Böyle bir gecede yola çıkman şart mı? Şart karıcığım. Yani hem şart, hem değil; rivayetler muhtelif.

Otogara geldik. Ne tuttu? Taksimetreyi birlikte okudular. Bozuk para arama, üstü kalsın. Sen de sağ ol.

Taksiden indi.

ALACAKARANLIK bir göz sabahı. İlçenin küçük otogarındaki otobüs firmalarının (topu topu    firma) büroları ve büfeler (onlar da iki tane) kapalı. Ya ı  yok, ama yerdeki su birikintilerine (g lc klere, demek daha doğru) bakılırsa do-yasıya ya mı . Doyasıya ya mı  ama doymamış; yine ya acak, bu kesin. Kaldırım kenarına park etmiş taksilerin ikisinin içinde sürücü var, öbür    boş. Otobüsten bir yolcu indiğinde, öndeki taksinin sürücüsü aracın i  ışıklarını yaktı. Taksi lazımsa ben hazırım. Lazım olacak (gerekecek), ama hemen şu an değil. Uzakla an otobüsün ardından baktı. Otogarın önünde durduklarında, otobüsün i  ışıkları yandığında ve üstteki bölmeden kabanını almak için kalktığında, bacaklarını iyice açarak onun koltuk kullanım alanına da giren (aslında ihlal eden, bir süre diz diz-zeydiler) yol arkadaşının ayağına elinde olmadan çarptığında bile yalnızca ho-murdanarak kıpırdanmı , ama uyanmamı tı. Derin ve hastalıklı bir uyku; ölüm provası gibi. Gözden yitene dek otobüsün ardından baktı. Motorunun sesi il e sakinlerini uyandıracak güçteydi.

 nce bir sabah ı kahvesine oturmalı. Az sonra ara sokaklardan camek nları bu ulanmı     tekerlekli börekçi arabaları çıkar. Çorbacı, d kk nını açar. Ya -mur ba lar. Kimi evlerde, geceden kurulmuş saatler çalar, okula gidecek öğrenciler yataklarından kalkmak bilmez, anneler sinirlenir, akşamdan kalma babalar kanlı gözlerle su içer, gün, öbür günler gibi ba lar.

Kahvedeki    kişiden biri bekçi, öbürü, yatacak yeri olmadığı için buraya sı- ındı ı anlaşılan ya lı bir adam (belki de ya lı bir adam değil; koşulların yıprattığı genç bir adam), üçüncüsü ise hakkında hiçbir yorum yapılamayacak biri. Birçok kimliği olabileceği gibi kimliksiz de olabilir. Eski bir hükümlü, bir kaçak, alkolik, yaşamla bütün hesapla maları tamamlamış bir  l , ya da hiçbiri. Kahveci ise çok tanındık. Yani, daha önce g rd   kahveciler gibi. İçeri girdiğinde dördü de ona baktılar. Günaydın, dedi. Yanlış yaptı. A dalı bir selam naleyk m daha uygun olurdu. İçinde bulundu un ortama göre davranmıyorsun. İy  yapıyorum. Kah-veci, buyurun, dedi. Günaydın sözcüğü pek sevilmiyor anlaşılan. İlçenin bakkal-ları, market ileri, Tekel bayileri uyuyor. Fırıncılar uyanık, ekmekler hazır. D kk nlar a ılana dek bu kahvede oturacak, çünkü zorunlu buna. Kahveci ya-nına gelip, hoş geldin abi, dedi. Aynı yaşta olabilirler, hatta kahveci daha bile genç duruyor. Bu "abi" say ı abisi, bir de yabancı olmasının verdiği sıkıntı. Ho  bul-duk, demiyor da, çay, diyor. Bu saatte içmeye hiç alışkın olmadığı halde bir sigara yakıyor. Buna da, hakkında hiçbir yorum yapamadığı adamdan  zendi; sigarasını r t ne tapıyormu  gibi büyük bir hazla içiyordu. Dışardan bir ses; sıcak sıcak börek! İ te ortaya çıkmaya ba ladılar. Börekçi kahvenin camına bakıyor. Eliyle işaret etti : Gel. Kapıda bitiverdi börekçi. Börek ver. Kıymalı. Ne bileyim i te, iki yüz gram olsun.

YER YER su birikintileriyle kaplı sokağa saptılar. Sezon sonu, yazlık ılar si-reyi bo alttıktan sonra caddelere ad verilmiş, sokaklar numaralanmı tı. Sitenin yönetim kurulu  yesi arkadaşı ile ayaküstü konuşmalarının birinde (hep öyle olurdu zaten, şöyle bir oturup konuşalım, derler, ama bir türlü ger ekle tirez-lerdi; konuşmaları ise o kadar uzun sürerdi ki, at duru larını bozmadan sık sık

ayak değiştirmek zorunda kalırlardı) sokak ve caddelerin adlandırılması konusunda çalışmalar başlattıklarını, ama işin içinden nasıl çıkacaklarını kendilerinin de bilmediğini söylemişti. Yapay bir gülüşle dinlemişti, çünkü sokakların adlandırılması ya da numaralandırılması onu hiç ilgilendirmiyordu. Yapay bir baş onayı, yapay bir ayak değiştirme. At duruşu, yani ayağın birinin dizden hafifçe bükülerek dikililmesi bir sıkıntının sonucudur. Hele konuşan iki kişi de at duruşundaysa ikisi de sıkılıyor demektir. Görüldüğü gibi sonunda bu işin üstesinden gelmişlerdi. Sokağına 9 numara verilmişti. Arkadaşı sitede olabilir miydi? Olmamalıydı. Tanıdık hiçbir yüzle karşılaşmak istemiyordu. Ama o buradaysa mutlaka öğrenirdi geldiğini. O zaman da, caddelere nasıl ad verildiğini, sokakların neden adlandırılmayıp numaralandırıldığını, ara sokaklara renkli parke taşı döşenmesinin neden aksadığını uzun uzun dinlemek zorunda kalırdı; hem de aya-küstü.

Taksi yavaşladı, bir su birikintisinin önünde durdu ve ön tekerlekleri ağır ağır suya girdi. Dipsiz bir kuyuya mı batacağız sayın sürücü? (Sana da Sami diyebilir miyim?) Burunüstü iskandil olup yitecek miyiz? Gölcüğü geçtiler. Çok yağmur yağdı, dedi şoför, hiç durmayacakmış gibi yağdı. Bazı evleri su bastı, çatılar aktı. Benimki de akmıştır, diye düşündü. Ev batmıştır. Batsın. İlerde, sağda, bahçe duvarı olan evin önünde duracağız. Şoför başını eğip anladığını belirtti. Evin önünde durdular. Taksicinin parasını ödeyip indi. Şoför de inip paketlerin çıkarılmasına yardım etti. İçki şişelerinin bulunduğu torba oldukça ağırdı.

Taksi geri geri sokaktan çıkarken ellerini beline dayayıp eve baktığında, üst balkondaki direğin balkon duvarına yakın bölümünde bir kütle dikkatini çekti. İstem dışı bir bakıştı; işte sonunda geldim, anlamına da gelirdi, son bıraktığımızdan bu yana canımı sıkacak olumsuz bir şey olmuş mu, anlamına da. Bir kavun büyüklüğünde, kaplumbağanın kabuğuna yakın bir renkte, plastik gibi, şekilsiz, yumru yumru, ağır akışkan bir maddeye benziyordu. Aşağıdan atılmış da "lök" diye oraya yapışmış gibi duruyordu. Küçük bir panik yaşadı ve, "O da nesi?" diye mırıldandı. Kısa süren bir panikti bu, çünkü o garip kütlenin çevresinde dönüp duran birkaç arı onun ne olduğunu söylemişti. Yabanarılarının yaptığı bir kovandı bu.

Başka yer mi bulamadınız, diye mırıldandı. Panjurlara baktı bir süre. Hapishanene hoş geldin. Yatak odası olarak kullandıkları odanın penceresinin üstünde, saçığın altında da arılar vardı. Anlaşılan oraya da kovan yapma hazırlığı içindeydiler. Onları önlemeliyim ve o yuvayı dağıtmalıyım. Kapıyı açtı. Evin içi karanlık ve havasız. Küf kokuyor. Kapının pervazına da örümcekler yerleşmiş ve mendil gibi ağlar örmüşler. Ne çok örümcek var burda. Yaz boyunca onlarla savaşmışlardı. Karısı bıkmıştı. Uzun saplı süpürgeler, ucuna bez bağlanmış sopalar, böcek ilaçları, hiçbirisi etkili olmamıştı. İşte yine kuşatmışlardı evi. İçerden örümcekler, dışardan yabanarıları. Arıların yuvası dağıtılacaksa, örümcekler için de aynı yıkım planlanmalı, yok, örümceklere ellenmeyecekse arıların ne günahı var. Burdan ayrılalı ne kadar oldu ki! Olsun, isterse bir hafta geçsin, onlar gittiğinizi anlar ve gelip yerleşirler. Sigortaları açtı. Yaz sonu ev terk edilirken sigortalar kapatılır, su kesilir, güneş enerjisinin deposu boşaltılır, eşyalar toplanır, koltuk ve kanepelerin ve televizyonun üstüne örtüler örtülür (örümceklere acık davetiye), buzdolabının

kapısına bir şişe sıkıştırılarak aralık bırakılır. Dolabın fişini taktı. Yiyecek paketlerini ve içkileri yerleştirdi. Panjurları, kapıları ve pencereleri açtı. Solgun bir gün ışığı doldu içeri. Hava kapalı. Yağmur başladı, başlayacak. Üzerine örtü örtülmüş koltuğa oturup ayaklarını sehpaye uzattı ve başını geri yaslayıp gözlerini yumdu.

Üst kata çıkarken merdivenlerdeki lekelerden çatının aktığını anladı. Her şey batmıştır. Tavanın beyaz kireç badanası – daha geçen yaz bütün evi boyatmışlardı – yer yer grili kahverengili lekelerle kaplanmıştı. Küf ve nem kokusu burda daha yoğun. Sünger yatağın üzerinde kocaman bir leke var. Ev iyice havalanmalı. Adam bulup kiremitler aktartılmalı. Akan yerler belli. Yağmur başlarsa yine akacak. Tavan arasına çıkıp bakmalı. En azından, geçici bir çözüm olarak akan yerlere plastik kaplar, tencereler vs. konabilir. Bütün bunlar zamana yayılacak işler; yağmurun acelesi yoksa onun hiç yok. Önce bir çay demlenmeli. O böreği sonuna dek yediğine çok pişman, ama oldu bir kere. Burda kaldığı sürece bazı sözcükleri hiç kullanmayacak ya da düşünmeyecek. Bunların başında da "keşke" geliyor.

ÜÇ BÜYÜK karabasanı vardı. Temel karabasanları. Bunları gördüğü gecenin sabahı ve gün boyu huzursuz dolaşırdı. Bir şeyler beklerdi; kötü, can sıkıcı, olumsuz. Bunlardan biri coğrafya dersi ile ilgiliydi. Onun döneminde (belki hâlâ öyledir) lise ikinci sınıfta ülkeler coğrafyası okutulurdu. Karabasanındaki ülke, Ürdün. Nüfusu, yüzölçümü, ekonomisi. Bir türlü öğrenemediği (daha doğrusu ezberleyemediği) tek ülke. Düşünde, yıllar sonra, geriye dönük yapılan bir tarama sonucu lise ikinci sınıfta (tabii, Ürdün yüzünden) coğrafya dersinden kaldığının anlaşıldığı ve bu nedenle bütün diplomalarının iptal edildiği kendisine bildirilir. Bu işi karıştıran, yüksek tansiyondan mustarip, kıpkırmızı suratlı, kısa boylu ve küt (öğrenciler arasındaki adı Temel Yılanı'ydı), Ürdün, derken kalın dudaklarından tükürükler saçan Coğrafya Öğretmeni olmalıydı. Şimdi ne olacak, derdi. Öncelikle, sahtekârlık suçundan hakkında dava açılacak ve diplomaları iptal edildiği için işine son verilecekti.

İkinci büyük karabasanı askerlikle ilgiliydi. Yeniden askere çağrıldığını görürdü düşünde. Bu görevi yerine getirdiğini ne kadar anlatsa da kimseye dinlemezdi. Çünkü, askerliğini yaptığına dair hiçbir kayıt yoktu ve "kaçak" işlemi yapılacaktı. Yeniden, üstelik yaşlanmış olarak daha önce askerlik yaptığı yere gönderilir. Orda, birlikte askerlik yaptığı bazı tanıdık yüzlere rastlar. Onlar da yaşlanmış, kimileri kilo almıştır. Neden orda olduklarını hiçbiri bilmez... Bazen de ikinci kez yaptığı askerliğinin de geçersiz olduğunu ve üçüncü kez çağrıldığını görürdü. Saçları makineye vurulur ve yaşamı altüst olurdu.

Üçüncü ve onu en çok yoran karabasanın konusu ise cinayetti. Yıllar önce bir cinayet işlemişti. Birden fazla kişinin katiliydi. Cesetleri evinin kömürlüğüne gömmüştü (bazen de çocukluğunun geçtiği evin arka bahçesine). Her şey unutulmuş ve onun için bir tehlike olmaktan çıkmışken, birden cinayetlerin ortaya çıkma olasılığı belirir. Ya, kömürlükteki kömürler iyice azaldığında onu ele verecek tatsız birtakım bulgular ortaya çıkmıştır, ya da o kadar çok yağmur yağmıştır ki, arka bahçedeki toprak iyice gevşemiş, sularla akıp gitmiş ve cesetler ortaya çıkmıştır.

Bu karabasanlar zaman zaman onu yoklardı. Ama ilk kez üçünü de peş peşe aynı gece görüyordu. Korkuyla yataktan sıçradı. Karanlıktı. Nerde olduğunu çıkaramadı. Yazlıktaki evde ve yalnız olduğunu anlayıncaya kadar dakikalar değil, saatler geçti sanki. Yürek vuruşları bedenini sarsacak güçteydi. Sonra o sesi duydu. Bir çığlık. Daha önce duymadığı bir sestti bu. Biçimini ve büyüklüğünü canlandıramadığı bir yaratık tek heceli bir haykırıyla bağıırıyordu. Aslında bağırıyordu; türüne özgü bir sesi çıkarmak istiyor, ama ilk heceden sonrasını getiremiyor, bunun üzerine öfkelenip yeniden deniyordu. Pencereyi (tabii panjurları da) açıp bakmayı düşündü. Bu öfkeli yaratık son derece ürkek olmalıydı (ki öyleydi, çünkü ses çözümlemelerinde pek yanıldığı görülmemişti), pencereyi, hele hele panjurları açmaya kalktığında bu sessizlikte öyle bir gürültü çıkarırdı ki, huzursuz hayvan o anda karanlıklara karışırdı. Üstelik, konumu da belirgin değildi; hem her yerde olabilirdi, hem de hiçbir yerde. Saatine baktı : İki kırk beş. Elini yastığının altına sokup silahını yokladı. Yerinde duruyordu. İyi. Korkuyor muydu? Korkuyordu. Neden korkuyordu? Karabasanlarından, dışardaki garip sestten, eve yerleşmiş örümceklerden, büyüyen ve ne kadar büyüyeceği belli olmayan kovandan, geceden ve bunlardan korkan kendinden korkuyordu.

Yaratık hep aynı hecedeydi; acıyla, inatla başka bir heceye atlamak için cırıpınıyordu. Sonunda başardı ve bir makineli tüfek gibi arkasını getirdi. O zaman, Allah kahretsin, dedi. Eliyle yatağa vurdu. Allah kahretsin. Bir baykuş bu! Daha uzaktan başka bir baykuş karşılık verdi ona. Güldü. Gönül işine benziyor; ya da o türden karanlık bir iş. Geçen yaz tam yedi baykuş saymıştı. İki karşı evin çatısında, biri, onun yanındaki evin pencere pervazında, dördü de yarım kalmış bir inşaatın çeşitli yerlerindeydi. Sonra da – yine geçen yaz olacaktı – bir zamanlar buralarda baykuşların sürüler halinde yaşadıklarını kendisine anlattıklarını anımsadı. Durup dururken kimse böyle bir şeyi anlatmazdı; ilgisini çekmiş de sormuştu demek. Geceye bir gizem katmıştı baykuş. Çok hoştu. Uykusu kaçmıştı. Bir sigara yakabilirdi, bir yudum da kanyak.

TELEFON bilibili diye öttü. Teknolojinin çirkin sesi, burda da buldun beni. Kim arar ki? Filtresine dayanan sigaradan bir nefes daha çekip küllükte söndürdü. Alt kata inene dek üç kez daha çaldı telefon. Açınca karşısında karısını buldu. Sitemle konuşmasına karşın (geldiğinden beri aramamıştı onu) ses tonundaki kaygıyı gizleyemiyordu.

Hâlâ hayatta mısın?

Ölmem mi gerekiyordu, dedi. Yeni bir sigara yaktı.

Bilmem, telefon ederim demiştin, etmedin. Tabancanı da almışsın. Hiç yapmazdın. Kuş falan vurmaya düşünmüyorsun herhalde.

Kendimi vuracak cesaretim yok, korkma!

Neden beni aramadın?

Arayacaktım.

Merak ettim.

Telefon açılmasaydı ölmüş olduğumu mu düşünecektin?

Yok daha neler, sonra yine arardım.

O zaman da açılmasaydı...

Sonunda polisi arardım herhalde. Öyle bir niyetin varsa da lütfen evin dışında vur kendini. Ortalığı batırma.

Olur.

Aradığım için rahatsız olmuş gibi bir halin var.

Nedenmiş?

Kendinle baş başa kalma ayınının içine ettim de onun için.

Saçmalama.

Saçmalamıyorum.

Kendine iyi bak.

Telefon kapandı. Sessizlik. Bir bardak su doldurup içti. Camda vınlayıp duran ve dışarı çıkmak için çabalayan arıya baktı. Her nasılsa içeri sızmış. Yaşam dışarda, arı içerde; görüyor ama ona ulaşamıyor. Gazeteyi katlayıp arıya yaklaştı. Bir süre onun acınası savaşımını izledi. Sonra da bir vuruşta buna son verdi. Arı yere, terliklerinin arasına düştü. Bir süre umutsuz dairesel devinimlerle debelendi. Birden pişman oldu. Buna hiç hakkım yoktu, ne arılara ne de örümceklere zarar verecektim. Ölü arıdan gözlerini ayıramadı. Arının bir daha hiç dışarı çıkamayacak oluşunun nedeni telefon, diye düşündü.

Üst kattaki odasına çıkıp pencereden dışarı baktı. Birbirinin benzeri iki evin arasından (burda bütün evler birbirinin benzeri) dağlar, denize ulaşip ulaşmamak arası kararsız, orta yerinde sazlarla kaplı bir adacık oluşmuş, sivrisineklerin yazlık cenneti bir çay, beton elektrik direkleri ve yaprakları rüzgârla söyleşen genç bir okalıptüs ağacı görünüyordu.

Birden tavan arasına çıkmaya karar verdi. Yağmurda akan yerleri belirler ve oralara çeşitli kaplar yerleştirirdi. Hava bugün biraz daha yükselmmişti, yağmazdı, ama ileriye dönük, yani kiremitler aktarılınca dek (onu da ne zaman yaptıracağı hiç belli değildi) böyle geçici bir çözüme gereksinimi vardı.

Merdiven alt kattaydı. Yukarı çıkarana kadar soluk soluğa kaldı. Yaşlanıyosun. İçki ve sigaradan bu hale geldin. Hayır, dedi, sağlıksız düşündüğüm için bu haldeyim. Yaşamıma bir düzen vermeliyim. Yoksa... Yoksa ne? Yaşamıma hiçbir düzen vermeyeceğim ve elimden geldiğince de düzenlerimi bozacağım. Eskiye siliip atmadan yeni bir şey kuramam. Merdiveni açtı. Pilli el fenerini alıp tavan arasına çıktı. Asıl şaşırtıcı görüntüyle orda karşılaştı. Çatının, evin giriş kapısına doğru olan yönünde, bir koyun büyüklüğünde, ama daha çok oturan bir köpeğe benzeyen kirlili beyaz renkli garip bir nesne vardı. Birden ürktü ve nedense onu en çok hırpalayan karabasanlarından cinayetle ilgili olanını anımsadı; gömdüğünü sandığı cesetlerden biri burdaymış gibi geldi ona. İlk şaşkınlığı geçince, oturan köpeğe benzeyen kütlenin çevresinde uçuşan arıları gördü. O zaman asıl kovanın dışarda değil, içerde olduğunu anladı. Sitenin bütün yabancıları burda toplanmış ve kendi sitelerini kurmuşlardı. Düzen! Bilinmeyen kuralların geçerli olduğu şaşmaz bir düzen. Feneri söndürdü. Arılar orda olduğu sürece yapabileceği hiçbir şey yoktu. Aşağı indi.



GECE ve büyük sessizlik. Rakı içip Tex okuyor. Dışarda baykuş. Başladı işte. Tex okuyor ve rakı içiyor. Arılar ve örümcekler gibi o da içerde.

Kovanı düşünüyor; o garip nesne içinde akıl almaz bir düzen, kusursuz bir geometrik yapı var. Düzen. Arıların düzeni. Yaşadıkları alana yansımış bir yaşam düzeni. Çıkıp baksam mı? Ortadan kaldırılamamış bir suç kanıtı gibi yukarıda duruyor. Tex'in köşeli yüzüne bakarak rakısından bir yudum alıyor. Ne görecek ki? Bu düşünce bir kurt gibi beynini kemiriyor. Sigarasını kül tablasında söndürüp kalkıyor. Merdiveni tavan arasına açılan kapağın altına getiriyor. Sağ elinde pilli feneri olduğundan o elinin parmaklarıyla tutunabiliyor merdivene. Kapağı yukarı doğru iterken gözlerini tozlardan koruyor. Tavana açılan karanlık bir kare var şimdi tepesinde. Baykuşun düzensiz aralarla duyulan yakarışından başka ses yok. Merdivenin son basamağına ulaştığında beline kadar da karanlığa girmiş oluyor. Feneri yakıyor. Oturan köpek biçimli nesne köpeğe benzemiyor bu gece, koyuna da benzemiyor. Üzeri örtülmüş bir ölü gibi görünüyor. İçinde yüzlerce yaratık kıpır kıpır kaynaşmışymış gibi durgun ve sessiz. Birden, onu buraya çekenin kovan olduğunu anlıyor. Görmem gereken bir şey vardı, gelip gördüm, diye düşünüyor; şimdi de onun dilini çözmeliyim. Çünkü bu olayın bir iletisi olmalı, onu çözene dek buradan ayırlamam. Bütün bunlar, bütün öbürleri gibi boşuna değil. Ya da tam tersi.

SABAH hava kapalıydı. Balkona çıkıp arka bahçeye baktı. Geldiğinden beri evin çevresinden eksik olmayan kedilerden biri aşağıdaydı. Onu görünce kuyruğunu dikleştirip sessizce miyavladı. Açlık paniğini şimdilik atlatmıştı. Yine yağmur yağar mı? Bugün pek niyetli gibi görünmüyor. Kabanını giyip çıktı. Deniz kıyısına doğru yürüdü. Evlerin büyük bir çoğunluğu kapalıydı. Cadde ve sokaklar bomboştı. Terk edilmiş, ürpertici bir kentte yapayalnızdı. Kıyı boyunca yürüdü. Yaz cıvıltılarını, gruplar halinde dolaşan gençleri, bisikletlileri, denizden gelen bağırış ve kahkahaları duyar gibiydi. İskelede dikilip denize baktı. Kabanının önünü iyice kapatmıştı, rüzgâr saçlarını dağıtıyordu. Ne bir tekne vardı denizde ne de bir kayık. Suyun rengi bile mavi değildi, havayla örtüşen garip bir griye bürünmüştü. Bulutlar karşı kıyıdaki dağların tepelerini örtmüştü, oralara iç karartan bir yağmur düşüyor olmalıydı. Yazın, uzaktan, kalabalığın oluşturduğu bir üzüm salkımına benzeyen iskelede tek başınaydı şimdi. Renkli havlularına uzanmış, el içi kadar bikinili gencecik kız bedenlerini düşledi. Sere serpe yatıyorlar. Bronzlaşmış bedenleri nemlendiriciler ve koruyuculardan ıslıl ıslıl parlıyor. Gözlerinde güneş gözlükleri var ve her biri dünyanın merkeziymişçesine kibirli. Hele bir tanesi vardı ki, kısacık saçlı, uzun boyunlu, uzun bacaklı ve küçücük göğüslüydü. Gözlerinde herkesi küçümseyen, yok sayan bir küstahlıkla bakıyordu. Ama ona yaklaşmayı engelleyen ne gözleri ne de duruşuydu; dudaklarında, gülüşe benzeyen ama gülüş olmayan tuhaf bir kıvrım vardı. Acımasız bir gülüş, ezip geçen bir anlamdı bu ve tam dikildiği yerde, karpuz lambalı elektrik direğinin dibinde olurdu hep. Ya sere serpe, iskelede yalnız o varmışçasına uzanır, ya da sırtını direğe yaslayıp ne olduğu bir türlü anlaşılamayan beyaz kâğıtla kaplı kalınca bir kitabı okurdu.

O kadar da yalnız değilim diye düşünüp gülümsedi. Sahilde yürüyen, sonra durup yerleri koklayan, sonra yine yürüyen, ama hiçbir amacı olmadığı anlaşılan ve büyük olasılıkla canı sıkılan köpeğe baktı. Isık çalınca başını döndürdü köpek ve kuyruğu birkaç kez sallandı. Bu seslenişten hoşnut kaldığını göstermek istiyordu. Sonra yine başını önüne eğip sarsak adımlarla yürüdü. Uzun süre izledi onu.

Eve dönerken de kimseye rastlamadı. Dışarı çıkmak için ne kadar zorlandıysa, şimdi de içeri girmek için zorlanıyordu. Bu yürüyüşü sitenin dışına taşırabilirdi. Kapalı bir hava, su birikintilerine düşmüş yapraksız ve kıpırtısız ağaç görüntüleri, bomboş çamur tarlaları. Kapıyı açıp içeri girdiğinde loş, sevimsiz ve yalnızlık kokan havayı soludu. Buzdolabı çalışmaya başladı. Bu, ona dostça bir sesleniş, bir merhaba gibi geldi. Dolaba doğru yürüdü. Kapısını açıp hiçbir geometrik şaşırtıcılığı olmayan, aksine gelişigüzel nesnelerin birbirini ittiği karmaşaya baktı; bunlar da benim düzenim, ya da düzensizliğim, diye düşündü. Rakı şişesini çıkardı; iyi, oldukça cephanemiz var. Önce sağlam bir duble rakı konacak. Bardağı alıp doldurdu. Peynir çıkarılacak. Çıkardı. Biraz yoğurt? Fena olmaz. Karısının puding koymak (bazen de sütlaç, tatlı krizine bağlı) için kullandığı porselen kâselerden birine yoğurt koydu. Evi ilk anda itici yapan havayı dağıtmak için bu küçük oyun gerekliydi. Rakıdan bir yudum aldı. Güzel. Şimdi bunlar kahve tepsisine konup (her aradığını buluyor, ne iyi) yukardaki odaya taşınacak. Taşdı. Masanın başına oturup pencereden dışarı baktı. Her şey dünkü, ya da geldiği günkü gibi. Bu da güzel. Şimdi ajandasını açıp yazmaya başlayabilir. İlk tümcesini yazdı : Buraya neden geldim? Böylece her şey kilitlenmiş oldu. Bilmiyorum, diye yazamazdı. Aslında bilmiyordu. Belki biliyordu da ifade edemiyordu. Cümleyi karaladı. Daha basit sorulardan başlayarak adım adım yürümeli ve hiç acele etmemeli. Örneğin, ev ne? Evet iyi bir soruydu, şu anda içinde barındığı bu yapı neydi? Rakıdan küçük bir yudum. Bu ev bir kovandı. Bu ev bir kovansa o da bir arıydı. O bir arıysa bu kovanı kendi salgıları ve çabalarıyla yapması gerekirdi. O zaman ne burası bir kovandı, ne de o bir arı. Yazdıklarını karaladı, sayfayı yırtıp attı. Yeni bir sayfaya geçti. Ev ne? diye yazdı. Ev, benim gövdem, dedi. Tavan arası ne? Benim kafam. Tavan arasındaki kovan ne? Benim beynim. Kovandaki arılar ne? Benim düşüncelerim. Güzel, dedi. Rakıdan bir yudum aldı. Peki, dedi, evin içinde dolaşan ben kimim?

Bunun bir rüya olduğunu biliyor, çünkü ancak rüyalarında gördüğü bir kentin caddelerinden geçiyorlar. Bir minibüsün içinde, tanımadığı iki adamın arasında oturuyor. Araçta başkaları da var, ama onlar o kadar silik ki, olup olmadıkları belli değil. Nereye gidiyoruz? diyor. Soru sormak yok, diyorlar. Bu bir rüya, diyor, ben bu kentten hep rüyalarımnda geçerim. Konuşmak da yok, diyorlar. Bu kentin ara sokaklarını ilk kez görüyor. Daracık, ortasından dereciklerin aktığı, kapı önlerinde çöp gibi bacaklı, kocaman gözlü, donsuz çocukların onlara kuşkuyla baktığı sokaklara giriyorlar. Kahvelerde kambur adamlar kâğıt oynuyor. Sokaklar daraldıkça çocukların sayısı artıyor. Sonra geniş bir caddeye çıkıyorlar. Kapısında nöbetçilerin dikildiği büyük bir yapının önünde duruyorlar. Ne çabuk gece oldu, diye düşünüyor. Bir yerlerde bir baykuş ötüyor. Geldik, diyor yanındaki adamlardan biri. Hadi iniyoruz, diyor öbürü. İnip nöbetçilerin arasından

geçiyorlar. Bir kat merdiven çıkıp bir koridoru boydan boya yürüyorlar, sonra bir kat daha çıkıyorlar. Kapıların (hepsi de kapalı) çokluğu karşısında şaşırıyor. Birinin önünde duruyorlar ve adamlardan biri kapıyı tıklatıyor. Gir!' diye bir ses duyuyorlar. Altıgen biçimli, basık tavanlı bir odaya giriyorlar. Tam karşıda büyük bir masa, masanın ardında Coğrafya Öğretmeni oturuyor. Odada hiç pencere yok. Siz çıkın, diyor adamlara. Bir süre hiç konuşmadan gözlüklerinin üstünden bakıyor, sonra da, "Otur," diyor sertçe. Oturuyor. Önündeki dosyadan bir kâğıt çıkarıp uzun uzun bakıyor Coğrafya Öğretmeni. Bunu arşivde bulduk, diyor, her nasılsa gözden kaçmış. Görmek ister misin? Kâğıdı uzatıyor. Kendi yazısını tanıyor hemen. Kâğıdın sağ üst köşesine kırmızı kalemle bir daire çizilmiş, altına da aynı kalemle "sıfır" yazılmış. Bu, tek soruluk bir sınav kâğıdı. Soru : Ürdün. Yanıt, yok! Yıllar sonra da olsa yakayı ele verdin, diyor Coğrafya Öğretmeni. Burdan yola çıkarak bütün yaşamını gözden geçirdik ve her şey çorap söküğü gibi bir bir çözüldü. Cesetler ortaya çıktı. Hâlâ çürümemiş olduklarından kimlikleri belirlendi. Asker kaçağı olduğun anlaşıldı. Şu andan itibaren tutuklusun. Bugüne dek sahip olduğun her şey (maddi ve manevi) elinden alınacak. Cezanı çektikten sonra, ömrün yeterse askerliğini yapacaksın, ondan sonra da (tabii ömrün yeterse) Ürdün'e sürüleceksin.

Gerçek olamaz, diye haykırdı, bu bir rüya!
Bu kez gerçek, dedi Coğrafya Öğretmeni.

Uyandı. Gerçek değildi. Bu kez de gerçek değildi. Panjurlar kapalı olduğundan oda karanlık; el yordamıyla pilli fenerini bulup yaktı. Her şey yerli yerindeydi; sessizlik de öyle. Saatine baktı; dörde on var. Susamıştı. İçkiyi çok kaçırdığı geceler susuzluk çekmişti. Ağzı kurur, dili pabuç gibi olurdu. Çok içiyorsun. Çok içiyorum. Burda tek başınayım. Onun gibi korkusuz, acımasız ve yalnız (bütün kovboylar yalnız değil miydi?) olmak istediğin Tex Willer yanında; seni duygulandıran, üzen, coşturan ve düşlere götüren müzik kasetlerinin yanında; sessizlik ve dinginlik tam istediğin gibi; üstelik kaç gündür de kimseyle konuşmadın; neden hâlâ huzursuzsun?

Alt kata indi. Temiz bardak kalmamış, rakı bardağını çalkalayıp çeşmeden doldurdu. Soluksuz içti. Bir daha doldurdu.

Kovan! Kovanı görmeseydim bu düşleri de görmezdim. Çeşitli yerlere telefonlar edip insanları uyandırabilirdi. Ben korkuyorum, siz de korkun. Evini arayabilirdi. Karısının uykusu ağırdı, hemen uyanmazdı. Onun yalpalaya yalpalaya salona yürüyüşünü düşündü. Işıktan gözleri kamaşmış, saate göz atmayı ihmal etmeden, yürek atışlarını duya duya almaça uzanırdı. Sesimi duyardı : Artık sıkıldım, yarın döneceğim. Ne? derdi, hemen anlayamazdı. Çünkü zamansız uyandırıldığında toparlanamazdı, çok sinirli olurdu ve hiçbir şey duymazdı. Yarın döneceğim, derdim, sıkıldım artık. Kısa bir sessizlik olurdu, sonra almaç yüzüme kapanırdı. En iyisi bir kahve içmek, diye düşündü. Artık uyuma. Birkaç saat sonra sabah olacak. Otur Tex'lerini oku. Okudum. Olsun, yeni baştan oku. Tex'in serüvenleri dairesel okumaya açıktır, unutma. Bir gece kuşunun sesi. Baykuş mu? Değil; bu başka bir yaratık. Puu, ya da huu, ya da paugh gibi bir ses çıkarıyor. Kuş

öttükten sonra saydı, altı olunca yine öttü. Sonra on ikide öttü, ardından beşte. Yalnız bir kuş, birilerine sesleniyor, ama ona yanıt verecek birileri yok. Altmışa kadar saydı, kuş hâlâ ötmüyor. Yeniden kahve hazırladı. Alışkın olmadığı bir saatte alışkın olmadığı kadar kahve ve sigara.

Pencereden günün ağarmasını izliyor. Bugüne dek akşamüstlerinin hüznü olduğunu düşünürdü, oysa güneşin doğuşu çok daha korkunç. Kendini hem çok yalnız hem de umarsız hissediyor. İyi ki yıllardır bu saatleri uyuyarak atlatmış; yoksa dayanamazdı. Yeni bir gün sessiz sedasız başlıyor. Sabah esintisiyle ağaçların dalları ve sazlar oynuyor.

Saatine baktı : Dokuzu geçiyor. Güneşin yükselmesiyle birlikte penceredeki görüntü de değişmişti. Dağ daha netti, yaklaşmış gibi duruyordu. Kovanı görmeliyim, diye düşündü. Tabancasını pantolonunun kemerine yerleştirdi. Pilli fenerini aldı. Merdiven, tavan arasına açılan kapağın altında duruyor. İki basamak çıkmıştı ki telefon çaldı. Bir an duraksadı. Sonra çıkmaya devam etti. Kapağı içe doğru itti. Merdivenin son basamağına çıkıp kollarının yardımıyla kendini yukarı çekti. Kapağı yerine yerleştirdi. Artık karanlık tavan arasındaydı. Feneri yakıp kovana baktı. Telefon hâlâ çalıyordu. Kovanda gün çoktan başlamıştı. Kütlenin çevresinde dönen, içeri girip çıkan telaşlı bir arı topluluğu. Telefon ısrarla çalıyordu. Tabancasını çıkarıp kovana doğru bir el ateş etti. Bir nar gibi çatlayıp açıldı kovan. Binlerce öfkeli arı bulut gibi yükseldi. Telefon bir kez daha çaldı, o bir kez daha ateş etti. Arılar saldırının nereden geldiğini biliyorlardı ve doğrudan ona yönelmişlerdi. Bir el daha ateş edemedi, bütün bedenini arılar kaplamıştı.

Telefon da çalmıyordu artık. ☼

BİR YANI "KIRAÇ DAĞLAR..." BİR YANI "ELİFİ BAHAR"...

M. SADIK ASLANKARA

Bu yazının sınırları içinde, Anadolu'da yaşayan yazarların adlarını sıralayabilmek güç iş... Ama düzenlenebilseydi böyle bir liste, kim bilir nasıl da renkli bir yelpaze çıkardı karşımıza? Elbette hiç önemli değil, hangi yazarın nerede oturduğu, nerede yaşadığı...

CEVDET Kudret, *Nabizade Nâzım*'ın *Kara Bibik*'ini (1890) değerlendiren, en başta şu notu düşüyor : "bu hikâyenin edebiyatımıza getirdiği yeniliklerden biri de, köy edebiyatını ve köy insanını ilk olarak ele almış bulunmasıdır."¹ *Refik Halit Karay*'ın *Memleket Hikâyeleri*'ni (1919) ele alırken, şu saptamayı yapıyor Cevdet Kudret : "Nabi-Zâde Nâzım'ın *Kara Bibik* hikâyesiyle Ebubekir Hâzım'ın *Küçük Paşa* romanı ve Halit Ziya'nın birkaç hikâyesi bir yana, İstanbul sınırları dışına çıkamayan Türk hikâyesini Anadolu'ya yöneltmekle hikâyeciliğimize yeni bir ufuk açmış, yeni bir soluk getirmiştir."² *Sabri Esat Siyavuşgil*, bunun, genelleştirilmiş bir saptama olduğunu söylüyor. "Edebiyat kitaplarının ortak hükümlerinden biri de, Refik^cHalit'in *Memleket Hikâyeleri* ile Anadolu'yu edebiyatımıza getirmesidir."³

Oysa geçip giden şu yüzyıl içinde, edebiyatımız Anadolu'ya, köye açılmakla kalmadı yalnız, Anadolu'da yaşayanlar da yazınsal üretime başladı. Başlangıçta bu yazarlar, Anadolu'dan çıkıp da büyük kentlere yerleşen yazarlardı belki. Bugün ise kimi öykücülerimiz ve romancılarımız artık yaşamını da Anadolu'da sürdürüyor. Anadolu'nun görece o küçük kentlerinde. Hüseyin Atabaş'ın saptaması, bu gerçeği vurguluyor biraz da. "Son aylarda öykü kitapları özellikle de Anadolu'dan akmaya başladı. (...) Trabzon'dan Konya'ya, Antalya'dan Bartın'a, Adana'dan İstanbul'a uzanan yolları öykücüler bağlıyor birbirine."⁴

Bu yazının sınırları içinde, Anadolu'da yaşayan yazarların adlarını sıralayabilmek güç iş... Ama düzenlenebilseydi böyle bir liste, kim bilir nasıl da renkli bir yelpaze çıkardı karşımıza? Elbette hiç önemli değil, hangi yazarın nerede oturduğu, nerede yaşadığı... Zaten bizi, onların oturdukları kentler değil, bu kentlerle ya da yaşadıkları ortamlarla etkileşimleri ilgilendirir daha çok. En çok da, yapıtlarına yansımaları bunun.

"Yazarların ortamla etkileşimlerinin yapıtlarına yansımaları" gibi bir başlık,

sonsuzca açılımlara yönelebilmek, bu alanda uçsuz bucaksız çalışmalar yapabilmek elbette olanaklı. Öylesine vaatlerle dolu ki bu başlık, değil tek bir yazarın, bir yazar grubunun bile bunun altından kalkabilmesi zor belki! Doğal ki, bu yazı, böyle bir savla yola çıkmıyor. Böyle bir savla yola çıkmıyor ama, apayrı yörede iki ayrı kentte yaşayan iki ayrı yazarı alıyor öne, onların yapıtlarını...

İşte Diyarbakır'da yaşayan Suzan Samancı'nın (d.1962, Diyarbakır) *Kıraç Dağlar Kar Tuttu* adlı öyküler demeti, işte Antalya'da yaşayan Saffet Uysal'ın (d.1944, Dınar) *Elifi Bahar* adlı yapıtı!⁵ Bu yazının amacı, bu iki yapıt arasında ilintiler kurarak karşılaştırma ve saptamalar yapmak değil de, yapıtları ayrı ayrı değerlendirmek aslında. Ne ki ister istemez, andığım doğrultuda bir açılım çıkıyor önümüze.

Anadolu'da yaşamak, küçücük bir kente sığışmaya çalışmak, "güç" iş olmalı bir yazar için. Ama bırakalım da yazarlar, kendileri karar versinler buna, değil mi? Bu konuda farklı görüşler çıkabilir çünkü ortaya. Örneksé Antalya'da yaşayan ve yazan Hülya Uçar'ın (d.1969, Antalya ?) söyledikleri, bunu kanıtlıyor. "Yazıyor olmanın mekânla ilgili olduğunu kesinlikle düşünmüyorum. Yazmak bireysel bir eylemdir ve yalnızlıkla olur. Ben yaşadıklarımı yazmıyorum, düşlerimi, kurgularımı kaleme aktarışında şehir bir öge değil, uydurduklarımı yazıyorum / İstanbul-taşra yazın ayırımını kabul etmiyorum, ancak : iyi ve kötü yazın'ı anlayabilirim. (...) / (...) Gerçekten yazıyor olmak, bence düşünce ve düş birikiminin iyi hatta değişik ifade edilmesidir. Bununla birlikte: edebiyat dünyasının yerleştiği kente uzak kalmak birçok şeyi zorlaştırıyor..."⁶

Suzan Samancı'nın *Kıraç Dağlar Kar Tuttu* adlı yapıtında on sekiz öykü yer alıyor. Bunlar gerek nitelikçe gerekse oylum olarak birer kısa öykü. Samancı, Güneydoğu Anadolu'da süren "örtük savaş"ı odaklıyor bu öykülerde. Eğer bu odaklama, salt bir "tanıklık" olarak kalsaydı, bir gazetecinin anlatısına dönüşebilirdi sanırım yapıt. Ama hayır, Samancı, tanıklık yapmakla yetinmiyor. Tanıklığın çok daha ötesine geçiyor. Oysa tanıklık yapmak kolay ama, bu tanıklığı sanatsal kılabilmek zor... Samancı, genel çizgileriyle başarıyor bunu. Öykülerini, öykünün gereksindiği öteki öğelerle de harmanlıyor. Sonra, bu örtülü savaştan kaynaklansın ya da kaynaklanmasın, başka başka dramlara da yer açıyor öykülerinde yazar. İşte bu bileşenler, Samancı'yı tanık değil, yazar yapıyor.

Diyarbakırlı bir başka öykücüyü anımsıyorum : *Esmâ Ocak* (d.1928, Diyarbakır). Onun o güzelim öyküler demeti *Berdel* anımsanmadan geçilebilir mi hiç?⁷ Nasıl da yakıcı, nasıl da çarpıcı öykülerdi öyle. Onunkiler de tanıklıktı. Yazar Ocak, kapak arkasında şunları söylüyordu : "sunduğum öykülerde kadın haklarının bu yörelerde ne kılıktı olduğunu vurgularken, kahramanlarıma hiçbir zaman bir tem, bir öykü aracı gözüyle bakmayıp, onları ruh dünyaları içinde vermeye çalıştım. Başarabildim mi bilmiyorum. Bildiğim tek şey, onların tümüne tanık olduğum ve gözlemlediklerimi edebiyat yapmadan sade bir dille aktardığımdır."

Suzan Samancı
**KIRAC DAĞLAR
KAR TUTTU**



Yapıta bir "Önsöz" yazan felsefeci, şair dostum *Veysel Öngören* (d.1931, Diyarbakır) ise, şu ilginç saptamayı yapıyordu : "...bu öykülerde amaç ya da yargı ya da benzeri bir şey yazara değil, öykülerdeki insana ait kılınmıştır. Böylece, aynı zamanda bir tarih eğilimini de haber verebilmektedir. / Yani yazar seçmesiz de değildir. / Gene bu özelliktir ki, öyküleri, içeriğini Güneydoğu Anadolu yerelliğinden almış olmalarına karşın, insan ilişkilerinin evrensel konumuna açılabilir. "8

Yukarıda dile getirilen görüşler, Suzan Samancı'nın öyküleri için de ileriye sürülebilirmiş gibi geliyor bana. Bunun için Samancı'nın öykülerini gözden geçirmek yetecektir sanırım... Ancak Suzan Samancı'nın, Esmâ Ocak'taki temel izleklerle, örtülü savaşı da eklediği, bu arada öykülerini süsleyerek, Ocak'a oranla şairane sayılabilecek bir dili yeğlediği görülmüyor.

Bunu öyküler için söylüyorum. Yoksa, değerlendirildiğinde, öyküden çok, yalnızca bir anlatı, bir tanıklık olarak kalabilecek "öykümsü"ler de var *Kıraç Dağlar Kar Tuttu*'da. Öykü derken, şu başlıktakileri öne almak istiyorum ben : "Akdeniz Gecelerini Özlemek", "O Benim Ağabeyimdi", "Dağların Koynunda Bahar", "Buluşma", "Bay X", "Barış Kapımızı Çalsın", "Yıllar Önce Diyarbakır", "Kaynanam", "Uzakta", "Hazro Günlüğü"...

İster öykü olsun, isterse anlatı ya da yalnızca bir yaşanmışlık ve tanıklığı dile getirsin, Samancı, yapıtında yer alan her sayfada, her tümcede, her sözcükte olağanüstü boyutta canlandırmayı başardığı o gerilimli havayı yansıtıyor bize. Nasıl bir hava bu? Kan var önce. Muhabirlik, ihanet, insan avcılığı var. Kaybolanlar, kaçırılanlar var... İnsanlar tuhaf tuhaf arkalarına bakıyor hep. Esnaf çarçabuk kepengini indiriyor işyerinin. Telsiz sesleri yükseliyor her yanda dalga dalga. Gençler göz göze gelmemeye çalışıyor polisle, öyle ya, ne olur ne olmaz... Cad-delerden askeri araçlar geçiyor sürekli. Karanlıklarda, loş sokaklarda, kıyıda köşede polis otolarıyla veya özel tim görevlileriyle karşılaşılıyor apansız. Kürtçe konuşanlara, "Türkçe konuş len," (s. 51) deniliveriyor, nereden bittiği bilinmeyen biri tarafından bir yerlerde. Sözün kısası, bu kentte yaşamak, bir karabasanda yaşamak olup çıkıyor sonuçta. Yaşanan belki de tek bir gerçeklik vardır artık kentte : korku! Her yana, her biçimde sinmiş bir korkudur bu! Renkler puslu, gri, boz... Ölümün nefesi dolaşüyor yüreklerde, her yerde...

Sürekli ölüm korkusunun yaşandığı; bu korkunun ve kapana kısılmışlık duygusunun, neredeyse insanın genlerine yerleştiği bir ortamda kişileri, sağlıklı bireyler biçiminde düşünebilmenin olanağı var mı? Nitekim öykülerdeki insanlar, granit gibi sert, katı. Hatta ser verip sır vermeyen tutumları var bunların. Kaya gibi sessiz olmakla birlikte sabun gibi zayıflar yine de. Ya duyarlıklarına ne demeli? Örneğe "O Benim Ağabeyimdi", ne kadar içli bir öykü! Buna karşın, bir "suskunluk"u içerdği de oluyor zaman zaman öykülerin. Samancı belli belirsiz bir humor katmaya çalışıyor böyle durumlarda öyküsüne ama, tam anlamıyla çıkmıyor bu! Ortaya çıkan "kekre" bir tat oluyor, o kadar!

Duygularını asla ele vermiyor kahramanlar. Aşk ve cinsellik bile örtük biçimde yaşıyor hep. Kimse kimseye sevgisini de söylemiyor. İnsanın insana karşı acımasızlığı, bir tek açığa bağlı değil yani. Gelenekler var, toplumsal baskı var, kendini ortaya koyamama, cinsellik var... Örneğe "Karanlık Çöküyor Yüreğime"

adlı öyküde eşinin öldürülüşünden bir yıl sonra, anlatıcı, belki ilk kez kendi kendine kalıyor : "uzun yaz gecelerinde eşimle ayışığında yürürdük. Günah işleme korkularım, utançlarım, sıyrılmama eşim yardım etti." (s.49) Ne diyebilirsiniz ki buna? Bir de Hürriyet Yaşar'ın "Evdeki Çıplaklar" adlı öyküsünü düşünün. Cinselliğin, kadınla erkek arasında nasıl da doğal, gönülden, saf bir kendini verişle yaşanabileceğini..."⁹

Samancı'nın öykü toplamı karşısında kayıtsız kalınmıyor elbette. Bizi de içine alıyor öyküler. Bir anda kendimizi, bu karabasan ortamında buluyoruz ister istemez. Zaten yöredeki her nesne, böyle bir ortamdan alıyor payını. Yaşayabilen, soluk alabilen şanslı bu ortamda. Örneğe, "şu kestaneci, közünü yelpazeliyor, ne rahat. Ya parfüm kokulu kadınlar, kırıta kırıta' yürüyor, korkusuz... / Öbür kentlerde yaşayanları kıskanıyorum, doğarken sıkıyönetim, ölürlen..." ("Tık Tık", s.37)

Demek ki Samancı, bir "atmosfer öyküleri" demeti sunuyor okuruna. Öykülere egemen olan ve birbiri içine giren "örtülü savaş" odağındaki bu ana izlek (korku, ölüm, utku, hiçlik, yılgınlık, kuşku, kararlılık vb.) hep bu atmosfere çıkarıyor bizi. Bu çelişik duygular, kuşkuya yer vermeyecek ölçüde yöredeki bireyin yaşama biçimini yansıtır bize.

Üzeri örtük bir savaşın her değeri, her şeyi alt üst ettiği bir ortamda, Samancı'nın ağıdı bu öyküler. Ya da çılgılığı, haykırışı! Alttan alta yükselen bir ağıt formu gibi de düşünülebilir bunlar. Ben bu öyküleri, sıcacık bir yüreğin kabarıp taşması olarak aldım biraz da. Ama Samancı, öykülerini sanki bir tül perdenin gerisinden aktarıyormuş gibi sanki. Bu, atmosferin onu zorlaması olarak da düşünülebilir, tersine Samancı'nın söz konusu atmosferi yansıtırma çabasından da kaynaklanabilir bu durum. Ne var ki, sonuçta, görünen bir dış metin çıkıyor sanki ortaya, bir de onun gerisinde, kendini uçtan uca gösteren iç metin...

Yalın, şiirsel bir dili var Samancı'nın. Bir de şairane deyişlere sarılmasa. Örneğe, "Demir otelinin terasında kentimin ışıklarına bakarken gecenin hain açlığını umutlarımla emdim. Düşümde umut kırıntıları topluyordum." ("Kırılğan Kent", s.13); "Bu korku uğultusunda tüm insani değerler hücrede olsa da, o vazgeçilmez aşkı yeniden öğreneceğiz mutlaka." (s.14) Buna benzer pek çok örnek gösterilebilir Samancı'da. Oysa öyküler, "irtifa" yitiriyor böyle şairaneliklerle. Oysa bu şairane söyleyişlerin yanında şu alçakgönüllü, ama güçlü söyleyiş ne güzel : "buradaki insanlar... 'hocam' diyeceklerine 'komutanım' diyorlar çoğu kez." ("Hazro Günlüğü", s.88)

Suzan Samancı, aslında güzel bir dille kuruyor öykülerini. Hoş deyişler, söyleyişlerle de süslüyor öyküsünü. Örneğe, "sıkıntı basıncı", "akşar tenli", "ipilde-me", "dalınç", "uçkun", "memeş", "şeytanörümceği sıcak", "kargış", "sınır boyu karanlığı", "denizlik", "çanıtlı ses", "çeç (tahıl yığını)", "noda (üstü toprakla örtülü saman yığını)" vb...

Ama düzgün olmayan tümceleri, yanlış söyleyişleri de var Samancı'nın. Örneğin "ikilem"i yanlış kullanıyor. Sami Karaören'den aktarıyorum : "*Dilemma* karşılığı olarak bulunup kullanımda epey yer alan *ikilem* i... 'iki ayrı durum' anlamında kullanıyorlar çoğu yazarlar. Oysa *ikilem* iki ayrı yargıdan aynı sonuca varmaktır."¹⁰

"Kırılğan Kent" adlı öyküsünde, "kurulu robot gibi caddeleri adımlarken..." diyor Samancı. (s. 11) "Kurulu" diye eklemeye gerek var mı? Çünkü "mecaz" olarak "robot", zaten tek başına, "başkasının buyruğu ile iş yapan, kendi us ve istemini kullanmayan kimse" demek. "Römorkörlere insanlar dolmuş," diyor bir öyküsünde Samancı. ("Dağların Koynunda Bahar", s. 22) Oysa "römorklara" demeliydi. Atatürk'ün *TDK Türkçe Sözlük*'ü, "başka bir taşıt tarafından çekilen motorsuz taşıt" anlamı için "römork", "yedeğinde başka taşıtlar götüren taşıt ve özellikle deniz taşıtı" anlamı için de "römorkör" sözcüklerini gösteriyor. Yazar, bir yerde şöyle yazıyor : "darbelerin nereden geldiğini anlayamadan toprak zeminine kapaklandım. İniltiyle Haydar üzerime yığılırken ılık kanı üstüme damladı." ("Tuzak", s. 33) Aynı sözlük, "kapaklanmak" sözcüğü için şu karşılığı veriyor : "ayağı takılıp yüzüstü düşmek". "Yüzüstü" ya da "yüzükoyun" ise, "yüzü yere gelecek biçimde" demek. Bu durumdaki bir insanın, ne göğsüne kan damlayabilir, ne de kişi bunu görebilir... Yanılıyor muyum?

Belki, daha pek çok yanlış gösterilebilir. Ama insan kuşkuya düşüyor. Acaba yanlış, yazardan mı kaynaklanıyor, yoksa dizgiden mi? Çünkü kitapta öyle çok, ama öyle çok dizgi yanlış var ki, şaşmamak elde değil!

Bu yanlışlıklar bir yana, Samancı, kimi öykülerinde, neredeyse budunbilimsel değer taşıyan, okurun dünyasını zenginleştirici ayrıntılara da yer veriyor. Örneğe şu satırlar : "buradaki kadınların yüzlerinin neden çok parladığını öğrendim. Boş kaldıkları zaman birbirlerinin yüzünü ipe, tüylerden temizliyorlar." ("Hazro Günlüğü", s. 90) Pearl S.Buck da *Dost Toprak* adlı romanında Çin'de buna benzer bir göreneği aktarıyor. Arkadaşları tarafından, gerdeğe hazırlanan gelinin, "ustalıkla bağlanmış bir iplikle bekâret tüylerini(n)" temizlendiğini yazıyor romanında Buck.¹¹

Öte yandan inandırıcılıktan uzak kimi öğelerle de karşılaşmak olası öykülerde. Örneğin şu satırlar : "Perişan Bacı... Köyün masalcısı, gençlerin sevda anasıydı. (...) Anlattığı masalları zevkle dinlerdik. Bazen öğretmenimiz de gelirdi. O gece çay daha koyu demlenir, pestil, ceviz çıkarılırdı. Öğretmenimiz Perişan Bacının masallarını donuk bir ifadeyle dinlerdi. Çünkü Kürtçe bilmezdi." ("Uzakta", s. 74) İyi ama bir tapınma, bir ölçüde "ritüel" havasında yaşanan, bu nedenle görsel yanı olan, ayrıca bir "doğaçlama" olarak da nitelenebilecek bu tür ilkel oturumların, bir dil bilmeyi gerektirmeyeceği nasıl düşünülemez? Bir türkü, bir dans, bir sözsüz oyun gibi de alınabilir burada masal anlatımı. Eğer öğretmen, "ilgi duyduğu için" orada bulunuyorsa, yazar, söylenenleri, öğretmenin ille de bire bir anlaması gerektiği biçiminde düşünmemeliydi bana göre.

Ama bu örnekten yola çıkarak, benim asıl değinmek istediğim, Samancı'nın, kimi öykülerinde, kendi kahramanlarına karşı sergilediği yadırgatıcı tutumu. Bir iki örnek vereyim. Suzan Samancı, "Akdeniz Gecelerini Özlemek" adlı öyküsünde, Dicle'nin kıyısındaki kentle Akdeniz'in kıyısındaki kenti, buralardaki yaşamı, kişileri, yaşantıları, davranışları karşılaştırıyor bir bakıma. Diyarbakırlı kadınlar için şu satırlara rastlıyoruz öyküde : "...alnı dövme, burnu hızmalı yerel giysili kadınlar geçirdi yanımızdan. İri gözlerinde çözemediğim bir giz. Herşeye karşın sıcacık bakardık birbirimize dostça, kadınca." (s. 9) Güneydoğulu kadına karşı anlatıcının "dostça", "kadınca" bakışını vurgulayan yazar, "Yıllar Önce Di-

yarbakır" adlı öyküsünde ise Mene-menli Hermin'in nasıl üçkâğıtçı olduğunu anlatır : "...Hermin Teyze, Gevrè'nin utangaçlığından yararlanıp, bedava danteller, kanaviçeler yaptırır... Ezik, sessiz bulduğu herke-se birer kuka verip 'torunuma, kızıma yapın, hatıranız olsun,' der... (...) Sonra, bedava yaptırdığı bir bavul dolusu dantelleri göste(rerek) keyifle(nir). 'Torunlarıma diyorum; ama bunları götürüp bizim orada satacağım,' de(r)." (s. 65) "Kaynanam" adlı öyküde, Samancı'nın alaya aldığı kadın, bu kez Eşrefpaşalı'dır. Kocasının memleketi olan Diyarbakır'da, üstelik kaynanasıyla birlikte oturan anlatıcının annesidir bu İzmir-Eşrefpaşalı. Onca gelenekçi ve tutucu yapısına karşın, "gururlu" kaynanasını saygıyla anar anlatıcı.

Ama sıra kendi annesine geldiğinde, bu yaklaşımı göstermez nedense : "annem... Eşrefpaşa'yı altüst eder, el âlemi güldürmek için belden aşağı fıkralar anlatıp dururdu. (...) Babamın önünde göbek atıp iki kadeh rakıyla onu hep sustururdu. Babamdan aşırıldığı paraları zampara dayıma, açgözlü anneanneme verirdi. (...) / Annem geçen yıl buraya geldiğinde, ne çok utanmıştım. Kaynanamdan küçük olmasına karşın, yüzü kırış kırış gözaltları mordu. Gizlice biraları içip peltekçe konuşuyor, şeffaf geceliği içinde ucuz şakalar yapıyordu." (s. 70)

Oysa insanlar, etik açıdan dillerine, dinlerine, ırklarına, sınıflarına göre kategoriler çerçevesinde değerlendirilemez. Ne dış gerçeklik, ne de yazınsal gerçeklik böyle bir kategorilendirmeye olanak tanır! Kimi örneklerden yola çıkarak, "bütün Kürtler iyidir," ya da "bütün Türkler kötüdür," veya "bütün burjuvalar alçaktır," ya da "bütün işçiler erdemlidir," gibi bir genellemeye gidilemez. Kaldı ki, dış gerçeklikte de, yazınsal gerçeklikte de, bu ahlaksal nitelemeleri, salt anlamıyla kişilere yükleyebilmenin olanağı da yoktur! Çünkü birey, iyi kötü yanlarıyla, erdemli erdemsiz tutumlarıyla, içtenliğiyle, içten pazarlıklılığıyla, yiğitliğiyle, korkaklığıyla vb. bir bütün olarak vardır.

Yukarıda sıraladığım örnekler, bunca sözü söyleyebilmek için bir veri, bir dayanak oluşturuyor mu peki? Elbette hayır! Çok da hoş öyküler bunlar... Yalnız dikkatimi çeken bir nokta oldu. Batı kökenli kadınların ya da kahramanların içinde iyiler yer alıyor da, güneydoğulu kadınlar arasından kötüler çıkmıyor nedense bir türlü. Ya da batılı kadınlar, aşağılanmalarına yol açabilecek davranışlar içinde gösterilebiliyor ama, güneydoğulu kadınlar için, böyle bir durum görmezden geliniveriyor. Yalnızca rastlantı olarak mı açıklanmalı bu? Ya da geleneklerin, o yöre insanını, hep kalıplar içinde tuttuğu biçiminde?

Ayırdındayım, apaçık yanıtlar verebilmek çok güç bu konuda. Ama Suzan Samancı bağışlasın beni, bu sorunsala değinmeden de geçemedim doğrusu.

Yoksa yanılısamaya kaptıran ben miyim dersiniz kendimi? O savaş ve kara-

basan ortamını başka türlü anlatabilmenin yolu mu kapalı yoksa? İyi de, yapılan işin sanatsal boyutu tehlikeye düşmüyor mu o zaman? Memet Fuat'ın, "yaşamışlık" ve "tanıklık" üzerine söylediklerini anımsayalım. Suzan Samancı'nın öyküler demetini okuduktan sonra, Samancı'dan şu satırlarla söz etmişti Memet Fuat : "yaşamadan yazılamayacak şeyler... / Evet, bazı şeyler yaşamadan yazılmaz... / Bir gün dağdakiler de öykülerini yazacaklar diye düşünüyordum... / Aralarından bir yazar çıkınca... / Derli toplu bir anlatı yeteneği olsa yeter... / İnsanın düşgücü gerçekler kadar gözüpek değildir..."¹²

Dikkatinizi çekmiştir elbet, Memet Fuat, burada "yaşamışlık"tan söz ediyor da, "yazınsallık"tan söz açmıyor hiç. Bu konuya girme gereği duymadığı seziliyor Memet Fuat'ın. Yine de "yazar" derken, "derli toplu bir anlatı yeteneği" derken o, açık ki, bir şeyleri sezinletmeye çalışıyor bize. Yazılarını "incelikli söyleme" geleneğiyle örtüştürmüş bir yazarın, satır aralarını da okumaya alıştırmalıyız kendimizi, siz de böyle düşünmez misiniz?

Bu vurgulamanın ardından, iki öyküyü biraz öne alalım istiyorum : "Dağların Koynunda Bahar" ve "Bay X". Samancı ilkinde, dağlardaki gençleri, ikincisinde ise bir "insan avcısı"nı anlatıyor bize... "Dağların Koynunda Bahar", tahmin edebileceğiniz gibi, çocuksu öğelerle örülmüş, aynı zemine yerleştirilmiş bir öykü. Şu satırlar, bunu açıkça gösteriyor : "yükselen günle birlikte herşeye hazırız. Başımız alçakık ilkyaz bulutlarına değercesine spor yaparken, güneşle sevişiriz." (s. 20); "Birer sıkım un helvası kahvaltımızdır. Sonra eğitim çalışması. Öbek öbek yayılırız ıslak otlara. / Bilenlerin egemenliği başlar. Sokratesçi okulların yetiştirdiği dayanıklı insan imgesini gerçekleştirmeye çabalıyoruz : Soğuğa, sıcağa, açlığa dirençli insanlar yaratmak..." (s. 21)

Şu satırları ise, biraz da gelişigüzel biçimde, Che Guevara'nın *Gerilla Günlüğü*'nden alıntılıyorum : "Kendimde bütün gün bir kırıklık hissettim, ama hiçbir hastalık arazi baş göstermedi." (s. 65); "Miguel'in hâlâ ateşi yüksek." (s.67); "Pisirdiğimiz ekmekler iyi olmamış ve bu yüzden de bütün gün hiçbir şey yeme-miştim." (s. 79); "Domuz satın alıp yetiştirmesi için köylüye bin dolar borç vereceğiz. Kapitalistçe arzuları var." (s. 81); "Son fasulye istihkakımızı yedik." (s. 87) "...Yürümek istemiyorlarmış. Bunları gerilla grubundan çıkarmak lazım." (s. 105)¹³

Bu iki anlatıda yer alan benzer yanlar ortada. Ama bana kalırsa, temelde ayrılan bir yan var bu ikisi arasında. Guevara'nın anlatısı çok açık. Bu nedenle okur anlatının kahramanı olan gerillayı, her yönüyle tanıma fırsatı buluyor. Eksik yanlarıyla, duygusallığıyla, beğenisiyle vb. Oysa Samancı'nın "genci", içten bir bakışla, bütün duygularıyla yansıtılmıyor bize. Bir ölçüde "şablon" kahraman bu. Peki, hiç mi "karmaşa" yaşamıyor bu genç, iç dünyasında? Üstelik "bir zamanlar", "bir sevgiliye sığın(mışken)", yüreği kanamışken... Olası mı bu? Anlatıcının duygu karmaşası verilebilseydi minik minik ayrıntılarla, daha güzel bir öykü çıkmaz mıydı o zaman ortaya?

Ne ki Samancı, işte "Bay X"i, üstelik şaşılacak kertede bunların bilincinde bir yazar olarak kaleme almış... Yararlanabileceği her ayrıntıyı yerleştirmiş neredeyse öyküsüne. Sonuçta geriye dönüşlerle, anımsamalarla, anlatı düzlemlerindeki geçişlerle çocukluğuna, gençliğine, "insan avcılığı"na, bu dönemlerdeki mutlu-

luğuna, mutsuzluğuna, aşklarına, acılarına, uğradığı cinsel saldırılara, yıkımlara vb... derinlerdeki yanlarına ulaşmış öykü kahramanının. Diyeceğim, "gerçek" bir öykü kahramanı çıkarmış karşımıza. Ondan nefret etmekle kalmıyoruz, elimizi uzatıp yaralarını da sarmak istiyoruz bir yandan onun. Bu nedenle "Bay X", *Kıraç Dağlar Kar Tuttu*'da, öteki bir ikisiyle birlikte doruk öyküler arasında.

Samancı'nın kadınlarına yeniden döneyim şimdi. Menemenli, Eşrefpaşalı kadınlar vardı ya, onlara... Sormak gereği duyuyorum Samancı'ya; "Bay X" teki öykü kahramanına gösterdiği ilginin hiç değilse bir bölümünü, bu kadınlara da gösteremez miydi acaba?

Son olarak bir öyküye daha değineyim istiyorum : "Akdeniz Gecelerini Özlemek". Bu öyküde de, o sevgili Kürt çocuğunun hakkı yenmiş : Zınar. Öykü, Zınar'ın üzerine kurulabilseydi ne iyi olurdu! Onunla ilgili zengin ayrıntı ağı döşenebilseydi... Hem yazar daha etkili olurdu amacında, hem daha güzel bir öykü çıkardı ortaya. Nedense Zınar'ı düşünüyorum hâlâ. Umalım ki, bunca değerli öykü gerecini hiç değilse bundan sonra çarçur etmez Samancı.

Samancı, yazdıklarını, eğer bir yazınsal tür, bir öykü olarak sunmasaydı da düz bir anlatı olarak okusaydık bunları biz, elbette burada anlatılanlar, büyük oranda dayanağını yitirirdi. Kuşku yok ki, bir anlatı için gereksiz görülebilen küçük ayrıntılar, öykünün ciddiye alınması gereken solungaçları...

Memleket Hikâyeleri'nden sonraki ilk büyük bomba Mahmut Makal'ın *Bizim Köyü* (1950) idi. Makal, o sarsıcı anlatısının daha ilk satırlarında şunları diyordu : "Doğunun adı çıkmış. Burası Anadolu'nun göbeği sayılır. Çektiklerimize bakıyorum da acaba Doğudakilerin durumu daha kötü olabilir mi diye tüylerim ürperiyor."¹⁴ *Vedat Günyol*, yapıt yayımlandığında, şu değerlendirmeyi yapmıştı o sıralar *Bizim Köy*'den yola çıkarak : "bu savaş (Kurtuluş Savaşı) kazanılmışsa, önce kendi kendimizi yenmekle kazanılmış... // O gün bugün davamız hep aynı dava : Bugün artık uygarlık savaşını kazanmamız için yine kedisimizi yenmemiz gerekiyor. Bu gerçeği, bize ülkücü genç öğretmen Mahmut Makal'ın köy notları bütün açıklığı ile gösteriyor."¹⁵

"Doğudakilerin durumu daha kötü olabilir mi?" sorusunun yanıtı, yazın düzleminde bu kez Suzan Samancı'dan geliyor. Ne diyor sosyalist terzi Yaşar? "Bu ağrıların, bu hüznlerin tanığı olmak ne acı! Barış kapımızı çalsın! Çok özlüyorum o günleri..." ("Barış Kapımızı Çalsın", s.53)

Nabizade Nâzım, Refik Halit Karay, Mahmut Makal, Suzan Samancı, yüz yıllık bu sürecin kol kola girmiş, dört yazın gönüllüsü olarak geliyor önümüze...

Artık Akdeniz'e, *Elişi Bahar*'a geçebiliriz... Bu geçişi de Samancı'nın satırlarıyla yapalım istiyorum. "Şimdi bu Akdeniz gecelerinde üşüyorum. Kesif rakı kokuları, aymazlık midemi bulandırıyor. Beni ürküten, bunaltan o kentin gerçekliğini arıyorum." ("Akdeniz Gecelerini Özlemek", s.10)

Samancı böyle söylüyor ama, Akdeniz geceleri, yoğun rakı kokusu, bir de aymazlık mı demek yalnızca? Aymazlık olgusunu bir yana bırakalım. Ama şu rakı kokusundan kime ne zarar gelmiş kuzum? Şunu da eklemeli : rakıyla aymazlığın, sanki birbirinin türeviymiş gibi alınması, ülkemizdeki "kitap"la "gizli örgüt" arasında her kezinde inatla kurulan ilişkiyi ne çok andırıyor! Kaldı ki Akdeniz geceleri, rakı kokusu değil ki bir tek! Saffet Uysal'ın öyküler demeti için seçtiği

başlık gibi tıpkı, Akdeniz'in kendisi *Elifi Bahar* göz alabildiğine...

Saffet Uysal, toplam dokuz öyküsüne yer vermiş *Elifi Bahar* adlı bu yapıtında. Bu öykülerden ikisi ("Acı Hava" ve "Geciken Röportaj"), hem içeriğiyle hem de biçimiyle ötekilerden ayrılıyor hemen. Bu iki öykü, çatısı ve kurgusuyla, öykü gereçlerini kullanışı, ayrıntıları yerleştirilişiyle, diğer yedi öyküden farklı.

Şu yedi öykü üzerinde duralım mı biraz? Aynı duygu paydasından yola çıkan öyküler bunlar. Aşkın örüntülendirildiği, düşle gerçeğin birbiri içinde gezindiği öyküler demeti. *Gerilla Günlüğü*'ne inat, bir "*aşk günlüğü*" ya da... Bir bakıyorsunuz ay, "kağıt tekerleği" gibi kocaman, pırıl pırıl, sonra bakıyorsunuz, kaybolmuş ortadan, gelmiş sevgilinin gözlerinde büyüyor. Bu yanı sıra salıverilmiş, ya da yokuş aşağı özgür bırakılmış bir öyküler demeti *Elifi Bahar*. Bu nedenle, belki öyküleme tekniği, kurgu, ayrıntı bir yanda kalıyor, öykülerin okuyucuda bıraktığı duygulanım ve tat öte yanda. Ama *Elifi Bahar* için önemli olan da sanırım bu! Okurunu, o duygusal etkilenmenin içine çekmek! Bu yüzden bunların her biri, birer duygulanım öyküsü, birer "lirik anlatı" aynı zamanda.

Elifi Bahar, öyküden çok şey bekleyen okuru doyuramayabilir. Ne ki Saffet Uysal'ın ötelere, sisler içinden hatta, öykü dünyamıza ses taşımaya çalıştığı da görmezden gelinmemeli! Nitekim "Atlar ve Gülümseme", "Dalgalar", "Papatyalı Ev" çok hoş göndermeleri olan öyküler. "*Elifi Bahar*"ı bunların yanına koyabiliriz. Ortak biricik izlek var bu öykülerde : sevgi. Öykünün derinliklerinden, satır aralarından, dilden bu çıkıyor hep su yüzüne. İnanılmaz bir saydamlıkta hem de. Dupduru... Üstelik, herhangi bir sav da taşıyor bunlar. Sanki öylesine söylenivermiş ya da kulağa fısıldanmış mırıltıyla, kaş göz arasında, usulcacık...

Sözünü ettiğim bu öyküler, içimdeki sevinci kamçılardı da Hasan Hüseyin'i anımsamadan edemedim, onun o güzel şiirini. Biliyorsunuzdur, kulağınızdadır elbet, "erik çiçek açmış da bahçenin kıyısında / sen ona bakmadan geçmişsen oracıktan," diye başlar ya hani. Hadi gelin, şu dizeleri birlikte okuyalım "Borçlu"dan : hangi yaştan olursan ol / kardeşim / kaptırıp gönlünü sevda fırtınasına / evinin yolunu şaşırmamışsan / sende iş yok be kardeşim / sen artık hapı yutmuşsun / borçlusun sen ağaçlara kuşlara / borçlusun sen trenlere otobüslere / yağın kara esen yele borçlusun / borçlusun sen herşeye / gözdeki ısıltıya / alındaki çizgiye // eldeki şaşkınlığa / borçlusun sen herşeye / kardeşim / yaşamın kendisine".¹⁶

Zengin bir sözcük dağarı var yazarın. Halkın beğenisiyle de harmanlanmış bir dağar. Elli dört sayfalık bir öyküler demeti olduğu halde kendini hemen ele veriyor bu. Sonra yeni, erden deyişler, okurun dil çevrenini genişletici ustalıklar... Bu arada kimi öykülerde dile yansıyan şakacı tutumlar... Buna hiç şaşmadım bcn. Türkçeyle, öte yandan Toroslarla, oralarda yaşayan Yörükler ve Türkmenlerle, onların yaşayış, işleyiş, deyiş zenginlikleriyle haşır neşir olduğunu çok iyi bildiğim Saffet Uysal için, bu zenginliği azımsadığımı bile söyleyebilirim. Diyeceğim, çok daha yetkin örnekler de beklenebilirdi ondan bu konuda.

Yeri gelmişken, Saffet Uysal'ın dağarındaki kimi sözcüklerden ve deyişlerden de örnekler vereyim: "çalpara", "öncek", "şıvgın" (ya da "çıvgın"), "ışkın" (ya da "ışgın"), "ağlamsı hava", "gaydalayan keklik"... Ama bu arada kimi sözcükleri yanlış yazdığı gözleniyor Uysal'ın. Örneğe "hemşehri" diyor Uysal. Oysa biz

nicedir abdeste "aptes", hemşehriye "hemşeri" diyoruz. "Pardösü" yerine de "pardesü"yü kullanıyor yazar. Başka başka yazım yanlışları da görüldüğü Saffet Uysal'da. Samancı'da, pek çok başka yazarda olduğu gibi... Şu sonuç çıkıyor bundan : yazarlar, başuçlarında tuttıkları sözlüklere ve yazım kılavuzlarına bakmaya üşeniyorlar demek ki! Oysa bu tür yazılardaki kimi ipuçlarının, "kızım sana söylüyorum, gelinim sen anla" çerçevesinde kabul görmesi gerektiğini düşünüyorum öte yandan ben. Örnekse Hürriyet Yaşar, "Adam Öykü"deki yazılarında, inatla bunun üzerinde duruyor. Bu yazıları beğeniyle okuyorum. Yaşar'ın değişimlerinin ya da başka yazarların, örneğin Nedret Tanyolaç Öztokat'ın değişimlerinin, yalnızca söz konusu yazarları ilgilendirdiğini düşünmek, kolaycılığa kaçarak, işin içinden sıyrılmaya çalışmak değil midir?

"Acı Hava" adlı öyküden şu tümceleri alıyorum : "Maltepe paketini buruşturup kapıdan asfalta doğru fırlattı. Poyraz sürükledi götürdü sigara paketini." (s. 19) Buruşturulup fırlatıldığına göre, nasıl hâlâ sigara paketi olarak kalır o? Poyrazın sürüklediği, artık o paket midir? "Mavi Hüzün" adlı öyküsünde ise, beni rahatsız eden bir sözcüğüne rastladım Uysal'ın : "teşşur". (s. 28) Aynı sayfada bir de şu tümce : "Merhaba nasılsın derken her zamanki gibi şapur şapur şalolop..." *Karagöz*'deki "Ham Hum Şaralop"tan bozduğu anlaşılıyor bunu yazarın. *Karagöz*'de bu, bir "ara muhavere"sidir. Yani "Karagöz ile Hacivat'ın oyuna başlama konuşması".¹⁷ Oysa Uysal, burada "öpme" eylemiyle ilgili olarak söylüyor bunu. "Şapur şapur" demek yeterdi oysa. Bir başka yerde de, "bir papatya topluluğu birikmiş köşeye," diyor. ("Papatyalı Ev", s. 53) "Papatya öbeği" demek daha uygun olmaz mıydı?

Yine de işte bu öyküyle, "Papatyalı Ev"le kapatayım *Elifi Bahar*'ı, Anlatıcının imza atma zorunluluğu yoktur çalıştığı yerde, sürgündedir çünkü. Ama Sevim'in vardır, imzalatır izin kâğıdını Sevim, sonra da anlatıcıyla birlikte fırlarlar sokaklara. "Haylaz haylaz evleri ince(lerler). Sanki satın ala(caklar)." (s. 52) Anlatıcı aşkla doludur. "Ah güzel evler... Birisinde otursak. Çiçekleri ellesek, koklasak, diplerine su döksek, ayıklasak, çay pişirsek..." (s. 53) "Yabancı bir mahallede, başkasının evinde" olduklarını unuturlar. "Evi yiyecek miyiz?" der anlatıcı, "oturur, konuşur, evin güzelliğini koklarız, içimize çekeriz." Evin avlusunda ise öbek öbek papatyalar...

Ne diyordu Suzan Samancı'nın sosyalist terzisi Yaşar : "Barış kapımızı çalsın!" Saffet Uysal'ın anlatıcısı da, dönüp dolaşıp işte bu dileğe geliyor : "Ah güzel evler..." Oysa ne Güneydoğu Anadolu'da barış var, ne de Akdeniz'de o "güzel evler"! Metin Demirtaş (d. 1938, Antalya), ne güzel dile getiriyor bunu : "O sokaklar kaldı mı ki / Ya o begonvilli eski Antalya evleri! / Sevdiğim bir tanesi vardı / Adı gibi kokulu ve güzel / Liseli sevgililerin gizli buluşma yeri / Portakal Çiçeği'di / Değişti / Abdülrezzak sokağı oldu şimdi".¹⁸

Ev bark isteğini, kardeşçe yaşama dileğini yaklaşık altmış yıl önce Diyarbakırlı şair Cahit Sıtkı Tarancı da (1910-1956) içtenlikle dile getirmişti "Memleket İsterim" adlı şiirinde : "Memleket isterim / Ne başta dert ne gönülde hasret olsun; / Kardeş kavgasına bir nihayet olsun. // Memleket isterim / Ne zengin fakir, ne sen ben farkı olsun; / Kış günü herkesin evi barkı olsun".¹⁹

Barışı ve aşkı birbirinden ayırmanın olanağı yok demek ki! Şükrü Erbaş, bunu

ne güzel dile getirmişti iç burkan, ama yürek soğutan o güzelim yapıtı *İnsanın Acısını İnsan Alır*'da : "Sevmek barışın kişiye özel adıdır."²⁰ Samancı'nın sosyalist tarzı Yaşar için de, Uysal'ın anlatıcısı için de gerekli barış ve aşk! Bir yanı "*Kıraç Dağlar...*" Bir yanı "*Elifi Bahar*" gibi görünüyorsa da, bilinmeli ki geçici bu! Gelecek o aşk ve barış günleri! Bu yapıtlar, bunun habercisi...

Sümerliler, daha bin yıllar önce, "denizin kıyısı, güneşin bahçesi" adını vermişti bu yurda, Anadolu'ya...²¹ Bu ada yaraşır bir Anadolu için, bin yıllar sonra, yazarlar da kol kola girip çaba harcamayacaksa, kimden beklenebilir bu? ☒

(1) Cevdet Kudret, *Edebiyatımızda Hikâye ve Roman*, Cilt I, Varlık Yayınları, 3. basım, 1979, s. 144

(2) Cevdet Kudret, agy., Cilt II, Varlık Yayınları, 3. basım, 1978, s. 183

(3) Sabri Esat Siyavuşgil, "Bir Refik Halit Var", Varlık, 15 Ağustos 1965, Sayı : 652

(4) "Cumhuriyet Kitap", 14.11.1996, Sayı : 352

(5) Suzan Samancı, *Kıraç Dağlar Kar Tuttu*, Can Yayınları, 1996, s. 95

Saffet Uysal, *Elifi Bahar*, Mavi Boyut Yayınları, 1995

(6) *Genç Şairler ve Yazarlar Kitabı*, (Hazırlayan : Süreyya Evren), Kabalı Yayınevi, 1995, ss. 209-210

(7) Esmâ Ocak, *Berdel*, Tekin Yayınevi, 2. basım, 1982, s. 130

(8) Esmâ Ocak, agy., ss. 7-8

(9) "Adam Öykü", Ocak-Şubat 1996, sayı 2

(10) Aktaran : "Çağdaş Türk Dili", Mart 1988, sayı 1

(11) Pearl S. Buck, *Dost Toprak*, (Çeviren : M. Zeki Gülsoy), Varlık Yayınları, 1958, ss.246-247

(12) Memet Fuat, "Dağdakiler", Cumhuriyet, 10.8.1996

(13) Che Guevara, *Gerilla Günlüğü*, Ant Yayınları, 1968

(14) Mahmut Makal, *Bizim Köy*, Varlık Yayınları, 6. basım, 1957, s. 5

(15) Vedat Günyol, *Dile Gelseler*, Çan Yayınları, 1966, s. 154

(16) Hasan Hüseyin, *Filizkırıan Fırtınası*, Bilgi Yayınevi, 1981, s. 157 vd.

(17) Bkz : Cevdet Kudret, *Karagöz*, cilt III, Bilgi Yayınevi, 1970, s. 459

(18) Metin Demirtaş, "Bir Sokaktan İzlenimler", Adam Sanat, Şubat 1996, Sayı : 123

(19) Cahit Sıtkı Tarancı, *Bütün Şiirleri*, Can Yayınları, 1983, ss. 131-132

(20) Şükrü Erbaş, *İnsanın Acısını İnsan Alır*, Ümit Yayıncılık, 1995, s. 10

(21) Halikarnas Balıkcısı, *Hey Koca Yurt*, Bilgi Yayınevi, 3. Basım, 1984, s. 167

KEMAL TAHİR'İN TEK ÖYKÜSÜNDE İPUÇLARI : 'NAMUĞRUNA'

HÜRRİYET YAŞAR

İşte bu toplum katmanının önüne Cumhuriyet devrimlerini koyarak 'köylüyü yabana güldürmek' kolaycılığına ve kurnazlığına sığınıyor Kemal Tahir. Korkak ve sinsî bir tavidir bu.

KEMAL Tahir gibi, birçok roman da yazmış bir yazarı, tek öyküsüyle tanımak olası mı? Değil kuşkusuz. Ama bir yazarın tek öyküsünden görüşü incelenemez diye bir kural da yok. Hele bu öykü, okuru o yazara ilişkin bütüncül değerlendirmelere yöneltebilecek ipuçlarını barındırıyor.

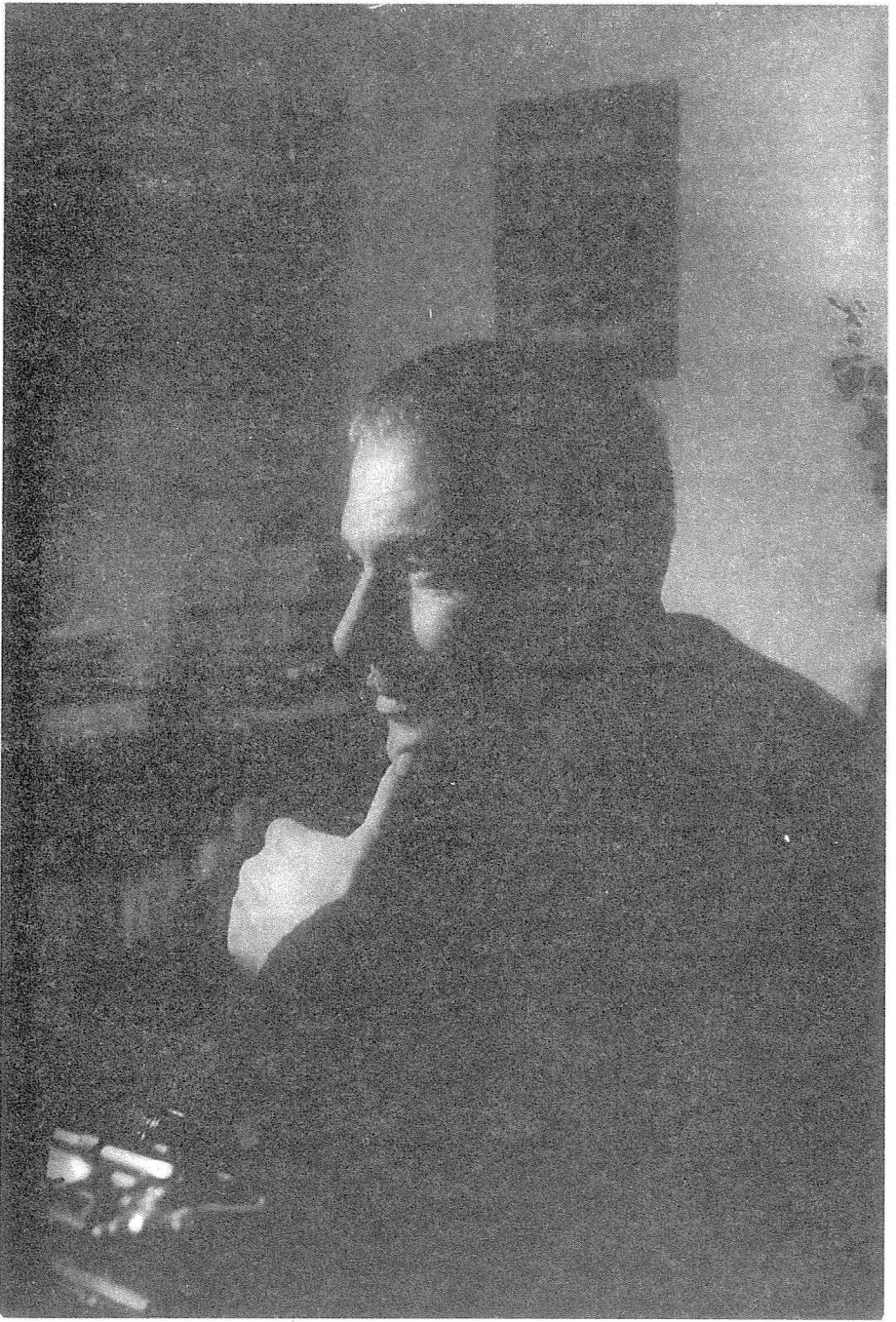
Öykünün Özeti

Yazının daha iyi anlaşılması için, altmış üç sayfa tutan öykünün özetini vermek yararlı olacak.

Orta Anadolu'da yapılan büyükçe bir barajın açılış töreni ekseninde geçer öykü. Barajın yapımını üstlenen Şaban Bey, Amerika'da okumuş bir Amerikan hayranıdır. Onun gözde mühendislerinden biri de, Amerikan hayranlığında patronundan geri kalmamakta, gizli gizli de patronunun karısıyla kırıştırmaktadır.

Törene Bayındırlık Bakanı, vali ve gazetecilerin yanı sıra, Amerikan elçisi de gelecektir. Törenin elçinin hoşuna gitmesi için her türlü şaklabanlık hazırdır. Mühendisler kovboy kılığına sokulmuş, kadınlara blucin giydirilmiş, Şaban Bey'in yedi yaşındaki oğlu kovboya benzetilmiştir... vb.

İşçilerden üstü başı çok kötü olanlar çağrılıların göz zevklerini bozmasınlar diye, törene yaklaştırılmazlar. Biraz katlanılabilir kılıktakilerin uzaktan bakmalarına izin verilir. Şaban Bey konuşmasında tam, "Biz görevimizi yaptık, Ata'mızın izinde yürüdük," derken, oğlu duvarın üstünden baraja düşüverir. Onca çağrılının arasından hiç kimse baraja atlayamaz. Ambar bekçisi Musa Çavuş, atlayıp çocuğu kurtarır. Gazeteciler Çavuş'un fotoğraflarını çekip, onunla röportaj yaparlar. Ertesi günkü gazetelerde görüneceğini öğrenen Musa Çavuş, Şaban Bey'e bir pusula ve zincirlerle bağlanmış durumda çekilmiş bir fotoğrafını yollar. Pusulada, kendisinin cinayetle hükümlü bir cezaevi kaçağı olan Veli Geyik olduğunu açıklar ve haberin gazetelerde asıl kimliğiyle çıkmasını, gazetecilerin çektiği fotoğraflarının değil, gönderdiği zincirli fotoğrafının basılmasını ister. Hapisteyken bir mahkûmdan dinlediği Mahmut Şevket Paşa suikastından etkilenmiş,



Hürriyet Yaşar : Öykü batı hayranlığının bu sonuncu eleştirisiyle bitiyor. Sonuncu eleştirinin özüne, öyküde eğreti duruşunun dışında bir diyeceğimiz yok. Kusurlarımıza "Batı ne der?" bakış açısıyla yaklaşmanın özgüvenimizden alıp götüreceklerini yadsıyabilir miyiz? Ama Kemal Tahir kadınla erkeğin bir arada oluşunu da, erkeğin karısını dövmesinin suç sayılmasını da, kadının erkek gibi içki içmesini de... kısacası kadın erkek eşitliğinin Cumhuriyet'le yaşamımıza girmiş hangi boyutunu yakalarsa eleştiriyor.

(Kemal Tahir fotoğrafı : Ara Güler)

Paşa'yı öldüreni iyice özenmiştir. Artık yalnızca "nam salmak" derdindedir. Kâğıdı yollar yollamaz kaçar, ama yakalanır. Ertesi günkü gazetede, barajın açılışını veren haberin sonunda, kazaya bir iki tümce ile değinildiğini, zincirli fotoğrafının basılmadığını, adının da Musa Çavuş olarak yazıldığını görür. Kimliğini "nam uğruna" açıklayarak yakalanması boşa gitmiştir. Gazetenin gece sekreteri, zincirli fotoğraftan bir şey anlamamış, "Batı bize ne der?" diyerek fotoğrafı çöpe atmıştır.

Çağdaşlaşmayı Köylünün Önüne Koyup Mustafa Kemal'i Yedirmek

Öykü batı hayranlığının bu sonuncu eleştirisiyle bitiyor. Sonuncu eleştirinin özüne, öyküde eğreti duruşunun dışında bir diyeceğimiz yok. Kusurlarımıza "Batı ne der?" bakış açısıyla yaklaşmanın özgüvenimizden alıp götürceklerini yadsıyabilir miyiz? Ama Kemal Tahir kadınla erkeğin bir arada oluşunu da, erkeğin karısını dövmesinin suç sayılmasını da, kadının erkek gibi içki içmesini de... kısacası kadın erkek eşitliğinin Cumhuriyet'le yaşamımıza girmiş hangi boyutunu yakalarsa eleştiriyor. Hem de bu eleştiriye kurnazca, köylülerin ağzından yapıyor ve Mustafa Kemal'e değin götürüyor. Balkondaki açılış törenini izleyebilen köylü-işçileri şöyle konuşturuyor :

" – Bunlar toplanıp gelmişler ya, karıları neden alıp gelmişler?

– Höst, alıp gelmek yok! Çünkü memur karısı, kocasından izin alır değildir.

– Aman!

– Evet! Başına buyruktur. Belki kocasına izin verirse verir.

– Bak hele... Ben de memur takımı, karıyı yanı sıra neden gezdirir dedimdi.

– Başkaca gezdirecek akli varsa... Senin karı böyle aynalı olsa, köyde koyar gelir miydin rezil?

– Tövbe olmaaz!

– Gördün mü? Karı dilerse gelir, gelmem derse memur takımı seslenemez!

– Gelmezlenmesi neden?

– Şunu kendi başına çıkaramayana, hey oğlum ne demeli! Vardır kocasından uğrun bir işi... Bunun köyünde komşu oğlan hiç mi yok ki, sen bunu böyle sormaktasın ağa?

– İyiymiş n'olacaksa! Kalsa da kârlı, gelse de... Vay ki, dünyaya memur karısı gelmek varmış?" (s. 219)

Bu köylü bakışını çağdaşlaşmaya, oradan da Mustafa Kemal'e değin götürür Kemal Tahir :

"–Vay başıma! Karılar da içi içivermekteler kardeş! Gâvur mu bunlar?

– Hey oğlum! Asrilikte ve de Gazi Paşa çağında gâvur, müslüman ayrıtısı kaldı mı? Ne demiş Gazi Paşa kötü Yunan'ı İzmir'de, İzmir denizine dökünce? 'Ferman ettim, bundan böyle Müslüman dilediği kadar şarap içer, yarın öte dünyada Arasat Meydanı'nda, koca kantarın dibinde, günah benim boynuma' demiş, yenme sevinciyle..." (s. 220)

Cumhuriyet'le gelen kadın erkek eşitliğini, haremlik-selamlık benzeri eski uygulamaların tersine kadınla erkeğin bir arada oluşunu ve öteki çağdaşlaşma örneklerini kimi zaman köylülere ters gelen örneklerle, kimi zaman da yalnızca yozlaşma örnekleriyle koyuyor köylünün önüne Kemal Tahir. Böyle yapınca da,

köylüyü öyle konuşturmayı en kötü yazar bile başarır artık. Köylü-işçileri konuşturarak yozlaşmayı mahkûm ettirirken, çağdaşlaşmayı da mahkûm ettiriyor. Yozlaşmaya sınıfsal bakışı ise boşuna aramayın. Doğrudan doğruya Mustafa Kemal'e bağlanıyor yozlaşma. Kadını dize getirmenin dayak diye bir yolu var (!) ama onu da Mustafa Kemal yasaklamış :

" – (...) Anladın mı ağa neden şehir yerin adamı sırtıtaraktan dolaşır olmuş? Karı milletine güç yetiremeyip alta düştüğünden... Yetiremez evet, şehir yerinin avradına sopa çekemezsin, çünkü Kemal Paşa yasağıdır. (...) Avrat sopalamak evet, kitabın buyruğudur ama, kurban olduğum Gazi Paşa'mıza hadi gel de bunu anlatabil bakalım!" (s. 250)

Dayak olmayınca ne mi oluyor Kemal Tahir'e göre? Kadın erkeğin yerine geçiyor. Ondan sonra da gelsin yozlaşma :

"Dans eden karılardan biri gülmüştü her ne yüzdense... Salt gülse ne güzelli Herifinin kulağına gizliden laflar etmekte ki, can almacasına... Nah fıkara herif, kızardı ki, al bayrağa kesti suratı... (..) Şimdi aklım yattı, şehir avratlarına güç yetmez ebedi..." (s. 249)

Kurnazca Sokuşturmalar

Kemal Tahir'in yazdıklarında Cumhuriyet'i sorguladığını, yargıladığını, onun bir Osmanlı hayranı olduğunu biliyoruz. Hatta 1940'larda "Tan" gazetesinde bölüm bölüm yayımladığı "Göl İnsanları" adlı öyküden ince ince tüten karışık bir koku var. "Göl İnsanları"ndaki Şerif Kaptan, öyküdeki işçilerin patronudur ve oğlancıdır. Hem de küçük bir çocuğa, hem de kendisine emanet edilmiş, hem de akrabası olan bir küçük çocuğa yönelebilen bir sübyancı. Attığını vuracak denli nişancı ve de zalim olan Kaptan, eski bir Kuvayı Milliyecidir. Halifeden yana tavır alan köyleri yakıp yıkmış bir Kuvayı Milliye çetesini yönetmiştir. "Çetecilik zamanında, Karabiga taraflarında bir Çerkez köyü basmıştım. Halifecilik ediyorlardı. Şöyle gerine gerine verdim kurşunu..." diyerek o günleri anlatırken, işçisi olan Çerkez Hamdi'ye sorar : "Sen de Kuvayı İnzibatiyeden miydin?" (s. 62)

İşgale direnen yerel Kuvayı Milliye güçlerine karşı, işbirlikçi padişahın kurduğu Hilafet Ordusu'nun adıdır Kuvayı İnzibatiye.

Kuvayı Milliyeci'den sübyancı ve oğlancı çıkmaz mı? Neden çıkmasın, çıkar. Ama kuşkudan uzak bir yaklaşımla geçiverdiğiniz bu ayrıntıyı, "Nam Uğruna"yı okurken ister istemez anımsıyorsunuz. Böyle sokuşturmalar "Nam Uğruna"da da var. Musa Çavuş, yakalandıktan sonra kimliği yazılırken, "Evet, doğum 1340... Gazi Paşa hesabıyla 1924" deniyor. İstemeden size bir şey yutturulduğu duygusuyla da olsa, üstünde durmayıp geçiyorsunuz. Sonra Fethi Naci'nin *Türkiye'de Roman ve Toplumsal Değişme*¹ adlı kitabını karıştırırken Kemal Tahir'in Kara Kemal'e *Kurt Kanunu*'nda söylediği şu sözlerle rastlıyorsunuz :

"Daha sonra iktidar gazetelerinin 'BÜYÜK İNKILAPLAR' adını taktıkları değişmeler sökün etti. (...) 30 Kasım 1925'te tekkelerle zaviyelerin kapatılması kararı çıktı. Aynı yılın Noel yortusuna rastlayan 26 Aralık'ta eski tarihin yerine İsa'nın doğumuyla başlayan frenk tarihi kabul edildi."

Cumhuriyetin Eleştirisini Köylüye Yaptırma Kurnazlığı

1923 Devrimi'nin getirdiği tüm değişiklikleri köylülerin gözünden veriyor Kemal Tahir "Nam Uğruna"da. Böyle olunca da devrimler, yenilikler... hepsi topluma ters gibi görünüyor.

Oysa köylü zaten her toplumun en yavaş değişen, en yavaş ilerleyen kesimi değil midir? Köylünün gülünç buldukları, yalnızca devrimlerle gelen değişiklikler midir? İlk kez gördüğü daha birçok şeyi de yaban bulmaz mı, gülünç bulmaz mı? Kendi köyünden azıcık uzakta yaşayan başka köylülerin geleneklerini, inançlarını, giyimlerini bile gülünç bulmaz mı?

Değişiklik görgüsü kentliye göre çok sınırlıdır köylünün. Bu yüzden de çocuk gibidir. Çocukcasına acımasızdır da. Değişiklik karşısında en çok verdiği tepkiler şaşırma, gülmek ve korkmaktır. Ona benzemeyen yabandır, anlaşılmazdır. Değişiklik güvensizliktir köylü için. Süreğen olandaki güvenceyi arar o. Değiştirmek, kıpırdatmak, ileri götürmek öyle kolay iş değildir.

İşte bu toplum katmanının önüne Cumhuriyet devrimlerini koyarak 'köylü-yü *yabana* güldürmek' kolaycılığına ve kurnazlığına sığınıyor Kemal Tahir. Korkak ve sinsi bir tavidir bu.

Kendini Marksçı Saydırmış Bir Osmanlı

Cumhuriyet'ten sonra Osmanlıcı kalınarak ilerici olunamayacağına da güzel bir örnek oluyor Kemal Tahir böylece. Korkak ve kurnaz bir Cumhuriyet düşmanlığı sergiliyor. Mustafa Kemal'e açıktan ve doğrudan karşı çıkmayıp, köylüden hoş olmayan bir biçimde yararlanıyor.

Sevenlerinden Cemil Meriç'in *Bu Ülke*'sinden² aktarıyorum; sözler Kemal Tahir'in :

"... yani laiklik maiklik denen maskaralıkların yanı sıra sosyalizmi biz, tıpkı Batılılaştırmacılarımızın Batılılaşmayı aldığı gibi aldık. (...) Müslümanlıkla sosyalizmin münasebetlerini Garaudy'den öğreniyorlar. (Bizim solcularımız için söylüyor. H. Y.) İşte kuşkuculuğu bunun için önemişiyorum." (s. 249)

Kör inançları yıkıp aydınlanmanın yolunu açan kuşkuculuğa da, toplumsalcılığı batı taklitçiliği sananları eleştirmeye de kimsenin bir diyeceği olamaz. Yalnız, aydınlanma ayrışmasında Cemil Meriç'in nerede olduğu da belli, şimdiki Garaudy'nin de...

Peki, Kemal Tahir'in yüzü nereye dönük? İleriye mi, geriye mi? ❏

**Göl İnsanları*, Kemal Tahir, Adam Yayınları, Ekim 1982

¹ *Türkiye'de Roman ve Toplumsal Değişme*, Fethi Naci, Gerçek Yayınevi, Kasım 1981

² *Bu Ülke*, Cemil Meriç, İletişim Yayınları, Kasım 1992

PARÇALI BULUTLU HAVALAR

MURAT YALÇIN

Öykücülüğümüzde bir "ilerleme" olduğundan söz edemeyenler neden acaba bir "gerileme" olduğunu söylemekten kaçınıyorlar?

SÖZÜNÜ ettiğiniz öyküleri "The Killers" ("Katiller"), "Ten Indians" ("On Kızılderili"), "Today is Friday" ("Bugün Cuma") 16 Mayıs günü, Madrid'te, bir günde yazdım. O gün kar yağmış, San Isidro boğa güreşleri ertelenmişti. Daha önceleri birkaç kez başlayıp sonunu getiremediğim "The Killers"ı yazdım, öğle yemeğinden sonra da ısınmak için yatağa girdim ve "Today is Friday"ı bitirdim. İçim o kadar doluydu ki, kabıma sığamıyordum bir türlü, üstelik de kafamda yazılmak için bekleyen altı öykü daha vardı. Hemen giyindim, torero'ların uğrağı olan eski bir kahve vardır, Farnos'un yeri diye bilinir; oraya kapağı attım. Bir kahve içtim, sonra otele döndüm ve "Ten Indians"ı yazdım. İşte o zaman büyük bir hüznün çöktü içime; konyak içtim ve uyudum. Yemek yemeği unuttum. Garsonlardan biri, biraz bacalao, küçük bir bonfile ile tava patates, bir şişe de valdepeñas getirdi. Aç kalacağım diye ödü kopardı kadının, bu yüzden de garsonu göndermişti bana. Bugün gibi aklımda : Yatağımda doğrudum, yemeği yedim, valdepeñas'ı da içtim. Bir şişe daha getireceğini söyledi garson, senora'nın bütün gece yazıp yazmayacağını merak ettiğini de ekledi. Biraz nefes almak istiyordum, bütün gece yazamayacağımı söyledim. "Bir öykü daha yazsanız ne olur sanki?" dedi garson. "Zaten bir tane yazacaktım," dedim. "Haydi canım siz de!" dedi. "En azından altı tane yazabilirsiniz." "Yarın denerim," dedim. "Bu akşam deneyin," dedi, bunca yiyeceği babam hayrına mı yolladı size kocakarı?" "Yorul-dum ama," dedim. "Saçmalamayın," dedi (daha doğrusu, bu anlama gelen bir sözcük kullandı ama, ne olduğunu unuttum), "üç hikâden yorulur muymuş insan! Birini çevirin bakayım bana," diye ekledi. "Beni yalnız bırakın," dedim, "yalnız kalmazsam nasıl yazabilirim?" Bunun üzerine yatağıma oturdum, valdepeñas'ı içtim ve yazdığım ilk öykü umduğum kadar iyiye, yırttık demektir, diye düşündüm.



Anlatı edebiyatımızın son otuz-kırk yılına imzasını koymuş yazarların katıldığı panel ya da açık oturumlarda, söyleşilerde, "öykücülüğümüzün son durumu" ve "genç öykücüler" söz konusu edildiğinde dile getirilen yargılar şöyle bir öbeği oluşturuyor :

Tekrara düşme, fantezi, moral eksiklik, disiplinsizlik, koşulları bilmemek, kafa karışıklığı, bulanıklık, ne idüğü belirsiz "metinler", sakıncalı biçim arayışları,

12 Eylül'ün yarattığı yıkım ve örselenmişlik duygusu, kültürsüzleşme, yozlaşma, yazınsal heyecan yaratacak ortam bulamama, kopukluk, öykü üstüne düşünme-yazma kısırlığı, öykücülüğümüz konusunda yeterli birikime ve donanımına sahip olamama, dilde özensizlik, acelecilik, çabuk şöhret peşinde olmak, aşırı yenilik düşkünlüğü, yalınlığı küçümseme, abartı, tuhaf ve ilginç olana yönelme, erken yaşta fildişi kuleye çekilme, denetimsizlik, başıbozukluk, "Ben yazdım oldu" yanılgısı, kötümserlik, "Yetişme-çıraklık" dönemi konusundaki olumsuz yargılar ve hırçınlıklar, "ölü metin üreticileri", öykücülüğümüzde bir aşama yapacak çapta öykücülerin olmaması, "tat"sızlık, öykünün iç gerilimini kuramama, bölük pörçüklük, "yeteneği" yazınsal coşkuyla bütünleyememek, farklı olmak kaygısıyla düşülen beceriksizlikler, öykünün bir "dil" olayı olduğunu unutmak...

Bu yargılara, öykücüler değil de eleştirilenler varmış olsaydı, sağlıklı yorumlar, verimli tartışmalar yapma olasılığı doğardı diye düşünerek, şu saptamalarla / sorularla yetiniyorum şimdilik :

- Ustalar, kendilerinin artık okunmadığından mı yakınıyorlar?
- "Dil"deki savrukluk / özensizlik, salt genç yazarlara mı özgü bir sorun?
- Her yazar, yaşadığı dönemin damgasını yiyerek o döneme damgasını vuramaz mı?

- Bir kuşak, toplumsal-tarihsel çerçevede yaşanan "örselenmişlik duygusu"ndan yola çıkılarak eleştirilebilir mi? (Daha yaşlı olanlar bu "ortak zamandan" kendilerini soyutlayabilmişler midir? Eğer öyleyse, bu, yazınsal serüvenlerini nasıl etkilemiştir acaba?)

- "Bizim açtığımız yolda..." türünden eleştirilerin iler tutar bir yanı var mı? (Kim bilir, belki de başka başka yollardan gidilmek üzeredir?)

- Öykücülüğümüzde bir "ilerleme" olduğundan söz edemeyenler neden acaba bir "gerileme" olduğunu söylemekten kaçınıyorlar?

- Gençlerin yazdıkları okunmuyor mu, anlaşılmıyor mu?..

- Son olarak, sıralanan yargıların özünde, öykücülüğümüzün sadece 'bugüne' yönelik olmadığı görülüyor. Daha çok, kronik bir kuşaklararası anlayış farkı, dahası bir ileti / anlayış eksikliği vurgulanıyor sanki.

Her kuşak, bugün yargılanır, açıklamasını sonra bulur. Hep olageldiği gibi...



"Adam Öykü" dergisinin 7. sayısında yayımlanan soruşturmanın "En beğendiğiniz genç öykücüler kimlerdir?" sorusunu yanıtlarken derginin hazırladığı listeye bakıp kara kara düşündüm. Kimler "genç", kimler "yaşlı"ydı? Enikonu şaşırdım. Oysa, bu soruşturma çerçevesinde, yapılacak ayırımın hiçbir önemi yoktu. Gencine yaşlısına bakmadan, "1950'den yukarı

"Adam Öykü" dergisinin 7. sayısında yayımlanan soruşturmanın "En beğendiğiniz genç öykücüler kimlerdir?" sorusunu yanıtlarken derginin hazırladığı listeye bakıp kara kara düşündüm. Kimler "genç", kimler "yaşlı"ydı? Enikonu şaşırdım.

doğumlu ve ilk kitaplarını 1980'den sonra yayımlamış öykücüler" arasından beş ad vermek yeterliydi.



"Adam Öykü"deki, M. Sadık Aslankara'nın "Genç Öykücüler Ne Diyor?" başlıklı (*Genç Şairler ve Yazarlar* kitabından kaynaklanan) yazısı, bir durumu ortaya koyuyordu : "(...) Bütün bunlar şunu gösteriyor : genç öykücüler, kendi akranlarının, kendi kuşaklarından yazarların etkisinden çok, yaşça kendilerinden büyük kişilerin ya da yazarların etkisine açık. İlginç bir veri olarak çıkıyor karşımıza bu."

Gerçekten ilginç bir veri (mi?) bu. Oysa, yaşını başını almış bazı ustalarımızın bu konudaki düşünceleri başka türlüydü : Genç öykücüler, kendilerinden önceki kuşakların kitaplarını doğru dürüst okumuyor, öykücülüğümüzün geçmişini bilmiyorlar... "Kendinden menkul" bir tutumun handikapları içinde bocalıyorlar...

Aslankara, bir çelişkiye de dikkat çekiyordu : Genç öykücülerin "ödül" konusundaki tutum(suzluk)larına... Kitapta yer alan 15 öykücüden 9'u (yaklaşık yüzde 70'i) ödül sahibi olduğu halde, "ödül"e hiç de iyi bakmıyorlar. Acaba genç yazarlar, çelişkiyi ve tutarsızlığı bir ilginçlik olarak mı yaşıyorlar, kendi kendileriyle alay edercesine?

Kanımca, yukarıdan gelen yargılarla aşağıda yapılan özeleştiriler, somurtan ve sırıtan iki yüz gibi yüzleşiyor.

Girişte, Hemingway'le yapılmış bir söyleşiden alınan pasajı okuduktan sonra, Madrid'teki otelin garsonu hakkında Hemingway'in ne düşündüğünü merak edtiniz mi? ❏

Beşinci Katta Bir Pencere

KORİDORDA gittikçe yaklaşan ayak sesleri beynine inen balyoz darbeleri gibiydi.

– Ne ulan bu çocukların hali?..

Bu ses, adına sorgu denen, ama aslında narkozsuz bir organ kesme ameliyatına ya da vahşi hayvanların savaşmasına benzeyen anlar boyunca hiç duymadığınız bir sestir. Artık iyice duyarlılaşmış kulağınız onca patlamalar ve darbeler yaşadıktan sonra bile çalışabiliyordu. Hatta derinden derine dışarısını, her şeyden habersiz kentin uğultusunu, klakson seslerini bile duyuyordu. Gözlerindeki siyah bantı çıkarmayalı herhalde yirmi günü geçmişti.

– Kapıyı açın!..

O tanıdık lanet olası şakırtıyı yine duyuyorsun, anahtarların kilitte harekete geçişini. Kasıkların korkuyla geriliyor. Ayaklarında, bazen şaşılacak bir alışkanlık ve aldırmaçlıkla unuttuğun yaralarının iğneleri beynine doğru yayılıyor. Titremeye başlıyorsun.

– Gözlerindeki bağı çıkar!..

Bir sürü fısıltı ve koridorda yaklaşan, uzaklaşan ayak seslerinden sonra birisi başını alışıktırmadığın biçimde yumuşak bir hareketle çeviriyor. Arkadaki bağı çözüyor. Işıktan, o kutsal parlaklıktan korunmak için kelepçesiz olan kolunla gözlerini kapıyorsun. Arkadaşının ise yan hücreden iniltileri geliyor.

– Elini de çöz...

Kafesin demirine bağlı kelepçeden kurtulunca bu kez iki elinle yüzünü kapıyorsun. Gözbağın günlerdir artık senin bir parçan olmuş. Onunla yalnızken duvarların ne denli güçleniyorsa işkencede de o denli hayattan uzaklaşıyordun. Hücreden çıkarılıp – anlaşılan bulunduğunuz koridorun sonundaki – işkence odasında masaya bağladıklarında bir mızrak gibi gönderilmeye başlanan soruları duymayabiliyordun. Kendini ölmüş kabul ediyordun. Hiçbir şey duymayan bir genelev kadınının gövdesi gibi görünen varlığını onlara sunuyordun yalnızca. Seni böyle konuşturamazlar! Seni böyle konuşturamazlar, çünkü işkence korkusunu çoktan yenmiştin. Bütün bu yaptıkları senin ezberlediğin şeylerdi. Acıdan iyice bunaldığın anlarda ise ya bayılıyordun ya da direncinin karşısında kaldıkları çaresizlik, aşağılamalarının geri tepişinin farkına varmanın sana verdiği haz, o öfke bunu dengeliyordu. Onlar da bütün maharetlerini, inceliklerini gösteriyorlardı doğrusu. Bazen dayanamayıp bıraktığın haykırışlarının, iniltilerinin arasın-

da küfür ediyordun; çığına dönüyorlardı. O zaman korkunç acı duyuyordun, tepki gösterince bu dünyaya dönüyorsun demekti ve etlerini hücrelerinden birer birer ayırıyorlar sanıyordun. Aslında oynadığın pek tatlı olmasa da bir oyundu. Uzun deneyimlerin sonucu onları çığına çeviriyordun. En büyük silahın da klasik şeyler; gözlerindeki bant ve susmaktı. Yine de yavaşça kollarını gözünden çektin. Bacaklarının arasında kana bulanmış tüyleri gördün önce. Erkeklik organının zavallı bir biçimde yana sarkmıştı; mosmor, kahverengi, korumasız ve yapayalnız. Birden gülünç ve acınacak biçimde çıplak olduğunu anladın. Giysilerini daha ilk günden parçalayıp çıkarmışlardı. Gözlerine ışığın bir yanardağ alevi gibi saldırmaya aldırmadan ellerinle bu kez kasıklarını kapamaya çalıştın. Bir koridorun başındaydınız. Küçük pencereden dışarısını, hatta hükümet konağının olduğunu sandığın kırmızı kiremitleri gözlerini kısarak görebiliyordun. Şimdi sivil giyimli, orta yaşlı, yıllanmış bir manifaturacıyı andıran babacan görünümlü bir adam resmi giyimli bir polisle karşıdaydı.

– Giysilerini bulup getirin, yan hücredekini de çözün, diye emir verdi.

Günlerdir midene tek bir lokma bile girmemişti. Uzun aralıklarla verdikleri suyla yaşıyordun. Sivil görevli sesini yumuşatmış, bir şeyler söylüyordu. Suçsuz olduğuna inandığını, ama bu allahsızların elinden sağ kurtulmak için yapacağınız tek şeyin söylediklerini yapmak ve imzayı atmak olduğunu anlatmaya çalışıyordu. Kafesin arkasında, yerde, dizlerinin üzerinde neredeyse bayılacaksın; karanlık, sonsuz bir kuyuya düşüyor gibisin. Beynin, duyuların gittikçe niteliğini kaybediyor. Bu tatlı bir baş dönmesi belki, afyon yutmak gibi bir şey; yere düştün; bilincin bir kar gibi eriyor. Ancak, işte bir kıvılcım çaktı. Titreyerek kımıldadın. Bilincin yerine geliyor olmalı ki, haykırışına hiç kimsenin aldırmayacağını bildiğin için inilti bile çıkarmadın. Bu kış gününde çıplak olmana karşın bütün gövden yanıyor, derinin içinde kıvılcımlar çakıyor. Dudakların çatlak ve kaba, kenarları kan pıhtılarıyla dolu. Karşıdaki sesi yeniden duymaya başladın.

– Ulan oğlum, ne kadar aptalsınız, bunları çekmeye değer mi? Bunların allahı yok, soranı yok; bir imza atacaksınız. Mahkemede inkâr edersiniz olur biter... Bak bunlar öldürecek sizi...

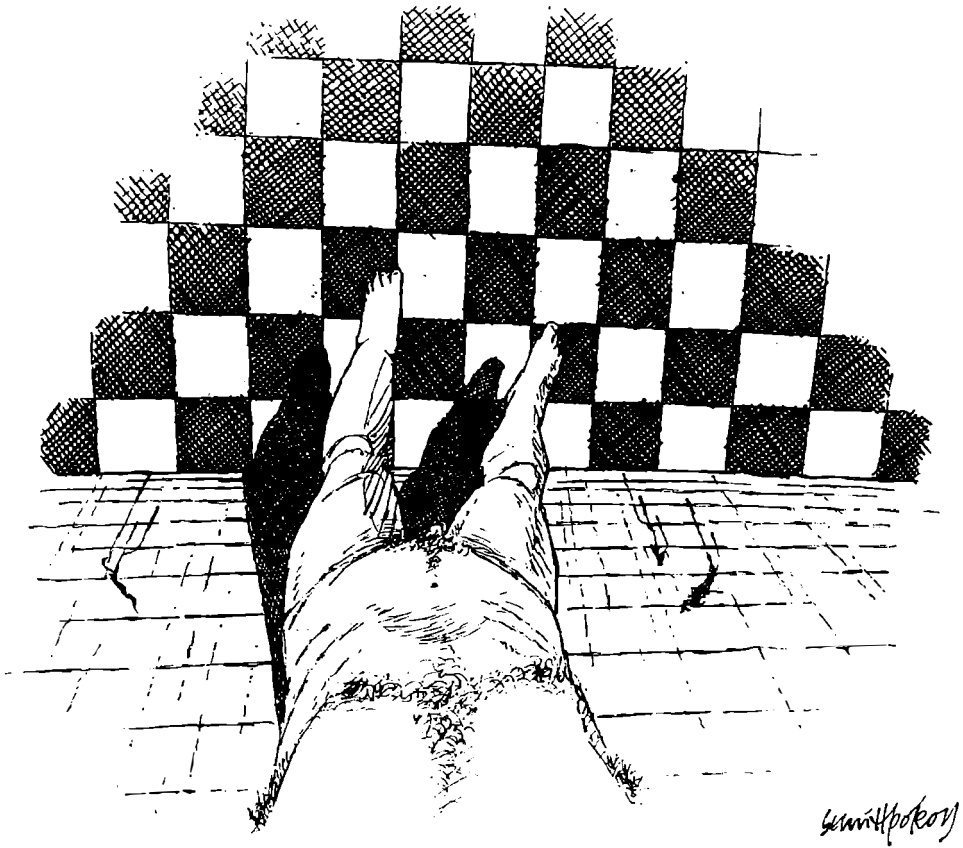
– Biraz su, diye inledin sen.

– Bir imza, hepsi bu... diyordu ses.

– Biraz su, dedin, tekrar.

Elektrik verildikten sonra yanıp kavrulan bir gövdenin nasıl sünger gibi su istediği, çölde günlerce susuz ve yalnız kalmış bir insanın çektikleriyle belki anlatılabilir. Ama su vermiyorlardı. Su, kurşun yemiş bir yaban hayvanı ya da ameliyattan yeni çıkmış bir hasta için ne kadar ölümcülse size de öyleydi. Bunu elektrik seansında burunları yakan yanmış et kokusuna dayanamayıp kısa aralarla veren cellatlarına, Su, diye sayısız kez yalvarışından sonra anlamıştın. Ama şimdi işkence odasından çıkalı daha yirmi dört saat olmuştu.

Arkadaşın bir türlü kapıdan gözüküyordu. Anlaşılan yürüyemiyordu. Onunla aynı mahallede büyümüş, aynı lisede okumuştunuz. O büyük askeri darbe gecesi ilk gözaltına alınışıınızdan sonra bu dördüncü gözaltına alınışıınızdı. Artık kentte yapılan en küçük eylemde ya da her bir mayıs gecesi ilk aranan siz oluyordunuz. Kentin ortasında, küçücük kalıntıları kalmış, bir zamanlar Ceneviz



Desen : Semih Poroy

toplarının bile yıkamadığı o kaleye gerçekten bombalı pankart asılmış mıydı? Bu eylem gerçekten olmuş muydu? Bu hiçbir zaman kesin olarak bilinemedi. Her yıl değişen polis kadrosu, ilk şüpheliler dosyasını elden geçiriyor ve ne yazık ki kurban her zaman siz oluyordunuz. Herkese, tanıdıklara, mahalleye, kente bile pek alışılmış bir olayın parçası olmuştunuz. Yerel gazete askeri darbe öncesi günleri anımsatarak, "Yine mi," diye başlık atıyor, altına da ilk alınışınızda çekilen biraz asi ve korkusuz resimlerinizi – senin büyük bir hevesle ilk kez bıraktığın on dokuz yaş bıyıklı resmini – basıyordu. Son dört yıl içinde zorunlu olarak sürdürdüğünüz bu soğuk ve sıcak savaş midenizi, sinirlerinizi eritip tüketmişti. İşsiz güçsüz geziyordun. Kimse iş vermeye yanaşmıyordu. En sıradan bir işyerinin bile daha adını sormadan istediği güvenlik soruşturması elbetteki olumsuz geliyordu. Evde parasızlıktan patlayan homurtulara ve kavgaya göğüs germe pahasına artık iş istemeye de gitmiyordun.

Arkadaşın memurun kollarına girmiş dışarıya çıkmaya çalışıyordu. Sivilin yaptığı alçakça bir oyundu aslında. Ellerine yeni düşmüş deneyimsiz biri için korkunç bir oyun. Onca hayvan muamelesinden, o yalnızlık ve terk edilmişlik duygusundan sonra insana benzeyen birisiyle karşılaşmak kadar yanıltıcı, çözücü

başka bir güç yoktu. Pek çok kişi onca vahşi yöntemler altında tek bir söz söylemiyor, durup dururken ansızın beliren tatlı bir davranış ve sözle saçılıveriyordu. Bunun yılanı sarılmak olduğunu anladığında ise her şey bitmiş oluyordu. O tıraşlı, manifaturacıya benzeyen surattan nefret ediyordun. Ancak onun ortaya çıkmış olması sorgunun sonu geldi demekti. Artık hayata dönüş belirtileri gösterip bedeninizi, ruhunuzu yavaş yavaş tedavi etmeye başlayabileceğinizi düşündün. Bu erken bir karar mıydı? Bunu düşünmek bile istemedin.

– Biraz su, diye inledin, ellerinle parmaklıkları kavramış olarak.

– İstediyi yemeği getir, su da ver, dedi sivil polis, elbiselerinizi bir yerlerden bulup getirmiş olan resmisine. Sonra sinirlendiğini belli etmeye çalışan ve insana güven vermeyen ayak sesleriyle koridordan uzaklaşıp kayboldu.

Tekrar hücrenize tıkdınız. Ama giysilerinizle ve kelepçelenmeden. Birer haşlama söylediniz memura. Bu bile heyecanlanmanıza yetti. Memur şimdi dışarıya çıkacak, o başdöndürücü kalabalığa. Önünden vızır vızır otomobillerin geçtiği geniş camın ardında beyaz külâhı ve giysileriyle, kirli bıyığıyla yüzü ateşten kıpkırmızı ahçının beklediği lokantadan yemeğinizi alacak; o kadar yakınsın oraya, bunu düşünüyorsun, dışarısının büyüünü... Liseli kızlar arkalarına takılmış erkek güruhuyla şimdi evlerine dönüyor, yüzlerce insan sabırsızlıkla akşam yemeğine oturmayı bekliyor.

– Birkaç güne bırakırlar artık bizi, diye sesleniyorsun arkadaşına.

– Belli olmaz, diyor arkadaşın.

Ama sen bunu duymak bile istemiyorsun. Aksini düşünmek istemiyorsun. Evde olmanın büyüü kaplamış içini. Emniyet sarayının en üst katı, beşinci katındasınız; koridorun baş tarafında bulunduğunuz hücreler, karşı tarafında sorgu odaları ve tuvaletler var. Sivil görevlinin ayak seslerinden bile bir anlam çıkarman gerekirdi, oysa sen söylediklerini bile unutmuştun, sahte bir oyun olarak düşünmüştün.

– Bak, bunlar öldürecek sizi!..

– Çıkınca annemin dizinde, bütün sıradan insanların yaptığı gibi, sıcacık odada, televizyonun karşısında yatacağım, diyor arkadaşın.

– Bende öyle şeyler yoktur, biliyor musun? Annemin bana her dokunuşunda ürkmüş, kızmışımıdır hep... Bir kez öptürmedim anneme, bir kez elleriyle dokunamadı sevmek için...

Uzun süre sustunuz. Tuhaf şeyler konuşuyordunuz. Okyanusun ortasında tek başına bırakılmış bir çocuk gibi yalnızdın işte. Ne kadar kaba olduğunu düşündün. Güzel denen şeylerin, insanı yumuşatmaya yeten küçük basit davranışların ne kadar uzağındaydın. Hüzünden ve pişmanlıktan bütün gövden ürperdi. Çıkınca gidip annene sarılacak, öpeceksin, arkadaşın gibi dizlerine yatacaksın. Sonra birden, bu tür düşüncelere daldığın için utandın. Yıllardır ve günlerdir süren baskılara dayanıp en sonu korkmaya, değişmeye mi başlamıştın?

Koridorun sonundaki ayak sesleriyle ürperdin.

– Yine geliyorlar, her şey yalan, dedi arkadaşın.

– Lokantaya giden memurdur, dedin.

Gerçekten gelen, resmi giyimli, çocuk yüzü memurdu. Yemeklerinizi tam demir parmaklıkların dibine, ayaklarınızın yanına koydu.

– Kapıyı açmayacak mısın? dedin.

– Yok deve, dedi memur, ellerinizi çözdük ya...

Demirlerden birini ortalayıp iki yandan ellerini uzatarak sürahideki suyun yarısını içtin. Arkadaşının beceriksiz parmaklarla ekmeği parçalayışını ve kaşığı tutuşunu görebiliyordun. Patlamış, kurumuş, kabarmış dudaklarını kımıldatarak göz açıp kapayana dek bitirdiniz tastakini. Memur yeni gördüğü bir hayvanın hareketlerini izler gibi başınızda durmuş sizi izliyordu; batıcı ve öldürücü çatalları yanınıza almanızı önlemek için.

Tavanda solgun bir floresan, koridorda gizli bir küf ve ekşi kan kokusu vardı.

– Sabaha bırakacak mısınız? dedin, anlamsızca.

– Suçsuzsanız tabii ki bırakırlar, dedi, memur.

– Elbette suçsuzuz, dedin.

– Herkes öyle söyler.

Sonra sizin insan olduğunuzu yeni anlamış gibi kim bilir nasıl görünen durumunuza şöyle yukarıdan aşağıya baktı: Bu denli dayandığınıza göre suçsuz olduğunuza inanmış olacaktı.

– Bırakacaklar tabii, dedi. Kimse burada kalıcı değildir.

Bu kadar filozofça bir düşünce söyleyebilmesine şaşmadın değil, ama sesinin dostça olduğunu fark ettin. Dışarıda, elinde file, eve dönerken karşılaştığı bir tanıdığıyla konuşur gibi. Sonra tepsileri alıp uzaklaştı.

Gece olduğunu tahmin ediyordun. Oysa her şey gece başlıyordu. Siz yine de bütün geceleri, uykunun o tatlı huzuruna, yumuşaklığına hazırlanan herkes gibi saygıyla karşılıyordunuz. Belki uyurken acırlar, belki insan olduğunuzu anımsarlar diye çocukça ve aptalca, sidik gölleriyle ve pıhtılaşmış kan birikintileriyle dolu, ıslak, soğuk betona kıvrılarak uyumaya çalışıyordunuz. Koridorun başında belirsiz bir anda ortaya çıkıveren sinsi ayak seslerinin kalbinize inen gümbürtüsünü dinleyerek. Ta ki kapının dibinde birtakım fısıltılar ve sonra tekmelenerek karşılıklı küfürlerle boğuşup sürüklenerek sorgu odasına götürülene dek.

Bir elini kalçana dayayıp duvara tutunarak yürümeye çalışın. Kalçan kırılmış gibi. Her solukta göğsünün ağrısına aldırmadan iki metre karelik bu delikte kırmıdamaya çalışıyordun. Günler sonra içtiğin sıcak et suyu kanını hareketlendirmeye yetmişti. Yaralarının kenarında kanın etini okşayan dolanışını duyum-suyordun. Buradan kurtulacaktın. Ama birden, buradan kurtulmuş olmanın sende bir anlamının kalmamış olduğunu anlayınca midene tonlarca buz konmuş gibi sarsıldın. Gözaltına alınman, bütün bu işkenceler, aşağılanmalar, hepsi hepsi bir memurun işine gidip gelmesi gibi olağandı. Gerçi bu yılki sıranı geçiştirmiş olmanın verdiği aptalca bir rahatlık vardı üzerinde, ama yine de dışarısının bir anlamı yoktu işte. Akşama dek işsiz dolaşıyordun çünkü. Hatta dolaşamıyordun bile. En iyi arkadaşların, akrabaların selam vermeye, göz göze gelmeye korkuyordu. Hiçbir şey eskisi gibi değildi, hiçbir şey! Boşuna arayıp duruyordun, boşuna gözlerine bakıyordun insanların. Küçük bir ilgi kıpırtısı görebilmek için, küçük bir sevgi, onay. Yalnızca annen, babandan her para alışında ve babanın homurtularına aldırmadan cebine para sokuştururken ve bu sana ölümden de beter gelirken. Bu kentten, bu lanet yaşamdan kaçman, uzak kentlerde üçüncü

derece akrabalarının yanında çektiklerin, pazarlamacılık deneyimlerin, hepsi hepsi yapışkan bir pislik gibi iğrenç geliyor sana.

Artık eklemelerin ısınmış, duvara tutunmadan, düzenli adımlarla olmasa bile yürüyebiliyorsun. Bazen ölümü düşünüyorsun, hayır, özlüyorsun. O elektrik şoku anında ölüversen, çılgın gibi çalışan kalbin birden sessizce duruverse. Bütün du-yuların ayaklanmıştı. Amerikalıların hayatla ölüm arasında yaptıkları gibi yaşa-mın boyunca mutlu olduğun anları düşünmeye çalıştın. Ama bilincini uzun bir süre böyle bir noktada tutamadın; mutlu olduğun an belki de yoktu. Bunu anla-yınca, beyninde sayısız benekler, rengârenk noktalar dolaşmaya başladı. Kulakla-rın uğulduyordu. Birden türkü söylemeye başladın. Yöresel, çocukluktan kalmış, çocukken radyodan, uzun mısır ayıklama gecelerinde köyün evlenecek kızların-dan, kendini her zaman bir genç kız gibi hisseden büyükannenden duyduğun türküler bir bir fırlıyordu belleğinden. Aslına benzemeyen, çatlak, berbat, gülünç bir sesle bağıryordun. Nedenini anlamadığın binlerce duygunun sağanağı ara-sındaydın. Sana kişiliğini veren fiziksel, tensel, duygusal, tarihsel bütün unsurlar bir araya gelmiş acı çekiyor gibiydi. Bu yükü kaldıramayacaktın. Kendini iyice kaybetmemek için arkadaşına seslendin.

– Çocukluğum köyde geçti, biliyor musun? dedin.

– Nereden bileceğim, dedi tersçe. Küçücük iniltiler duyuyordun. Anlaşılan yürümeye çalışıyordun.

Belki de geceyarısı olmuştu. Pencereden gecenin solgun ışıklarının yansıma-sını görebiliyordun. Düşüncelerin geçmişe saplanıp kalmıştı. Bugünün bir anlamı yoktu, gelecek ise hiç yoktu. Bu kuşkusuz umutsuzluktu. Çünkü yaşama duygusu bile zavallı bir durumdaydı, hiçbir önemi kalmamıştı.

Birden ayak seslerini duyunca yine de irkildin. Manifaturacı suratlı adamla gardiyan polisti.

– Şimdi daha iyisiniz herhalde, dedi.

– Öyle, dedin.

– Sigara yakın, dedi. Sigarayı uzattı. Titreyen çocuksu parmaklarla sigaranızı tütürdünüz. Elindeki dosyayı gösterdi.

– Şunu imzalayın, dedi. Hiçbir şey yok burada, ben inceledim.

Sesinizi çıkarmadınız. Aldığınız sigarası bir şey söylemenizi engelliyordu. Yüzü gittikçe iğrençleşiyordu.

– Gerçekten samimi olarak söylüyorum, dedi. Bu ekip çok berbat, size acı-yorum, sizi öldürecekler...

Ölüm sözcüğünü duyunca ilk kez irkildin. Sanki ciddiye alman gerekiyordu.

– Gerekirse öldürecekler sizi, dedi, yalvaran bir sesle.

İkinci kez yinelenince artık sözcük tılsımını kaybetti. Ölüm sözcüğü yalnızca korkutmak içindi. Ne kadar çaresiz olduğunuzu kanıtlamaya çalıştıkları, aslında kendilerinin en zavallı anlarında kullandıkları bir sözcük.

Bir duvara konuşsa daha iyiydi. En sonu size lanetler okuyarak gitti. Kori-dorda uzaklaşırken eğdiği düşünceli başını, kıpkırmızı olmuş ensesini gördün. İçindeki şüphe birden alev almış benzin gibi parladı.

Az sonra koridorun başında dört sivil belirdi. Hiçbir şey söylemeden ellerini

arkadan kelepçelediler. Sanki hepsini bir yerlerden tanıyordun. Bir kahveden, ya da bir kitapçıda kitaplara bakarken yanında, senin geriye koyduğun kitabı inceleyen adam, sinemadan çıkarken gördüğün o masum, ama bomboş yüz.

Bu aptalca şeyleri düşünürken beline inen bir tekme ile yere kapaklandın. Arkadaşının, kilitli hücrelerinden, senin arkandan çaresiz haykırışını duydun.

Döşemelerinde pıhtılaşmış kahverengi kan bulunan boş bir odadasın. Sen ve katillerin. Camdan, dışarısının soğuğu ve rüzgâr, perdeyi dalgalandırarak içeriye doluyor.

Beşinci kattasın, binanın en üst katı. Kent ışıklarının içinde ne kadar da uzakta. Ne kadar yalnızsın. Birden ilk kez gözlerini bantlamadıklarını, kendilerini görmene engel olma gereğini duymadıklarını anlıyorsun. Rüzgâr bedenini deliyor.

Rüzgârın estiği yere doğru götürüyorlar işte seni, imzalayacak mısın diye soruyorlar. İmzala! İmzala! Kabul et ulan!

Senin ise gövden sarkıtılmış camdan aşağıya, soğuşun, rüzgârın, karın içine. Küfürlerini ve acı bağırışlarını kimse dinlemiyor, kent duymuyor. ❁



Yazmak için yaşamak, duymak, halkı algılamak gerekir... Bir yazar için çok gereklidir halkın içinde kalabilmek... Ve halkın değişimini algılamak...

– Orhan Kemal

Rastlantı

- **Ş**İMDİ sen bu kızın adını bilmediğini mi söylüyorsun?

- Evet!

- Adresini de almadın öyle mi?

- Doğru, almadım.

- Peki nasıl buluşacaksınız?

- Buluşmayacağız.

- Nee! Bir daha görmeyecek misin yani sen onu?

- Doğru, böyle büyük bir rastlantı olmazsa bir daha görüşemeyeceğiz.

- Yuh ulan sana! Fıstık gibi kız iki saat omuzunda yatıyor ve sen bir görüşme ayarlamıyorsun, üstelik sonra aramak için bilgi de edinmiyorsun. İnanayım mı?

- Bir köy öğretmeniymiş. Adı Tülin.

- Başka?

- Başkası yok. Çok yorgun ve uykusuzdu.

- Seni anlamıyorum!

- ...

- Kaçan balık büyük olur derler, ama bu gerçekten güzel kızdı.

- Haklısın. Saçlarının çeneme değen kısımlarında hâlâ titreşimler var. Omuzum, aslında sağ yanımla beraber. Nasıl uyumuş bilsen! Uyandırmaya kıyamadım, ama sağ yanımla beraber tutulmuş.

- Haydi canım! Şimdi ciddi ciddi uyudu mu bu kız? Ben bilerek omuzuna yaslandığını sanıyordum. Yoksa siz, önceden tanışıyordunuz?

- Saçmalama! Senin yanından, rahat uyuyasın diye, öndeki koltuğa geçtiğimi biliyorsun. Hemen sonrasında otobüse bu kız bindi. Bir senin yanın boştu, bir benim. Sürücü ile zamanında içtiğimiz bir kadeh rakının hatırına benim arkaya geçmemi istemediler.

- Amma şanslısın. Sahi, nereden geliyor bu tanışıklık?

- Staj döneminde büroya gelmişti. Boşanma davasını kazanınca kararın kesinleşmesine yardımcı olmuştum. Bunları bilirsin, koca otobüsü gözlerini kırpmadan o kente getirip getirirler de, bir devlet dairesine girip bir iş beceremezler. Akşamına bir kadeh rakı ısmarlamıştı. O zaman da benim, büroya gelen kızlarla, sekreterlerle falan iş bitirdiğimi sanıyordu.

- Sanki yapmadın.

- Onun sandığı kadar da değil herhalde.

- Yine de aklım almıyor.

– Neyi?

– Böyle bir kızı nasıl bıraktın! Tamam, şimdi anladım. Bu ilde çalıştığını biliyorsun, gidip Milli Eğitimden öğrenecek, sonra da rastlantıymış gibi uğrayacak.

– Bu ilde çalışmıyor! Buraya, bir arkadaşının düğünü için gelmiş. Sanırım doğu illerinden birinde çalışıyor. Ne kadar tazeydi baksana.

– Kuşu kaçırdın velhasıl.

– Senin bakış açınla doğru. Bence çok güzel bir şeyi paylaştık bu iki buçuk saat boyunca, insanca bir şeyi. Onunla iki buçuk saat sevişseydim, içimdeki şu dinginliği, şu güzelliği duyabilir miydim? Bilmiyorum. Yok, böyle güzel ve özgür – en azından ben öyle duyumsadım – bir kızla sevişmeyi candan isterim, ama yaşadığımız da başka bir güzeldi. O, bana güvendi ve sanıyorum hoşlandı da. Her şey, olağanüstü rastlantılarla olağanüstü güzeldi. Fırsatçılık yapsaydım, ona dokunup okşasaydım, büyük olasılıkla reddetmeyebilirdi, ama şimdiki büyü bozulurdu. Hatta sonra buluşmak için zemin arasaydım büyü yine bozulurdu. Biz, galiba bizim toplumun üstünde bir şey yaşamayı başardık. Yani abi, maço deyimle önümüze çıkan kıza hemen atlamadık. Uzatmayayım, şimdi içim bir hoş, bir sınavı aşmış gibiyim.

– Amma da abarttın. Ama anlıyorum galiba...

– Dürüst olayım, olayı biraz abarttığım konusunda haklı olabilirsin. Kızın başı omuzumdayken yaklaşık on beş yıl kadar önce bir yolculuk sırasında yaşadıklarımı anımsadım. İstersen moladan sonra anlatayım.



Otobüs, şirkete ait bu mola yerinde alabildiğine uzun süre kalır. Muavin ağzıyla, "yarım saat ihtiyaç ve yemek molası" verilir. Buradaki ihtiyaç, tuvalet gereksinmesi olmalıdır, fakat otobüsün hareketi sırasında söylenen şu, "yanındaki arkadaş olmayan var mı?"yı bir türlü anlayamazlar. – Sanki herkes yanında arkadaşıyla yolculuk etmek ya da yanındaki koltukta oturanla arkadaş olmak zorunda. – Tatlı tatlı hicvedip gülüşerek yerlerine otururlar. Anlatmaya başlar...



"Fakültenin ilk yılının sonu. Art arda sınavlar ve uykusuz gecelerden yorgun düşmüşüm. Son sınavın bitiminin gecesi otogara geldim. Sanırım, bir yakınımın düğünü vardı. Kentimize, oradan da köyümüze gidecektim. Otogarda bir kalabalık, bir curcuna ki sorma! Asker sevkî mi ne varmış, bilet yok! O yıllarda otogar böyle düzenli değil. Tam bir kargaşa egemen. Ayakçılara parmağını verenin İstanbul yerine Erzurum otobüsüne binmesi işten değil. Gücüm yerinde, mutlaka o gece gitmeliyim. Gişenin başından ayrılmıyorum. Benim gibi, aynı yöne gitmek isteyenlerin içinde orta yaşlı bir kadın var. Gişedeki görevlilerle, ayakçılarla konuşurken beni izliyor. Ataklığımdan etkilenmiş olmalı. Bir başka şirketin gişesine doğru atılıyorum, peşimden geliyor. Şansımı üçüncü gişede denemek üzere yürürken onu kalabalıktan korumaya da azıcık özen gösteriyorum. Aynı kente gideceğiz ya, kader ortağı olduk! Gişedeki görevli,

– Var abi, iki kişi misiniz? Şimdi iptal ettirdiler, hemen vereyim, diyor.



Desen : Semih Poroy

Yan gözle bakıp olurunu alıyorum. Birlikte otobüse biniyoruz. Bu defa konuşuyorum. Eşinden ayrı yaşıyormuş, kızı eşikle, oğlu kendisiyle kalmış, bana çok benziyormuş. Dedim ya, orta yaşlı, pek öyle güzel değil. Vücudu sıcak. Gece ilerledikçe bedenini sakınmayışı cesaretimi artırıyor. Göğüsleri müthiş büyük, ama yumuşak. Hiç önemli değil. O zamana kadar bir kadınla sonuna dek sevişmemiştim. O da uzun zamandır erkeksiz. Bacağını ürkek ve acemi okşamalarımın itirazı yok. Bir süre sonra elimi eliyle yönlendirmeye başlıyor. Otobüsün içi ısıyor. Benim parkamı, onun da mantosunu kucağımıza almamız işimize yarıyor.

Başlangıçta benim okşamalarımı yönlendirmekle yetinirken birden sol eliyle pantolonumun üzerinden erkekliğimi eziyor. Ardından becerikli parmakları fermuarımı açıp tereddütsüz ve aynı sertlikte organımı kavırıyor. İçimden otobüstekilerin uyuyor olmalarını diliyorum. Sol yanımdaki koltukta oturan genç kadın ve sekiz yaşlarındaki oğlundan pek çekintim yok. Ya muavine yakalanırsak?! Ol-sun... Bu benim için bulunmaz bir fırsat. Uyurmuşçasına kucağıma yatıyor. Dili de müthiş... Hiç kimse umurumda değil. Önde ve arkada uyku tutmayan, sigara tütüren bir iki kişi var. Sol yanımdaki güzel genç kadının çocuk uyuduktan sonra ağladığını görüyorum. Niye ki?

Sabah olmadan kente varıyoruz. Yarım kalan sevişmemizi tamamlamak düşüncesiyle sabah on bir için sözleşiyoruz. Nereye götürebilirim? Otogardan bonkörlük edip taksiye biniyorum. Sabah dinç olmalıyım. Köye gidebilmek için konaklayıp öğleden sonrasını beklemek zorundayım. Gideceğim ev kentin varoşlarında. Tek katlı bir oda bir mutfak gecekundu. Kapıyı çalıyorum. Akkrabamın karısı açıyor. Kadın benden beş altı yaş büyük. Akkrabam ise oldukça yaşlı, bu ikinci evliliği. Dügün için gündüzden köye gitmiş.

Bana yer yatağı hazırlanıyor. İki küçük çocuk yan yana dizilmiş uyuyor. Kadının şeffaf geceliği ışığın durumuna göre bacaklarını açık seçik ortaya çıkarıyor. Dolgun göğüslerini gizleyemiyor. Usta elleriyle köşedeki sobayı çabucak canlandırıyor. Soyunup minderlerden oluşan yatağıma uzanıyorum. Kadın, yatağıma kendi yattığı tarafa hazırlamış! Elimi uzatsam degeceğim. Hiç kıpırdamıyorum. Uyuyamıyorum da. Az sonra o, uyurken dönmek bahanesiyle bana doğru soku-luyor. Hemen uyuması olanaksız. Çok az, ona doğru kıpırdıyorum. Kafam çok karışık. "Akkrabam, ama çok yakın değil canım!" diyerek teselli buluyorum. Az sonra başım geceliğin açık olan kısmından memelerine değıyor. İkimizin de göz-leri kapalı. Güya uyuyoruz. Artık dayanamıyorum, önümle oynamaya başlıyo-rum. Kısa zamanda rahatlıyor ve uyuyorum.

Uyandığımda saat on bire gelmek üzere. Sözleştiğimiz yere yetişmem ola-naksız. Hem, babamın öğütleri öyle sıkı yer etmiş ki, gusül abdesti almadan adım atmam olanaksız. Yıkanmak istediğimi söylüyorum. Söz ve davranışlarıyla hiçbir dokundurma yapmadan su hazırlıyor.

Hâlâ görüşürüz. Her seferinde bana farklı gülümsediğini duyumsarım ve her seferinde utanırım.

Öteki kadın mı? Çalıştığını söylediği bakanlığa gidip bulmayı hep kurarım. Ama hiç gitmedim. Hep, bir yerde rastlaşmayı umut ettim. Aklımı hep meşgul etti."



Sözünü hiç kesmeden dinlemiştir arkadaşı.

Çoğu uykudadır yolcuların. Karanlığı yırtarak ilerlemektedir otobüs. Hangi bilinmezlere yol almaktadırlar? Ne kadarı aydınlık ne kadarı karanlıktır yaşamın? Gündüz aydınlık mıdır gerçekten? Geceleri yaşayanlar, gecelerin kadınları, kon-somatrisler, pezevenkler, ibneler, esrarkeş, tinerci, jiletçi ve hapçılar... Hep acı mı çekerler? Yaşamın karanlık yüzünün çocukları onlar mı? Yoksa, yoksa acılardan,

yoksulluktan, açlıktan başkaları mı sorumlu? Şu ilerdeki koltukta oturup boyuna terini silen, giyiminden, davranışından cüzdanının şişkin olduğu anlaşılan adam mı sorumlu?

Yok canım, onlar karayolunu terk edeli çok olmadı mı? – Servet düşmanlığı yapmayalım. – Sahi trafik cezaları ağırlaştırılabilir artık. Baksana, üç kuruş alan memur bile özel otomobil sevdasında. Benzine de zam üstüne zam yapılmalı. Sanki yapılmıyor!

Hem gece kuşlarının mutsuz olduğunu nereden çıkarıyorsun? Sosyetenin de gece hayatı var, ünlü sanatçıların da. Çoğunluğun içi gidiyor onların yaşamına. Kim mutsuz? Öykünen mi, öykünülen mi? Son değerlendirmede herkes kendinden sorumlu. Her koyun kendi bacağından asılır yani! Ama koyunun dört bacağı var. Hangisinden asmak doğru olur? Öndekinden asılsa, arka ayakları ne olacak? Yan koltukta devrilen adam işin kolayını bulmuş, dayayacak burnuma, olup bitecek. Arkadan asılmaz canım! Önden asacaksın. Bu defa soldan assan, sağdaki darılır. Darılmaz, darılmaz! Soldan iki üç tane sallandırdın mı, sağdaki darılmaz. Üstelik ne terör kalır, ne hayat pahalılığı!

Yaşasın mutlu koyunlar!..



Uçuşan geçişen düşünceler ve yarım yamalak bir kestirmeyle sabahı etti. Nedsiz bir sıkıntı çöreklenmekteydi yüreğine,

Sabahın erken saatiydi. Müzmin bekâr arkadaşının çağrısını, evini garsoniyer olarak kullanabilmeyi de hesaplayarak kabul etti. Anahtarı çevirirken kapıyı gümüş saçlı bir kadın açtı :

– Aaa! Anne burada mıydınız? Ben, sizi bugün bekliyordum, dedi arkadaşı.

– Dün geldik. Sen gelmeden evini toplayayım, dedim. Baban uyanmadı herhalde. Dur, arkadaşına da bir hoş geldin diyeyim, hoş geldin evladım! diye yanıtladı kadın.

Gözü hep oğlundaydı. Konuğa gözucuyla şöyle bir bakmıştı.

İçeri geçtiler. Anne, ieven biçimde temiz havlu çıkardı, çay demledi, kahvaltıyı hazırladı. Bu arada, birbirlerine tanıdık gibi geldiklerini düşünmeye başladılar.

– Daha önce oğlumla eve gelmiş miydin?

– Yoo hayır! Öğrencilik yıllarında yakın arkadaş değildik!



Yüz yüze konuşma, aynı anda benzer şeyleri anımsatır ikisine de. Hava bir anda gerginleşir. Nedenini anlayamaz arkadaşı. İkinci bardak çayı içemez artık. Geç kalacağı bahanesiyle apar topar kalkar. Karmakarışıktır kafası. Demek kendisine yanlış bilgi vermiş! Kocasından ayrı yaşamıyormuş, üstelik söylediği bakanlığa gitse de bulamayacakmış! Acaba o gün, saat on birde beklemiş miydi? Ya arkadaş? Ona anlattıkları?.. Ne garip rastlantılar yaşanmaktadır. Çiseleyen yağmurun altında, sersem sepet yürür, yürür, yürür. ☼

Bronz Düş

HAVAALANINA alacakaranlıkta, gökyüzünün gümbürtüleri ve sağnak yağmurla indik. Rastladığımız ilk taksi siyah maroken koltuklu beyaz bir Mercedes'ti. Bin dokuz yüz ellilerin Mercedeslerinden... Şoförü de atletik yapılı yakışıklı bir zenci.

Yıllardır gelmeyi düşlediğim bu kentteki karşılama çok hoştu doğrusu. Yağmur hamaratça yıkıyordu Paris sokaklarını, ertesi güne, bize yetiştirmek istercesine... Verdiğimiz adrese geldiğimizde taksi durdu, şoför incelikli bir tavırla inip kapıları açtı. Hepimiz gözlerimizle sokağı tarıyorduk. İşlerinden dönen telaşlı insanları, ağaçları, binaları... Bütün pencerelerden, demir parmaklıklı Fransız balkonlarından sardunyalar sarkmış, "Merhaba, hoş geldiniz," diyorlardı bize. Biz de gözlerimizle karşılık verdik onlara. "Merhaba, hoş bulduk." Bulduğumuz yer Paris'in eski mahallelerinden biri olduğundan yapıların hemen hepsi aynı dönemin özelliklerini taşıyan kâğır apartmanlar. Cepheleri bezemeli, balkonları art nouveau demir korkuluklu, arduvaz çatılı, ağırbaşlı, görmüş geçirmiş yapılar...

Apartmanın demir kapısını araladığımızda insan boyunda dev bitkilerle dolu renkli mozaik döşemeli iç bahçede bulduk kendimizi. Bahçeye açılan kapılardan biri ardına kadar açılmış, içerden taştan müzik mıknaatı gibi bizi kendine çekmeye başlamıştı. Büyülenmiş gibi açık kapıdan içeri girdik. Duvarları aynalarla kaplı bir bale stüdyosu ve onun köşesine kurulmuş küçük sevimli bir kahveyle karşılaştık. Hepimiz birer tabure bulup iliştik sessizce. Kahvelerimizi yudumlarken dansın ve müziğin ritmiyle Paris'i yaşamaya başlamıştık. Ona yaraşır bir biçimde... "Ohh, işte geldik, buradayız sonunda," diyordum içimden... Bir yanda yağmurun sesi, bir yanda müzik ve sevgiliye kavuşmanın sevinciydi yüreğimi okşayan, yaşama sevincimi kamçılaman.

Kahvelerimizi içip kalktığımızda yağmur dinmişti. Bavullarımızı alıp avluya açılan bir başka kapıya yöneldik. Demir akordeon kapılı, kırmızı halı kaplı, kristal aynalı asansöre binip dostumuzun daire kapısında indik. Anahtarla kapıyı açtığımızda hüznü bizi karşılayan. Koyu renkli ağır mobilyaları, duvarlar dolusu fotoğrafları, kalın perdele. Yıl içine kapanmış, dış dünya ile ilişkisini koparmış bir dünyanın hüznü... Onca yıl geçmesine karşın antrede eşinin terlikleri, giysileri, banyoda makyaj malzemeleri, dış fırçası olduğu gibi bırakılmıştı. Biraz önce kul-

lanılmış gibi... Yüreğimizdeki sevinç, yerini derin bir acıya bıraktı. Oysa bir saat öncesine dek Paris'te yalnızca mutluluklar yaşanır, hiç acı yaşanmaz sanıyorduk. Hepimiz bir yana koştuk, pencereleri açmak için. Dışarı çıksın diye ölüm kokusu... Yerine doluşan yağmur kokusu, serinliği ve yükselen müzikle yeniden kucaklaştık. Sıkı sıkı, ölümü unutmak istercesine...

Kentin altından geçen metro gürültüsüyle geçti bütün gece. Sabah erkenden sokağa attık kendimizi. Sekiz yaşındaki kızımın Rodin Müzesi'nden başlamak istedik gezimize...

Onu, Camille Claudel'le tanıştırmak istiyorum. Metro istasyonunun karanlık,

nem ve çiş kokan koridorlarından geçip gideceğimiz yönde seyreden trenlerden birine atlıyoruz. Bulunduğumuz vagon da bütün dünya ırkları toplanmış gibi.

Çeşitli dillerde yapılan sohbetleri metal tekerleklerin keskin dönemeçlerde çıkardığı çığlıklar kesintiye uğrattıyor.

Sonra gene aynı sıcaklık ve kararlılıkla sürüyor konuşmalar. Ve bütün dillerin karışımı bir uğultu sarıyor vagonu...

Çaprazımızdaki koltukta oturan genç adam, köşeye sıkıştırdığı sevgilisinin yüzüne, boynuna hafif dokunuşlarla öpücükler konduruyor.

Tamamladığı resmine son fırça darbeleriyle rötuş yapan ressam duyarlılığıyla.

Kızım geçici şaşılığa uğramış bir durumda onları izliyor. Yüzü başka yöne bakıyor,

gözleri genç adamın dudaklarına.

Metro çıkışında Latin Amerikalı bir grupla karşılaşılıyor, coşkulu müziklerini dinliyoruz.

Bütün hücrelerimizle tempo tutarak. Müzik bitince bozuk paralarımızı teşekkürlerimizle birlikte on-



lara bırakıp istemeden ayrılıyor. Alkışları, hiç konuşulmadan yaşanmış sıcacık dostlukları da arkada bırakıp... Arada bir gözüm, yanımda koşar adımlarla yürüyen kızıma takılıyor. Minik yüreğinden taşan heyecan ve coşkuyu hissediyorum. Sık sık karşılaştığı sürprizlere şaşıp çılgınlık atıyor yüreği. Bu renkli kent onu da çarptı, beni yıllar önce olduğu gibi... Her şey on üç yıl önce bıraktığım yerinde. Rodin müzesinin bulunduğu sokağın başındaki tipik Fransız kahvesi, gazete bayii, ağaçlar, dükkânlar. Anılarımda yaşıyor gibiyim. Nostalji sarhoşluğu dedikleri bu olmalı?.. Sevinç doluyum, sanki çok sevdiğim eski bir dostla karşılaşmış gibi... Dekor gene aynı. Yalnızca küçük bir oyuncu eklendi, sımsıkı elimi tutan. İyi ki de eklendi.

Paris'e ilk gelişimde dört kez gezdiğim Rodin Müze'sini bu kez Camille Claudel'in yapıtlarını incelemek, ona saygımı sunmak için ziyaret etmek istedim. Giriş holünden sonra Rodin Malikânesi'nin mermer basamaklı görkemli merdivenlerinden çıkıyoruz. Üst katta, Van Gogh, Monet, Cézanne'in tablolarının yer aldığı salonlarda, Rodin ve Camille'in yapıtları arasındayız. Camille'inkileri seçerek, biraz daha ayrıntılı incelemeye çalışıyorum. Henüz otuzlu yaşlarda yaptığı heykellerdeki ustalık ve dinamizme hayran olmamak elde değil. Onlarda, yaşadığı aşkla iç içe geçmiş acılarını da yontmuş. Bir kuyumcu titizliği ve duyarlılığıyla... *La Vase'i* izliyoruz dakikalarca. Kızım bekçilerden gizli eteğine dokunuyor; ipeksiliği hissedebilmek için. Ve bronzun soğukluğuyla irkilip geri çekiliyor.

Camille'in karşılaştığı engeller, sınırlamalar ölümünden sonra da sürmüş. Sanatı, yapıtları, kişiliği yokluğa terk edilmiş. Fark edildiğinde ise mezarının istimlak sonucu yitirildiği öğrenilmiş. Sanatını, sevgisini, tutkularını fırtına gibi yaşayıp yaşamının son otuz yılını akıl hastanesinde geçirip noktalayan bu güzel insana hayıflanıyorum. Ölümünden sonra da Rodin'in kanatları altında ve onun malikânesinde izlenebiliyor yapıtları... Heykelleri birlikteler, yüz yıl önceki gibi. Yan yana, göz göze.

Müzenin atmosferi her gidişimde sarhoş ederdi beni. Gene öyle oldu. Süreyi uzatmak istercesine defalarca dolaşmaktan yorgun düşünce, bahçedeki o sevimli kahvenin iskemlelerinden birine çöküveriyoruz. Kuytu köşelerde aynı sarhoşluk içinde genç sevgililer öpüşüyor. Sarmaş dolaş çiftler, Camille ve Rodin'in heykellerinin bir parçası gibi geliyor bize. Ve o atmosferi daha bir güzelleştiriyor, düşselleştiriyorlar. Kahvemi yudumlarken kızım beni soru yağmuruna tutuyor. Yanıtlamaya çalışıyorum. Kim bilir, belki bir gün yeniden gelir buralara? Rodin, Camille Claudel ve diğer ustaların yapıtlarını görüp içine sindirebilir?

Müzeden çıkıp bir başka dostla buluşmak üzere metro istasyonuna gidiyoruz. Trene binip oturduğumuzda, karşımdaki ufak tefek yetmiş yaşlarındaki Çinli kadının yanına Camille'in sessizce iliştiğini görüyorum. İri lacivert gözleri, etli kırmızı dudakları, kızıl kestane gür saçları ile çevresine meydan okuyor. Kızım meraklı gözlerle onu, masaldan fırlamış gibi gelen güzel prensesi inceliyor. Bir sonraki istasyona geldiğimizde bizim vagona ellerinde kemanlarıyla blucinli dört genç adam biniyor. Kemanlarının akortlarını kontrol edip Strauss'tan valsler çalmaya başlıyorlar. Birdenbire vagondaki tüm yolcular kafalarındaki düşünce-lerden soyunup müziğe kaptırıyorlar kendilerini. Camille Claudel on dokuzuncu yüzyıl giysileriyle yerinden kalkıp onlara doğru ilerliyor. Saçlarını at kuyruğu

yapmış, tek kulağında küpesi olan müzisyeni incelikli bir reveransla dansa kaldırıyor. Delikanlı şaşkınlıkla kemanını bir kenara bırakıp Camille'in elini tutuyor. Bulunduğumuz vagon diğerlerinden ayrılıp genişliyor ve küçük bir balo salonuna dönüşüyor. Birlikte pistin ortasına ilerleyip müziğe uygun daireler çizmeye başlıyorlar. Kızımın gözlerinde yıldızlar yanıp sönüyor. Kafasındaki masal istediği gibi geliyor. Camille başını kavalyesinin omzuna dayamış, müzikle birlikte hızlanıyor. Dairesel dönüşlerle uçuyorlar. Ensesindeki topuzu, dalgalanan ipeksi elbisesiyle *La Valse*'teki kadın kendisiymiş meğer!..

"Ben de vals yapmak istiyorum!" Kafamdan geçirdiğimi sandığım düşüncemi yüksek sesle söylemişim. Kızım bana dönüyor.

"Vals mi yapmak istiyorsun?"

"Hayır, yok öyle bir şey," deyip geçiştiriyorum. Bu kez içimden söylüyorum. Kimse duymuyor.

"Ben de vals yapmak istiyorum." Ama yapamıyorum. Onun gösterdiği yürekliliği gösteremeyip oturuyorum. Oysa ilk gençlik yıllarımda öyle çok severdim ki vals yapmayı. İyi vals yapabilen bir sevgilim olmasını, birlikte uçucu giysilerle kayarcasına dönmeyi düşlerdim. Belki de bu nedenle *La Valse* beni çok etkiledi. Camille, bilmeden benim düşümü bronza dönüştürmüştü yıllar önce... Onlar hâlâ dans ediyorlar. Camille'in topuzu açılmış, parlak kestane saçları omuzlarına dökülmüş. Saçları da birlikte dönüyor. Karşımdaki Çinli kadın gülümseyerek izliyor onları. Bakışları küçük birer çizgi olmuş. Yanındakilerle birlikte kafasını sallayarak müziğe eşlik ediyor. "Böyle rastlantılar hep Paris'te mi yaşanır? Yoksa bana mı öyle geliyor?" Müziğin bitimiyle birlikte büyü bozuluyor. Vagon gene eski boyutlarında ve doğru yönde yol alıyor... Karşımdaki yolcular değişmiş, yanımdaki küçük kızım uyuyakalmış, yüzünde mutlu bir gülümsemeyle... Telaşla ineceğimiz istasyonun adını arıyorum elimdeki metro haritasından. İki durak geçmiştik. İlk istasyonda inip bir başka metro trenine binmek üzere soğuk, beyaz fayans kaplı koridorlarda koşuyoruz. Kızım sesleniyor.

"Anne, sence yırtık blucin pantolonlu, küpeli prens olur mu?"

"Niçin olmasın? Elbette olur."

Yaklaşık altı ay sonra...

1993 Temmuz, Cumhuriyet gazetesinin üçüncü sayfası...

CLAUDEL'İN İKİ HEYKELİ ÇALINDI

"Camille Claudel'in iki bronz heykeli Poitiers Güzel Sanatlar Müzesi'nden çalındı. *La Valse* ve *L'abandon* adlarını taşıyan... *La Valse* ve *L'abandon* adlarını... *La Valse* ve..." ❀

DOST KÖRPE

Doc

“**Y**AŞAMIMIN büyük bir bölümü gelecek endişesi olmadan yaşamak ve günümü gün etmekle geçti. Bu kayıtsızlığın verdiği aşırı güvenle varlığını ve eylemlerimi sorgulamaya kalkıştığımda ise bütün iç huzurum ve dengem bir anda alt üst oluverdi. Bir daha da kendimi toparlayamadım. Dostlarımın kursuz budalalar olduklarına inanmaya başlamıştım, ama onların doğal budalalıkları benim yapaylığımdan ve beceriksizliğimden çok daha pratikti hiç kuşkusuz. Yoksa kendimin de bir budaladan başka bir şey olmadığının bilincindeydim.

ncak onların budalılığıyla karşılaştırıldığında benimkinin daha az içten görünmesi, kendimi onlardan aşağı hissetmeme yol açıyordu. Tabii yalnız toplum içindeyken geçerliydi bu, onların ne yapmakta olduklarını bir an olsun sorgulamadan, umarsızca yaşamalarını (bir zamanlar benim de yaptığım gibi) izlerken... Yoksa tek başımayken, düşüncelerimin güvenliği içinde yalnızken budala olmaya aldığım, kendimi aşağı gördüğüm filan yoktu.

"Böylece körlemesine sorgulamanın ve yanıtsızlığa mahkûm olmanın verdiği hantallıkla sendelemeye, tökezlemeye, sağa sola çarpmaya başladım. Sendeledikçe, tökezledikçe, sağa sola çarptıkça da kayıtsız insanlar yanımdan koşarak geçip beni geride bıraktılar. En yavaş koşucular bile ilgi göstermedi bana, kazanma umudu olmayanlar bile yardım etmedi. Ben de, onlarla birlikte koşacak gücüm kalmadığından, ters yönde koşmaya başladım. Eski dostlarımla sohbet etmeye çalışmak bana tiksinti veriyordu artık; anlamsız gevezelikleri ve günlük kaygıları zihnimi bulandırıyor. Yine de, onların arasına karışmak ve toplum tarafından kabul edilmek dürtüsünü ne kadar uğraşırsam uğraşayım tamamen boğamıyordum bir türlü. İçimde hep açık bir kapı bırakıyordum. Rol yapmaktan asla bıkmayacağımı ve bu dürtüden de kolay kolay kurtulamayacağımı anlayınca ilk işim kaldığım yurttan ayrılmak oldu. Tek başıma bir ev tutmaya ve bir işe girip çalışmaya kararlıydim. Sekiz saat çalışma, on saat uyku, iki saat de günlük gereksinimlere ayrılma... Eh, kalan birkaç saatte de oyalanacak bir şeyler bulurdum herhalde.

"Ailemden gelen parayla kirayı ödeyebilirdim. Maaşım da beni geçindirmeye yeterdi. Şirineyler'de bir tavuk paketleme işi bulmuştum. Bu iş bulmak pek zor olmamıştı, yalnız gazete ilanlarından asla iş bulmaya çalışmamak gerektiğini öğrendim. Kafamı hiç yormayacak, ama bedenimi çalıştıracak, kültürlü insanlarla

bir arada olmayacağım bir iş istediğimden tavuk paketleme işi idealdi benim için. Cihangir'de tek bir oda ve daracık, sifonsuz, alaturka bir tuvaletten ibaret (ne mutfak vardı, ne de banyo) bir ev kiraladım. Depozit için Muğla'ya ödemeli telgraf çektim ve harçlara zam geldiğini, ayrıca yeni ders kitapları almam gerektiğini, bu yüzden acele para göndermelerini istediğimi bildirdim. Para üç gün sonra geldi. Ardından varımı yoğunu satıp (CD player'lı müzik setim, Santana klasik gitarım, kasetlerim, kitaplarım, Apple bilgisayarım ve çok az kullandığım bir çift Top Ten) depozit için istenen miktarı denkleştirdim.

"Ne yazık ki, bütün uğraşlarıma karşın, hâlâ arada sırada boş zamanlarım oluyordu (özellikle Pazar günleri) ve böyle zamanlarda yapmak istediğim tek şey insanların arasına geri dönmektir. Bu dürtüyü bastırmak giderek güçleşiyordu. Sonunda boş zamanlarımın çoğunu atari salonlarında bilgisayar oyunları oynayarak geçirir oldum. Bu salonların boğucu havasındaki, insanları başlarına toplayan ışıltılı ekranların gerisinde yatan karanlığa ait bir şeyler bana çekici gelmişti. Ben de karanlıkta yaşamanın özlemini duyduğumdan kendimi bu salonlara gömdüm. İştten çıkar çıkmaz soluğu en yakın salonda alıyordum artık. Bazen bütün bir geceyi yeni salonlar bulmak için bilinmeyen ara sokaklarda dolaşarak geçiriyordum. Altı ay gibi kısa bir süre içinde kentteki belli başlı tüm salonları ve oyunları tanımış, pek çok oyunda da "ustalaşmıştım". Karate ve boks gibi agresif oyunlara ve komando, airplane tarzı "shoot-'em-up"lara soğuk yaklaşırken, pratikte onlardan hiç de farklı olmayan kovboy oyunlarına ve "sword and sorcery"lere bayılıyordum. Tetris gibi, bu salonlarda çok ender rastlanan zekâ oyunları da ilgimi çekiyordu. Yine de, karşılaştığım ve tanıdığım insanlar bu oyunların tümünden daha ilginçti.

"Bu insanların dörtte üçü on beş yaşından küçüktü. Tüm zamanlarını bu salonlarda geçiren, genellikle yedi-on iki yaş arasındaki çocuklardan oluşan azınlıklar "çekirdek" grupları oluşturuyorlardı. Diğerleri gelip geçiciydiler. Çekirdeklerin hepsi de dövüş oyunlarında ustaydı. Doğrusu ufak bir çocuğun ekrandaki iki buçuk metrelik bir kas yığını yönetişini izlemek çok eğlenceliydi. Ufak tefek, sıksa, dar omuzlu, kir pas içinde, yırtık gömleklili, sümüklü bilgisayar savaşçıları... Her gün sayısız serseriyi dövüyor, sayısız düşmanı öldürüyorlardı. Geçtikleri her turda, kazandıkları her hakta, kendilerine verilen her "bonus"ta gözlerinde pırıltılar yanıp söniyordu, ekrandakilerle uyum içinde. Geçmişin diliyle konuşuyor, ancak geleceğin dünyasında yaşıyorlardı. Bazıları hırsızdı da. Birkaç kere paramı çaldırdıktan sonra akıllandım. Hatta bu afacanların bir kısmıyla tanışıp dostluk bile kurdum. Bazı yerlere de serseriler dadanırdı. Bakırköy'de on beşinden büyük olmayan bir oğlanın yine kendi yaşlarında bir başka oğlanı bacağından bıçakladığını gördüm. Ancak böyle olaylara çok ender rastlanıyordu. İşin gerçeği, pek çok salona benim gibi koca koca adamlar ve hatta genç kızlar geliyor, bir oraya bir buraya koşuşturan çocuklar babalara avuç dolusu para harcatıyorlardı.

"Size oyunların çoğunda ustalaştığımı söylemiştim. Bu pek de kolay olmadı. Sol omzumu incittim ve uzun süre dayanılmaz ağrılar çekmek zorunda kaldım. Yine de reflekslerimi geliştirdim ve oyunların genel mantığını kavradım. Bazen aynı anda iki kişi, hatta yeterince kol varsa üç, dört kişi birden oynuyorduk ve

böyle zamanlarda diğer ustalarla puan yarışına (tabii geleneksel saygı kuralları çerçevesinde) girişiyordum. Hepsi beni tanıyordu artık. Çoğunu da yeniyordum. Ancak öyle çocuklar vardı ki (bunların sayıları çok azdı) onları yenmek, kaç yıl oynarsam oynayayım, bir hayalden başka bir şey değildi benim için. Bu çocuklar pratiğin ötesinde doğal bir yeteneğe sahipti; eğlencenin ötesinde ilkel bir tutkuya. Beyinleriyle parmak uçları arasındaki uzaklık diğer insanlarınkinden çok daha az gibiydi. İnanılmaz bir hızları ve becerileri vardı. Oyun programlarına ve bilgisayarlara gururla meydan okuyuşlarında neredeyse sanatsal denebilecek bir zerafet göze çarpıyordu. Bilgisayar çağının kendilerinden habersiz, yitik şairleriydi onlar. Tuhaftır ki, bu insanların arasında yaşı yirmiden büyük tek bir kişiye rastlamadım.

"Bu çocuklara duyduğum hayranlık beni oyunları daha¹ ciddiye almaya yöneltti. "Hırslandırdı" demek daha doğru olur belki de... Elden düşme bir Commodore 64 satın aldım (artık oyuncak sayılıyordu, ama param ancak buna yetmişti) ve uykusuz gecelerde sabahlara dek oyunlar oynadım, mekanik görüntülerin ardında atan kalbin sesini işittim. Skorlardan gizli mesajlar çıkardım, yaşamımla ilgili kehanetlerde bulundum. Ancak bir bilgisayar satın almak oyun salonlarından elimi ayağımı keseceğim anlamına gelmiyordu. Tersine, daha büyük bir hevesle gidiyordum artık o salonlara, becerilerimi her seferinde biraz daha geliştirmenin verdiği kendine güvenle gidiyordum. İşte çalışırken saatleri saymak işkenceydi benim için. Öğle paydoslarında yemek yemiyor, soluğu en yakın salonda alıyordum. İşin tuhafı, gözlerim ne yoruluyor, ne de bozulma belirtileri gösteriyordu. Yalnız gökyüzüne ya da duvarlara bakınca havada uçuşan minik hücreler görüyordum. Bir o yana, bir bu yana uçuşup duruyorlardı neşeyle.

"DOC adıyla (daha doğrusu koduyla) yeni yaşamımın birinci yılının sonlarına doğru ilgilenmeye başladım. Pek çok oyunun skor tablosunda birinci sırada yer alıyordu bu kod : DOC. Önceleri bu isme eşlik eden inanılmaz skorlara ulaşmak için avuç dolusu jeton harcamanın yeterli olduğuna inanırdım. Sonra çekirdek kadronun bu görüşümü paylaşmadığını gördüm. DOC'a büyük saygı besliyor ve oyunlarında asla ikinci bir jeton kullanmadığını öne sürüyorlardı. Kendisini hiç görmemiş olanlar bile inanıyordu buna. Minik oyun ustaları, kederli "Game Over" yazısının ardından beliren skor tablosunun başında o ismi gördüklerinde bir an için gözlerine bir hayranlık ifadesinin yerleşmesine izin veriyor, içlerindeki çocuğu açığa vuruyorlardı. Ama yalnızca bir an sürüyordu bu. Daha fazlasına izin verilemezdi, çünkü onlar yenilmez olduklarına inanmak isteyen şampiyonlardı.

Atari salonlarını tanıdıkça bazı geleneklerin de farkına varmaya başlıyordum. İşin tuhafı herkesin varlıklarından habersiz görüldüğü, ama elbirliğiyle yaşatılan geleneklerdi bunlar. Örneğin bir salona yabancı biri girip acemi olduğunu belli ederse hemen yanında on yaşlarında bir çocuk belirip oynamakta olduğu oyun hakkında tavsiyelerde bulunmaya başlıyordu : "Şimdi zıpla abi... Hah, işte öyle abi, biraz daha sağa... Dur abi! N'apıyon? Geberecen abi!" Sonra, eğer acemi de biraz yumuşak davranırsa, çocuk oyunun zor bir yerinde, "İstersen burayı geçireyim abi," deyip kumandayı ele alır ve kısa süre sonra yanardı. Yandıktan sonra yabancıнын gönlünü almak için yüze şaşkın bir ifade yerleştirip, "Aaa?.." diye

binde bir rastlanan bir olay karşısındaki hayal kırıklığını belirten bir ünlem sesi çıkarmak âdettendi. Daha bunun gibi pek çok kural vardı, ama onlardan daha fazla bahsetmek anlamsız olur. Anlamli olan tek şey DOC'tan bahsetmek. Yalnızca ondan bahsetmek.

"Onunla adını ilk duyduktan üç ay kadar sonra tanıştım; bir akşamüstü, Be-yoğlu'nda bir oyun salonunda. On beş yaşlarında, sarışın, ufak tefek, mavi gözlü, son derece tatlı görünümlü, eli yüzü kir içinde bir çocuktuk. Her şeye karşı ilgisiz bir tavrı vardı. Birkaç kere tilt oynadı, ancak bu oyunda başarısız olduğu açıkça görülmüyordu. Sonra bir savaş oyununun başına geçti ve tek jetonla yaklaşık kırk beş dakika oynayıp oyunu bitirdi. Daha başlangıçta bilerek iki hakkını da kaybetmiş, oyunu kalan son hakkıyla sürdürmüştü. Buna karşın oynarken son derece rahat ve kendinden emin olduğu her halinden belli oluyordu. Oyun bitince yanındaki bir karate oyununa geçip onda da bir on beş dakika harcadı. Bir ara şişman, hantal kasiyer gelip omzuna dokundu ve homurdanarak bir şeyler söyledi. Ne söylediğini duymadım, ama çocuk çabucak yandı ve skor tablosunun başına DOC ismini yazdıktan sonra aynı çabuklukta salondan çıktı. Ben de fırlayıp peşine takıldım. Bir süre İstiklal Caddesi'nde gezindi, bir profiteröl yedi, erotik film oynatan sinemaların girişlerinde oyalandı ve karanlık iyiden iyiye bastırınca bir başka atari salonuna girdi. Tabii ben de onu izledim ve kendisini bir otomobil takip oyununun başında buldum. Ama keyifsizdi. Oyuna dikkatini vermediği, bir şeyler düşünmekte olduğu besbelliydi. Alışkanlıkla oynuyordu. Gerçi yine de başarısız değildi, ama coşkudan yoksun, tatsız tuzsuz bir oyundu oynadığı. Sonunda yandı ve bir küfür savurduktan sonra bana dönüp birlikte oynamayı teklif etti. Hemen kabul ettim. Oyun sırasında bana büyük bir sabırla oyunun inceliklerini ve nerede ne yapılması gerektiğini anlattı. Kimseden duymadığım şeylerdi bunlar; mekanik değil, ama (bunu açıklamak çok zor) bilgisayar psikolojisinde temellenmiş kuramlardı.

"Gece on bire kadar salonda kaldıktan sonra çıktık. Bir lokantada ona güzel bir ziyafet çektim. İskender kebaplarımızı yerken uzun uzun sohbet ettik. İri, kederli, duru gözleri vardı. Yıllardır kimseyle konuşmadığım gibi konuştum onunla; yıllardır kimseye anlatmadığım şeyleri anlattım. O da sabırla dinledi beni. Arada zekice sorular sordu, verdiğim yanıtları yaşının çok üstünde bir olgunlukla değerlendirdi. Kendisine ilişkin sorularıma ise hep kaçamak yanıtlar verdi. Bundan yaşamını hırsızlıkla ya da bir başka kanunsuz işle kazandığı sonucunu çıkardım. Gecenin ilerleyen saatlerinde gidecek yeri olmadığını söyledi ve benim evimde kalıp kalamayacağı sordu. Hiç duraksamadan kalabileceğini söyledim. Yolda tüm itirazlarıma karşın bir şişe şarap aldı. Sabahın ikisine doğru evime vardık.

"DOC odayı inceledikten sonra (hâlâ ismini söylememişti) masanın yanına oturup satmamış olduğum kitapları karıştırdı. Ben de radyoyu açtım (yeni bir teyp alamamıştım). Bir klasik caz programı vardı. Karşılıklı içerken sohbetimize kaldığımız yerden devam ettik. Şişeyi bitirdiğimizde ben çakırkeyif olmuştum. DOC'ta ise hiçbir değişiklik görülüyordu. Titremeyen ellerle cebinden tütün ve sigara kâğıdı çıkardı, ve tütüne kahverengi bir toz serpiştirip sardı. Benim biraz midem bulanıyordu. DOC ucu kapkalın, huni şeklindeki sigarayı, birkaç derin

nefes çektikten sonra, bana uzattı. Odaya tuhaf bir koku yayılmıştı. Ben istemediğimi belirttiysem de ısrar etti. Öksüre tıksıra sigarayı içtim. Sonra bir tane daha sardı. Artık karşı koyamayacak kadar güçsüz düşmüştüm. Ayrıca keyfim de yerindeydi. Yaşam inanılmaz bir zevk veriyordu bana. İlk kez böyle bir duygu yaşıyordum. Odadaki renkler keyifli keyifli parlıyor, kendi aralarında sohbet ediyordu. Cümleleri solgunluk ve parlaklık değişimlerinden ibaretti. Sonra birden garip bir iç sıkıntısı hissetmeye başladım. Bu sıkıntı kısa sürede yoğunlaşıp kendimden kaçma isteğine dönüştü. Kendimden kaçamıyordum! Kendi içimde bir tutsaktım! Mide bulantım dayanılmaz bir hal almıştı.

"Sonra DOC ışığı söndürdü. Duyularım öyle keskinleşmişti ki, soluk alıp verişlerini son derece net duyuyor, nefesinin kokusundaki değişimleri algılıyordum. Gözlerinin boşlukta asılı kaldığını görüyordum. İfadeden yoksun gözlerdi bunlar, karanlığı altüst eden gözlerdi. Birden çılgınca bir korkuya kapıldım. DOC yavaşça yaklaştı. Ölü çocukların ağzından seslendi bana. Ellerimi kaldırdım, ama bunun faydasız olduğunu, içlerinden geçip ilerleyeceğini biliyordum. Şimdi karanlığın kalbinde yapayalnızdık, o ve ben, DOC ve ben, karanlığın kalbinde yapayalnızdık, cenneti ya da cehennemi görme umudundan yoksun, solgun bedenlerimizin içinde kısıtlı, yapayalnızdık, ve ikimizin de yapabileceği hiçbir şey yoktu artık." ❁

Güneş, Kadın, Bir de Adam

(Ayraç, içlerini okumasanız...)

HAVA güneşli. Güneş kızgın. Soğuk, güneşin kızgınlığının ayırında. Onun olduğu yerlerde görünmüyor. Olmadığı yerlerdeyse, en kabadayısı, serinlik olarak dolaşabiliyor ancak. Bu kaçamak serin gezintiler daha da kızdırıyor güneşi. Güneş, kızgınlığını bankta oturan kadına duyuruyor. Kadın durumdan hoşnut,

Hafif bir yel, esip geliyor, eteğinin kanadını yırtmacından kaldırıp öte yana koyuveriyor, ters yüz. Kadın aldırıyor. Ama karşı bankta oturan adam aldırıyor. Elinde içtenlikle okuduğu kitaptan – adam kitabı içtenlikle okuyor – nasıl oluyorsa oluyor, görüş alanına giren kadının, bir güz, bir kış boyunca güneşten nasibini almamış – ama başka nasiplere hiç hayır dememiş – bacaklarına kayıveriyor gözleri. Kadın ayırında. Aldırıyor. Adam, kadının aldırmadığının ayırında. Adam buna aldırıyor. Gözlerini yeniden kitabına kaydırıyor, kaldığı yeri bulamıyor.

Güneş kızgın. Soğuk tırsmış. Ancak güneşin görmediği yerlerde serinlik kol geziyor. Kadının eteğinin bir kanadı hâlâ ters yüz. Adam da ters yüz. Kadın aldırıyor. Adam aldırıyor.

Bir de kuğu var. Uzun, zarif boyunlu. Kuğuların boynu hep uzun, ince olur. Adamın gözleri yüreksiz. Kadının gözlerine çatamıyor. Dönüp kızgın güneşin altındaki serin gölde yüzen uzun zarif boyunlu kuğuya çatıyor. Kuğu habersiz. Kadın ayırında. O da dönüp aynı kuğuya bakıyor. Kuğunun üzerinde buluşuyor bakışları.

Bir de ağaçlar var. Ağaçların filizlenmiş dalları, tazecik, diri, dipdiri yaprakları var. Bir de kadının eteğinin bir kanadıyla adamı ters yüz eden esinti...

Esinti, tomur tomur dalların, tazecik, diri yaprakların arasında, güneşin kızgınlığı ile, yağısı serinliğin arasında dolaşırken, hışır hışır konuşuyor. Esinti adamdan yana. Hep öyleydi. Adam esintiyi koynuna, koltuğuna alıp içine gönlünü katıp hışırıyor. (Adamın konuşması artık böyle.)

– Hava buram buram terliyor, ama siz efil efilsiniz. Ne iyisiniz, ne isabetlisiniz...

– Teşekkür ederim. Çok nazıksınız.

– Yüzünüz ne kadar da تنها. İçimin kalabalığına merhem olmaya mı geldiniz yoksa?

– Ne güzel şeyler söylüyorsunuz. Böyle sözleri kitaplardan mı öğreniyorsunuz?

– Kitap mı dediniz?

– Evet. Elinizdeki gibi. Ne okuyorsunuz?

– Lermontov. "İncelikle Sevdiler Birbirlerini..."

– Gördünüz mü, tam düşündüğüm gibi.

– Bilir misiniz Lermontov'u?

– Hayır, ama keşke bilseydim...

(Keşke... Ama böyle durumlarda bilmesinin ya da bilmemesinin, hikâyenin sonu açısından hiç önemi yoktur. Çünkü, önünde sonunda bu da, makûs talihe maruz mütevacı bir aşk hikâyesidir. Sonu önceden bellidir.)

Adam şiiri okur.

İncelikle sevdiler birbirlerini uzun zaman
Derin bir tasayla, çılgınca, isyancı bir tutkuyla!
Kaçınıyorlardı itiraftan ve karşılaşmaktan,
Düşman gibi; boştu ve soğuktu konuşmaları da.
Suskun ve gururlu bir acı içinde ayrıldılar,
Bazen ve ancak düşte gördüler yitik sevgiliyi.
Ölümler sonunda, mezar ötesinde buluştular...
Fakat orada da tanımadılar birbirlerini.

– Çok etkileyici...

Olağanüstü... Ne diyeceğimi bilemiyorum...

– Bir şey söylemeseniz de olur...

– ...

– Birini mi bekliyorsunuz?



Desen : Necati Abacı

- Artık hayır.
- Öyleyse biri size haksızlık etmiş olmalı.
- Yanıldınız. (Burada) Haksızlıkları yalnız ben ederim.
- Yo, siz öyle birine benzemiyorsunuz...

(Adam yalan söylüyor. Adı gibi biliyor. Orada haksızlıkların tek sanığı, tek faili o kadın, geçmişteki, ya da pek yakın gelecekteki. Adam görmüş geçirmiş, yaşının adamı yani. Ama bir şeyi daha biliyor : Bu oyun oynanacaksa, böyle oynanmalı. Başka türlü oynanma şansı yok.)

... Siz bir serinlik, siz bir ılıklik, siz bir esinti kadar yumuşaksınız. Bu kuğunun uzun, zarif boynu, bir kuğudan başka ancak, tek size yakıştırdı...

- Çok naziksınız.

(Aslında, "Çok yalancısınız," demek istiyor.)

- Yo, değilim. Tam tersine, kaba saba bir adamımdır. Ama siz benim dil'im i incelttiniz.

(Her iki anlamda kastediyor. Dil, aynı zamanda gönül demektir.) Rüzgârınız bir bıçak gibi saplandı yüreğime. (Eteği açan rüzgâra, çaktırmadan methiye düyüyor.)

- Sözleriniz, gözleriniz, bakışlarınız, konuşmalarınız beni etkiliyor. (Kadın da havaya girdi.)

- O, sizin etki alanınıza giren ruhumun, beynimin, bedenimin almadığı, kaldıramadığı, sizin kendi etkinizdir.

- Rica ederim susun. Ben bu sözlere layık bir kadın değilim. Beni tanıımıyorsunuz bile...

(Kadın, inceden mesaj yolluyor. Belli ki, layık değilim, dedirtecek bir mazisi var. Bunu diyen bütün kadınların vardır.)

- O bir şey mi, kendimi de tanııyorum. Bütün benliğimi, belleğimi sildiniz...

(Adam esintiye fena kaptırdı.)

- Tanrım, bir rüyada gibiyim. (Bu çok sık olur.) Lütfen...

- Lütfen?..

- Lütfen alın beni...

- Alın beni?..

- Alın, götürün buradan! Yoksa...

- Yoksa?..

- Yoksa...

- Söyleyin, yoksa?..

Adam, serin gölde, kızgın güneşin altında salınan uzun zarif boyunlu kuğudan aldı bakışlarını, korkarak, yavaşça kadına kaydırdı. Kadın, banka doğru yaklaşan bej trençkotlu, fötr şapkalı adamı karşılamak için ayağa kalkarken, gözlerindeki yaşı siliyordu.

Yine usul bir hareketle kitabına döndü. Son anımsadığı tümcenin üzerinden altmış sayfa geçmişti. ❀

Düşler Güçlenirken

“**K**ASKETİNİ almayı unuttuk,” diye seslendi. “Sana gecedan hazırlan demiştim. Al, şununla başını koru.” Yerdeki yem torbalarından birini uzattı : “Güneş çarpacak.”

“Hızlı gidiyor. Bu ondan hızlı gidiyor baba,” dedi, bir eli başındaydı. “Beklemeseydik. Çok daha önce alsaydık ya!.. Çek... Daha, daha hızlı çek. Karşıya! Karşıya!..” Önerilerinin etkili olmadığını görünce yatıştı. Gözlerini puslu mavilere dikmişti. Bez torbayı geriye çekince alını az da olsa açıldı.

“Boyansın, sen o zaman gör,” dedi. “Gerçekleşeceğine inanmıyordun, değil mi? Suları yarışına bak. Balık gibi kerata, kayıyor.” Kürekleri daldırırken gözüyle oğluna baktı, “Sağa sola kıyıldayıp durma. Ya da arkaya geç. Hızını ke-siyorsun.”

“Kırmızıya boyayalım,” diye atıldı. “Arada bir fırçayı bana da verirsın, verirsın değil mi?” Gözleri parlıyordu. Kulağı babasının yanıtındaydı. “Arkaya da geçi-yorum, ama ne olur onu kırmızıya –”

“Beyaza ne dersin?” diye gülümsedi. “Beyaz, bembeyaz... Fenerle bir örnek. İşin doğrusu ondan da beyaz, çok daha beyaz. Geceleri cama yapışp baktığımızı düşün : kapkara deniz, kapkara gökyüzü. Arasında o! Nazlı nazlı salınırken. Ay ışığı gibi. Dans ediyor. Gündüzleriyse sorma... Beyazın maviye vuruşu başkadır. Her sabah uyanır uyanmaz pencereye koşup onu oracıkta bembeyaz, kıpır kıpır bizi beklerken görmek istemez misin?”

Gözlerindeki ısıltı sönmemişti. “Kırmızı da salınır, parlar,” diye üsteledi. “Kırmızılar gece de parlar, gündüz de...” Sırtını dikleştirdi. “Panayırda her şey kırmızı! Neden kırmızı! Parlasın diye. Balonlar, şemsiyeler... Otomobiller bile... Ne varsa hepsi...” Gözleri irileşti. “Söz ver. Kırmızı olacak, de. Ne olur, beni se-viyorsan...” Sesi ağlamaklıydı. “Gözlerini kapa, dene. Kırmızı öyle kolay, öyle çabuk görünüyor ki... Gerçek gibi, inan bana. İnanmazsan yum gözlerini kendin gör.”

“Olur, olur...” diye başını salladı. “Sen tasalanma. Şu işe bak... İlk kez yemsiz, oltasız açılıyor. Bunca yıldır ilk kez. Kutluyoruz. Eli boş döneceğimizi bile umursamıyoruz. Nedeni, mutluyuz... Sabahı zor ettim. Hep şu dakikaları düşle-dim. Biliyorum, sen de... Gün bitmese diyorum. Doyulmuyor. Dile benden ne dilersin, deseler, derim ki... Derim ki...”

Babanın suskunluğundan yararlanıp, "Panayır derim," diyesi geldi. "Ne zaman kurulacak?" diye kaygılanmakla yetindi. "Ne zaman gideceğiz!" Böyle bir günde panayırı anımsamak istememişti. Hiç, ama hiç istememişti. Eliyle alnını siperledi. Güneşten korunmaya çalışırken gözleri gökle denizin kavuşur gibi olduğu çizgide gezindi. Gülümsemesine bakılırsa salıncaklar unutulmuştu.

"Kayıkthane yıkıldı yıkılacak," diye söylendi. "Adı var, kendi yok. Kullananı, bakanı olmayınca..." Gülümsedi. "Onarmak bize, iş başa düştü."

"Sil baştan yapalım. Parlak tahtalar çakalım, açılıp ka – Hani kentte, pence-relerde görmüştük ya onlardan."

"Mevsim dönmeden, tez elden... Koruyucu, dayanıklı olmalı. Görünümü de unutmamalı. Biz oraya kayık koyacağız, kayık."

"Hani şöyle gidecektik!" Sorar gibi değildi. Sertçe vurgulamıştı. Gönlünü almak istercesine yalandan gülümsedi. İşaret parmağı uzaklarda. "Taa karşıya, baba. Kıyıdan kıyıdan olmuyor." Çekinerek sordu : "Çekebilirsin değil mi? Çok mu uzak? Güneş karşımızda." Omuz silkti. "Ama olsun. Uzak da olsa, güneş gözü-müzü de alsa, bilirim benim babam... Benim babam taa karşı kıyıya –"

"Orada kıyı mıyı yok," dedi. Başıyla gösterdi. "Şu yana... Böyle tat almaya bak." Gülümsedi. "Fenere... Kayalarına dokunurcasına adacığa. İstersen çıkmayı da deneriz. Çapayı atmaya bile gerek yok. Ben kürekleri dayadım mı sen –"

"İstemem," dedi.

"Beyazı griydi, sonunda iyice karardı." Sesi alaycıydı. "Kara (!) fenerden de yaliyara. Çok yakınından geçeceğiz. Düşün, ilk kez geçeceksin. Sonra kıvrılıp koy boyunca – Pek de geç kalmayalım. Yarın biliyorsun, bütün gün işimiz boya. Yorulmamalıyız." Güldü. "Bütün ilkler yarına."

"Yorulmamalıyız."

Gözleri fenerin kulesinde, "Göz boyu karadayız," dedi. "Yarın bitmek bil-meyecek." Derin bir soluk aldı, "Koca bir gün. Karaya vurmuşuz, vurulmuşuz gibi. Kurumazsa iki... Hiç açılmayacağız, üzülmesin, değil mi? Taş çatlasa, deniz patlasa üç gün. Oysa geçecek. O üç gün de geçecek, üzülme."

"Bakarsın kurur baba," diye gülümsedi. Palanın suya dalışını, sudan çıkışını, yayılan köpükleri izlemeye koyuldu. Elini denize daldırınca her zamanki oyununa kavuşmuştu : Bitişik parmakları suları yarıyor, oluşan hava kabarcıklarını avuç-lamaya çalışıyordu. Baloncuklara iyice eğilince saçları ıslandı. Azıcık doğrulup seslendi : "Hangi aydayız? Mayıs? Haziran? Hepsini öğrendim, değil mi?" Yanıt almaması sormasını engellemedi : "Sırasını şaşırmıyorum. Dört hafta bir ay. On iki ay bir yıl. Neler biliyorum baba, bak neler. Sorsana... Sorsana..." Şarkı gibi mırıldanıyordu : "Haftalar kısa... Aylar uzun... Yıl da uzun. Yıl aydan daha uzun... Daha uzununu var mıydı?" Aynı hızla devam etti : "Gece kısası, en kısası." Güldü, "Çünkü uyuyorum," dedi. "Bazen de en uzununu. Yıl gibi. Yıldan da uzununu. Uyusam da, uyumasam da uzun. Hele panayırı beklerken... Bilemezsin baba, öyle uzuyor, öyle ki –"

"Yorulmadın mı? Sus biraz. Dinlen. Derin derin solu. Yosun, tuz kokuyor. Yum gözlerini. Sanki denizi soluyorsun. Denizi yutuyorsun. Çek, iyice çek içine. Doyamayacaksın. Bir daha dene. Çek... İyice..."

"Bak baba," deyip gözlerini yumdu. Derin bir soluk alıp bu kez sırtını dik-

leştirdi. Elleri dizindeydi. Bir süre soluğunu tuttu, tuttu; bırakmadı. Kıpırdamamaya çalışıyordu. Gözlerini açar açmaz gülümsedi. "İnan ki oldu, baba, işte şimdi oldu. Tıpa tıp yosun kokuyor. Sanki denizi yuttum."

"Neredeymiş kıyı! Nerede kalmış bakayım ağaçlar, tepeler! Gördün mü babanı... Nasıl açılınırmış... Küreklere nasıl asılınırmış... İşte senin baban! Kara kayboldu, kaybolacak. Bir de babanı –"

"İşte," dedi parmağını uzatıp, "işte kulübe. Orada... Bacasını bile görüyorum. Belki biraz daha gidersek... Belki burnu geçerse... Dediğin olur.."

"Oldu bile!"

"Burnu geçmesek? Çapayı buraya salsak? Sana tam sayıları anlatıyordum. Karıştı. Ay otuz gün, diyecektim... Yani bazen. Nedenini biliyorum : Bazıları uzuyor, bazıları kısalıyor. Hangisi uzuyor, hangisi kısalıyor işte bu karışıyor. Oysa yıl... Dur... Yıl tam... Tam?.. Kaçtı, kaç gündü? Buldum? Yo... Yo... Bana haftada kaç gün olduğunu sor. Sana sayısı sayısına yedi diyeceğim. Çarçabuk yedi... Değişmez yedi... Uzamayan yedi... Kısalmayan yedi... Ye!... di!.. Ye!.. di!.. Ye!.."

"Uzattın ama. İnan çok uzattın. Ben sana sus dedikçe, ipe sapa gelmez-Kafanı kurula! Hastalanacaksın. Kestirtmedin gitti. Neymiş, berber!.. Sanki benden –"

"Senden güzel kesiyor işte."

"Senin derdin kent, biliyorum."

"Ben hem berberi, hem kenti istiyorum. İkisi birden olamaz mı?"

"Tamam tamam... Hazırcevap olmaya çabalama. Yakışmıyor. Söz dinle. Eğlen, tat almaya bak dedikçe sen kalkıp –"

"Böyle de tat alınıyor."

"Yeter dedim. Kurulan. Ensen sıırılsıklam."

"Tuttum, değmiyor."

"İyice kurulan... Başıma hastalık çıkarma."

"Kılları kalıyor bunun off!"

"Havlunu alsaydın!"

"Demedin ki."

"Çabuk çabuk. İyice kurulan, iyice."

"Bak her dediğini yapıyorum. Kılları batsa da... Ama sen de –"

"Sana kurulan diyorum!"

"Çapayı at diyorsun, atıyorum : senin gibi. Çek diyorsun... Zor gibi... de olsa çekiyorum. Halatı bile bağıyorum. Tıpa tıp senin gibi... Arada bir gevşiyor, çözülüyor, ama yine de tıpa tıp sayılır. Hiç değilse bugün de sen... Evet, ben ne dersem, ben ne istersem –"

"Şşşş... Buna bir ad bulmalı?!"

"Bulmalı baba, buna bir ad bulmalı..."

"Durmam baba, durmam."

"Bir ad, bir ad bulmalı..."

"Bulmalı... Bulmalı..."

"YAŞŞA baba! Yaşasın!.."

"Kutuyu doğrult," dedi, çıplak sırtı terliydi. "Önce bir Y yazalım."

"Ne güzel değil mi, kıpkırmızı!" Babasının yana çekilmesiyle başını kutuya

sokarcasına eğdi. Boya bulaşmasını diye iki eliyle saçlarını tutuyordu. Çalkantılı kırmızıda yüzen gözlerini görünce dayanamadı göz kırıp gülümsedi.

"Umarım beyazı kurumuştur. Sürerken dağılmasa..."

"Yavrum nasıl yazılıyor?" diye çömeldiği yerden sordu. "Kaç harfli? Harfleri yuvarlak mı? Düzlerini pek sevmiyorum. Noktalarını da... Çok uzun olmasa, baba. Oraya sığmaz. Üstelik ben... ben de -"

"Okursun, okursun," dedi. Fırçayı özenle kutuya sokup döndürdü.

"Kısa da olsa, uzun da olsa... Baba biliyorsun işte..." Yutkundu.

"Öğrenirsin," dedi. Fırçanın ucunu kutunun kenarına iyice bastırdı. "Bunların sırası mı şimdi!"

"Ama öğreneceğim baba. Şimdi sen yazarken. Sonra da - Defter de alırsın, değil mi? İlk sayfaya baştan sona 'Yavrum' yazacağım."

"Bir bitsin bayılacaksın."

Gülümsemesi gözlerine yansdı : "Haydi baba, Y demiştin. Ne olur oyalanma, yaz."

Eli titremesin diye öksürdü.. Usulca diz çöktü. Belini biraz dikleştirip fırçayı vurdu : "Aramıza hoş geldin!"

O da sıçrayarak bağırıyordu : "Hoş geldin! Hoş geldin! Aramıza hoş geldin!" Gözleri babasının gözlerindeydi. "Ben demedim mi, kırmızı en güzeli!" Uyarılana dek kayığın çevresinde dönerek zıpladı : "Hoş geldin! Hoş geldin!"

Aynı coşkuyla A da yazıldı, V de.

"Gel," diye seslendi baba, "ben boyarken sen de omuzuma dokun istersen. Yaklaş. Koy elini. Koy, koy çekinme. Sıra R de. Sakın sarsma."

"Söz, sarsmam." Parmak uçlarını usulca değdirirken kulağına fısıldadı : "Sen de sakın öksürme baba."

M de yazılınca beyaz üstünde Yavrum'un kırmızı kırmızı parlamaması için artık hiçbir neden kalmamıştı.

"BÜTÜN kazaklarımı toplarsam hani kürekleri bana verecektin!"

"Tam havasıydı! Ben zor çektim, gördün. Durup dururken kürekler de nereden çıktı!"

"Oysa dün... Biliyorsun bütün gece... Hepsini bir bir ne güzel toplayıp yerleştirmiştim." İsteksizce yorganı başına çekti. "Şey... şeyde kalmıştık. Şaşılacak yanı bu ya... Orada kalmıştık. Baştan alma. Kaldığımız yerden."

"Bir gün bizim alık," diye başlayıp derin bir soluk aldı. "Umarım böyle bir gün, yani gece değildi..." Öğleden sonra başlayan fırtına. Diner gibi olunca yağmur. Şimdiyse... Gök gürleyince sesini yükseltti. "Çıkmış avlamaya balık. Atlamış bir sandala, düşlere dala dala..." Geçen haftayı, haftanın ilk günlerini unutamıyordu. "Büyümesine büyüyor da," diye düşündü, "değişen boyu değil. Bakışı... Duruşu, gülümsemesi?.. Seçtiği sözcükler? Hele... hele!.." Kaşları çatıktı, "Soruşu?!" Dudak büktü. "Atlamış bir sandala, düşlere dala dala..."

Kulağı babasındaydı. Masalın sözcükleri salıncakların, uçsuz bucaksız mavi-lerin düşünmesini engellemiyordu : "Kıyı mıyı yok diyor. Öyle dümdüz, sonsuz deniz olur mu! Panayıra da bir gün demişti. Oysa öğrendim, tam on beş gün sürüyor." İki kazağı üst üste giymişti. Yine de üşüyordu. Büzüldükçe büzüldü...

Yüzünü babasına çevirdi. "Perdeyi aralacak? Biraz açsak?.. Yağar yağmaz görürüz. İçerisi aydınlık, dışarısi karanlık; böyle olunca gözükmez. Demiştin, ama olsun. Perdeyi açalım. Işığı söndürmeyelim. Bakarsın böyle de görünür. Yani yağarsa..."

Kanepenin ayak ucundan uzanıp perdeyi açtı. "İstediğin oldu." Gülümsedi. "Kaygılanma. Kara dönüşse şu şartlıklar var ya, kesilir. Sesinden sessizlikten anlarız. Cama vuran, pervazda sıçrayan tanecikleri duyuyor musun? Dolu deniyor buna." Gözleri sobadaydı. "Kış pek erken bastırdı. Hazırlıksız yakaladı. Daha dün... Hiç umar mıydık? Kolları sıvalı gömlekiydim."

"Ben de!.. Ben de sıvamıştım... Gömlekiydik!" diye düzeltesi geldi. Caydı. Sıvalı kollardan önce... Gömlekten de önemlisi... Her ikisini aynı anda söyleyemeyeceğini düşünüp seçimini yaptı : "İlk kar ne zaman yağmıştı, baba? Yani geçen yıl... Günü gününe tam söyle."

"Bilmem," dedi. "Bildığım bu denli zamansız olmadığı."

"Zamansız; önce mi, sonra mı demek? Yani bugüne göre."

"Sonra, çok sonra demek." Pencereye baktı, "Tek tük serpiştiriyor... gibi," dedi. Başını cama yaklaştırıp eliyle ışığı siperledi. "Sulu sulu... Tutmaz. Bunun adı sulusepken."

"Eriyor, değil mi? Düşer düşmez eriyor. Tutsaydı, ah bir tutsaydı. Oynardık değil mi baba? Biliyorum tutmayacak, biliyorum oynayamayacağız. Adı tam neydi bunun?"

"Sulusepken. De bakayım. Su-lu-sep-ken. Surat asma. Bu da kar. Azıcık yağmurla karışık. Oysa senin istediğin... Biliyorum. Lapa lapa olanı..."

"Ondan," dedi yarı coşkulu, yarı uykulu, "işte tam öyle olanı, tutanı. İstiyorum. Öylesini istiyorum. Öylesine istiyorum ki... Ahh..."

"Ben de istiyorum, yavrum. Yağmıyor diye kırılıp küsecek değiliz ya!" Yanıt beklercesine – beklemiyordu – ellerini ovuşturdu. "Üşüyorsan sobayı canlandırayım? Birkaç odun attım mı, tamam. Hıı?.." Esner gibi yapıp gerindi. "Uyusak daha iyi olmaz mı?"

"Olmaz," dedi. "Hiç de iyi olmaz. Bekleyelim."

"Saati kurdum. Bakalım çalacak mı?" Güldü. "Çalmasına çalar da; üçte mi, yedide mi? Sence çalacak mı, ne dersin? Gel, var mısın..."

"....."

"Üşüyorsan bir kazak daha..."

"Yoo," diye fısıldadı. Dili ağırlaşmıştı. "Sabah... Biz... Değil mi, baba?.. Üçümüz!.. Erkenden... Çalsa da... Çalmasa da..."

"Evet, yavrum. Onun için bir an önce uyumalıyız. Masal bitmeden dalmaya bak. Kaçınıcı baştan alışı. Bir daha istersen bil ki anlatmam."

"Baba... Yarın... Çalmazsa... Hiç."

"Nerede kalmıştık?"

"Açılmasak?.. Yani çalsa da..."

"Sabaha diner dedim ya. Bundan daha kötü havaları anımsa, açılmadık mı?"

"Korkmuyorum ki..." diye sayıklarcasına fısıldadı. "Kar diyecektim. Yağmışsa?.. İlk kar yani." Başını yastıktan azıcık kaldırdı, "İlk kar diyorum baba, anlasana. İlk kar!" dedi, göz kırptı. "İlk! İlk!"

"Bildim!" diye güldü. "İlk kar. Her zamanki gibi koca bir kardan adam. Söz... Deniz, balık yok. Tatildeyiz. Gün boyu kartopu. O gün kar bayramı, bayramımız. Ne zaman yağar, tutarsa. Ama biliyorsun yalnızca bir o gün. Tutturmaca yok. Anlaştık mı?"

"Anlaştık," deyip gülümseyerek yorganın altına süzüldü. Avuçlarını sımsıkı yummuş mırıldanıyordu : "Atmış oltayı suya, işin şaşılacak yanı bu ya." Bir ara kazağa isteklendi, "Yarın giysem. Kartopu oynarken. Mavi mavi... Boynuna sarılıp sorarım. Ya olmaz derse?! Öperek sorarım demez. Demeye kıyamaz. Bolsa bol. Suç benim mi! Bunun üstüne giydim mi darlaşıp derim. Ya yine de... Yo, yo... Demez. Off... Buldum, derse derim ki..." Elinde olmadan fısıldadı. "Atmış oltayı suya, işin şaşılacak yanı bu ya..."

Babasının sesi düşlerdeki kazağı, kazağın mavisini bastırmıştı. "Unutmuş almaya yem, solucan. Kimde tasa, kimde üzülecek can. Yine yakalarım sanmış, buna yalnız kendi kanmış." Dışarıya kulak verdi. "Dinmezse?!" Endişeleniyordu. "Kara dönüşmez. Ne var ki dincek gibi de değil. Birkaç yıl önce de böyle olmuştu. Diner diye boş yere... Bir başladı, günlerce... Neredeyse haftalarca. Hiç açılmadım. En zor günlerimdi, unutamam. Biliyorum, ben karada yapamıyorum. Bunu o gün iyice anladım. Üstelik bundan böyle kesinlikle yapamam." Sesini yükseltti, "Çıplak iğneyi görünce balıklar, durur mu hiç, hemen kaçmışlar," dedi. "Bizimki yine de yakalamayı sayıklar." Sesi güçlenmeseydi devamını getiremeyecek miydi? Aklına düşenler! Anılar mıydı sesini cılızlaştıran? Beklentiler miydi?.. Her ikisiydi belki de, kim bilir? "Bir atmış olmamış, demiş balık kalmamış." Doğrultu. "Işığı söndürüp uzanmak varken... Karanlıkta sessizce... Bir mum, bilemedin iki... Sonra, evet sonra da... Uyumadıysa!" Derin bir soluk aldı. "Asılmış küreklere, denemiş şansını gene." Usulca kalktı. Elektrik düğmesine doğru parmak uçlarında yürüdü. Yalınayaktı. "Çokmuş cefası, yokmuş sefası." Işığı söndürdü. Yatağa dönerken, "Hep sustum, bekledim," diye düşündü : "Büyümesini... Çabucak büyümesini... Yoksa o çok daha küçükken mi?.. Ah, zaman! Sana dur desem bir türlü, geç desem... Senin nerendeyim?!" Uzandı. "Gaz lambası... Mum... Hangisini yakmalı? Hiçbirini. İçimden hiçbir şey gelmiyor. Üstelik yine alevini görür de... Gazyağı desen yok denecek kadar az. Mumsa en olmaz. Hoşlanmadığı artık kesin."

"Sabah kalkınca," diye düşlüyordu oğlan, "bir bakıyorum her yer bembeyaz." Kulağı ister istemez babasına gitti : "Çokmuş cefası, yokmuş sefası. Kayık kirası, baş belası." Masala kar yağıyordu. "Lapa lapa... Beni seviyorsan... Her tik takta bir kez desem. İki de derim, üç de. Yeter ki yağsın. Yalvarsam. Durmadan istesem. Yağmazsan gücenir, küserim desem. Somurtsam, ağlayarak söylesem. Yakarsam da mı yağmaz? Yağmazsa?.. Evet yağmazsa?.. Bir daha kar istemeyeceğim. Bu gece son. Kalkar kalkmaz bakacağım. Yağmamışsa... Yoksa suç bende mi? Kolay bir şey istemeliyim. Ne bileyim, kar belki de en zoru. Okumak gibi, yazmak gibi bir şeyler mi desem? İkisi de kolay olmalı. Nedeni : herkes biliyor, panayırdakiler... Garsonlar... Balıkhanedeki çocuk bile. Üstelik balık da tutabiliyormuş. Hangisi daha kolay ki – Zor olsa kim okula gider! Zor olsa kimse açılmaz. Kar mı, okul mu, deseler, durmam derim ki... Bilirim göndermez. Okul deme kızıyor. Üsteyince, büyü diyor. Oysa? O çocuk sanki benden çok mu büyük! Okul yerine

başka bir şey mi istesem? Babamın da isteyeceği bir şey?.. Ne istesem?.. Hiç değilse ikimize uygun bir şey bulsam. Kulağı babasına gitti. Gitmese uygun bir şey bulacak mıydı?

"Söz de vermiş hani, pazardan mı alacak yani," deyip yorganı başına çekti baba. Soğuktu! Değişen bir şey olmamıştı. Sobayı karıştırıp canlandırırsa ya? Beceriksiz soba. İlgiilenmeyince sönmüyor." Sırtüstü uyumayı deneyecekti, elleri ensesinde kenetli. Bir ara gözleri tavandaki is lekesini aradı. Sözcükleri bulmak daha kolay olmalı : "Bir de bakmış, ağırlaşmış olta. Takmış mantarı koluna, çekmiş olta'yı boyuna." Yorganı azıcık aralamasına karşın sesi hemen hemen duyulmaz olmuştu.

"Her şeyden caysam da bisiklet mi desem?" Saatin tik taklarına istekler yeti-şemiyordu. "Yoksa kenti düşümde mi görsem?.. Işıklı caddelerinde ben. Çok katlı binaların birinde başım dönerken. En üst katındayım. Yere bakamıyorum. Niye çıktık ki, diye kızıyor babam. Çıktık, bak o zaman, diye çıkışıyor. İstiyorum, ama bakamıyorum. Abilerin, ablaların arasına karışıyorum. Kolyeli, küpeli, renk renk gözlüklü... Biri diğerinden güzel kokuyor. İşte ben. Oracıkta. Sevdığım şeylerle birlikte. İstedğim her şey var. Her şeyim... Orada her şey güzel. Masallar bile. Masalların sonu bile."

Sonu ya da ortası... Masalı bitirmek istiyordu baba : "Çekmiş olta'yı boyuna, balık gelmiş oyuna." Duraksadı. "Anlat, anlat, diyor, diyor da dinlemiyor. Günü gününe uymuyor. Ne evde, ne denizde... Ne karada, ne panayırda... Balıkhanede, Yavrum'da, herkesin yanında. Geçen hafta, dün de!.." İlk kez bu gece masalın bitmesini öylesine istiyordu ki, "Hayret..." diye iç geçirdi. Uyumamış olabilir kuşkusuyla sözcüklerine döndü : "Yemsiz oltaya gelen balık, sen balıkçıdan da alık."

"Masalda 'hayret' yoktu," diye düşündü. Yanlış mı duymuştu. Üstelik anlamını bilmiyordu. "Sustu?.. Şimdi de sustu. Oysa bitmedi. Böyle kısa değildi. Yemi solucanı unuttu. Yo, orayı söyledi. Peki nereyi atladi? Dinlemedim ondan. Kar yüzünden, kent yüzünden oldu. Suç okulda. Nasıl olsa yine başlar. Başlayacak. Bilirim en baştan. En... En... En baştan... Haydi... Başlasana... Ne oldu babama bu gece?" Şaşma sırası onundu. Gözlerini sımsıkı yummuştu. İçinden söylemeye başladı : "Bir gün bizim alık, çıkmış avlamaya – Hayır! İstemiyorum. Hiçbir şey istemiyorum. Kırmızı tenteli dondurmacı! Bir gün bile dayanmayan kardan adam! Hiçbirinizi istemiyorum. İstemekle olmuyor. Demekle olmuyor. Denedim. Düşlerdeki kenti, kentteki beni istemiyorum. Ona artık hiçbir şey istemediğimi söyleyeceğim. Şaşırp sevinecek önce. Yalvarmakla olmadığını söyleyeceğim. Her şeyi söyleyeceğim. Biliyorum kızacak az sonra. Cefa ne demek baba, diye soracağım; dalgalı deniz mi? Sefa ne demek baba; yanıp sönen ışıklar, inip çıkan salıncaklar mı? Alık ne demek, baba? Yani sence... Sence diyeceğim. Daha başka daha zor sorular bulmalı. Donup kalmalı. Çabuk yanıtlayamamalı. Baştan savmamalı." Saatin tik taklarını duymuyordu. Masalın söylenmeyen bölümünü anımsayınca fısıldadı : "İnsan kollar biraz kendini." Babasının eşlik eden sesini duyunca masal yeniden güçleniverdi. "Üzülmem sana, buldun çünkü dengini." Sorulacak bir şey bulmuştu. Söylenişini soruya benzetebilecek miydi? Yorganı açıp seslenesi geldi : "Söz vermiştin baba, hani onu kırmızıya boyayacaktık!" ❀

SEDAT ÇİLİNGİR

Sokak...

I/Sokak

Gün doğuyor. Dar sokakta binalar, kocaman parke taşları, kenarda dizili birkaç ağaç sarı bir renge yavaştan boyanmakta. Tüm sokağı kaplayan serinlik sanki bu birkaç ağacın yaprakları arasından çıkıveriyor. Yol bomboş. Arada bir, iş gitmek için erkenden yola çıkan ya da uzun bir geceyi sokağın dışında, karanlıklarda geçirmiş insanların ayak sesleri yankılanıyor binaların duvarlarında. Bir at arabası, arkasında bir hurda yığını, yığının tepesinde yüzleri donuk, gözleri ateşli iki çingene çocuğuyla görünüp kayboluveriyor. Bir gözü kanlar içinde yerde sürüklenen sarı bir kedi, yolun ortasında yalpalayarak yürüyor. Bir başka kedi onu görünce irkiliyor çöp yığının üzerinde. ortalığı pis bir çöp kokusu sarmalamış. Yığınların üzerinde, duvarda, bir tarafı sarkmış soluk bir tabela görünüyor : "Misamber Sokağı". Sokağın sessizliği zaman zaman bozulsada sabahların o serin donukluğu var her yanda. Bir ara birkaç güvercin, yolun ortasında bir şeyler didikliyorlar, sonra uçup sokağı eski haline bırakıyorlar. Bir araba kayar gibi sokağı boydan boya kat ediyor, yalnızca lastiklerinin yumuşak sesi duyuluyor. Birazdan sessizlik tümüyle bozuluyor. Binaların birinde, en üst katta bir balkon kapısı açılıyor, bir kadın çıkıyor gecelikli. Güzel bir kadın. İri gözleri, kalın dudakları, ufak burnu, hepsi birbiriyle uyum içinde. Uzun boylu. Teni pürüzsüz, güneş yanığı. Darmadağın saçlarını arkaya atıyor, yüzü daha bir net ortaya çıkıyor. Bitkin görünüyor. Serinliği tüm bedeninde duyumsuyor, titriyor. Burnuna, toplanmamış çöplerin ekşi kokusu geliyor. Köşede duran tahta sandalyeyi alıp parmaklıkların kenarına yaklaştırıyor. Oturmuyor, sanki çöküyor. Dalgın, elindeki sigaranın dumanından gözleri hafif kısıp, yolda yürüyen tek gözlü kediyi izliyor. İçini bir ürperme yeniden kaplıyor. Son bir nefes alıp sigarayı aşağıya bırakıyor. Kedi ırayınca, gözleri bu kez karşı apartmanın zemin katına kayıyor. Dairenin perdeleri kapalı. Soluğu hızlanıyor. İçinden bir şeyler akıp kasıklarına buluyor. Heyecanlanıyor. İçeriden bir erkek sesi yükseliyor :

– Şeyda balkonu kapa...

II/Sokak

Sarı bir kedi gecenin loş aydınlığı içinden sıyrılıp, sokak lambasının parlak ışığında görünüyor. Yol kenarları çöplerle kaplı. Bir kokuşmuşluk kaplamış her yanı. Hafif esinti kokuyu ötelere götürüyor. Sarı kedi temkinli adımlarla çöp yığınlarından birine yaklaşıyor. Sokağın başında bir çift araba farı görünüp ardından hemen kayboluveriyor. Kedi bir an durup arabanın geçişini hareketsiz izliyor. Gözleri parılıyor gecenin içinde. Bir başka kedi görüyor aniden. Sırtı kamburlaşmış, kuyruğu kabarmış. Düşmanca bakan bir çift göz. Ne yapacağını şaşırıyor sarı kedi. Belki de hiçbir şey yapmamak en iyisi, diyor. Ona düşman olmadığını göstermek için tedbirli ve yavaş adımlarla diğer kediye yaklaşıyor. Bir anda ne olduğunu anlamadan ön bacağına bir acı duyuyor. Kediye üzerinde duyumsadığı an bir çırpınıta kendini kurtarıyor. Bu kez o diğer kedinin üzerine atlıyor kendini korumak için, biraz da öfke dolu. Ancak diğeri daha çevik davranıp büyükçe bir taşın üzerine sıçırıyor. Sarı kedi toparlanamadan üzerine atlıyor. Sokağı bir anda bir gürültü kaplıyor. Kedilerin çığlıkları evlerden duyuluyor. Sarı kedi gri kediye yeniden üzerinde duyumsuyor. Her tarafında korkunç acılar duyarak bir süre çöplerin içinde yuvarlanıyorlar. Sarı kedi birden gözünde bir sızı duyuyor. Kendini çöplerin dışına atıp koşmaya başlıyor. Gözündeki sızı, ağzı ve acı karışımı sürüyor. Bir çöp tenekesine çarpıyor, o zaman görmediğini anlıyor. Bir gözü çıkmış, sokak boyunca koşuyor. Karanlıkta, zemin katın penceresinde bir sigara ateşi parlıyor, ateş sokağa atılıyor, pencereye kapanıyor. Sokak yine bir sessizliğe gömülüyor.

Ya da gecenin sesi kaplıyor her yanı.

III/Zemin Kat

Erkek kadının üzerinden kalkıp yana devriliyor. İkisi de soluk soluğa. Oda biraz sonra bir sessizliğe ya da bir utanç suskunluğuna gömülüyor. Her ikisi de tedirginlik içinde suskunlar. Yatağın bir ucunda erkek, diğerinde kadın, gözleri tavana dikili yatıyorlar. Erkek kadından çok daha genç. Kadının iri gözlerinin altı kırışmış. Konuşmaya çalışıyor erkek :

– Şeyda...

– Sus, diyor kadın birden.

Aniden kalkıyor, giyiniyor. Erkek hiç kıpırdamadan, gözlerini tavandan ayırmadan onu dinliyor. Nur'u anıyor. Evin içinde çıplak dolaşırdı o seviştikten sonra. Uzun süre doya doya onu seyredirdi. Neden kaçmıştı ki Nur'dan? Özlüyordu onu. Hem de ne çok... Kadın, kapıda durup erkeğe bakıyor. Erkek çırpılıp çıplak, Nur'la birlikte. Kapının kapandığını duyuyor. İçini bir çaresizlik alabilmesine kaplıyor, bir sıkıntı. Sonra dudaklarında bir gülümseme beliriyor, çevirip kafasını dışarı bakıyor. Bir kedi. Tek gözünün yerinde siyah bir nokta bulunan sarı bir kedi. Kediye bakarken uyuyakalıyor.

IV/Sokak

Sokak karanlık. Sokak lambası üç uzun gündür yanmıyor. Göz gözü görme-
yen yolda ara sıra bir otomobil farı parlıyor, sonra yine karanlık. İki kırmızı ışık,
biri zemin katın penceresinde, öteki üst katın balkonunda aynı anda parlıyor.
Biraz sonra ateşler sönüyor, sessizlik gittikçe büyüyor.

Gece sürüyor.

V/Zemin Kat, Bir Kitap

"Korkuluksuz bir köprüden geçer gibiyiz," diyor yazar.

VI/Üst Kat

– Şeyda pantolonumu yıka.

– Bırak oraya yıkarım.

VII/Sokak, Gece

Sarı, kör bir kedi yiyecek için çöp karıştırıyor.

VIII/Sokak, Sabah

Üst kat penceresi açılıyor. Kadın beyaz bir gecelikle cama çıkıyor. Durmadan
içini bir kurt kemiriyor. Korkuyor karşıya bakmaya. Sonra kendini toplayıp ba-
kıyor. Boşalmış zemin kat. İçti boşalıyor, başı dönüyor. Sigarası elinden düşüve-
riyor. İçeri kaçıyor. Sonra yeniden cama geliyor. Rüzgâr bir ıhlamur kokusu ta-
şıyor burnuna uzaklardan. O kokuyu duymuyor, çünkü burnu inceden sızlıyor.

IX/Sokak, Gece

Sarı, kör bir kedi boylu boyunca bir çöp yığınının kenarında cansız yatıyor.

X/Sokak

Gün doğuyor. ☼

ÖYKÜ YAZMAK

SEVİM GÜNDÜZ RAŞA

Anlatımla ilgili son olarak şunları söyleyeyim. Kesin ve anlattığımız olayla kişiye özel sözcükler kullanılmalı, genel söylemlerden kaçınılmalıdır. Ölçüt şu olmalı : Okur, anlatmak istenileni tam olarak anlayabilmeli.

Dil-Anlatım, Bakış Açısı

Öyküye en uygun anlatımı yazarın ancak kendisi seçebilir; yeterince deneyim edindikten sonra anlatımı kendiliğinden oluşacaktır. Yazmaya yeni başlayanlar için öykülerine başlarken birden çok anlatım denemenin yararlı olduğu söylenebilir.

Öykü yazarken dilimizi yalnızca bir iletişim aracı olarak değil, dramatize etmek için de kullanırız. *Anlatmayın, Gösterin.* Öykü kişilerini anlatırken de değindiğimiz gibi, kişileri davranışlarıyla, söyledikleriyle okura tanıtın. Kötü bir adamdan söz etmeyin. Bu çok genel bir söylemdir. Adamın ona kötü demenizi gerektiren davranışlarını yazın, bunu yaparken de okura düşünme ve sezme payı bırakın. Böyle bir tutum okurun, öykümüzün dünyasına girmesini kolaylaştıracaktır. Okur, sözcüklerin nasıl betimlediğini değil, betimlenmiş nesneyi, ya da kişiyi görmelidir.

Şu örneğe bakalım şimdi :

Savaş yıllarıydı. Ekmek karne ile satılıyordu. İlkokula gidiyordum. Dokuz ya da on yaşındaydım. Öylesine yoksulduk ki... Aç kaldığımız günler bitmeyecekmiş gibi uzun geliyordu... Yaz tatilinde Park Kahvesinde çalışıyordum. Bir gün beni oradan kovdular.

Şimdi de İsmail Gümüş'ün "Bozoğlanı'nın Ekmeği" adlı öyküsünün kısa bir bölümünü birlikte okuyalım. (*Boşnak Türküsü*, Hacan Yayınları, Ankara, 1984)

Ekmeğin karne ile satıldığı, aç günlerin hiç bitmeyecekmiş gibi uzun geldiği yıllardı. "Kıtlık Yılları" yani. (Bence bu son tümceye gerek yoktu, bir önceki tümce, kıtlık yılları olduğunu zaten düşündürüyor.)

İlkokula gidiyordum. Dörtte miydim, beşte mi, iyi bilmiyorum. Çok iyi anımsadığım bir şey varsa, yaz tatillerinde ve ders aralarında garsonluk yaptığım Park Kahvesinden yeni kovulmuştum.

Her iki örnek de aynı şeyi söylüyor fakat İsmail Gümüş'ün söylemi, öyküye daha uygun bir anlatım, çünkü birinci örneğin doğrudan doğruya söylediklerini

ikinci örnek okura sezdiriyor, sözcükler anlamı güçlendiriyor. (Aç kaldığımız günler yerine, aç günler v.b.)

Necati Tosuner'in "Sonsuz" adlı öyküsünü okuyalım şimdi de. (*Çılgınsız*, Özgür Yayınları, 1990)

Sonra da gidip Rumeli Kavağı'nda oturduk. Deniz, balık ve şarap vardı. Evlenmeye çeyrek vardı. Martılar geldiler ve hep bizi konuştular. O Karadeniz'e bakıyordu, ben ona bakıyordum. Martıyı güneşte ısıyordu ve hiç durmadan makineleri boyunlarında asılı geliyor, resim çekiyorlardı. Biliyorduk, resimlerimiz hep iyi çıkıyordu, – benim bulunduğum yer bolca sigara dumanlı. Gün almıştık. Çıkınca yolun ortasında öptüm onu. "Kendini Paris'te say..." dedim. Sonra da gidip Rumeli Kavağı'nda oturduk.

Bu usta işi başlangıç paragrafında neler sezmiyoruz ki? Erkek ve kadın Rumeli Kavağı'nda yemek yemektedirler. Balık yiyorlar, şarap içiyorlar. Deniz'i her ikisi de çok seviyorlar. Evlenmeye hazırlanıyorlar, gün bile alınmış. Erkek kadına hayran; kadın Karadeniz'e bakarken o coşkuyla, sevgiyle kadını seyrediyor. Her ikisi de mutlu; martıların bile onları konuştuğunu, mutluluklarının resmini çektiğini duyumsuyorlar. Gün batımı saatleri olmalı, çünkü martılar güneş ışığını yansıtmakta. Kahramanlarımız öylesine mutlu ki, martıların çektiği resimler hep iyi çıkıyor. Martıların da onlar için özel bir anlamı olmalı. Kadın sigara kullanmıyor, erkekse çokça sigara içmekte, resimlerde erkeğin bulunduğu yer bolca sigara dumanlı çünkü. Belki ikisi de Paris'e gitmeyi çok istiyorlar, Rumeli Kavağı'na gidiyorlar ve orada da çok mutlular.

Çok az sözcükle, güçlü bir söylem. Güzel bir gerçek tül arkasından seyrediliyormuş gibi bir atmosfer. Şiirsel.

Öykü devam ediyor :

O zamanlar bir öküz olduğumu bilmiyordum daha.

Yazar bize kahramanının ilerdeki yaşantısına ilişkin ipucu vermekte. Belki çatışkiyla ilintili bu tümce; olası bir dramın habercisi.

Anlatımla ilgili son olarak şunları söyleyelim. Kesin ve anlattığımız olayla kişiye özel sözcükler kullanılmalı, genel söylemlerden kaçınılmalıdır. Ölçüt şu olmalı : Okur, anlatmak istenileni tam olarak anlayabilmeli.

Örnek :

Bu mevsimde buralarda her gün yağmur yağar.

Bu genel bir söylemdir. "Bu mevsim"den kasıt nedir? Buralar neresidir? Bunun yerine şöyle bir söylem yeğlenmelidir.

Eylül ayında İstanbul'a her gün yağmur yağar.

Görüldüğü gibi, yer ve zaman belirgin olduğu için yere ve zamana özel bir anlatım söz konusudur.

Ya da şöyle bir örnek verilebilir :

Necla, olumsuz duygularının kölesiydi.

Nedir olumsuz duygular? Kin, kuskançlık, sevgisizlik, öfke... Ne? Ne kastediliyorsa, o yazılmalı.

Başkalarının kullandığı benzetmeleri ve kalıplaşmış söylemleri kullanmamalı. "İnci gibi dişler, ok gibi kirpikler"den söz etmemelidir.

Güçlü yüklem kullanılmalıdır. Hiçbir sözcük kendi kendine güçlü ya da güçsüz değildir, ancak kullanılış biçimi onu güçlü ya da güçsüz kılar. Şu iki örneği dikkatle okuyalım :

Macar kızı bir bisküvit kadar ktır ktır ve ağza alınınca bir bisküvit kadar yumuşaktır. (Sait Faik, "İhtiyar Talebe")

Talha'yı güneş gibi severim, toprak gibi, ağaç gibi, su gibi. (Bilge Karasu, "Troya'da Ölüm Vardı")

Her iki yazar da sıradan olmayan benzetmeler yapmışlar, yüklemeleri güçlendirecek sözcükler kullanmışlardır.

Nasıl anlattığınız çok önemlidir. Anlatılacak yeni bir konu kalmadığı söylenir hep. Doğrudur, ancak değişik anlatımlar, özgün biçimler her zaman vardır.

Öykülerin kimin ağzından anlatıldığına bakalım şimdi de. Yani değişik bakış açılarını gözden geçirelim.

1. *Her şeyi bilen yazar*

Öykü, üçüncü kişi tekil ağzından anlatılır. Yazar öyküdeki her kişinin geçmişini, başından geçen bütün olayları bilir, yorum yapar, okuru yönlendirir. Sait Faik'in "Köye Gönderilen Eşek" adlı öyküsü böyle bir bakış açısıyla yazılmış bir öyküdür.

2. *Birinci kişi tekil anlatım*

a) Yazar kendi başından geçenleri anlatır gibidir. Necati Tosuner'in yukarıda başlangıcını örnek olarak verdiğimiz öyküsünün anlatımı böyledir.

b) Yine birinci tekil kişi ağız kullanılmasına karşın, bu tür anlatımda yazar ya kendisi gözlemci durumundadır, ya da öyküdeki daha az önemli kişilerden biri kahramanı anlatır. İsmail Gümüş'ün "Dayko'nun Türküsü" adlı öyküsü böyle bir anlatıma örnek olarak verilebilir. Gözlemci durumundaki kişi kendi ağzından dayısını anlatır öyküde. Ayrıca öyküde kendisi de yer almaktadır, ama öykünün baş kişisi Dayko'dur. (*Boşnak Türküsü*)

3. *Gözlemci yazar*

Yine üçüncü kişi tekil anlatımıdır. Yazar sahneler anlatıyor gibidir. Kendisinin de öykü kişilerine, onların yaşadıklarına ilişkin bilgisi yoktur. O anda öğrendiklerini bize aktarıyor gibidir. Ortamı anlatır, olaylara dıştan bakar, nesneldir. Bu anlatımda yazarın ağzından geçmişe dönüşler olmadığını söyleyebiliriz. Necati Cumalı'nın "Hanım" adlı öyküsü gibi. (*Ay Büyürken Uyuyamam*, İnkılap Kitabevi)

4. Çok bakış açılı anlatım

Tek öyküde birçok bakış açısı kullandığı anlatım biçimidir. Adalet Ağaoğlu'nun "Duvar" öyküsü bu bakımdan ilginç bir örnektir. (*Yüksek Gerilim*, Remzi Kitabevi, 1974) Öykünün "Seyirci" bölümünde, gözlemci anlatımla, her şeyi bilen yazar anlatımı karışımı bir bakış açısı kullanılmış. Sonraki bölümlerde yazar, âdeta "ben" anlatımı yerine "o" anlatımını kullanarak, duvarın ansız tohumunun, çiyin, yağmurun, sürgünün, ağacın, yolcunun bakış açısıyla öyküyü anlatmakta.

Şunu belirtmeliyiz ki bakış açılarının sınıflandırılması hiç de önemli bir şey değildir. Nasıl bir öyküde, nasıl bir bakış açısı kullanılacağına ilişkin bir kural söz konusu olamaz. Öykü nasıl bir bakış açısı (belki birden çok bakış açısı, ya da bir karma) gerektiriyorsa o kullanılacaktır. Şimdiye değin söyleyegeldiğimiz gibi, genç yazar kendi yolunu kendisi bulacaktır.

Öykünüzün İlk Okuru Ve İlk Eleştirmeni Sizsiniz

Öykünüzün ilk okuru sizsiniz. Kişilerinize ve olaylara önce kendiniz inanamalısınız. Öykünüzün inandırıcı olup olmadığını sezgilerinizle anlayabilirsiniz, yeter ki içinizin sesine kulak vermeyi bilin. Öykünüz sizin özünüzden çıkar; kendinizi de anlatsanız, sizin dışınızdaki kişileri ve olayları da anlatsanız, çıkış noktası sizsiniz, anlattıklarınız sizi yansıtır ve size ilişkin, sizin kendinizi tanıdığınızdan daha çok bilgi verir.

Öykünüzü yazıp bitirdikten sonra bir süre onu unutun. Yeniden elinize aldığınız zaman, sanki başka biriymişsiniz gibi kendi kendinize şu soruları sorun :

1. Kahraman nasıl davranıyor, neler yapıyor?
2. Onu böyle davranmaya neler iteklemiştir?
3. Bu tür davranışın sonuçları neler olabilir?
4. Düzgün gitmeyen bir şey var mı? Varsa, nedir?

Sorularınıza birden çok yanıt arayın. Değişik yanıtlar önünüzde değişik kapılar açacak, değişik yollar gösterecektir. Belki de öykünüzü yeniden yazacaksınız. Ola ki bu kez daha çok anlam katmanları olan, daha çok boyutlu bir öykü çıkacaktır ortaya.

Okurunuzun öykünüzü okurken soracağı soruları bilmenin yararı var.

1. Ne oluyor?

Bu öyküyü okusam mı? Öyküde neler anlatılıyor ki? Bunlar o denli önemli mi? Bu öyküyü okumak TV seyretmekten daha mı iyi acaba? Öykülerdeki bu tür olayları bin kez okudum, bin birinci kez okumaya değer mi acaba?

Bu tür soruları soruyorsa okurda merak uyanmaya başlamış demektir.

2. Aa, öyle mi?

Hadi canım? Öyle şey olur mu? Kimse böyle bir şey yapabilir mi? Kimsenin başına böyle bir şey gelebilir mi? Bu yazar beni aptal yerine mi koyuyor?

Burada, yukarıda da belirtilmiş olduğu gibi, öykünün inandırıcı olması beklenmektedir, fakat *Martı* örneğinde, ya da Kafka'nın *Dönüşüm*'ünde, Exupéry'nin *Küçük Prens*'inde olduğu gibi kişilerin ve olayların inandırıcılığının öyküde yaratılan ortamın koşulları içinde düşünmek gerekiyor. Adalet Ağaoğlu'nun "Duvar" öyküsünü okurken de, "Hadi canım, duvar da sancı duyar mıymış?" demiyoruz.

Yukarıdaki soruları soran okur öyküyü okumayı sürdürecektir.

3. Ha? Neler oluyor? Ne yaptıklarını, ne konuştuklarını anlayamıyorum. Ya bu yazar yazmayı bilmiyor, ya da ben okumayı bilmiyorum. Hangisi acaba?

Kesin olan şu ki, okuduklarını anlayamayan, yazardan kuşku duyan, okuduklarına inanmayan kişi öyküyü hemen elinden bırakacaktır.

Son olarak kimi öykülerde ortamın ağır bastığını, kişi incelemesinin çok az yer tuttuğunu, kimi öykülerde olayların, kimilerinde de fikrin, ya da karakterin ve özelliklerinin ağır bastığını, kimi öykülerinse bunların tümünün ya da bir bölümünün karması olduğunu söyleyelim.

Yazında En Çok Yapılan Yanlışlar Ve Kimi Öneriler

1. Ağırdan almayın. Emekli olunca yazacağım... Çocuklar büyüsün, o zaman yazmak için fırsatım olacak... Şu camları temizleyeyim, hemen masanın başına geçeceğim... vb.

Neden yazmayı erteliyorsunuz? Siz yazmayı her şeyden daha çok sevmiyor musunuz?

Ülkemizin bugünkü koşullarında, para kazanmak zorunda olan bir kişinin her şeyi bir yana bırakıp da yazmayı ön plana almasının olanaksızlığını çok iyi biliyorum. Üstelik yazmak, evde bulunduğunuz saatler içinde hobi olarak yapamayacağınız kadar zor bir iştir. Yazmak, tekelci bir sevgiliye benzer, kendisinden başka alanlara ancak kendisine yararlı olacağına inanırsa ilgi duymanızı hoş görebilir.

Yine de birçoğumuz bir başka iş yapmak durumunda olduğumuza, bir yandan da yazmayı çok istediğimize göre, zamanımızı iyi kullanmak, gereksiz toplumsal ilişkilerden kendimizi kurtarmak zorundayız. Evde olduğumuz, yazabileceğimiz saatlerde kendimize bahaneler yaratıp, yazmayı ertelemek gibi bir alışkanlığımız varsa, bundan kurtulmanın yollarını aramalıyız.

Çok rahat koşullarda yazanlarda da çalışmayı erteleme çabası gözlemlenebilir. Bundan kurtulmak için, her gün belirli bir saatte masanızın başına oturun. Ne yazacağınızı bilmeseniz de oturun. En yaratıcı olduğunuz saatleri kendi deneyimlerinize bulabilirsiniz. O saatlerde masanızın başına çalışın. (Umarım işyerinizde bulunduğunuz süre içinde değildir en yaratıcı olduğunuz saatler; ya da sabahları saat altıda kalkmak zorundayken, yaratıcılığınız gece yarısından sonra kendini göstermiyordur.) Masanızın başına geçtiniz, kalemi elinize aldınız, önünüzde doldurulmayı bekleyen bir tomar kâğıt var, fakat sizin zihniniz o anda, önünüzdeki kâğıtlar kadar bomboş. Sakın masadan kalkmayın, kalemi elinizden bırakmayın. O gün olanları yazın, işyerinizde canınızı sıkan, ya da sizi mutlu eden bir olayı, ya da başka herhangi bir şeyi yazın. Yayımlamak amacıyla değil, yazmış olmak için yazın. Arkadaşlarınıza mektuplar yazın ve neler yazmak istediğinizi anlatın. John Steinbeck'in de her gün yazmaya çok zor başladığını, kendini toparlamak için arkadaşlarına en az yedi sekiz mektup yazdığını biliyor musunuz? (*Mektuplarda Bir Yaşam*, Türkçesi : Sevim Gündüz Raşa, Cem Yayınları) Genç yazarlara çok yararlı olabilecek deneyimlerini anlattığı, o yılların Amerikan edebiyatına ışık tutan binlerce mektup.

Esin beklemeyin. Siz çalışmaya başlamadan esin perileri yardımınıza gelmez.

Önceden geldikleri olur, ama sunduklarını hemen kâğıda geçirmezseniz uçup gidiverirler. Masanıza oturun ve bir şeyler karalayın. *Kesinlikle bir şeyler olacaktır.* Bir alana ilgi duyuyorsanız, kendinize o alanda bir şans tanımak hakkınız, dahası kendinize karşı görevinizdir.

2. Öykünüzü yazmadan önce kimseye anlatmayın. Konuşma ortamında fikir alışverişi yararlı olabilir, ama buna gereğinden çok zaman ayırmayın. Konuşacak yerde yazın.

3. Dünyanın en iyi öyküsünü yazmak sevdasına kapılmayın. Öykünüzü herkesin okumasını, ya da beğenmesini bekleyin. Okuyan da bulunur, okumayan da; beğenen de olur, beğenmeyen de. Herkesin sizi sevmesini bekleyemeyeceğiniz gibi bir gerçektir bu da. Herkes için yazmak, kimse için yazmamakla eşdeğerlidir.

Bir yayıncı yazdıklarınızı basmadı diye bütün yayıncılara küsmeyin. Yayıncıların kararlarını etkileyen birçok etmen var. Başka bir yayıncı deneyin.

4. Dünyaya ve insanlara açık olun. Çevrenize dikkatli bir gözlemcinin gözle-riyle bakın. Kalabalık yerlerde konuşulanlara kulak kabartın, dikkatle dinleyin ve duyduklarınızdan konuşanların kişiliklerini çıkarmaya çalışın ve yazın, notlar alın. Gözlemlerinizi, işittiklerinizi bilinçaltınıza depolar, birikiminizle yoğurur ve bir gün bilincinize gönderir. Gördüğünüz, duyduğunuz her olaydan bir gün bir öykü çıkabilir. Hemingway *İhtiyar Adam ve Deniz*'i, bir balıkçı köyünde aldığı bir nattan yararlanarak, yıllar sonra yazdı.

5. Yazdıklarınızı hemen yayımlamayın. Araya zaman koyun, yeniden oku-yun, bunu yaparken de kendinize karşı çok acımasız olmayın. Ancak yeniden yazmak gerekirse üşenmeyin. Birçok yazar yapar bunu.

6. Daldan dala sıçramayın. Unutmayın, yazar için ana çizgiden sapmak çok kolaydır.

7. Öyküdeki kişiler için konuşma fırsatı çıkarsa onları konuşturun. Yalnız daha önce de belirttiğimiz gibi, onlara birbirinin bildikleri şeyleri söyletmeyin. Uzun anlatımları konuşmalarla bölmek okurun dikkatini ve merakını uyanık tutar. Bundan yararlanın, yalnız doğallıktan ayrılmamaya dikkat edin. Günlük yaşantımızda düdüklü tenceresini yarım saat anlatan, ya da bir olay aktarırken iç içe ayrılar açan birinin konuşmasının ne denli sıkıcı olduğunu gözden uzak tutmayın. Yazıda da, çok gerekmedikçe (insanlar ancak büyük bir duygusal yoğunluk söz konusu olduğu zaman uzun konuşmak eğilimindedirler) uzun konuşmalar okuru sıkar.

8. Gereksiz sözcükleri öykünüzden çıkarın, sözcükleri sakınlımlı kullanın. John Steinbeck'in bir genç yazara yazdığı gibi, yazdığımız on bin sözcüğün altı binini ilk okuyuşta, kalanın yarısını da sonraki okuyuşlarımızda çıkarırsak yazımız belki iyi bir yazı olabilir.

Ancak gereksiz şeyler söylememek uğruna gerekeni yazmamaktan kaçının. Kendinizi bir sahnede, salondaki izleyicilere, kapalı perdenin arkasında oynan-makta olan bir oyunu anlatırken düşünün. Eksik anlatırsanız izleyiciler olup bi-teni anlayamaz, çok ayrıntılı anlatırsanız izleyiciler sıkılır.

9. Zıtlıkları gösterip karşılaştırmalar yapın. Özgün olmak bir bakıma bağ-lantıları, benzerlikleri, karşıtlıkları ne ölçüde görebildiğinizle ilintilidir. Ne var ki

bunların doğallıkla yapılması gerekir. Zorlamalı yapılan benzetmeler ve karşılaştırmalar yüzünden öykünüz kötü olabilir.

10. Kendinizi anlatmayın, okurunuzla iletişim kurmaya çalışın. Çıkış noktanız kendiniz olsanız bile olaylara nesnel bir açıdan bakmaya, kişisel değil, evrensel olmaya çalışın.

11. Vaaz vermeyin, ya da karşı çıkmayın. Bırakın okur kendisi bir sonuç çıkarsın. Kimse öğüt dinlemekten hoşlanmaz. İletinizi sezdirin.

12. Yazarken kendiniz gibi olun. İçtenliksiz bir yazıyı okur hemen anlar. Sözcükler yerli yerinde kullanılmanın çok ötesinde anlam, derinlik ve sıcaklık taşırlar. Bu da ancak içtenlikle yazılan yazılarda sezilir. Bir piyanist notaları çok doğru, dahası erişilmesi güç bir teknikle çalabilir, ama çaldığına gönlünü katmazsa dinleyicilerine ulaşamaz, onları sarmalayamaz. Yazıda da öyledir. Gönlünüzün sıcaklığı yazıya yansır.

13. Hangi tip okuyucu ve hangi yaş grubu için yazmak istediğinizi baştan belirleyin, kişilerinizi, olayları ve dilinizi ona göre seçin.

14. Yakın çevrenizdekilerin öykünüzü değerlendirmesine pek kulak asmayın. Kimi övgülerin de yersiz eleştiriler ölçüsünde yıkıcı olabileceğini göz önünde bulundurun.

15. Akşamdan sabaha başarı kazanacağınız düşünceye kapılmayın. Yazmak dünyanın en zor uğraşlarından biridir. Çok, pek çok çalışmak gerekir. Ama sakın vazgeçmeyin. Zaman ayırın ve inanarak, sevgiyle çalışın. Sevmiyorsanız yazmayı bırakın, sevebileceğiniz başka bir uğraş bulun.

Şimdi de, genç arkadaşlar için, fırsat buldukça yaparlarsa çok yararlanacaklarına inandığım birkaç alıştırmayı vermek istiyorum.

Alıştırma

Grup I.

Aşağıdaki her tümceyle ilgili birer paragraf yazın. *Anlatmayacağınızı*, davranışlar ve konuşmalarla *göstereceğinizi* unutmayın.

1. Ayşe sivri dilli biridir.
2. Ahmet karar vermekte güçlük çeken biridir.
3. Fatma çok çabuk öfkeye kapılır.
4. Zerrin utangaç bir kızdır.
5. Filiz çok iyimserdir.
6. Hasan çok zekidir.
7. Mehmet Amca çok huysuz bir ihtiyardır.
8. Ali çalışmayı hiç sevmez.
9. Barış dikkatsiz biridir.
10. Handan insanları çok sever.

Grup II.

Aşağıdaki kişilerin duygularını açıklayan birer paragraf yazın. (Kural değişmiyor : Anlatma, göster.)

1. Ayşen'i yolda bir dilenci durdurup para ve yiyecek istedi.

2. Candan'ı müdürü çağırıp yeterince çalışmadığını söyledi. Candan haksızlığa uğradığına inanmaktadır.

3. Karısı, Hasan'a boşanmak istediğini söyledi. Hasan'sa boşanmak istemiyor.

4. Berrin, sevdiği erkekten bebek beklemektedir. Erkek Berrin'i sevmekte, fakat evlenmekten kaçınmaktadır. Berrin'se çocuğunu dünyaya getirmeyi çok istemektedir.

Grup III.

1. Tanıdığınız birini, a) genel ve soyut sözcüklerle, b) kişiye özel ve somut sözcüklerle anlatan birer paragraf yazın ve iki paragrafı karşılaştırın.

2. Duygusal bağınız olan bir yer seçin, orada olanları, mekân ve zaman belirterek ve bir atmosfer yaratarak anlatın.

3. Çevrenizden rastgele bir nesne seçin ve o nesnenin canlı olduğunu varsayarak, onunla ilgili bir paragraf yazın.

4. Başınızdan geçen bir olayı, bir arkadaşınıza anlatıyormuş gibi yazın. Arkadaşınızın her şeyi anlaması için ayrıntıları da yazmayı unutmayın. (Arkadaşınızı sıkacak ayrıntılardan kaçının.)

5. Size yakın birini (kendiniz de olabilir) seçin. Önce dış görünüşüyle, sonra da kişilik özellikleriyle anlatın.

6. Geçmişinizden, en az iki kişinin daha bulunduğu bir an seçin. Bu anı, önce, bu kişilerden birinin, sonra ötekinin ağzından yazın. Daha sonra da kendi ağzınızdan yazarak karşılaştırın.

7. Bir konu seçin ve önce elli sözcükle anlatmayı deneyin. Sonra gitgide sözcük sayısını azaltarak birkaç kez daha yazın.

Bu yedi alıştırmayı daha birçok kez yapın. Giderek daha kolay ve düzeyli yazdığınızı göreceksiniz. Olanığınız varsa yazdıklarınızı başkalarıyla tartışın.

Grup IV.

1. Seçtiğiniz kısa bir öyküyü,

a) Dil, anlatım (benzetmeler, yalın ya da bileşik tümceler, deyimler ve benzetmeler, imgeler) ve bakış açısı bakımından inceleyin.

b) Öyküyü bir iki tümceyle özetleyin.

c) Öykünün kişilerini inceleyin. (Baş kişi, çatışkısı, yan kişiler)

d) Öykünün başlangıç paragrafını, gelişme bölümünü ve sonunu inceleyin. Gerilim (düğüm) ve sürpriz (varsa) bölümlerini bulun.

2. Bir konu seçin. (Bir gün bir çocuğun başına gelenler, bir aşk, bir fırtınanın neden olduğu yıkım vb.) Önce ayırıcı, özel bir dille, sonra genel bir dille anlatın. Yazdıklarınızı karşılaştırın.

3. Bir öyküden uzunca bir bölüm seçerek sözcük gruplarını inceleyin. (Bilge Karasu'dan bir öykü seçilebilir.)

4. Bir öykü seçip ortam incelemesi yapın. (Ortamın betimlenmesi, konuyla bağlantısı, ortam betimlemelerinin öyküde ne kadar yer tuttuğu.)

5. Kendi yaşamınızdan sizi çok etkileyen bir ortam seçin. Uygun kişiler yaratarak bu ortamda geçen bir öykü yazın. (Atmosfer, olaylar ve baş kişi öğelerine

dikkat edin.)

6. Bir öykü seçin. Yazarın, öykünün baş kişisini, kişinin dışındaki dünyasının özelliklerini (ortam, konuşmalar, davranışlar, görünüş, başkalarının ona tepkileri, yani bir kişi gözlemleyen birinin gözüyle nasıl görülüyor) ve içsel özelliklerini (yazarın yorumu, bilinç akımı ve kişinin başkalarına tepkileri) göz önüne alarak, nasıl yarattığını inceleyin.

7. Şu başlıklarla (ya da daha başkalarıyla) kısa, (ya da çok kısa) öyküler yazın.

a) Sevdiğiniz biri.

b) Sevmediğiniz biri.

c) Papa'yla Madonna'nın (ya da Rahibe Theresa'yla Michael Jackson'un) karşılaştığını varsayın. (Karşılıklı konuşmayla başlayan bir öykü yazın.)

d) Kâğıttan insanlar.

e) Kâğıttan gemilerle oynayan ak saçlı bir ihtiyar. (Kadın da olabilir, erkek de).

f) Mevlana ile Hitler Araf'ta karşılaşsalar...

Ya da, Don Juan'la Luther, Roma'da karşılaşsalar... Luther'in yandaşları Roma'yı yakıp yıkmışlar, din adına akıl almaz eylemlerde bulunmuşlardır...

8. Bir baş kişi seçin. Özelliklerini yazın (# 6'dan yararlanın). Bir çatışkı bulun, bir ortam yaratın ve öykünüzü yazın.

Bakış açınız nedir? Bakış açınızı değiştirerek öykünüzü yeniden yazın. İki öyküyü karşılaştırın.

9. Bir kısa öykü seçin, bakış açısını değiştirerek yeniden yazın.

10. Birkaç karakter seçin.

Birkaç çatışkı seçin.

Bir karakterle en uygun çatışkıyı bir araya getirerek bir öykü yazın. ❏

("Öykü Yazmak"ın ilk bölümü "Adam Öykü"nün 8. sayısında yayımlanmıştır.)

Kaynakça

How to Find Your Own Voice, Peter Porosky, University Press of America, Boston

Most Common Writing Mistakes, Judy Delton, Writer's Digest Books, Cincinnati, Ohio

Writing in General and the Short Story in Particular, Rust Hills, Houghton Mifflin Company, Boston

Characters & Viewpoint, Orson Scott Card, Writer's Digest Books, Cincinnati, Ohio

Creative Writing, Lavonne Mueller / Jerry D. Reynolds, National Textbook Company, Lincolnwood, Illinois

CAHİT SITKI TARANCI

İnsanlar Böyledir İşte...

“**N**İÇİN mi İstanbulun bu تنها semtinde, bu kulübecikte oturuyorum? Basittir; çünkü insanları sevmiyorum, çünkü bugünkü cemiyet, sigara dumanile dolmuş, penceresi kapalı küçük bir oda gibi kasvet kokuyor. İnsanlara ve cemiyete karşı çok zalim olduğumu söyleyeceksiniz. Benim başıma gelenler sizin başınıza gelmediği için bir dereceye kadar haklı olabilirsiniz. Fakat unutmayın ki kanaatlerimiz daima değilse de ekseriya tecrübelerimizin muhasalasıdır. Anlatayım da bakın : Bugün, bu kır kahvesinde, kendisini lûtfen dinlediğiniz bu saç sakalı birbirine karışmış, kıyafeti pejmürde, vaktinden evvel çökmüş adam, bundan otuz sene evvel böyle değildi. Hey gidi günler hey! O zaman ben de dünyayı gülistan görürdüm, insanları melek sanırdım. Sultanahmedde konağı, Yeniköyde yalısı, Erenköyünde köşkü, Bahçekapıda büyük bir mağazası olan zengin ve muteber bir tüccarın biricik oğluydum. Mektebimi yeni bitirmiştim. Gençliğim, güzelliğim, servetim, ümidlerim, hayallerim vardı. Hayatta muvaffak ve mesud olmak için bütün imkânlarla sahib sayılırdım, değil mi? Bana da öyle geliyordu. Fakat inanın bana, ilâhlar çok talihli insanları çekemezler ve onları yere vurmak için kocakarıların kötü nazarını vasita olarak kullanırlar. Bizim aileye de nazar mı değdi ne oldu, babam bir gün kalb sektesinden ölüverdi, aradan on beş gün geçmeden mağazada – geceleyin – bir yangın çıktı, o zaman bugünkü itfaiye teşkilâtı olmadığı için vaktinde söndürülemedi, amansız alevler bir gecede mağazayı hâk ile yeksan ettiler. Derken annem tifoya yakalandı ve o da babamdan üç ay sonra beni yapayalnız bırakarak kocasının yanına gitti. Teessür ve bedbinlik beni harab etmişti, kendimi avutmak için rakıya, kumara başvurdum, Erenköyündeki köşkle Boğaziçi'deki yalıyı satmıştım, onların parasile iki sene har vurup harman savurdum. Sonra bu iş böyle yürüyeceğini anlıyarak kendimi toparlamağa çalıştım ve bunun için hemen bir iş tedarikine baktım. Tahsilim olduğu için Evkafa bin kuruş maaşla girmeye muvaffak oldum. Sultanahmeddeki konağı da kiraya verdim. Maaşımla ve konağın kirasile mükemmeden geçiniyordum. Artık hayatım intizama girmişti. Fakat yalnızlık beni sıkıyordu. Evlenmeğe karar verdim. Bir doktorun kızile evlendim. Güzelce, evcimend bir tazeydi. İlk zamanlar çok mes'ud olduk. Gayet iyi geçiniyorduk. Daire arkadaşlarımdan Hüsnü isminde bir genç, karımın uzaktan akrabası olduğu için, bize sık sık gelirdi. Ben ikisine de itimad ediyor ve beni aldatacaklarını zerre kadar aklıma getirmiyordum. Fakat bir gün onları, hem de benim evimde, yakalamıyayım mı? Kan tepeme attı. O anda yanımda bir tabanca olsaydı ikisini de köpekler gibi gebertirdim. Fakat nereden aklıma gelirdi ki karım beni en yakın dostumla aldatsın? Tabii bu hâdisе üzerine evlilik

saadetine veda etmek mecburiyetinde kaldım. Bu arada konağa yeni kiracılar taşınmıştı. İlk aylığı peşin verdiler. İkinci, üçüncü, dördüncü ay, sıkıntıda olduklarından bahsederek, bir müddet beklememi rica ettiler. Ne olacaktı bekledim, halden anlıyan, merhametli bir adamım. Sonra, kiracılarım bir Paşazade ailesiydi, namuslu, kibar insanlar görünüyordlardı, daha doğrusu bana öyle geliyordu. Fakat aylar geçiyor, bizim kiradan ses seda çıkmıyordu. Nihayet, kendilerinden bir şey istemediğimi, yalnız bir an evvel konağı terketmelerini rica ettim. Ha bu gün, ha yarın diye salladılar. Sonunda, mahkemeye vereceğimi bildirdim. Çıktılar. Fakat konağın halini bir görmeliydiniz, harab olmuştu. Tamirata verecek param olmadığı için satmaktan başka çare yoktu. O canımı konağı kaça sattım biliyor musunuz? On bin liraya. Halbuki babamın zamanında elli bin lira vermişlerdi de babam, dede yadığarı diye satmamıştı. On bin lirayı cebime koymuş, kafamda yeni hayat projeleriyle, eve dönüyordum. O zaman Fatihte oturuyordum. Eve gitmek için büyük bir yangın yerinden geçmek lâzımdı. Geceydi, her taraf uykudaydı, ortalıkta in cin top oynuyordu. Böyle geç bir saatte cebimde on bin lira ile eve dönmek tehlikeliydi. Bunu farkediyordum. Parayı hemen o gün bankaya yatırmadığıma pişmandım. Fakat iş işten geçmişti. Sessiz adımlarla, korka korka yürüyordum. Hissi kablelvuku denen şeye inanın. Korktuğum başıma geldi. Tam benim eve kıvrılan sokağın başına gelmişim ki nereden çıktıklarını bilmediğim üç adam üstüme çullandı, ağızımı bağladılar, kollarımı tuttular, portfeyimi aldılar ve başıma ağır bir cisimle vurarak beni yere yuvarladılar. Neden sonra kendime geldiğim zaman gökte yıldızlar gözüme ilişti. Felâketimle alay eder gibi, utanmadan, bana göz kırpmalarına tahammül edemedim. Paraya, yıldızlara, insanlara, kendime, herşeye lânet ede ede eve girdim. Yatakta saatlerce ağladığımı hâlâ hatırlarım. Ertesi sabah uyanınca yaşadığıma hayret ettim. Hayatla ne âlâkam kalmıştı ki! Gece uykudan ölüme pekâlâ geçebilirdim. Hayır, hayat, şikârını, öyle kolay kolay bırakmaz. Benim de peşimi bırakmadı. Fakat

=====

Cahit Sıtkı Tarancı (1910-1956) çağdaş Türk şiirinin öncüleri arasında anılır. İlk şiirleri 1930'da yayımlandı. 1946 CHP Şiir Yarışması'nda "Otuz Beş Yaş" şiiriyle birincilik kazanınca ünü yaygınlaştı. Gazete ve dergilerde çıkan öykülerinden 22'si *Cahit Sıtkı'nın Hikâyeciliği ve Hikâyeleri* (1976) adı altında bir araya getirildi. Asım Bezirci'nin derlediği *Bütün Şiirleri* 1983'te yayımlandı. • Cahit Sıtkı Tarancı dönemin en çok okunan şairlerinden biridir. Garip akımından etkilenerek serbest şiiri denemiş, bir yandan da Baudelaire ve Verlaine gibi Fransız şairlerinden etkilenmiş, ama hiçbir akıma bağlanmadan uyumu ve biçimi gözeten, duygulu, kendine özgü bir şiir geliştirmiştir. Hem yaşam sevincini, hem de yoğun bir karamsarlığı yansıtan şiirlerinde "yalnızlık" ve "ölüm" izlekleri ağır basar.



=====

ben cismen yaşıyordum, yoksa ruhan çok ölmüştüm. Emin olun ki, nefes almaktan yürümeğe, yemeğe, içmeğe, yatmağa, dairede çalışmağa, konuşmağa kadar her fiili bir angarye gibi isteksiz yapıyordum. Arada bir çocukluğumu, gençliğimi, ümidlerimi, hayallerimi hatırladıkça gözlerim yaşıyordu. Acaba anamın babamın bence meçhul günahları vardı da onların mı cezasını çekiyordum, bilmiyorum. Böylece bir sene geçti. Artık talihsizliğimi yadırgamıyordum, alışmıştım. Yavaş yavaş hayata karşı daha müsamahakâr, daha muhabbetli bir gözle bakmağa çalışıyordum. Dairede benim gibi çok çile çekmiş bir mümeyyiz vardı, onunla arasına derdleşir, birbirimizi teselli ederdik. Zaten dairede ondan başka kimseyle ahbaplık ettiğim yoktu. Bu mümeyyiz arkadaşla ortaklama bir tayyare bileti almıştık, vahi bir ümid, değil mi? Fakat ümid ya... Ve o bilete en büyük ikramiye isabet etmesin mi? Gazetede numarayı okurken gözlerime inanamıyordum. O sevinçle hemen giyinip daireye koştum. Zira bilet bizim mümeyyiz arkadaştaıydı. Daha gelmemişti. Sabırsızlıkla bekliyordum. Fakat o gün gelmedi, ertesi ve daha ertesi günler de gelmedi. Mesele apaçık meydandaydı. İkramiyeyi benimle paylaşmamak için – yirmi bin lira kadar bir şey tutuyordu, az değil, değil mi? – sırta kadem basmıştı. Vakıâ bu müspet bir kayıp sayılmazdı. Nihayet ikramiye çıkmıyabilirdi. Fakat o sadık ve vefakâr bir dost, bir derd ortağı görünen adam meğır bir ifritmiş! Şimdi siz benim yerimde olun da nefret etmeyin insanlardan. Hayat yoldaşı yerine alırsınız, adımlarınızı adımlarına, kalb çarpıntılarınızı kalb çarpıntılarına uydurursunuz, bütün hayat aşkınızı onun müşfik sandığımız ellerine tevdi edersiniz, sizi yarı yolda bırakır ve firar için, sizin hakkınız olan para ile tedarik ettiğı atın nal sesleri gece uykularınızı kaçıır, ifrit hayali gözlerinizin önünde sırtır durur. İnsanlar böyledir işte... Tekaüd olur olmaz buraya taşındım. Tekaüd maaşım, birkaç tane tavuğum, kitaplarım ve hâtıralarım var. Bu semtin insanlarla de münasebetim pek azdır, zaruriden ileri geçmez. Tavuklarım, kitaplarım, hâtıralarım arasında sakın ve âsude bir hayat yaşıyorum." ❀

(13.2. 1939, Cumhuriyet)



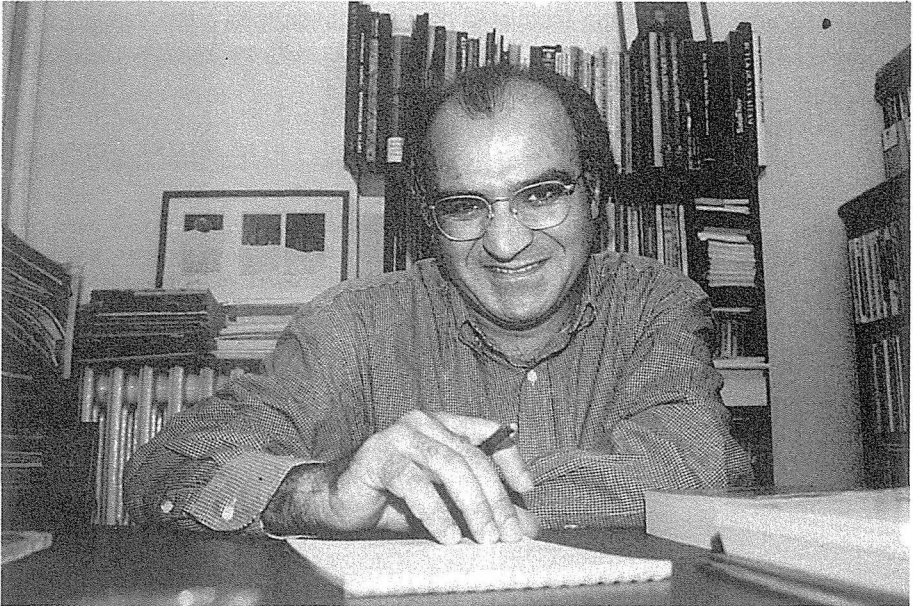
ÖYKÜDE İZLEKSEL OLAN

FERİDUN ANDAÇ

ÇEHOV'un öykülerini çerçeveleyen konuların bellekte iz bırakan yanları sık sık dile getirilmiştir. Kısa öykünün bu usta yazarının öykülemedeki başarısını anlattığı bir olay /durum ya da kesitte neyin / niçin / nasıl verilmesi gerekliliğinin sağlam bir yapı üzerine kurmasıya bağlayabiliriz. Öyküde asal olan da bu değil mi?

Öykü, bütündense, ayrıntıları; ayrıntılardan an'ları, izleksel olabilecek öğeleri içerir. Anlatım örgüsü 'kısa', etki ve yoğunluğu 'uzun'dur bunun için, etkiyi, yoğunluğu sağlayan ise anlatının izleksel yapısıdır. Öyküdeki anlamsal boyut izleklerin nasıl / niçin verildiğine bağlı olarak ortaya çıkar. Bu da bir öykünün etkileyici, kolayca tüketilecek bir metin olup olmamasına bir göstergedir, bence.

Bunu biraz daha açarsak : İzlek, öyküde anlatılmak (dolayısıyla iletilmek) istenilenin kurgusal özüdür, bir araçtır. Artalandaki gerçeklikleri yansıtmada anlatıcı / yazarca işlev üstlenilendir. Anlamsal bütünlüğün metin içindeki bakış dizgesini oluşturur aynı zamanda. Bu da, bizi bir öykünün hem kuruluşunu, hem de kurgusal boyutunu kavramaya



Feridun Andaç : İzlek, öyküde anlatılmak (dolayısıyla iletilmek) istenilenin kurgusal özüdür, bir araçtır. Artalandaki gerçeklikleri yansıtmada anlatıcı / yazarca işlev üstlenilendir.

(Fotoğraf : Muammer Yanmaz)

yöneltir. Kurulan öykü'nün öncesi ile yazılan öykü'nün sonrası arasındaki çizgide metin-içi izlek-çevrenin açılım noktalarını görebiliriz.

Çehov'un öykü dünyasında ilk sözün öykü sonunda bir anlam taşıması gerekliliği savı ise öyküde izleksel olan'ın nerede başlayıp nerede bitmesi gerektiğini de anlatmaktadır, sanırım.

Onun "Kalemde" öyküsüne bakacak olursak :

"Öğle idi. Uzun boylu, tıknaz, kırlak saçlı, patlak gözlü çiftlik sahibi Voldırev, palto-sunu çıkardı. İpek mendiliyle alnını sildi, ürkek adımlarla kalem odasına girdi. Orada kâtipler, kalemlerini gıcırdatarak yazıyorlardı..."*

Öykü, böyle başlıyor. Voldırev, ilam suretini çıkarmak için gittiği kalemde ilgili memurdan bilgi almak ister. Memur ilgisizdir, onu görmemezlikten gelir. Rüşvet olarak verdiği iki rubleye de aldırılmaz. Ümitsizdir.

"Yazıyorlar! diye düşündü. Yazıyorlar, kahrolacısalar!" der. İlk karşılaştığı odacının uyarısı üzerine üç ruble daha verir. Bu kez :

"Memur defteri önüne çekti, sayfaları karıştırmaya başladı, sonra birdenbire, sanki rastgele, gözlerini Voldırev'e kaldırdı. Burnu parıldadı, kızardı, gülümsemeyle buruştu."

Memurun bir an'lık ilgisi Voldırev'in işini çözümler... Hatta onu kapıya değin uğurlar, memur.

"Voldırev, nedense sıkıldı, içinden gelen bir emre boyun eğerek cebinden bir ruble çıkardı, memura uzattı. Öbürü hep eğiliyor, gülümsüyordu, rublelik banknotu da bir hokkabaz gibi aldı, öyle ki kâğıdın havada görünmesiyle kaybolması bir oldu.

"Çiftlik sahibi sokağa çıkınca :

"Aman ne adamlar!.." diye düşündü, oracıkta durdu, mendiliyle alnını sildi."

Voldırev'in kaleme girerkenki ürkek hali yaşanacakların bir göstergesi olarak imlenir. Öykünün izleksel yanı da öykü kişinin yaşadığı an'ın açılımıyla ortaya çıkar. Yaşanacak sıkıntının metin içinde izleksel olarak verilmesi, öykünün başı ile sonu arasındaki bağıntı düzlemi ile de pekiştirilir.

Öyküde izleksel olanın ne olduğunu kavramaya çalışırken metnin kuruluşunun şu düzlemde ayrıştırılması gerektiğini de düşünüyorum : Öykü / metin, metnin anlam katmanları, metnin anlatım düzlemi, metnin gereçleri.

Bir sonraki "Dönence"de bunun adlandırmaları üzerinde durmaya çalışacağım.



İnci Aral (1944) ve Erendiz Atasü (1947) öykücülüğümüzün iki önemli adı. Onların yazdıkları geniş bir okur kesiminde ilgi gördü.

Aral'ın ilk öykü kitabı *Ağda Zamanı* (1979) idi. Bunu *Kıran Resimleri* (1983), *Uykusuzlar* (1984), *Sevginin Eşsiz Kıştı* (1986) izledi. *Ölü Erkek Kuşlar* (1991), *Yeni Yalan Zamanlar* (1994) onun romana yönelişinin ürünleriydi. İnci Aral, öyküleriyle öykü dünyamıza yeni bir duyarlık getirmiştir. Toplumun yaşadığı altüst oluş sürecinde bireyin (özellikle kadının) yaşadığı koşulları, ilişkilerini, yalnızlığının uçlandığı noktaları duygu yoğunluğuyla yansıtır. Öyküsünün tüm izleklerinde bireyin varolma konumu dile getirilir.

Atasü, ilk kitabı *Kadınlar da Vardır!* (1983) yola çıktığı uğraşısını *Lanetliler* (1985), *Dullara Yas Yakışır* (1988), *Onunla Güzeldim*'le (1991) sürdürüyor. *Dağın Öte Yüzü* (1995) ise onun ilk roman denemesi oldu. Atasü'nün öykü dünyası öncelikle kadının konumu, yaşamsal gerçeklikleri üzerine kurulur. Bireysel olanın sarmaladığı gerçeklerin arka planında toplumun değişimi, bununla yaşanan sürüklenişler yer alır. Soran, sorgulayan; varolma adına yaşamının anlamını yakalamaya çalışan bir duyarlık evreni su-

nuyor Arasü.

"Bir Öykü Nasıl Başlar" ve "Öykü Bir 'An' mı?" onların bu duyarlı öykü evrenlerine bakabilmemiz için kapı aralıyor bize. ○

*Anton Çehov, *Hikâyeler I*, Çeviren : Servet Lünel, 2. baskı, MEB Yay., 1966



BİR ÖYKÜ NASIL BAŞLAR?

İNCİ ARAL

“**S**ENİN beni evde yalnız bırakıp gezmeye gittiğin bir gün kendimi çamaşır ipliyle asacağım!" dedi babam, anneme. "Hem de arka bahçedeki zerdaliye..."

"Sus," dedi annem, "çocuğun yanında deli gibi konuşma!"

Zerdaliyi düşündüm. Babamı taşıyabilir miydi? Hayır, olacak şey değildi. Yeni çiçeklenmişti, baharın başındaydık, aldanmış olduğu bile söyleniyordu. Her yıl acele ederdi böyle zaten. Ama babam? Kendini öyle ölü olarak.. yani nasıl düşünebilirdi zerdalinin bembeyaz çiçeklerle donanmış dalından aşağı sarkarken?

"Ben hep senin yanında kalırım, n'olur asılma," dedim ona. Ağlamaya başladım.

"Çocuğu korkutmaya utanmıyorsun!" dedi annem, bulaşık tasından çıkardığı ellerini sinirle önlüğüne kurularken.

Manisa'da, Rumlardan kalma, tek katlı, bahçe içinde bir evde oturuyorduk. Birkaç yıldır sağ yanı hafif felçliydi babamın. Eli güçsüz, dili peltekti, yürürken baston kullanıyordu. Genç yaşında bu duruma düşmek ruh sağlığını da bozmuştu. Annemi uçan kuştan kısıkanıyor hep yanında otursun istiyordu.

Birkaç ay sonra bir öğleden sonra, ikimiz yalnızken bahçedeki çamaşır ipini söktü. Ucunu düğümleyip boynuna geçirdi. Öteki ucu ardınca sürükleyip zerdaliye yürürken çocukluğumun ilk dehşet duygusunu tattım. Ayaklarına atılıp sınıksız sarıldım, çırpınıp yalvardım ona, yapmasın diye. Vazgeçti, ama bu sırada ruhumda bir çatlama oldu, büyük bir yarık açıldı, bütünlüğüm parçalandı. Güvensiz, içe kapalı, nevrotik biri olmanın temelleri atıldı. Kuşkusuz ben, bunun böyle olduğunu çok sonraları anlayabildim. Hayatımdaki kırık döküğü toplamayı bir türlü bitiremediğim.

Babam, andığım bu olaydan on ay kadar sonra ikinci bir beyin kanaması ile öldü. O gün yazdığı intihar mektubunu ölümünün üçüncü günü bir kitabın içinde buldu annem. Kitabın Stendhal'ın *Kırmızı ve Siyah*'ı olduğu kalmıştı aklımda. Ama belki de ben yakıştırdım, düşledim sonradan bu ayrıntıyı. Tam tamına otuz üç yıl sonra bu acı anıdan yola çıkarak yazdığım bir öykü için uydurdum bunu ve yazdığım öykü benim için öylesine gerçeklik kazandı ki, asıl gerçeğin önüne geçti.

Ben dönüp dolaşıp, kendi uydurduklarına önce kendileri inanan yalancılar gibi hissedirim kendimi çok zaman. Düşlerimle gerçek yaşamımı birbirine karıştırdığım olur. Bütünüyle kurduğum, öykülerimde can verdiğim kişiler, insanlar sanki sahiden varmışlar da bir yerlerde yaşamlarını sürdürmekteymişler sanırım. Onları sever ya da kızar, ama ne



Inci Aral : Ama nereden, nasıl başlamalı? İlk ve en önemli sorunun budur. Benim en büyük sorunun budur. İlk cümle. Çünkü ben, bir öykünün ilk cümlelerini okurum ve, ya bırakırım o öyküyü okumayı ya da farkında olmadan okur bitiriveririm tümünü.

olursa olsun sevecenlikle düşünürüm. Rüyalarım girdikleri de olmuştur, bir sokakta karşıma çıkıverdikleri de.

İzmir'de bir imza gününe gelen yargıç, "Ben Özdemir'im," dedi bana, geçen yıl *Kıran Resimleri*'nde, Kahramanmaraş kıyımı davasına bakan bir yargıç anlatmıştım ve adı Özdemir'di. – Gelip duruşma salonunu gördünüz değil mi? – diye sordu. – Hayır, dedim. – Ama o kürsünün üstündeki vantilatörü, o "koca örümceği" bile nasıl bildiniz? – ! – Adana Şeker fabrikası konukevini gördünüz öyleyse? – Yo, görmedim. – Ama aynen o bahçeyi anlatmışsınız! – Bütün resmi daire ve kurumların bahçeleri birbirine benzer de ondan. – İyi, ama o yalnızlık, bizim yargıç olarak davanın büyüklüğü altında ezilmemiz, bütün o karmaşık duygular, kaygılar... Yargıç arkadaşlardan biri akrabanız ya da tanıdığınızdı sanırım. – Yok canım, hiç ilgisi yok!

İşte, Özdemir emekli olmuş İzmir'de yaşıyor, Gülgez Ankara'da bence. Elif İsviçre'de. Sonra, Güher ölmüş olabilir. Serpil Aydın'ı ne kadar yaşlandı kim bilir, Bersu evlenmiştir kendi yaşında biriyle. Ne kadar da "ben"im hepsi, ne kadar da kalabalığız onlarla.



BENİM çocukluğum olmadı. Gene de çocukluğum sayılacak dönemden anlatılmamış birçok öykücük var daha. Bazıları birer cümleyle girmişlerdir herhangi bir öykümün en az kanatacak yerine. Kimilerinin ise belleğimin en karanlık en kuytu köşelerinden dışarı çıkıp çıkamayacakları asla bilinemez. Çocukluğumu, gençliğimi, geçmişimi yazmak istiyorum oysa ölmeden önce. Korkmadan, apaçık. Kimseyi ilgilendirmiyorsa bile beni çok ilgilendiriyor artık bu geçmiş.

Ağabeyimin anname âşık olan arkadaşısını anlatmak istiyorum. Türksen ablanın korkunc uzun tırnaklarını batırarak kulağımı çekişini. Emine'yi. Güler Çakıcı'yı. Onun vizon kürküyl: yatakhaneye geldiği, ortadaki üst ranzaya oturarak bize yeni yaşamını an-

lattığı geceyi. En umutsuz yolculuklarını. Bütün buluşmalarını. Ne kadar az şey yazdım daha, ne kadar az şey anlattım. Başımın içinde binlerce öykü var. Sözcüklerle, gündoğumları ve akşamlarla, şarkılar, dokunuşlar ve hoyratlıklarla kaydolmuş öykücükler.

Ama nereden, nasıl başlamalı? İlk ve en önemli sorunun budur. Benim en büyük sorunun budur. İlk cümle. Çünkü ben, bir öykünün ilk cümlelerini okurum ve, ya bırakırım o öyküyü okumayı ya da farkında olmadan okur bitiriveririm tümünü. Su gibi akıcı, şiir gibi vurucu, ışık kadar kuşatıcı olmalı bir öykünün başı. Eğer bu kadar çok yazılacak şey var da ben bu kadar az yazabiliyorsam bu yüzdendir. O büyülü ilk sözcükleri bulup yakıştırmanın, söze o öyküyü sürükleyip götürecek bilgelik ve ustalıkla başlamanın güçlüğündendir.

Benim çocukluğum olmadıysa da bir zamanlar çocuktum. Çocuğa benzer bir küçük kızdım. Öyle masallar anlatırdım, öyle düşler kurardım ki annem, "Uydurukçu" takmıştı adımı. Sonra dağıldı evimiz. Ölüm, göçler, ayrılmalar yaşadım. Okul ve çevre değiştirmeler yüzünden hırpalanmış yalnız ve çekingen bir çocuk oldum. Düşlerim korkutucu, duyarlılığım hastalıklı hale geldi. Benimle ilgilemeyecek, sevgi gösterip kucaklayacak kimse yoktu. Kitaplarla, kâğıtlarla dostluğum çok erken başladı bu yüzden. Tek şansım kaldığım evlerde bol kitap, kâğıt bulunmasıydı. Kitaplar sığınağım oldu. Okuduklarımı düş gücümle süslüyor zenginleştiriyordum. Kitaplar benim gibi yalnız ve sevgisiz kalmış bir çocuğa içinde benim de yer aldığı dünyalar sunuyordu. Bugün bile okumanın büyüsü budur bana göre. Kısaca, o koşullarda kendim için kapalı devre bir dünya kurmaya çalışmış olmalıyım. Daha o yıllarda sevdiğim yazarlar, öyküler oldu. Edgar Allan Poe'nun, O. Henry'nin öykülerini okuduğumda on üç on dört yaşlarındaydım. Ardından Ömer Seyfettin, Reşat Nuri, Orhan Kemal ve Yaşar Kemal'in öyküleri geldi. M. Şevket Esendal'ı Maupassant'ı, Sait Faik, Sabahattin Ali, Katherine Mansfield ve Çehov'u ise çok daha sonra keşfettim.

Yetmişli yılların başında radyoda bir öykü saati vardı ve ben öyküye asıl orada okunan öyküleri dinleyerek gönül verdim. Kimin hazırladığını bilmiyorum, ama o program için çok iyi öykülerin seçilmiş olduğunu düşünüyorum şimdi bile. Bunlar arasında unutamadıklarım var çünkü. Örneğin, Juan Rulfo'nun "Bize Toprak Verdiler", Nezihe Meriç'in "Menekşeli Bilinç", Tahsin Yücel'in, Onat Kutlar'ın en güzel öyküleri ve daha niceleri.

Kendimi bildim bileli, ola ki ruhumu yeniden bütünlemek ve her zaman çok yakınımdaya duran ölüme meydan okumak, yani onu büsbütün unutmak için, yazmayı dedim. Kendimi sevdiğim, ama uzakta kaldığım insanlara anlatmayı sevdim. Bende birikenleri onlarla bölüşmeyi istedim ve uzun, kimi zaman çok uzun mektuplar yazdım. Günlerimi yazdım defterlere, kırılmaları, çocuksu, geçici heveslerimi. Böylelikle henüz çok gençken insanın bencilliğinden daha yüksek bir bölüşme isteğine sahip olduğunu öğrendim.

İlk öykülerim geldi sonra. Birer mektuptular sanki bunlar. Benim için yıllar yılı yazıp durduğum mektuplardan farklı değillerdi çünkü. Aynı içtenlik ve rahatlıkla yazılmışlardı

Edgar Allan Poe'nun, O. Henry'nin öykülerini okuduğumda on üç on dört yaşlarındaydım. Ardından Ömer Seyfettin, Reşat Nuri, Orhan Kemal ve Yaşar Kemal'in öyküleri geldi. M. Şevket Esendal'ı Maupassant'ı, Sait Faik, Sabahattin Ali, Katherine Mansfield ve Çehov'u ise çok daha sonra keşfettim.

ve öykü olduklarından pek de emin olamayışım bundandı. Kadınlık durumuyla, kadınların sessizlik ya da başkaldırma, seçim ve yeğlemeleri ile küçük hesaplaşmaları yazdıklarım. Şimdi geriye dönüp baktığımda bu öykülerde kadının taşıdığı sevgi yüküyle bağımsızlığı arasındaki acıtıcı çelişkinin iyi çizilmiş olduğunu görüyorum. Ayrıca kısa, yoğun, biçimsel açıdan sağlandılar. O yıl, '77'de on iki öyküm yayımlandı dergilerde. Bu onaylanmak anlamı taşıyordu benim için. Bu yüzden de büyük bir yükümlülük altına girmiş sayıyordum kendimi. Yazmayı sürdüremekten çok korkuyordum nedense.

Bu korkudan hiçbir zaman kurtulamadım. Boş bir sayfa kâğıt karşısında kapıldığım acemilik duygusu hiç geçmedi. Bana, yaz beni diye fısıldayan ya da yüreğimin üstünde ağırlıklarını duyduğum öykücükler içinden anlatılmaya değer olanı ayırmak, neyi nasıl anlatacağını tasarlamak, kendi bakışımla, estetik boyutu da olan bir metin üretebilmek öyle sanıldığı kadar kolay değildir çünkü. Bir öykü yazmak, yazdıklarımızı incelemek, süzmek, damıtmak demektir. Öykücülük, kuyumculuktur.

*Benim öyküm nerelerden
beslendi? Düş kırıklıkları,
iletişimsizlik, yaşama sığamama
rahatsızlığından mı? Göçler,
darbeler, kıranlar, kıyımlardan
mı? Kadınların küçük
avuntularla katlanılır kılınmış
gizemli iç yaşantılarından mı?
Çözumsuz sevgiler, aşklar ve
kopuşlardan mı? Kuşkusuz
hepsinden.*

Ben öykülerimi anlatırken, gördüklerimi duymaya, duyduklarımı görmeye, sezgilerimi ve düşlerimi yaşantıya dönüştürmeye çalıştım hep, acının ya da sevincin dışavuran taşkınlığına aldanmamaya, görünenin ötesindekini yakalamaya uğraştım. Bu yüzden büyük umutlarla başladığım bir öykünün içinden bir türlü çıkmadığım zamanlar oldu ya da tersine anlatılmaya uygun bulmadığım bir başkası beklemediğim biçimde sonuca gitti. Öykü yazmak sonu bilinmeyen bir yolculuk, bir serüvendir çok zaman.

Benim öyküm nerelerden beslendi? Düş kırıklıkları, iletişimsizlik, yaşama sığamama rahatsızlığından mı? Göçler, darbeler, kıranlar, kıyımlardan mı? Kadınların küçük avuntularla katlanılır kılınmış gizemli iç yaşantılarından mı? Çözumsuz sevgiler, aşklar ve kopuşlardan mı? Kuşkusuz hepsinden. Sonra elbet, okuduğum ve unuttuğum ya da unutmadığım bütün kitaplardan. Hayatın karmakarışık bütününden. Bir öykücü bu soruyu kendi kendine yanıtlayamaz pek.

Yirmi yılda elliyi aşkın öykü yazdım. Her biri konu bütünlüğü içinde dört öykü kitabı oldu bunlar. Ama ben kendimi bütünleyebildim mi, ölüme gerçekten meydan okumayı başarabildim mi bilmiyorum. Belki yalnızca bir arayıştır yazmak, diye düşünüyorum şimdi, hepsi bu.

Öykülerimin bazılarını ben aradım. *Kıran Resimleri* için Maraş'a gittim sözgelimi. Duruşma tutanaklarını okudum. Ama çoğu kez öyküler kendileri gelip beni buldular. Baklava aldığım dükkâna, sırtına attığı devetüyü paltosu, lacileri ve afili bıyıklarıyla Sakar Sebati dalıverdi örneğin. O çok yüksek topukları yüzünden zor yürüyen, çocuk yüzünü onca boyanın gizleyemediği Pervin'le Sebati'nin aşk öyküleri hemen oracıkta doğuverdi böylece.



Yaşamımız iç içe geçmiş öykücüklerden oluşmuş bir bütünlük olabilir mi? Yaşam bir öyküler dizisi mi yoksa? Bazen yaşamın o olağan dağınıklığı içinde her an, her kesit, her görüntü ve ayrıntı birer öykü olarak görünür bana. Sonra, geçmiş, şimdiki zaman ve geleceğin sakladıkları. Düşlerimiz, kaygılarımız, umutsuzluklarımız. Yapımızın gereci ve hayatın dokusudur öykü. Ama çok önemli bir ayrım var burada. Bütün bunlar ancak yazılabildikleri, iyi anlatılabildikleri ve içimizde bir yerlere dokundukları zaman gerçek ve sonsuz öykülere dönüşürler.

Benim öykülerim, belleğimin giz dolu bölmelerinden seslerle, sözcüklerle, ışıklar ve kokularla dışarı çıkarlar. Çoktan unuttuğumu sandığım bir şarkıyla, bir ölümle, kuytu bir mahalle bakkalının gaz, zeytinyağı, bayat bisküvi ve akide şekeri karışımı kendine özgü kokusuyla çıkar gelirler. Tahta bir merdivende gıcırtilarla çoğalan ayak sesleriyle. Bir vapur güvertesinde oturan çocuğun kocaman, çırak elleriyle. Acıma ve isyanın doğurduğu öfkeyle. Bir kedinin bacaklarını okşayan yumuşaklığıyla. Bir kadının ayrılığı sindirmiş yüzüyle gelirler. Uyuşmazlıklar, unutamamaklar, yürek sızıları, kararsızlıklar ve haksızlıklarla.

Biri bir çocuğun adını söyler, bir hanımeli kokusu duyulur birden, bir iç çekiş. Günışığı avlunun taş döşemesine düşer. Bir köpek havlar. Rüzgâr camınızı çalar bir dal ucuyla. Bir öykü başlar.

Bilinmez, belki de çiçeklenmiş bir zerdali ağacıdır başlangıç.

Sabaha karşı bir kapının vurulmasıdır. O kapının önünde ayazda kalakalmaktır. Bir yaz öğlesi üzerinden atlanmış bir duvar, annenizin gözyaşları, taşbebeğinizin yere düşüp de yüzünün parçalandığı andır. Sevgiliyle kucaklaşmadan az öncesidir.

Ama en önemlisi sizi değiştirmiş bütün öykülerdir. Çünkü bir öykü okursunuz ve birden onu okumadan önceki siz olmadığınızı anlayıverirsiniz. Has öyküler sizde, adı olmayan bir sevinç, nedeni belirsiz bir hüznün ve sanki bir şeylerin ilk kez farkına varmışsınız şaşkınlığı yaratırlar çünkü. Sizi boğazınızda bir yumru, yüreğinizde bir gücenlikle bırakan biterler.

Başlangıç burasıdır belki. Bütün o Çehov'lar, Borges'ler, Füzûzan'lardan sonra içinize dolan huzursuzlukla kalakaldığımız andır.

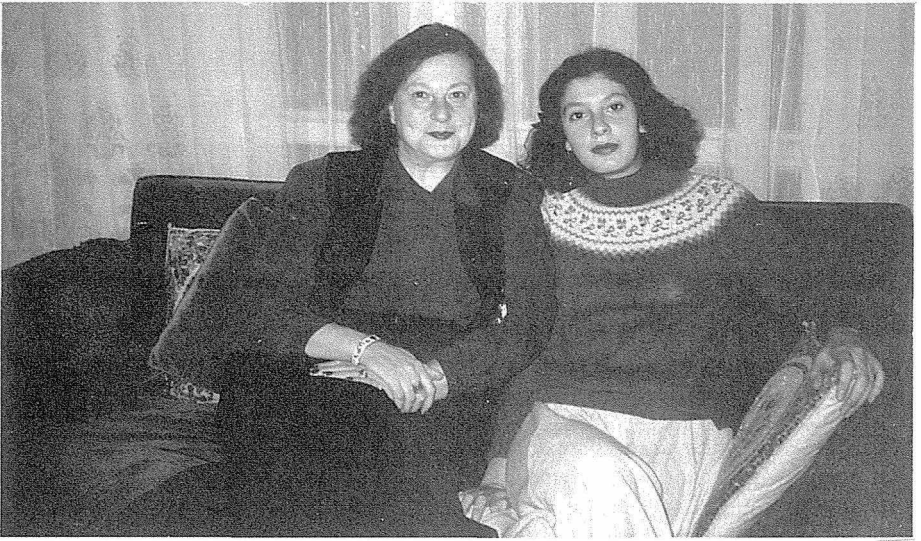
Ötesi size kalmış artık... O



ÖYKÜ BİR “AN” MI?

ERENDİZ ATASÜ

İLK YAZDIĞIM öykü bir gönül yarasını işliyordu. Yıl 1974. İkincisinin konusu bir başsağlığı ziyaretiydi; bir kurumdaki üst düzey görevlilerin alt düzey bir memur ailesine başsağlığına gidişi. Yıl 1976 olmalı. Acemice denemelerdi ikisi de. O yıllarda yirmili yaşlarımı sürüyordum ve gönül ilişkileri, tüm genç insanlar gibi, benim de düşünsel duygusal dünyamın en geniş anakarasıydı. Bir şey daha kurcalıyordu zihnimi. Sınıfsallık... Cinsiyetler ve sınıflararası sınırların hayatı nasıl etkilediğini, ilişkileri nasıl yaraladığını anlayabilmek için yazıyordum sanırım, anlatabilmek için değil. Hayata karşı tutkulu bir merakla



Erendiz Atasü : Bir de umuttan ve dirençten söz eder kimi okurlarım bana. Oysa çoğu öykülerim karamsardır ve hüznün benim itici gücüdür (ya da öyleydi). Peki, bu umut da neyin nesi? (Fotoğrafta, Erendiz Atasü kızıyla birlikte.)

kavruluyordum. Uygarlık denen düzenin iki ayağı olduğunu kavramıştım : Gövde ve para!

Yazmak yirmi beş yaş dolaylarında, sanki biyolojimin vazgeçilmez bir işlevi gibi geldi yerleşti varlığıma; daha doğrusu, itildiği bilinçaltı katmanlarından yol bulup bilince yükseldi, anı, günce ve mektupla. Ne zaman öykümsü biçimler doğru yazdıklarımın? Geçiş tam da bilemeyeceğim. Öylesine, kendiliğindendi işte...

Yazdıklarımı aşırı benimseme – ki bir tür yazar hastalığıdır – bende acemilik dönemlerimde bile yoktu. Kendimi bildim bileli iyi bir edebiyat okuruyumdur, yazdıklarımı her zaman eleştirebilir, dahası yargılayabilirim. İlk öykülerim yazınsal bir iddia taşımaz. Onları kaleme alırken duyduğum yazınsal kaygı ve gösterdiğim özen, dilin yalın ve akıcı olmasıyla, öykünün okuyanı sıkmamasıyla sınırlıydı. Ve bir de içtenlik vardı tabi; iç dökme değil!..

Kadınlar da Vardır'da okuru etkileyen inanılmaz bir buluşma gerçekleşmişti kitapla okur arasında, bu içtenlik olmalı. Bir de umuttan ve dirençten söz eder kimi okurlarım bana. Oysa çoğu öykülerim karamsardır ve hüznün benim itici gücüdür (ya da öyleydi). Peki, bu umut da neyin nesi?

Yazarın kişiliği sızıyor satır aralarına. Yenilgiyi kabul edebilen, ama bozgunları ret eden bir yapım var ve umudun insan varlığının – sağlıklı işlediği sürece – biyolojik bir işlevi olan "yaşama sevinciyle" doğrudan ilintili olduğunu biliyorum. O zaman, her şeyin şafakla sonlanması gibi, umutsuzluktan umut doğar.

Bir öyküyü, tümüyle yazınsal bir varlık olarak, dıştan inceleyebilmeyi tam kavradığımda dördüncü kitabımı *Onunla Güzeldim*'i yazıyordum. Böylece "biçim" ve özellikle "kurgu" ağırlık kazanmaya başladı yazınsal kaygılarımda. Çağcıl öykü şiir gibi, ezgi gibi, çağrışım gücüyle donanmalı, okuyanın sezgi kanallarını açabilmeli, düş gücünü uyartabilmeli. Böylece geliriz çağcıl öykünün şiirle paylaştığı o tılsımı, imgelere... Metnin içindeki imgelerin çeşitliliği, birbirleriyle uyumu ya da çelişkisi, yinelenen bir ezgi gibi kimi imgelerin bir ritimle yeniden yeniden metinde belirmesi, öykünün yapısını ince, ama sağlam bağlarla pekiştirir.

Tek başlarına ayrıntılardansa, ayrıntıların birbirleriyle ve parçası oldukları bütünle ilişkileri, nedensellikler, çelişkilere dönüşümler daha çok ilgimi çeker. İlişkilerin derinliğini ve giriftliğini, mantıksal düzleme duygu ve sezgi boyutlarını da katarak kavrayabilme çabasını severim.

Öykü hayatın gürültülü patırtılı akışında güme gitmiş bir ayrıntı, bir duyguyu, bir sezişi dile getirir; bir perdeyi hafifçe aralayıp ardındaki manzarayı düş gücümüze sunar.

Öykü bir "an" mıdır? Küçük bir aralıktan hayatın geniş ufkuna atılabilen bir "nazar"...

Tek başlarına ayrıntılardansa, ayrıntıların birbirleriyle ve parçası oldukları bütünle ilişkileri, nedensellikler, çelişkilere dönüşümler daha çok ilgimi çeker. İlişkilerin derinliğini ve giriftliğini, mantıksal düzleme duygu ve sezgi boyutlarını da katarak kavrayabilme çabasını severim. An'lar kadar süreçler de önemli, öyle değil mi? Süreç, yani değişim, gelişme ve / veya yıkılma... Öyleyse, süreçleri irdeleyen roman bana daha uygun bir tür mü diye düşünüyorum. Hayatın geniş ufkuna duyduğum hayranlık dinmiyor. Kimi öykülerimi, örnekse *Lanetliler*'deki "Arda Kalan"ı tıknaz ve bodur bir romana çeviren de bu tutku değil miydi?

Peki, öykü ille de, bir fotoğraf gibi, an'ı mı iletmeli? (Elbette fotoğrafın dilini çözebilen göz, orda, o anın içinde pek çok değişimin patlamaya hazır tomurcuklarını, ya da pek çok çöküntünün ardında bıraktığı izleri seçebilir.) Öykü billursu bir an olamaz mı, saydamlığında diğer anları yansıtan?.. Ya da, daha güzeli... Müzikte bir terim vardır : "Füg". Kaçış... Ezgi kulağımıza ve sinir uçlarımıza bir dokunup bir kaybolur, yeniden başka biçimde belirir ve gene kaybolur... Öykü bir an'dan bir "füg"e dönüşemez mi? Yazarın dokunuşu hayatın çeşitli öğelerine bir değip bir uzaklaşarak, onlar arasında çağrışımsal bir doku örerek, hayatın ve tarihin geniş ufkunu kıvrımlandırıp bir dantel motifi gibi öyküye işleyemez mi?

Şimdi bunu deniyorum. ○

ÖYKÜ İÇİN NELER DEDİLER?

Haldun Taner'in yazdıkları...

Attilâ İhan

❖ Bilindiği gibi bazı piyasa sanatçılarının sanat değerleri üzerinde konuştuk. Toplumsal manada ne kadar boş olduklarını, cılız olduklarını gösterdik. Bu arada estetik yapılarında rastladığımız sağlam, ya da çürük yanları işaretledik. Deniyor ki, biz toplumsal gerçekçi bir gözle baktığımız için bu sanatçılar zayıf, ikinci sınıf görünüyörlarmış. Çok güzel! Bu yazıdan başlayarak bazı yazılarımızı piyasa sanatçılarının sadece 'şekil' bakımından eleştirilmesine ayıracağız. Bu yazılarımızla okuyucularımıza öylelikle sosyal manada esasen 'yok' olan bu yazarların, bol keseden atıp tuttukları estetik plânında da nasıl yavan ve yaya olduklarını göstermiş olacağımızı umuyoruz. Haldun Taner, bu imzalarından biridir. Kitabında dokuz hikâyeye var. Fakat acaba bunlar hikâyemi? Bu yazar, acaba edebi manasıyla hikâyeye mi yazıyor, yoksa yazılarına hikâyeye adını mı veriyor? İlk problemimiz, bu.

Onun için dili gerçeklerden alınan bu *image*'lerden ayırdınız mı, artık sanatla ilginiz bir söz oyuncululuğu şekline dökülür. Bir hikâyeci, anlatacaklarını, zaman ve uzay içinde birbirleriyle bağlı *image*'lar halinde düzenlemezse; konuşma dilini *image*'ları belirtmek için kullanırsa, bu takdirde *image*'larla estetik plânında değil, mantık kategorileri içinde faaliyette bulunuyor demektir. Yazdığının sanatla uzak yakın hiçbir ilgisi yoktur. Yazdıkları önünde sonunda lafdan ibarettir. (..)

Zannımızca Haldun Taner ikinci işi yapıyor. Yazdıkları gelişigüzel şeyler. Fakat, sanatçı, gelişigüzel şeyleri anlatırken de sanatçı olabilir. Burada bir Sait Faik düşününüz ki, bir oda içersinde, bir mangal, bir maşa ve bir bilmemne üzerine eğilmiştir. Ama bu gelişigüzel şeyleri zaman ve uzay içinde öyle *image*'larla, öyle ilişkilerle yakalamış, diliyle o biçimde örtmüştür ki bir eşya metafiziği yaptığı halde, sanatçı hikâyeci özelliğini herkese tartışmasız kabul ettirir. Oysa Haldun Taner öyle yapmıyor.

(Mart 1954)

Hikâyeye anlayışım

Saadet Timur

❖ Darwin ve Freud'den yana olanlardanım : Her yaşantının cinsel içgüdüleriyle büyük bağıntısı vardır; öyleyse bir o denli de beslenmeyle, bence. Varoluşun o çok yön-lülüğünde, çok renkliliğinde her bir renk, her bir yön bir hikâyedir bence; elbet H. Ziya'nın, Ömer Seyfettin'in plânları benim hikâyeye anlayışına – ve benim gibilerin – ya çok bol, ya da çok dar gelecektir. Canlı ve gerçek olanı kurala sokmak? Atomlara soluğunu tutmuş, gözünü uzaylara dikmiş çağdaş kişinin; parmak uçları Afrikalarda, Hindistanlarda, Arabistanlarda, Türkiye'nin Anadolu yarımadasında, bilmem hangi Batı ülkesinin bilmem kaçınıcı köyündeysen; bir de üstelik beş duygusu ve bunların katla-rınca duyarlıkları varken, ortaya koyduğu hikâyesinde açıklamalardan, plânlamalardan uzak duracak elbet.

(Mayıs 1963)



Nalan Barbarosoğlu Ne Kadar da Güzeldir Gitmek

Oğlak Yayınları, 1996, 95 sayfa

● Banu Yıldırım

HANGİMİZ "kadın" olmanın verdiği sorumluluklarla atılmıyoruz ki yaşama ve kaçımız bu önceden kurgulanmış, sınırları çizilmiş yaşamları ardımızda bırakarak gidebiliyoruz? Nalan Barbarosoğlu'nun ilk yapıtı çevremizde çok az rastlayabileceğimiz türden insanları; "gidebilen" kadınları anlatıyor.

Kitap on öyküden oluşuyor ve "Antrakt" adlı anlatıyla iki bölüme ayrılıyor. "Akşam Sefası" adlı ilk öykü, birinci bölümdeki öyküler arasında kendine hemen ayrı bir yer buluyor.

"Akşam Sefası", kadının üzerine olmayan tek öykü. Bir çocuğun dilinden anlatılmış, çocukların fark ettiği ve önemseydiği ayrıntılarla bezenmiş. Sorunlarla iç içe yaşayan ama yine de akşamları her şeyi unutmış olarak – ya da "gibi yaparak" – sofraya oturabilen bir ailenin anlatımındaki şiirsel biçim ve dil, öyküyü bu yapıyla öbürlerinden ayırıyor.

"İçimin Şarkısı" özellikle içten anla-

tımıyla dikkati çekiyor. Nalan Barbarosoğlu insanların ruh durumlarını ustalıkla anlatabilen bir yazar. Kullandığı dil içinde, öyküdeki kadın "...Nedir mi iç büyümesi? Nasıl anlatayım?.." dese de, biz iç büyümesini de anlıyoruz, onun ne halde ve nasıl acılar içinde olduğunu da.

"Bir Ses Ver... İçimde Özlem Uyanmasın" ve "Ay Varsa Fesleğenlere Dokunmam" kadınların günümüzde karşılaştığı sorunları anlatan öyküler. Yapılan yanlış evlilikler, geçmişe duyulan özlem, yıllar sonra insanın kanını kaynatan özgürlük ve gitme isteği... Özellikle "Ay Varsa Fesleğenlere Dokunmam"daki anlatım biçimi ve "miş"li geçmiş zamanın ustalıkla kullanılması öyküye ayrı bir güzellik katıyor.

Bir sonraki öykü "Gi", kitapta önemli bir yere sahip. Anlattıkları ve anlatılmıyola okuyucuda derin izler bırakabilecek kadar ustalıkla işlenmiş bir öykü. Olayların anlatımında izlenen gelişigüzel sıra ve bir anda akla gelen ayrıntıların dizgeye ustaca yerleştirilişi, öyküyü okuyucuyu etkileyecek bir şekle sokuyor.

Kitabı iki bölüme ayıran "Antrakt" adlı sorular dizisi öylesine güçlü bir anlatıma sahip ki, "kafanıza kafanıza" vurulan sorular karşısında kendinizi savunmaya başlıyor ve kaçmaya çalışıyorsunuz. Seçilen sorular, sorulardaki ayrıntılar, soruların sıralanışı, öykülerden sonra gerçek bir "ara" vermenizi sağlıyor.

İkinci bölümdeki öyküler de genel olarak kadınlarla ilgili, fakat gerek benim, gerekse içerik olarak birinci bölümdekilerden daha az etkileyici sayılabilirler.

"İlyaz Sabahımın Papatyaları" olay örgüsünün öne çıktığı tek öykü. Okuyucuyu sürükleyen, olacakların merak edilmesini sağlayan, akıcı bir anlatıma

sahip. Kahramanın papatyalı "panik" halinde komşulardan, kapıcıdan saklamaya çalışmasının anlatılışı öylesine "bizden" ki, okur, "Bu durumda ben ne yapardım?" demekten kendini alamıyor.

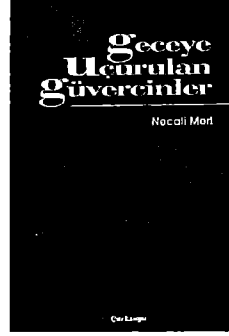
Sonraki iki öykü – "Her Ses Bir Renk" ve "Bu Gece Uyumak İstemiyorum" – benzer özellikler taşıyor. Yine kadınların ağzından, kadın duyarlılığıyla yazılmış, insanın yalnız kaldığında kendi kendine oynadığı oyunları anımsatan öyküler. Fakat öbür öyküleri okuduktan sonra özellikle konu bakımından tek düze kalıyorlar.

"Aramıza Masal Girdi", yaşanmaması gereken, daha doğrusu "çoluğu çocuğu" olan bir kadının yaşamaması gereken ilişkiyi ve kadının duygusal anlamdaki bocalamalarını anlatıyor. Kahramanın – belki kendi bile ayırında olmaksızın – kendisiyle girdiği savaşımın anlatımı, araya masalın da girmesiyle ustaca kotarılmış. Duyumsananlar, konuşulanlar okuyucunun kafasında soru işareti bırakmayacak açıklıkta yansıtılmış.

Son öykü "Susam Kokusu" da ilk öykü gibi, okuduktan sonra içinizde bir şeylerin burulmasına neden oluyor. Öyküde anlatılan kızın yalnızlığını, duygularını, annesinin tavırlarını okudukça etkileniyor ve son cümleden sonra "susam kokusunu" duyar gibi oluyorsunuz.

Öyküler günümüzü, günümüz kadınlarını, onların yaşadıklarını anlatıyor ve öyle yetkin bir dille, ince ayrıntılarla, şaşırtıcı benzetmelerle anlatıyor ki, kitabı okuyup bitirdiğinizde "gerçekten de ne kadar güzelmiş gitmek" diyorsunuz. Öykülerdeki bütünlükle, dilin titizlikle kullanımıyla, anlatıklarının önemiyle okuması da, tanıtması da güzel bir kitap.

○



Necati Mert Geceye Uçurulan Güvercinler

Çarksuyu Yayıncılık, Aralık 1996, 157 sayfa

● Nalan Barbarosoğlu

GECEYE Uçurulan Güvercinler... İlkin, adının hüznü benzer, yalnızlığa benzer, buruk bir gülümsemeye benzer çağrışımlarıyla okuyucuyu çeken bir kitapla karşı karşıyaydım... Böyle bir öykü var mı diye baktım içine... Evet, varmış... Bir solukta okudum. Hani o paylaşılamayan algılamalar, paylaşılsa bile anlaşılmayacak yaşam tarzları vardır ya... Yani başımızdadır onlar, ama bir yandan da okyanüsötesi insanlar kadar uzaktırlar. Bu öyküsünde, tek ortak noktaları aynı gün cenazelerinin kaldırılması olan, öyle iki insanı anlatmış bize, günlük yaşamlarının yalınlığı içinde, kitabın yazarı Necati Mert. Öykünün öykü olarak, yapısından, içeriğinden kaynaklanan gücü buydu işte; bir-iki sayfada yaşamı, yoğunluğuyla, yüzeyselliğiyle, hiçliğiyle, varlığıyla, tüm boyutlarıyla yani, ressamın fırça darbeleri gibi sözcük darbeleriyle çizebilmesi... Hemen, ilk öyküye döndüm. Kitabın içindeki yirmi beş öyküden on dokuzuncusuydu "Geceye Uçurulan Güvercinler".

"Külbastılar Şimdi"... Bir sabah uyanırsınız... Dilinizde bir şarkı... Gün-

boyu söyler durursunuz içinizden. Takılmıştır; neden takılmıştır, nerden takılmıştır, bilemezsiniz, kurtulamazsınız da. Öykü kahramanı, bir öykü okur, takılır kalır; takıntısının anımsattıklarıyla, gününe yerleşmişliğiyle, gülümseyerek, gülümseterek yaşar.

"Kendi Halinde Sami"... Eski söylenişyle, "Şirket-i Hayriye"nin Şehit Necati Gürkaya vapurunda çalışan, "müzmin bekâr" garson Sami'nin öyküsü. Bir yaz gecesi, "insanla kaynayan" küçük bir kıyı kentinde Sami, bekârlığıyla baş başa.

"Yağmurun ıslatmadığı"... Her mevsim ıslak bir kent, kentin özgün ıslama köftesi, göçmenler, köfteci ve sonunda bir apartmanın en üst katı.

"Köprü"... Tüketim toplumunun kendisini tüketmesine direnen bir kahramanın direnci kırılırsa... Bir de öykü kahramanı Fikri Amca'nın kinayesini bıraktığı bir gümüş tepsi varsa...

"Sigara"... İçenler ve içmeyenler... Ama sigara ya bir "tavır koyma" biçimi olursa; hem de en olmadık yerde.

"Kahraman Olamamak"... Aile içinde yanlış bir duygusal yatırım... Her zaman "trajik" olan sonuç... Neden aileler bu gerçeği bile bile çocuklarını birtakım beklentilerle yetiştirirler?

"Zakkum"... Hani bir dönemlerin ünlü "zakkum kansere iyi gelir mi, gelmez mi" tartışması... Bir mahalle kahvesinde TV'den izlenen açık oturum.

"Küçük Osman Çıkmazı"... Değişen insanlarla beraber değişen kent mi?.. Değişen kentle beraber değişen insanlar mı?.. Eski evler, eski değerler, değişen sokak adları, çıkmaz sokakları delip geçen asfaltlar... Çocukluk anılarını oluşturan mekânları çocuklarına gösteremeyen iki yazar.

"Kasabada Günebakan"... Kasaba bu... Ya başka serüvenlerin peşine takılıp gideceksin ya da ona benzeyeceksin. Bir üçüncü seçenek yok!

"Küçük Bir Ziyaret"... Öğretmenliği bırakmış, yılların esnafı, kitapları da

olan bir şair Mehmet Emin Balcıoğlu. Çok sık elektrikleri kesilen pasajdaki dükkânına eski bir öğrencisi gelir... Geçmişle ve bundan ötürü geleceğiyle de hesaplaşma içindeki eski öğrenci Asuman, Mehmet Emin'in hüzünlerini bir süreliğine de olsa, alıp gider.

"Nihavent"... Bir gün size de oğlunuz (ya da kızınız) "dedem (ya da büyük annem) nasıl biriydi baba (ya da anne)" diye sorabilir... Ne yanıt verirsiniz? Ya verecek bir yanıtınız olmazsa... Ya sizi de çocuklarınız tarafından unutulma korkusu sararsa...

"Kırmızı Küpeli Kadın"... "Küpe" adında sandal... Şeffaf ve bitirim kişilikli (!) kadın... Saz çalan yapı ustası... Lacivertli koca... Sahil polisi... Bir aşk çokkeninin kahramanları.

"Yorgun"... Hemen herkes gibi bir yaşam yorgunu, yolda otomobiliyle köpeği ezer, öldürür; tampona kan bulaşır... Eve döndüğünde karısına (: umutla harcanmış bir geçmişe) kalkan eli iner... Evden fırlar, çıkar. Peşine köpekler düşer. O kadar çoktur ki yollarındaki köpek leşleri; hangisini o öldürmüştür acaba?..

"Hayalperestler ve Kızları"... Kimileri ortamlarına ve koşullarına sığmazlar, sığamazlar. Kendilerine uzak yaşamların peşinden koşarlar. Kimi kez ulaşırlar, çoğu kez de ulaşamazlar. Başkalarının değerlendirmesi onlar için o kadar da önemli değildir. İsterler, inanırlar, yaparlar ya da yapamazlar.

"Semiramis'in Tülleri"... "Hergele bir bahar sabahı", orta yaşlarını süren bir erkek, hormonlarının sesine kulak verir...

"Çardakta"... Yaşarken, değeri, nimetleri pek anlaşılmayan "gençlik", orta yaşlarda kireçlenmeler başladığında, mide, karaciğer kendini ağırlarıyla, sızlılarıyla duyurduğunda, olur olmaz zamanda "tansiyon" düşünüldüğünde daha başka görülür. Bir yaz, sahilde kumların üstünden çardak altına "terfi" etmek zorunda kalan üç çocuk babası er-

kek, artık gençliğini geride bıraktığını anlamıştır. Ama mutludur.

"Bir Yaprığın Düşüşüyle"... Liseli yılların anılarında kalan bir sevgili, sevgilinin yaşama bakışı ve beklentileri, "düşen bir yaprak görürsen, beni hatırla" şarkısındaki "düşen yaprak"taki imgeler topluluğuyla birlikte anlatılıyor.

"Ayna"... Bir belediye başkanı, sabah, banyosunda dayanılmaz bir kokuyla karşılaşır. Kendiyle ve kentiyle hesaplaşmaya başlar.

"Akşamleyin Kıl Payı"... "Pusarık bir şubat akşamı"... Haydarpaşa Garı. Koşuşturan İstanbulluların etkisiyle kahraman, anı sağanağına yakalanır; çocukluğunun, gençliğinin kahramanlarını İstanbul'un çağrıştırdıklarıyla bir kez daha yaşar.

"Poyrazlar, Bir İçli Kuş"... "Evde kalmış" bir kız, kızlar... "Evde kalmış"lık bir seçim mi, bir rastlantı mı, koşulların yazdırdığı bir yazgı mı?.. Pazar sabahına ulaşan gecede gördüğü rüyasında evde kalmışlığını tartışır kahraman.

"Ablasız"... Eve sonradan gelme bir "abla"... Çocuğun yaşamına ve eve ge-

tirdikleri... Yıllar sonra, tanımadığı kente "abla"sını ziyarete giden artık "adam" olmuş çocuk. Ve içinde bir de ikinci adam...

"Mikrofon"... Bir gün, kentteki camiye mikrofon geldiğini, sesi gök gü-rültüsü gibi yükselttiğini öğrenen köylüler, kente cuma namazına giderler... Giderler gitmesine de...

"Onlar Yabanierik, Onlar Kızgın Kediler"... Ramazan günü, piknik yerinde eğleşen oruçlular ve oruç tutmayanlar.. Aynı yere İstanbul'dan kızlı-erkekli bir grup genç gelir.

"Yılbaşı Fotoğrafları"... Yeni nişanlanan bir genç kız, yılbaşı günü nişanlısının çektiği fotoğraflarından birini yırtar, atar... Neden mi?..

Kitabın içindeki bütün öyküler, kimi kez öykü formundan uzaklaşan anlatılar geceye uçurulan birer güvercindi aslında. Geceye uçurulan güvercinler nereye giderler?.. Geri döneni var mıdır?.. Ya da siz geri dönenini gördünüz mü?.. Anlaşıyor ki, geri dönenlerin hepsi Necati Mert'in kalemine konmuş, o da yazmış. Nasıl mı yazmış?.. Okuyup, siz karar verin. ○

ADAM yayınları

ÖYKÜ

ÖZDEMİR ASAF *Dün Yağmur Yağacak*

SEVİM BURAK *Afrika Dansı*

MUZAFFER BUYRUKÇU *Şarkılar Seni Söyler*

NURSEL DURUEL *Geyikler, Annem ve Almanya*

LEYLÂ ERBİL *Gecede*

LEYLÂ ERBİL *Eski Sevgili*

NECATİ GÜNGÖR *Bu Sevdâ Ölmek*

KEMAL TAHİR *Göl İnsanları*

ÜLKÜ TAMER *Alleben Öyküleri*

SHERWOOD ANDERSON *Kasabamız* (Saydam Özel)

ERSKINE CALDWELL *Kuyudaki Zenci* (Memet Fuat)

TRUMAN CAPOTE *Gece Ağacı* (Memet Fuat)

RAYMOND CARVER *Ateşler* (Zafer Aracagök)

ERNEST HEMINGWAY *Denizin Değiştirdiği* (Memet Fuat)

JACK LONDON *Ateş Yakmak* (Memet Fuat)

KATHERINE MANSFIELD *Ölü Albayın Kızları* (Memet Fuat)

EDGAR ALLAN POE *Morgue Sokağı Cinayeti* (Memet Fuat)

WILLIAM SAROYAN *Yoksul İnsanlar* (Memet Fuat)

JOHN STEINBECK *Kaşımpatları* (Memet Fuat)

VASİLİ ŞUKŞİN *Yaşamak Tutkusu* (Yurdanur Salman)

MARGUERITE YOURCENAR *Doğu Öyküleri* (Hür Yumer)

ERNEST HEMINGWAY *Kadınsız Erkekler* (Ülkü Tamer)



değerli kitaplar yayımlar.

Adam Yayınları,
Yaşar Kemal Toplu Yapıtları'nı
"Adam Yayınları özen ve titizliğiyle"
Türkiye'ye armağan ediyor.
Gururla.

B Ü T Ü N R O M A N L A R I

İnce Memed I
İnce Memed II
İnce Memed III
İnce Memed IV
Ortadirek
(*Dağın Öte Yüzü I*)
Yer Demir Gök Bakır
(*Dağın Öte Yüzü II*)
Ölmez Otu
(*Dağın Öte Yüzü III*)
Yağmurcuk Kuşu
(*Kimsecik I*)
Kale Kapısı
(*Kimsecik II*)
Kanın Sesi
(*Kimsecik III*)

Kuşlar da Gitti
Filler Sultanı
Demirciler Çarşısı Cinayeti
(*Akçasazın Ağaları I*)
Yusufoçuk Yusuf
(*Akçasazın Ağaları II*)
Deniz Küstü
Höyükteki Nar Ağacı
Yılanı Öldürseler
Al Gözüm Seyreyle Salih
Teneke
Ağrıdağı Efsanesi
Binboğalar Efsanesi
Üç Anadolu Efsanesi
Sarı Sıcak (*Bütün Öyküleri*)



değerli kitaplar yayımlar.

ATAOL BEHRAMOĞLU

BİR GÜN MUTLAKA Toplu Şiirler-I

İlk Şiirler
Bir Ermeni Generali
Bir Gün Mutlaka
Yolculuk Özlümü Cesareti ve Kavga Şiirleri
Ne Yağmur Ne Şiirler

YAŞADIKLARIMDAN ÖĞRENDİĞİM BİR ŞEY VAR Toplu Şiirler-II

Kuşatmada
Türkiye, Üzgün Yurdum, Güzel Yurdum
Eski Nisan
Çağrışimler

KIZIMA MEKTUPLAR Toplu Şiirler-III

Dörtlükler
Mustafa Suphi Destanı
İyi Bir Yurttaş Aranıyor
Kızımın Mektupları
Bebeklerin Ulusu Yok

ADAM



ADAM öykü

Geçen sayının (ocak şubat 8) içindekiler

- öykü** Masum *Graham Greene* • İfigenya Hampstead'de *Barry Unsworth* • Dalavere Memet *İhsan Kudret* • Kasabada Orkideler *Zeynep Avcı* • Öpücük *Angela Carter* • Kış Güneşi *David Malouf* • Sonra... *Necati Tosuner* • Gecenin Bedeline Dönüşmeden *Fatma Murat* • Mutluluk Öyküsü *Peter Carey* • Ses *Şükran Yücel* • Atlantis *Vecihi Sarısözen* • Öyle Bir Sevda ki *Jale Sancak* • Olmuyor, Olmuyor, Olmuyor *Ömer Asan* • İnce ve Güzel *Hürriyet Yaşar* • Eylül *Dost Körpe* • Çitlembik Yiyen Ölüler *Sema Kaygusuz* • Memleketin Yüksek Menfaatleri *Cenap Güven* • Biz Namuslusuna Çattık *Atay Sözer* **bu sayının konuşması** Hulki Aktunç ile Dünden Bugüne **yazılar** Öykü Anlatımının Çekiciliği *Bill Buford* • Necati Tosuner ile Konuşma • Sıcak Öğle Üzerine *Ülker İnce* • Yordan Radiçkov Üzerine *Boyan Niçev* • Öykü Yazmak *Sevim Gündüz Raşa* • "Çınlama"da Anlatı Çözümlemesi *Nedret Tanyolaç Öztokat* • Dönence / Öykünün Anlamsal Boyutları *Feridun Andaç, Ayşe Kilimci, Ahmet Yurdakul* **unutulmuş öyküler** İçecek Su *Halit Ziya Uşaklıgil* **bir kitap bir yazı** Çizgili Sarı Defter *Gürsel Korat* • Mucizevi Mandarin *Aslı Ardoğan* • Kırac Dağlar Kar Tuttu *Suzan Samancı*